

Crna Gora
Prijestonica Cetinje
Gradonačelnik

LOKALNI PLAN AKCIJE ZA MLADE
(2012 – 2015)

i

Plan akcije za 2012. godinu

Centar za mlade - Proactive

Organizacija za bezbjednost
i saradnju u Evropi
Misija u Crnoj Gori

Cetinje, 12. mart 2012. godine

SADRŽAJ

Uvod.....	3
Koraci za izradu Lokalnog plana akcije za mlade na Cetinju.....	6
Obrazovanje.....	8
Zapošljavanje.....	28
Zdravlje.....	53
Učešće u životu društva.....	76
Ljudska prava.....	94
Kultura.....	107
Informisanost i mobilnost.....	119
Slobodno vrijeme.....	130
Porodica.....	141
Monitoring i implementacija.....	157
Akteri u procesu razvoja LPAM-a.....	159
Skraćenice.....	163

UVOD

1. Uvodna riječ Gradonačelnika

U cilju odgovora na potrebe i probleme mladih, Prijestonica Cetinje je u februaru 2011. godine pristupila izradi Lokalnog plana akcije za mlade kako bi stvorila ambijent u kome će mladi istinski biti uključeni u kreiranje sopstvenog života. Izradi Lokalnog plana akcije za mlade prethodila je odluka Prijestonice Cetinje da se na organizovan način bavi mladima kroz formiranje Sekretarijata za socijalnu politiku i mlade, čime smo učinili početni korak koji, uz neophodan strateški dokument, doprinosi njihovom boljem položaju u Cetinju.

Lokalni plan akcije za mlade je rezultat zajedničkog rada mladih ljudi, kao aktivnih i ravnopravnih učesnika u životu naše zajednice, i onih koji rade sa mladima. Sam strateški plan predstavlja vezu između realnosti i mogućnosti sa jasnom i snažnom vizijom i smatram da je aktivno učešće mladih u izradi ovog plana i donošenju odluka bilo od suštinskog značaja za postavljanje osnova dokumentu koji će svojom realizacijom raditi na daljoj izgradnji otvorenije i bolje zajednice u ovim vremenima punim izazova i promjena. Mladi jesu najbitnija pokretačka snaga našeg grada i prepoznajem ih kao najznačajnije aktere u kreiranju bolje budućnosti Cetinja.

Do sada Prijestonica nije imala ovakav dokument koji će, uvjeren sam, biti od velikog značaja za mlade Cetinjane i Cetinjanke, a samim tim i za Prijesticu u cjelini. Uvidi, saznanja i rješenja, lokalno identifikovani problemi i potrebe mladih, doprinose i cjelovitijem i sadržajnijem nacionalnom okviru, pa je izrada Lokalnog plana akcije za mlade od višestruke važnosti. Plan, koji proizilazi iz Nacionalnog plana akcije za mlade, predstavlja njegov nastavak koji je usklađen sa specifičnostima života na Cetinju, i ima razvojni karakter.

Naravno, svi smo svjesni da se rad na Planu ne završava njegovim usvajanjem već da tek počinje, jer predstavlja razvojni dokument obavezan za primjenu u periodu koji predstoji, kao i za stalno praćenje potreba i problema mladih i prilagođavanje rješenja u dokumentu.

Ovom prilikom želim da naglasim da je izrada plana uspjela zahvaljujući odzivu velikog broja mladih i odraslih koji rade sa mladima i za mlade, pa svima njima zahvaljujem na vremenu koje su izdvojili i siguran sam u njihovo dalje učešće i shvatanje važnosti zajedničke kontinuirane systemske brige o mladima na nivou lokalne zajednice.

Takođe želim da izrazim posebno zadovoljstvo saradnjom koju je Prijestonica Cetinje, prilikom izrade ovog dokumenta, ostvarila sa Misijom OSCE-a u Crnoj Gori i Nevladinom organizacijom Centar za mlade – Proactive i kvalitetom rezultata koji smo postigli.

I na kraju siguran sam da ćemo, sa mladima koji treba da dožive ovaj dokument kao svoj i koji su njegovi korisnici, uspješno realizovati planirane aktivnosti u predviđenom vremenskom periodu i kvalitetno odgovoriti na potrebe i probleme mladih na Cetinju.

Aleksandar BOGDANOVIĆ

2. Predgovor

Lokalni plan akcije za mlade Cetinje od 2012. do 2015. godine je dokument, izrađen u partnerstvu Prijestonice Cetinje, Misije OSCE-a u Crnoj Gori i nevladine organizacije iz Podgorice Centra za mlade – Proactive, koji definiše:

- Presjek trenutnog stanja kada su u pitanju mladi na Cetinju, uzrasta od 15 do 29 godina, i analizu problema sa kojima se mladi susreću
- Poređenje sa strategijama na nacionalnom i lokalnom nivou
- Zakonsku regulativu
- Strateški plan za četiri godine sa strateškim ciljevima, indikatorima, aktivnostima, odgovornim stranama i tijelima za implementaciju i monitoring
- Plan akcije za 2012. godinu koji obuhvata specifične ciljeve, aktivnosti, indikatore, odgovorne strane, vremenski period, partnere i budžet

a u okviru oblasti: obrazovanje, zapošljavanje, zdravlje, učešće u životu društva, ljudska prava, kultura, informisanost i mobilnost, slobodno vrijeme i porodica.

Lokalni plan akcije za mlade predstavlja strateški i koherentan pristup zadovoljavanju prava i potreba i rješavanju problema mladih u ovim oblastima:

- Jasno definiše mjesto i ulogu mladih u društvu kao i odgovornost društva za mlade; zasniva se na viziji mladih o sadašnjem i budućem društvu,
- Bavi se potrebama, problemima i težnjama svih mladih uz jednake mogućnosti za sve,
- Zastupa formiranje adekvatnih servisa i struktura za rješavanje i zadovoljavanje potreba i težnji mladih, za mlade i sa mladima,
- Podstiče aktivno učešće mladih u društvu i procesima donošenja odluka.

Među najaglašenijim aspektima Lokalnog plana akcije za mlade na Cetinju jeste zapošljavanje mladih koje je istaknuto kao prioritet, veće učešće mladih u odlučivanju i druge planirane aktivnosti.

Pijestonica Cetinje je u 2011. godini u cilju institucionalizovanja brige o mladima formirala Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade koji se bavi, pored ostalih nadležnosti, i pripremom nacrtu opštih i pojedinačnih akata kojima se poboljšava položaj mladih u oblasti obrazovanja, zapošljavanja, učešća mladih u životu društva, zdravlja, informisanosti i mobilnosti, slobodnog vremena, ljudskih prava, kulture i porodice.

Postojeći lokalni planovi akcije za mlade predstavljali su značajnu podlogu prilikom izrade LPAM-a, kao i Nacionalni plan akcije za mlade koji je Vlada Crne Gore usvojila u 2006. godini. Evropska dokumenta koja se direktno odnose na omladinsku politiku, takođe su značajna u određivanju strateških pravaca razvoja mladih na Cetinju.

Centar za mlade – Proactive, nevladina organizacija sa sjedištem u Podgorici, koja se bavi razvojem i sprovođenjem omladinske politike na nacionalnom i lokalnom nivou je koordinirala izradom Nacionalnog plana akcije za mlade - NPAM u Crnoj Gori kao jedan od partnera, uz pružanje značajne ekspertske podrške uključenima u proces. Nakon toga, Centar je u 2007. godini u saradnji sa Prijesticom Cetinje i Misijom OSCE-a u Crnoj Gori započeo

aktivnosti na razvoju lokalne omladinske politike na Cetinju (iniciranje izrade LPAM-a, kampanja o važnosti izrade lokalne strategije za mlade), a kao najznačajniji dio saradnje jeste upravo izrada LPAM-a na Cetinju u 2011. godini.

LPAM ima za cilj da Prijestonici Cetinje i svim akterima iz zajednice bude vodič u naporima ka zadovoljenju potreba mladih i rješavanju njihovih problema uz poštovanje prava mladih.

Iznos budžeta Plana akcije za prvu godinu realizacije LPAM-a je 25.000 €.

3. Prijestonica Cetinje Geografski položaj, stanovništvo

Cetinje se nalazi u Crnoj Gori i jugoistočnoj Evropi, na 42 stepena 23' 27" sjeverne geografske širine i 18 stepeni 55' 45" istočne geografske dužine. Smješteno je u kraškom polju, sa prosječnom nadmorskom visinom od 671 m. Cetinje je udaljeno 12 km vazdušne linije od Jadranskog mora, a 15 km vazdušne linije od Skadarskog jezera. Danas se nalazi na magistralnoj komunikaciji Podgorica - Cetinje - Budva, koja ga saobraćajno otvara i prema unutrašnjosti Crne Gore i prema crnogorskom primorju. Cetinje je od Budve udaljeno 29 km, od Podgorice 31 km, od aerodroma u Podgorici 37 km, od aerodroma u Tivtu 49 km i barske luke 67 km.

Na teritoriji prijestonice postoji jedan vrtić JPU „Zagorka Ivanović“, pet osnovnih škola i to: tri u gradu (OŠ Njegoš, OŠ Lovćenski partizanski odred i Škola za osnovno muzičko obrazovanje „Savo Popović“) i dvije na seoskom području (Rijeka Crnojevića i Trešnjevo). U gradu su i tri srednje škole: Gimnazija, Srednja likovna škola „Petar Lubarda“ i Srednja stručna škola kao i Fakultet likovne umjetnosti, Fakultet dramske umjetnosti, Muzička akademija, a od 2011. godine otvoren je i Fakultet za pomorstvo (smjer menadžment u pomorstvu).

Područje prijestonice zahvata površinu od 910 km², ili 6,6% ukupne površine Crne Gore (13.812 km²). Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, na teritoriji prijestonice živi 16.657 stanovnika, što čini 2,67% ukupnog stanovništva Crne Gore. Mladih od 15 do 29 godina, prema popisu iz 2011. godine, ima 3.689. Na teritoriji grada Cetinja živi 13.991 stanovnik. Prema nacionalnoj pripadnosti 90% stanovništva čine Crnogorci.¹

---

¹ Preuzeto sa sajta Prijestonice Cetinje

KORACI IZRADE LOKALNOG PLANA AKCIJE ZA MLADE

1. **Potpisan sporazum između lokalne uprave i ostalih aktera**

Potpisan je sporazum o saradnji, sa utvrđenim odgovornostima i obavezama, između Prijestonice Cetinje, OSCE-a i Centra za mlade – Proactive. Tokom potpisivanja sporazuma realizovana je i pres konferencija na kojoj su uzeli učešća svi partneri. Organizovanje pres konferencije bila je obaveza Prijestonice Cetinje.

Vrijeme: Februar.

2. **Infomisanana javnost o procesu i njegovom značaju**

Infomisanje javnosti realizovano je na početku izrade LPAM-a i periodično kako bi šira javnost saznala za proces i njegov značaj. Za potrebe informisanja javnosti izrađen je i distribuiran promotivni materijal, gostovanje u medijima i dr. Promotivne aktivnosti bile su obaveza Prijestonice Cetinje.

Vrijeme: Kraj februara, početak marta mjeseca i tokom čitavog procesa.

3. **Provjereni podaci iz analize iz 2007. godine**

Provjera podataka je sprovedena slijedeći razvijenu strategiju istraživanja od strane predstavnika Centra za mlade - Proactive i koordinisana i vođena od strane Centra. Angažovanje predstavnika Prijestonice Cetinje tokom istraživanja i prikupljanje informacija za LPAM realizovano je prema planu Centra. Ovaj korak bio je neophodan da bi proces bio stvarno transparentan i uključiv, a u cilju stvaranja osjećaja vlasništva kod svih aktera a najprije mladih. Analiza dobijenih odgovora sa istraživanja objedinjena je u dokumentu.

Vrijeme: Mart.

4. **Formirane radne grupe**

Radne grupe su formirane javnim konkursom, sa utvrđenim specifikacijama, koji je raspisala lokalna uprava, a u izboru članova/ca radnih grupa učestvovali su svi partneri. Radne grupe bile su odgovorne, za svoj rad, potpisnicima memoranduma a njihov rad se zasnivao na ispunjenju zadatih ciljeva.

Napomena: Opis posla radnih grupa je definisan kroz posebno kreiranu specifikaciju. Formirane su radne grupe za oblasti: obrazovanje, zapošljavanje, zdravlje, učešće i ljudska prava, infomisanost i mobilnost i slobodno vrijeme, kultura, porodica. Ukupan broj članova u radnim grupama bio je 14, od toga 12 članova imalo je nadoknadu za svoj rad dok su dvije članice, predstavnice Prijestonice Cetinje/Sekretarijata za socijalnu politiku i mlade, bile angažovane volonterski.

Vrijeme: Mart.

5. **Orijentacioni seminar za članove radnih grupa**

U okviru razvoja Lokalnog plana akcije za mlade, realizovan je jednodnevni orijentacioni seminar za članove radnih grupa na kojem su se oni detaljno informisali o dosadašnjem procesu, narednim koracima i upoznali sa zadacima radnih grupa i načinom njihovog funkcionisanja u periodu koji je planiran za njihov rad.

Vrijeme: April.

6. Seminar za izradu ciljeva, aktivnosti i indikatora

Realizovan je seminar za članove i članice radnih grupa u trajanju od dva dana koji je imao za cilj dobijanje prvih inputa u vezi sa ciljevima, aktivnostima i indikatorima i to kroz praktičan rad učesnika/ca.

Vrijeme: April.

8. Izrađen konačni nacrt analize situacije, strateškog i akcionog plana (aktivnosti, indikatori, odgovorne strane, vremenski rok, budžet)

Svaka radna grupa je uradila konačan nacrt analize situacije i akcionog plana. Analiza situacije sastoji se od pregleda stanja po oblastima a akcioni plan od ciljeva, aktivnosti, pokazivača uspjeha, odgovornih strana, vremenskog perioda i budžeta.

Napomena: Tokom procesa rada radnih grupa Prijestonica Cetinje je obezbijedila pristup informacijama koje su u posjedu lokalne uprave, a prema potrebama radnih grupa.

Vrijeme: Druga polovina mjeseca aprila/maj/jun/jul.

9. Konsultacije na materijal koji su uradile radne grupe

Konsultacije su sprovedene slijedeći razvijenu strategiju konsultacija i koordinisane i vođene od strane predstavnika Centra. Ovaj korak bio je neophodan da bi proces bio sasvim transparentan i uključen, a u cilju stvaranja osjećaja vlasništva kod svih aktera a najprije mladih. Analiza dobijenih odgovora sa konsultacija objedinjena je u dokumentu.

Vrijeme: Oktobar.

10. Integrisani rezultati konsultacija u dokument

Integrisanjem rezultata konsultacija bavili su se predstavnici Centra, kao i predstavnici partnera. Na sastancima su dali konkretne prijedloge za realizaciju i eventualne izmjene u okviru akcionog plana.

Vrijeme: Novembar.

11. Usvojen Lokalni plan akcije za mlade - LPAM

Prijestonica Cetinje je, nakon obrade dokumenta, oglasila javnu raspravu od 15. decembra 2011. godine do 16. januara 2012. godine, a zatim organizovala sjednicu lokalnog parlamenta povodom usvajanja. LPAM je usvojen 12. marta 2012. godine i ovo je finalni pečat vlasništva lokalne uprave, a i preduslov za održivost i sprovodljivost Lokalnog plana akcije za mlade.

Vrijeme: Januar, februar, mart.

OBRAZOVANJE

ANALIZA STANJA

Ciljevi u obrazovanju su se mijenjali u zavisnosti od potreba zajednice, od sticanja vještina i znanja zbog pukog preživljavanja, preko srednjovjekovnog obrazovanja, perioda industrijalizacije, obrazovanja za sve po mjeri sistema, do danas kada se sve više govori o obrazovanju po mjeri pojedinca. UNESCO-ov Izvještaj o obrazovanju za 21. vijek uključuje četiri stuba obrazovanja: *učenje kako bi se živjelo zajedno, učenje da bi se postiglo znanje, učenje da bi se djelovalo, učenje za cijeli život.*

Za razvoj obrazovanja u Evropi veliki značaj ima Lisabonska strategija iz 2000. godine čiji je ključni politički cilj da Evropa postane najkonkurentnija i najdinamičnija ekonomija zasnovana na znanju, iz čega je proistekla i reforma obrazovanja, u Crnoj Gori. Ona obuhvata sve nivoe obrazovanja od predškolskog, preko osnovnog i srednjoškolskog do visokog. Takođe, obrazovanje se širi izvan granica obrazovnih institucija i dobija nove vidove, tako da danas govorimo o *formalnom, neformalnom i informalnom obrazovanju.*

Formalno obrazovanje se odvija u institucijama obrazovnog sistema, tipa predškolskih ustanova, škola, fakulteta, akademija, zavoda, domova učenika i dr. U Crnoj Gori dominira ovaj vid obrazovanja i ono je obuhvaćeno reformom koja se primjenjuje od 2004/2005. godine. U tom prvom koraku obuhvaćeno je i cetinjско školstvo preko OŠ „Njegoš“ i JU Gimnazija.

Neformalno obrazovanje podrazumijeva organizovane i planirane obrazovne aktivnosti koje podstiču individualno i društveno učenje, sticanje raznih znanja i vještina, razvoja stavova i vrijednosti, koje se dešavaju van sistema formalnog obrazovanja, ali su mu komplementarne, tj. neformalno učenje je učenje za koje kod pojedinca postoji namjera i kao takva ima strukturane ciljeve, vrijeme i podršku, ali ne čini dio formalnog sistema obrazovanja i vaspitanja.

Zakonom o nacionalnim stručnim kvalifikacijama definisani su i programi za obrazovanje odraslih koje pripada i formalnom i neformalnom obrazovanju. *Programi obrazovanja odraslih su programi za sticanje posebnih znanja, vještina i kompetencija (programi za stručno osposobljavanje, prekvalifikaciju, dokvalifikaciju, usavršavanje, specijalizaciju, strane jezike, informacione tehnologije i dr. - neformalno obrazovanje.*²

Kao treći vid obrazovanja u raznim dokumentima o obrazovanju navodi se i informalno obrazovanje. Ono je takođe definisano Zakonom o nacionalnim stručnim kvalifikacijama, pa član 7 stav 8 kaže: *Informalno učenje je rezultat dnevnih aktivnosti na radnom mjestu, u okviru porodičnog života i slobodnog vremena i kao takvo nije strukturano i, u najvećem broju slučajeva, nije rezultat namjere pojedinca.*

---

² Zakon o nacionalnim stručnim kvalifikacijama ("Sl. list Crne Gore", br. 80/08 od 26.12.2008, 14/09 od 24.02.2009, 80/10 od 31.12.2010, 18/11 od 01.04.2011, 40/11 od 08.08.2011)

Formalno obrazovanje

Formalno obrazovanje mladih se vrši u sljedećim obrazovnim ustanovama:

1. JU Gimnazija
2. JU Srednja stručna škola
3. JU Srednja likovna škola „Petar Lubarda“
4. Fakultet likovnih umjetnosti
5. Fakultet dramskih umjetnosti
6. Muzička akademija
7. Fakultet za pomorstvo Kotor, smjer menadžment u pomorstvu

1. U JU Gimnazija je školske 2011/2012. godine upisano 349 učenika/ce raspoređenih u 12 odjeljenja. Na raspolaganju im je biblioteka sa 15.000 knjiga, računarska učionica, kabineti likovnog vaspitanja, kao i kabineti biologije, hemije i fizike koji su u ovoj godini potpuno opremljeni. Nastavno osoblje se kontinuirano obučava kroz razne programe. Kako ističu, „*naglasak je na osavremenjavanju nastave u duhu reforme obrazovanja*“. U školi se sprovodi i dio neformalnog obrazovanja kroz programe koje realizuju NVO, učenici i profesori škole. Neke od aktivnosti su donatorske akcije, fudbalski turnir u školi (profesori i učenici), učestvovanje na Eko sajmu u Budvi gdje je škola dobijala pohvale i zahvalnice za izuzetan sajamski nastup. Značajno mjesto zauzimaju i sekcije koje okupljaju značajan broj učenika (dramska, likovna, skautska, ekološka, „mladi hemičari“, jezička i dr.).
2. Školske 2011/2012. godine u JU Srednjoj stručnoj školi upisano je 405 učenika/ce u 16 odjeljenja koji obuhvataju devet smjerova (tehničar drumskog saobraćaja, IV stepen; turistički tehničar, IV stepen; ekonomski tehničar, IV stepen; konobar i kuvar, III stepen; medicinska sestra, IV stepen; tehničar marketinga, IV stepen; špedicijsko-agencijski i carinski tehničar, IV tehničar; auto-mehaničar, III stepen; instalater sanitarnih uređaja, grijanja i klimatizacije, III stepen). Škola raspolaže sa deset učionica, jednom računarskom učionicom, radionicom i sportskom salom. U školi se povremeno organizuju vannastavne aktivnosti.
3. JU Srednja likovna škola na početku školske 2011/2012. godine, upisala je 71 učenika/ce raspoređene u dva smjera: tehničar/arka dizajna grafike (34 učenika/ce) i likovni saradnik/ca slikar/slikarka (37 učenik/ca). Raspoređeni su u osam odjeljenja koji koriste šest ateljea, kompjutersku učionicu, dok časove fizičkog vaspitanja imaju u fiskulturnoj sali Gimnazije i Srednje stručne škole. U cilju boljeg razumijevanja rada škole postavljena je internet prezentacija i facebook profil škole. Učenici ove škole učestvuju na državnim i međunarodnim konkursima i imaju zapažene rezultate. Kao jedna od aktivnosti su i izložbe maturalnih radova učenika škole.
4. Fakultet likovnih umjetnosti u 2011/2012. godini, na osnovnim, postdiplomskim i specijalističkim studijama, ima 81 studenta/kinju raspoređenih u četiri studijska programa: Slikarstvo (24 studenata), Vajarstvo (11 studenata), Grafički dizajn (29 studenata), Grafika (17 studenata). Prisutna je međunarodna razmjena studenata i trenutno studiraju tri studenta iz Rusije i jedan student iz Srbije. U toku školske 2010/2011. godine, sa FLU, u razmjeni su bila četiri studenta. Studenti redovno dobijaju nagrade za stvaralaštvo, po tri-četiri godišnje na međunarodnom nivou, a značajno je

naglasiti da su prošle i 2009. godine, studentkinja i student osvojili prve nagrade na evropskim konkursima - „Evropska noć istraživača“ i „Percepcija evrointegracija“. Na FLU postoji i Centar za umjetničko istraživanje koji radi u okviru Fakulteta. *“Uloga Centra je da da podršku nastavnom procesu, kao i da promoviše Univerzitet Crne Gore i Fakultet, kao i razvoj aktuelnih umjetničkih kretanja kroz program izložbi i predavanja, kao sastavnog dijela likovnog stvaralaštva i kulture uopšte. Naziv Centra je “42°” u okviru koga postoje: galerija Fakulteta, biblioteka Fakulteta sa medijatekom i umjetničkom arhivom i dva apartmana za boravak gostujućih profesora i umjetnika.”*³

5. Fakultet dramskih umjetnosti organizuje osnovne, specijalističke i postdiplomske studije. Na osnovnim studijama, u studijskoj 2011/2012. godini, upisano je 23 studenata koji su raspoređeni na četiri smjera: Gluma (7 studenata), Produkcija (8 studenata), Dramaturgija (5 studenata) i Režija, podgrupa za pozorišnu režiju (3). Na drugoj godini osnovnih studija su dva studijska programa: Produkcija (3 studenata) i Dramaturgija (2 studenata), a na trećoj godini tri studijska programa: Gluma (10 studenata), Režija, podgrupa filmska i televizijska režija (7 studenata) i Produkcija (4 studenta). Specijalističke studije su organizovane na odsjeku: Dramaturgija (7 studenata). Magistarske studije u trajanju od jedne godine organizovane su na studijskim programima za Glumu (9 studenata) i Produkciju (13 studenata). Na FDU nastavu pohađa 5 stranih državljana (Srbija), od toga 4 na osnovnim studijama i 1 na specijalističkim (Dramaturgija).
6. Muzička akademija Cetinje organizuje nastavu na tri nivoa, slično FDU. U školskoj 2011/2012. godini na osnovnim i specijalističkim studijama je 118 studenata. Na magistarskim studijama su 23 studenta od čega je jedan strani državljanin. Na Muzičkoj akademiji postoji 8 studijskih smjerova. Akademija uspješno saraduje sa drugim akademijama iz okruženja, a u okviru međunarodnih festivala organizovani su koncerti i majstorske radionice eminentnih svjetskih profesora i umjetnika.
7. Fakultet za pomorstvo Kotor, smjer menadžment u pomorstvu je, 12. septembra 2011. godine, otvoren na Cetinju. Prema podacima Fakulteta za pomorstvo iz Kotora, na prvoj godini upisano je 106 studenata, na drugoj 19 a na trećoj godini 23 studenta.

Neformalno obrazovanje

O važnosti neformalnog obrazovanja, nešto više se govori u posljednjih nekoliko godina, iako se ne može govoriti o kontinuiranom procesu. Osim sekcija u obrazovnim institucijama, već decenijama KUD „Njegoš“ okuplja veliki broj mladih ljudi (trenutno ima oko 120 aktivnih članova), a interesovanje za članstvo prisutno je kontinuirano. Srednje škole su istakle da KUD okuplja veliki broj njihovih učenika. Izviđački odred „Gojko Kruška“ okuplja veliki broj mladih kroz različite aktivnosti, a skautska sekcija Gimnazije uspješno saraduje sa odredom.

Pozitivni pomak predstavlja i formiranje planinarskog društva „Kapetan Angel“ 2010. godine koji na svojim maratonima i rekreativnim šetnjama okuplja veliki broj mladih i upoznaje ih sa prirodnim ljepotama Crne Gore.

Nevladin sektor je prisutan mada organizacije nemaju kontinuitet u svom radu, a njihovo angažovanje je uglavnom kroz realizaciju povremenih projekata. U posljednje dvije godine NVO „Zdrava Škola“ je ostvarila značajnu saradnju sa osnovnim i srednjim školama kroz razne projekte. Uspješna saradnja je ostvarena i sa NVO „Mladi vama“, u periodu do 2010. godine, čiji su se projekti, tipa debata, sajma projekata, često realizovali u prostorijama škola.

Informalno obrazovanje

---

³ Pravilnik o radu Centra za umjetničko istraživanje

Informalno obrazovanje se odvija svakodnevno, ali kako se radi o relativno novom pojmu, samo određen broj mladih zna šta ono predstavlja i koliko je bitan njegov udio u cjelokupnom obrazovanju.

Identifikovani problemi i potrebe mladih

Istraživanje o potrebama i problemima mladih i kapacitetima i spremnosti svih struktura da se bave mladima realizovano je tokom marta 2011. godine. Kroz fokus grupe, intervjuje sa mladima i odraslima koji rade sa mladima NVO Centar za mlade – Proactive došla je do rezultata čijom analizom se mogu uočiti potrebe i problemi mladih u obrazovanju. Najuočljiviji su:

1. Nepostojanje adekvatnih uslova za rad u školama i na fakultetima

Nedostatak prostornih kapaciteta i savremenih nastavnih sredstava

Problem nedostaka prostornih, tehničkih i drugih kapaciteta je jasno izražen i u srednjim školama i na akademijama. Prema učestalosti pojavljivanja najprije se treba pozabaviti kvalitetom nastavnog procesa i lošim materijalnim uslovima u školama, na primjer: neadekvatno grijanje u školama i na fakultetima, školska sala i krov u Gimnaziji, nedostatak prostora i savremenih nastavnih sredstava za izvođenje praktične nastave u Srednjoj stručnoj školi, materijal za rad u Srednjoj likovnoj školi i akademijama. Akademije na Cetinju imaju takođe problem sa prostorom, studenti FLU⁴ koriste prostorije lokalne uprave kao ateljea. Na Muzičkoj akademiji nedostaju instrumenti, a samo vježbanje je od ključne važnosti za razvoj i unapređenje znanja studenata. Uslovi na svim akademijama su nezadovoljavajući, a kako ističu opremljenost računarskih učionica je neophodna, kao i postojanje prostorija za praktičnu nastavu. Studenti i profesori smatraju da će većina ovih problema biti riješena izgradnjom planiranog Univerzitetskog kompleksa.

Navedeni problemi i potrebe moraju se blagovremeno otklanjati i rješavati kako bi rad škole i akademija u kontinuitetu bio zadovoljavajući i pratio potrebe učenika i studenata, roditelja i zaposlenih.

Nedostatak motivacije

Informisanost i motivacija mladih treba da budu jedan od prioriteta ovog plana jer su, između ostalog, bitne za formiranje svijesti o važnosti cjeloživotnog učenja. Mladi smatraju da navedeni uslovi u obrazovnim institucijama nijesu dobar pokretač i ne motivišu na kreativnost i dalje usavršavanje.

Nedovoljna obučenost nastavnog kadra za savremene nastavne metode

U nastavnom procesu, prema mišljenju mladih, dominira predavačka metoda, a premala je zastupljenost aktivnog učenja, individualizirane nastave i ostalih savremenih nastavnih oblika i metoda koje omogućuju veće učesće učenika u nastavnom procesu. Veoma je važno raditi na osposobljavanju nastavnika, kada su u pitanju savremene nastavne metode, kako bi kod mladih razvili motivaciju za samostalan rad, istraživanje i učenje.

Prostor za javne prezentacije radova učenika i studenata, organizovanje koncerata i stalnih postavki radova studenata i učenika

---

⁴ FLU – Fakultet likovne umjetnosti

Učenici Srednje likovne škole i studenti FLU i Muzičke akademije ističu važnost prezentacije njihovih radova na kraju školske godine, slično prezentacijama studenata FDU⁵. Nepostojanje stalnog prostora sprečava održavanje koncerata, organizovanje izložbi, stalne postavke njihovih radova, veće angažovanje mladih, razvijanje njihove kreativnosti. Ističu da bi radove mogli poklanjati gradu i da bi to bila uzajamna korist. Smatraju da bi se ovaj problem mogao riješiti izgradnjom Univerzitetskog kompleksa, mada je u planu otvaranje Galerije savremene umjetnosti gdje će se organizovati izložbe koje će predstavljati djela novih umjetničkih tendencija multimedijalnog karaktera.

2. Slaba zastupljenost mladih Roma u obrazovnim institucijama

Nedovoljna količina besplatnog školskog pribora

Pravo na obrazovanje je osnovno pravo svakog djeteta i najsigurniji način za prelazak iz siromaštva u dostojanstven život i iz isključenosti u aktivno učešće u društvu. Ipak, veliki broj Roma je isključen iz obrazovanja na nivou srednje škole i fakulteta. Analizirajući Nacionalni plan akcije za mlade i različite lokalne akcione planove koje se bave obrazovanjem Roma i mladih, uočava se da su problemi Roma u različitim gradovima slični. Najizraženiji problem nedovoljnog uključivanja Roma u proces obrazovanja je finansijske prirode jer je utvrđeno da najveću prepreku u pohađanju škole predstavlja nemogućnost roditelja da plate školski pribor i neophodnu odjeću i obuću za svoju djecu. Većina roditelja Roma su nezaposleni i malo je vjerovatno da će se ova situacija promijeniti u skoroj budućnosti, dakle, finansijska podrška za obrazovanje mladih Roma je preduslov ako se im se želi omogućiti pristup obrazovanju. Romi, učesnici istraživanja, ističu da dobijaju besplatno udžbenike i dio školskog pribora.

Nepostojanje programa, projekata i aktivnosti za mlade iz romske populacije

Programi neformalnog obrazovanja praktično ne postoje za mlade Rome, jer se većina kurseva plaća a evidentno je i da se neke prakse, koje su pokrenuli NVO-i za romsku populaciju, nijesu održale, posebno zbog toga što lokalni NVO-i zavise od neizvjesnog finansiranja pa često moraju da prekinu rad.

Nezainteresovanost roditelja za dalje obrazovanje djece i slaba motivacija Roma za dalje školovanje

Mladi Romi često ne dobijaju adekvatnu podršku roditelja za ulazak u proces obrazovanja, mnoga djeca su nezbrinuta dok roditelji rade ili o njima brinu starija djeca, nemaju igračke i didaktička sredstva. Nedostatak adekvatne rane stimulacije i nezainteresovanost roditelja, nepripremljenost za početak školovanja, nepoznavanje jezika sredine i nedostatak potrebnih znanja, značajno određuje sudbinu mnoge romske djece koja zbog toga ne započinju školovanje ili u njega ulaze nedovoljno motivisana i nepripremljena. Veći broj mladih Roma u procesu obrazovanja podrazumijeva i rad sa roditeljima od čije motivacije u velikoj mjeri zavisi da li će dijete biti upisano u školu i redovno pohađati nastavu.

Neorganizovanje dopunske nastave u školama i naselju Roma

Za razliku od nekih grupa sa specifičnim potrebama koje su obuhvaćene specijalizovanim institucijama ili kroz posebne programe, Romi su posebno ugroženi jer nijesu obuhvaćeni nekim posebnim vidom obrazovanja. Nijesu razvijani programi prilagođeni specifičnim potrebama romske zajednice a nastavni kadar nema dovoljno znanja o problemima i kulturi Roma jer tokom školovanja i profesionalnog rada nisu dobijali obuku iz ove oblasti. Mladi Romi ističu da im je najveći problem u obrazovanju neorganizovanje dopunske nastave jer bi im to pomoglo da nadoknade gradivo, pa stoga obrazovne institucije treba da stvore uslove koji će mladim Romima omogućiti sustizanje postavljenih obrazovnih standarda.

---

⁵ FDU – Fakultet dramske umjetnosti

3. Neadekvatan pristup obrazovanju mladih OSI Cetinja

- Primjena zakonske regulative o obrazovanju OSI (odluka o mogućnosti školovanja mladih OSI kod kuće)

Inkluzivno obrazovanje je jedna od smjernica obrazovnog sistema u Crnoj Gori i ima uporište u svim zakonima o obrazovanju. Trenutno mladi OSI se obrazuju u srednjim školama ali je njihov broj jako mali dok na umjetničkim akademijama ne postoje OSI. Kako ističu, problem arhitektonskih barijera je aktuelan, čak i na mjestima na kojima postoje rješenja nijesu adekvatno prilagođena njihovim potrebama, a krucijalni problem poput primjene zakonske regulative koja obuhvata i obrazovanje OSI (odluka o mogućnosti školovanja mladih OSI kod kuće) i dalje nije riješen.

- Nedovoljno personalnih asistenata za rad sa mladim OSI u srednjim školama

U srednješkolskom obrazovanju na Cetinju ne postoji dovoljan broj personalnih asistenata a angažovanje obučanih personalnih asistenata, kao modela brige o osobama sa invaliditetom, neophodno je za njihovu društvenu uključenost i život u zajednici ravnopravan ostalim građanima.

- Nepostojanje programa, projekata i aktivnosti za mlade OSI

Neformalno obrazovanje za osobe sa invaliditetom praktično ne postoji, pa su aktivnosti mladih OSI svedene na minimum i svode se na rad u kući što je najizraženije posle završenog školovanja.

4. Mali broj programa neformalnog obrazovanja i nepostojanje kontinuiranih obuka za mlade

- Nedostupnost postojećih programa neformalnog obrazovanja za većinu mladih

Razvijenost neformalnog obrazovanja je na niskom nivou jer postoji mali broj programa, a većina nema kontinuitet ili je nedostupan mladima. Redovno se organizuju kursevi stranih jezika i obuke za rad na računarima od strane privatnih škola ili Biroa rada Cetinje, tako da su nedostupni većini mladih.

- Nedovoljno radionica, tribina, predavanja na različite teme

Programi neformalnog obrazovanja malo su prisutni u srednjim školama. Vannastavne aktivnosti, najčešći oblik je formiranje sekcija, okupljaju mali broj mladih, a najzastupljenije su u Gimnaziji. Na Cetinju egzistira mali broj NVO-a koji se bave mladima, ali i kod njih ne postoji kontinuitet u radu, najčešće zbog nedostatka izvora finansiranja. Mladi predlažu da se češće organizuju predavanja i radionice na različite teme.

5. Problem organizovanja nastave zbog neorganizovanog prevoza učenika

- Nedostatak organizovanog prevoza za učenike srednjih škola

Srednja likovna škola ima oko 50 % putnika učenika i veći dio profesorskog kadra. Problem je djelimično riješen zahvaljujući organizovanom prevozu studenata, ali se često ne poklapaju školske satnice sa terminima polazaka. U drugim srednjim školama takođe postoje profesori i učenici koji putuju ali je broj znatno manji u odnosu na Srednju likovnu školu.

6. Nedovoljno učešće zajednice u radu škola/akademija i zajedničkih akcija svih aktera iz zajednice

- Niska motivacija od strane srednjih škola i roditelja za boljom saradnjom

U skladu sa Zakonom o opštem obrazovanju svaka škola je obavezna da oformi Savjet roditelja koji bi imao važnu ulogu u organizovanju nastavnog procesa i u upravljanju školom preko člana u školskom odboru. Najčešće, po mišljenje mladih, to se svodi na ispunjavanje forme bez stvarnog

uticaja. Posjeta roditelja školama je rijetka i svodi se na par puta godišnje. Mladi smatraju da bi veće i kvalitetnije uključivanje roditelja u rad škole omogućilo bolji rad škola, rješavanje jednog dijela problema, bolju realizaciju neformalnog obrazovanja i raznovrsniji broj programa.

- Nerazvijena saradnja škola, akademija i lokalne zajednice

Saradnja između škola, akademija i lokalne zajednice postoji ali nema kontinuiranih aktivnosti već su pojedinačne i povremene. U takvoj situaciji ni mladi nemaju prilike da osmišljeno i planski učestvuju u životu vlastite zajednice i kroz to bolje shvataju sredinu u kojoj žive, razvijaju participaciju, svijest o društvenoj odgovornosti građana, razumijevanje od strane zajednice.

Uvid u strategije i dokumenta

1. Nacionalni plan akcije za mlade (2007. godine) je definisao vidove obrazovanja i odredio strateške, operativne ciljeve i aktivnosti svakog od njih. Problemi i potrebe mladih u obrazovanju su, u svim gradovima Crne Gore, slični pa samim tim i problemi i potrebe mladih u obrazovanju na Cetinju, tako da je Nacionalna strategija temelj za izradu Lokalnog plana akcije za mlade Cetinja u oblasti obrazovanja.

2. Strategija razvoja stručnog obrazovanja u Crnoj Gori 2010-2014 (2009. godine) ima za cilj izgradnju sistema stručnog obrazovanja, koji pojedincima omogućava sticanje kvalifikacija, potrebnih za ravnopravno učešće na tržištu rada i profesionalno napredovanje, lični razvoj i nastavak obrazovanja.

3. Strategija razvoja i finansiranja visokog obrazovanja u Crnoj Gori 2011– 2020 (2011. godine). Crna Gora, odnosno relevantne državne institucije, snose odgovornost za strukturu i kvalitet visokog obrazovanja. U tom smislu nužno je imati strategiju razvoja visokog obrazovanja uvažavajući kako regionalne i evro-atlanske integracione procese, tako i nacionalne interese, odnosno kulturno-istorijske i nacionalne osobenosti. Razvoj visokog obrazovanja mora podržavati i podsticati socio-ekonomski razvoj Crne Gore, njenu kompetitivnost i međunarodnu prepoznatljivost.⁶

4. Strategija inkluzivnog obrazovanja u Crnoj Gori 2008– 2012 (2008. godine) oslanja se na ciljeve usmjerene ka ekonomskom i socijalnom razvoju društva, procesu smanjenja siromaštva, i obezbjeđivanju kvalitetnog i dostupnog obrazovanja. Cilj ovog dokumenta je da se odnos prema djeci i učenicima sa smetnjama u razvoju usaglasi s međunarodnim dokumentima, posebno sa Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, usvojenom na sjednici UN 2006. godine.

5. Nacionalni akcioni plan „Dekada uključenja Roma 2005– 2015“ (2005. godine) je političko iskazivanje volje država članica da na institucionalan način riješe problem Roma. Istovremeno, ona predstavlja inicijativu, pokret i projekat kojem je cilj da u desetogodišnjem periodu (2005–2015) značajno smanji diskriminaciju prema Romima i utiče na poboljšanje njihovog socioekonomskog statusa. Vlada Crne Gore je usvojila Nacionalni akcioni plan “Dekada uključenja Roma 2005 – 2015” u januaru 2005. godine, koji će se baviti problemima obrazovanja, zapošljavanja, zdravstva i stanovanja i na tim problemima će raditi nadležna ministarstva.

7. Evropska strategija za osobe sa invaliditetom 2010-2020 (2010. godine) Prema Konvenciju UN, osobe sa invaliditetom su one osobe koje imaju dugotrajna fizička, mentalna, intelektualna ili senzorna oštećenja koja ih, u interakciji sa različitim preprekama, mogu omesti u punom i djelotvornom

---

⁶ Strategija razvoja i finansiranja visokog obrazovanja u Crnoj Gori (2011– 2020), april 2011. godine

učesću u društvu na jednakim osnovama sa drugima. Komisija je identifikovala osam ključnih oblasti djelovanja: pristupačnost, participacija, jednakost, zapošljavanje, obrazovanje i obuka, socijalna zaštita, zdravlje i međunarodne aktivnosti.

Pravni regulativa

- Ustav Crne Gore
- Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju
- Zakon o gimnaziji
- Zakon o stručnom obrazovanju
- Zakon o obrazovanju odraslih
- Zakon o visokom obrazovanju

1. Ustav Crne Gore (2007) u članu 68. jemči se posebna zaštita lica sa invaliditetom, a u članu 75. jemči se pravo na školovanje pod jednakim uslovima, osnovno školovanje je obavezno i besplatno, jemči se autonomija univerziteta, visokoškolskih i naučnih ustanova.

2. Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju („Službeni list CG“, br. 64/02, 31/05 i 49/07, 45/10, br. 40/11 i 45/11) kroz osnovne odredbe uređuje organizaciju i uslove za obavljanje obrazovnog i vaspitnog rada u oblastima: predškolskog vaspitanja i obrazovanja, osnovnog obrazovanja i vaspitanja, srednjeg opšteg obrazovanja, stručnog obrazovanja, vaspitanja i obrazovanja lica sa posebnim potrebama i obrazovanja odraslih.

3. Zakon o gimnaziji („Službeni list CG“, br. 64/02, 49/07 i br. 45/10), članom 2. utvrđuje da obrazovanje u gimnaziji ima za cilj da učenicima omogući: sticanje potrebnih znanja, vještina, sposobnosti i navika, zasnovanih na dostignućima nauke, tehnike, kulture i umjetnosti rada nastavljanja školovanja; postizanje međunarodno uporedivog nivoa znanja; razvijanje kritičkog mišljenja i prosuđivanja; razvijanje sposobnosti komunikacije; razvijanje odgovornog odnosa prema radnoj i životnoj sredini; razvijanje sposobnosti za život u pluralističkom i demokratskom društvu; podsticanje razumijevanja, tolerancije i solidarnosti.

4. Zakon o stručnom obrazovanju („Službeni list CG“, br. 64/02, 49/07 i br. 45/10) članom 1. utvrđuje da se stručno obrazovanje stiče na nivou nižeg, srednjeg i višeg stručnog obrazovanja, na način i pod uslovima propisanim ovim zakonom.

5. Zakon o obrazovanju odraslih („Službeni list CG“, br. 64/02, 49/07 i 20/11) u članu 3, obuhvata i omogućavanje obrazovanja i sticanje znanja, vještina i kompetencija koje odgovaraju ličnim sposobnostima i životnom dobu pojedinca, putem savremenih oblika obrazovanja i učenja.

6. Zakon o visokom obrazovanju („Službeni list CG“, br. 60/03, 45/10 i 47/11) članom 1. uređuju se osnove visokog obrazovanja, uslovi obavljanja djelatnosti, vrste programa, načela organizacije ustanova koje obavljaju ovu djelatnost, kao i druga pitanja od značaja za obavljanje djelatnosti visokog obrazovanja.

OBRAZOVANJE - STRATEGIJA 2012 - 2015

Strateški cilj

1. Obezbjediti adekvatnih uslova za rad u školama i na fakultetima

Specifični cilj

1.1. Podržati obezbjeđivanje prostornih kapaciteta i nastavnih sredstava

Aktivnosti

1.1.1. Formirati timove u okviru srednjih škola i akademija (škole i akademije, savjeti roditelja, zajednice učenika i udruženja studenata) povodom obezbjeđivanja prostornih kapaciteta i nastavnih sredstava

1.1.2. Sprovesti istraživanje trenutnog stanja

1.1.3. Kampanja o potrebi renoviranja i osposobljavanja prostornih kapaciteta u školama i na akademijama i nabavke nastavnih sredstava (organizovati sastanke sa odgovarajućim licima - Prijestonica Cetinje, donatori, NVO, organizovati promotivne aktivnosti, organizovati donatorske akcije, aukcije radova za sakupljanje neophodnih sredstava)

1.1.4. Organizovati promotivne aktivnosti o potrebi obnavljanja nastavnih sredstava

1.1.5. Održati radionice za kreiranje nastavnih sredstava (izrada modela, skica, šema od različitog materijala uz pomoć stručnjaka, zanatlija i dr.)

Indikatori

1.1.1. Formirani timovi u svim srednjim školama i na akademijama

1.1.2. Realizovano istraživanje, broj učesnika u istraživanju, rezultati istraživanja

1.1.3. Realizovana kampanja, broj sastanaka, broj podijeljenih brošura, broj promotivnih akcija, realizovane donatorske akcije, broj učesnika, količina prikupljenih sredstava (novčana sredstva, muzički instrumenti, materijal za rad učenika i studenata), broj medija koji su učestvovali

1.1.4. Realizovane promotivne aktivnosti, broj učesnika u aktivnostima, broj medija koji su ispratili dešavanje

1.1.5. Broj održanih radionica, broj učesnika u radionicama, zadovoljstvo učesnika radionicama, broj stručnjaka koji su učestvovali, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.1.1 – 1.1.5. Odgovornost za realizaciju: Srednje škole, akademije

Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, Prijestonica Cetinje, NVO, savjeti roditelja, zajednice učenika, udruženja studenata, Savjet mladih, donatori, mediji

Specifični cilj

1.2. Jačati motivaciju mladih za obrazovanjem (permanentnim obrazovanjem)

Aktivnosti

- 1.2.1. Organizovati donatorsku medijsku kampanju (donacija računara, projektora i sl.) i opremiti škole dobijenim nastavnim sredstvima
- 1.2.2. Organizovati povremene akcije „Škola učenicima“ (učenici daju prijedlog časa, prema postavljenom planu i programu, i realizuju čas)
- 1.2.3. Obezbijediti korišćenje prostora za povremene različite aktivnosti mladih
- 1.2.4. Organizovati sa Gradskom bibliotekom akcije tipa: „Otvorena vrata“, „Veče sa piscem“, „Javno čitanje omiljene knjige“ i dr.
- 1.2.5. Pokrenuti akciju za promjenu uslova za dobijanje stipendija
- 1.2.6. Informisati buduće studente i učenike o dobijanju stipendija kroz organizovanu akciju (kako doći do stipendija, koji su uslovi za dobijanje stipendija, kako i kada konkurisati, kriterijumi za dobijanje stipendija)

Indikatori

- 1.2.1. Organizovana kampanja, broj donirane opreme, povećana količina savremenih nastavnih sredstava u školama i na fakultetima
- 1.2.2. Realizovana akcija, broj održanih časova, broj učesnika
- 1.2.3. Obezbijeden prostor za mlade
- 1.2.4. Organizovane akcije sa Gradskom bibliotekom, broj održanih akcija, raznovrsnost tematskih večeri, broj učesnika i posjetilaca
- 1.2.5. Pokrenuta akcija, broj uključenih mladih
- 1.2.6. Broj mladih koji su informisani o stipendijama, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

- 1.2.1 – 1.2.6. Odgovornost za realizaciju: Srednje škole, akademije
Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, Ministarstvo kulture, institucije kulture, Prijestonica Cetinje, donatori, mediji

Specifični cilj

- 1.3. Bolja osposobljenost nastavnog kadra

Aktivnosti

- 1.3.1. Organizovati kurseve za informatičko obrazovanje a koji su namijenjeni nastavnom osoblju
- 1.3.2. Organizovati seminare različitih tipova za nastavno osoblje (stručni, pedagoški i dr.)
- 1.3.3. Pokrenuti inicijativu za ustanovljavanje nagrade za inovacije u nastavi

Indikatori

- 1.3.1. Broj kurseva, broj učesnika, rezultati kurseva
- 1.3.2. Broj seminara, broj učesnika, zadovoljstvo učesnika seminarima
- 1.3.3. Ustanovljena nagrada za inovacije u nastavi

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

- 1.3.1. Odgovornost za realizaciju: Srednje škole, fakulteti
Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, zajednice učenika, udruženja studenata, NVO, donatori, mediji
- 1.3.2. Odgovornost za realizaciju: Srednje škole

Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, zajednice učenika, NVO, donatori, mediji

1.3.3. Odgovornost za realizaciju: Srednje škole, fakulteti

Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, zajednice učenika, udruženja studenata, NVO, donatori, mediji

Specifični cilj

1.4. Obezbijediti prostor za javne prezentacije radova učenika i studenata

Aktivnosti

1.4.1. Napraviti sporazum sa školama za korišćenje njihovih kapaciteta

1.4.2. Organizovati sastanke između predstavnika škola i akademija i predstavnika institucija kulture o ustupanju prostora za određene aktivnosti

Indikatori

1.4.1. Postignut sporazum sa školama oko korišćenja prostora

1.4.2. Broj sastanaka, rezultati sastanaka, broj realizovanih aktivnosti

Odgovorne strane i učesnici u realizaciji

1.4.1. Odgovorne strane: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, NVO

Učesnici u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, srednje škole, fakulteti, zajednice učenika, udruženja studenata, donatori, mediji

1.4.2. Odgovorne strane: Srednje škole, fakulteti, NVO

Učesnici u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, institucije kulture na Cetinju, donatori, mediji

Strateški cilj

2. Veća zastupljenost Roma u procesu obrazovanja

Specifični cilj

2.1. Obezbijediti veću količinu besplatnog školskog pribora za mlade Rome

Aktivnosti

2.1.1. Analiza stanja o potrebnom školskom priboru na početku školske godine (za sve srednjoškolce)

2.1.2. Na osnovu rezultata istraživanja postaviti plan za dobijanje neophodnog školskog pribora za učenike različitih razreda i njegovu distribuciju

2.1.3. Dostaviti rezultate istraživanja Ministarstvu prosvjete i sporta, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Prijestonici Cetinje, Centru za socijalni rad, Crvenom krstu

2.1.4. Organizovati medijsku kampanju

2.1.5. Organizovati “akcije solidarnosti” za prikupljanje školskog pribora

Indikatori

2.1.1. Analizirano stanje, rezultati analize o potrebnom školskom priboru

2.1.2. Napravljen spisak potrebnog pribora i plan distribucije

2.1.3. Rezultati istraživanja dostavljeni na planirane adrese

2.1.4. Realizovana kampanja, broj učesnika, broj priloga u medijima

2.1.5. Broj učesnika, broj akcija, rezultati „akcija solidarnosti“

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.1.1 – 2.1.2. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Zajednica Roma, Ministarstvo prosvjete i sporta, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, NVO, donatori, mediji

2.1.3. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo prosvjete i sporta, NVO, donatori, mediji

2.1.4 – 2.1.5. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, škole, fakulteti

Učešće u realizaciji: Zajednica Roma, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo prosvjete i sporta, NVO, donatori, mediji

Specifični cilj

2.2. Veći broj programa, projekata i aktivnosti za mlade iz romske populacije

Aktivnosti

2.2.1. Organizovati sastanke sa predstavnicima NVO-a u cilju održavanja tribina

2.2.2. Organizovati besplatne kurseve računara, stranih jezika u prostorijama u gradu (škole, lokalna uprava, biblioteke) a u organizaciji mladih volontera

2.2.3. Pokrenuti kampanju pod pokroviteljstvom Prijestonice Cetinje o važnosti zajedničkih projekata iz neformalnog obrazovanja (timovi sastavljeni od mladih koji su nezaposleni, studenata, mladih koji se bave kulturom)

Indikatori

2.2.1. Broj održanih sastanaka, rezultati sastanaka

2.2.2. Održani besplatni kursevi, raznovrsnost kurseva, broj polaznika kurseva

2.2.3. Pokrenuta kampanja, broj mladih koji su učestvovali, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.2.1. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, NVO

Učešće u realizaciji: Zajednica Roma, Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, donatori, mediji

2.2.2. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Zajednica Roma, Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, NVO, privatne škole računara i jezika, donatori, mediji

2.2.3. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Zajednica Roma, Prijestonica Cetinje, Biro rada Podgorica – Kancelarija Cetinje, škole, fakulteti, donatori, mediji

Specifični cilj

2.3. Jačati motivaciju roditelja i mladih Roma za veće učešće mladih u procesu obrazovanja

Aktivnosti

2.3.1. Organizovati kampanju o važnosti obrazovanja mladih Roma

2.3.2. Organizovati programe koji uključuju mlade Rome u vannastavne aktivnosti u srednjim školama

2.3.3. Pokrenuti inicijativu o snimanju propagandnih filmova na temu obrazovanja Roma od strane studenata FDU (odsjek za filmsku režiju) u sklopu njihovih ispita

Indikatori

2.3.1. Realizovana kampanja, broj učesnika u kampanji, broj medijskih priloga

2.3.2. Broj učesnika u programima, zadovoljstvo mladih iz romske populacije učešćem u vannastavnim aktivnostima

2.3.3. Pokrenuta inicijativa, zainteresovanost studenata FDU, broj snimljenih filmova, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.3.1. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Zajednica Roma, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, donatori, mediji

2.3.2. Odgovornost za realizaciju: Srednje škole

Učešće u realizaciji: Zajednica Roma, NVO, donatori, mediji

2.3.3. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Zajednica Roma, Prijestonica Cetinje, FDU, donatori, mediji

Specifični cilj

2.4. Obezbijediti dopunsku nastavu za mlade Rome

Aktivnosti

2.4.1. Kreirati bazu podataka mladih Roma koji imaju osnovno, srednje i visoko obrazovanje (u okviru toga napraviti presjek broja mladih Roma iz srednjih škola kojima je potrebna dopunska nastava)

2.4.2. Organizovati sastanke sa predstavnicima škola u vezi dopunske nastave

2.4.3. Formirati timove od nastavnog osoblja koji će držati dopunsku nastavu

2.4.4. Izraditi planove za dopunsku nastavu

Indikatori

2.4.1. Kreirana baza podataka, broj Roma u procesu obrazovanja, broj Roma iz srednjih škola kojima je potrebna dopunska nastava

2.4.2. Broj sastanaka, rezultati sastanaka

2.4.3. Formirani timovi, broj uključenog nastavnog osoblja

2.4.4. Izrađeni i sprovedeni planovi za dopunsku nastavu

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.4.1. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Zajednica Roma, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, donatori, mediji

2.4.2. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Zajednica Roma, NVO, srednje škole, donatori, mediji

2.4.3 – 2.4.4. Odgovornost za realizaciju: Srednje škole

Učešće u realizaciji: Zajednica Roma, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, NVO, donatori, mediji

Strateški cilj

3. Poboljšanje uslova za obrazovanje mladih OSI

Specifični cilj

3.1. Unaprijediti primjenu zakonske regulative o obrazovanju OSI i mogućnost njihovog školovanja kod kuće

Aktivnosti

3.1.1. Nastavak medijskih kampanja koje afirmišu inkluzivno obrazovanje (Ministarstvo prosvjete i sporta, UNICEF, Save the children)

3.1.2. Održati tribine, okrugle stolove u školama o pravima mladih OSI na obrazovanje kod kuće

3.1.3. Organizovati seminare za osposobljavanje nastavnog osoblja za rad sa mladim OSI kod kuće

3.1.4. Pokrenuti inicijativu o osavremenjivanju nastavnih metoda (postavljanje materijala na Internet, CD)

3.1.5. Organizovati kontakt emisije na ovu temu

Indikatori

3.1.1. Realizovana kampanja, broj učesnika u kampanji, broj medijskih priloga

3.1.2. Broj realizovanih tribina, okruglih stolova, radionica, broj učesnika mladih OSI

3.1.3. Organizovani seminari za nastavno osoblje, broj seminara, rezultati seminara

3.1.4. Pokrenuta inicijativa, broj medijskih priloga, broj uključenih profesora, broj postavljenih predavanja

3.1.5. Broj emisija, broj slušalaca koji su se uključili u raspravu o temi

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.1.1 – 3.1.5. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI, škole, fakulteti, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, stručnjaci za oblast inkluzije, specijalne obrazovne ustanove, NVO, donatori, mediji

Specifični cilj

3.2. Veći broj obučeni personalnih asistenata za rad sa mladim OSI u srednjim školama

Aktivnosti

3.2.1. Izraditi programe obuke za personalne asistente

3.2.2. Organizovati seminare inkluzivnog obrazovanja za profesore iz srednjih škola

3.2.3. Popularisati ciljeve Nacionalne strategije za integraciju osoba sa invaliditetom putem medijskih kampanja, tribina, okruglih stolova

Indikatori

- 3.2.1. Izrađeni programi za personalne asistente, broj izrađenih programa
- 3.2.2. Organizovani seminari, broj obuhvaćenih profesora, broj održanih seminara
- 3.2.3. Broj održanih tribina, okruglih stolova, medijskih priloga, broj učesnika, broj prezentacija

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.2.1 – 3.2.3. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI, škole, fakulteti, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, stručnjaci za oblast inkluzije, specijalne obrazovne ustanove, NVO, donatori, mediji

Specifični cilj

3.3. Prilagođavanje postojećih i uspostavljanje novih programa neformalnog obrazovanja za mlade OSI

Aktivnosti

- 3.3.1. Razviti program za neformalno obrazovanje mladih OSI (kursevi stranih jezika, rad na računaru, zanatske usluge)
- 3.3.2. Organizovati zajedničke ekskurzije mladih OSI iz specijalnih obrazovnih ustanova i njihovih vršnjaka iz srednjih škola
- 3.3.3. Organizovati “Dane stvaralaštva” sa nagradama za najuspješnije (mladi OSI i njihovi vršnjaci koji se kreativno izražavaju na različite načine)
- 3.3.4. Angažovati studente FDU koji bi snimili kratki film o Danima stvaralaštva

Indikatori

- 3.3.1. Razvijeni programi neformalnog obrazovanja, organizovani kursevi, broj kurseva i polaznika
- 3.3.2. Organizovane ekskurzije, broj održanih ekskurzija, broj mladih OSI i njihovih vršnjaka koji su obuhvaćeni ekskurzijama, zadovoljstvo učesnika
- 3.3.3. Organizovani „Dani stvaralaštva”, broj učesnika, broj održanih akcija, raznovrsnost izražavanja, broj radova
- 3.3.4. Broj medijskih priloga, broj filmova, broj fotografija

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.3.1 – 3.3.3. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI, škole, fakulteti, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, stručnjaci za oblast inkluzije, specijalne obrazovne ustanove, NVO, donatori, mediji

3.3.4. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, stručnjaci za oblast inkluzije, specijalne obrazovne ustanove, Fakultet dramskih umjetnosti, donatori, mediji

Strateški cilj

4. Unapređenje uslova za dalji razvoj neformalnog obrazovanja

Specifični cilj

4.1. Obezbijediti dostupnost postojećih programa neformalnog obrazovanja

Aktivnosti

4.1.1. Sprovesti istraživanje o oblicima i potrebama neformalnog obrazovanja mladih na Cetinju

4.1.2. Organizovati sastanke sa organizatorima kurseva o mogućnostima prilagođavanja cijena programa

4.1.3. Kreiranje info – tačke “Click na znanje!” gdje bi mladi sa NVO pratili konkurse i prijavljivali se sa različitim projektima

Indikatori

4.1.1. Realizovano istraživanje o oblicima neformalnog obrazovanja na Cetinju, broj učesnika u istraživanju, rezultati istraživanja

4.1.2. Organizovani sastanci, broj učesnika u sastancima, rezultati sastanaka

4.1.3. Realizovana akcija, broj mladih i NVO-a koji su učestvovali, broj konkursa, broj napisanih projekata

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

4.1.1. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, NVO

Učešće u realizaciji: Donatori, mediji

4.1.2. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, NVO

Učešće u realizaciji: Privatne škole koje organizuju različite kurseve, donatori, mediji

4.1.3. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, NVO

Učešće u realizaciji: Donatori, mediji

Specifični cilj

4.2. Povećati broj programa neformalnog obrazovanja

Aktivnosti

4.2.1. Organizovati promotivne akcije o važnosti neformalnog obrazovanja

4.2.2. Organizovati prezentacije, predavanja i tribine na različite teme

Indikatori

4.2.1. Broj akcija, broj učesnika u akcijama, broj podijeljenog materijala, broj medijskih priloga

4.2.2. Broj predavanja, tribina, prezentacija, broj učesnika, zadovoljstvo učesnika predavanjima

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

4.2.1 – 4.2.2. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, NVO

Učešće u realizaciji: Srednje škole, fakulteti, donatori, mediji

Strateški cilj

5. Poboljšanje uslova prevoza za učenike koji putuju

Specifični cilj

5.1. Bolja organizacija prevoza za učenike

Aktivnosti

- 5.1.1. Usaglasiti satnicu polaska postojećeg autobusa za prevoz studenata sa satnicom srednjih škola
- 5.1.2. Organizovati kampanju za nabavku većeg školskog kombija ili autobusa
- 5.1.3. Uputiti molbu Vladi Crne Gore ili Ministarstvu prosvjete i sporta, Ministarstvu saobraćaja i pomorstva, Prijestonici Cetinje za doniranje većeg kombija ili autobusa

Indikatori

- 5.1.1. Usaglašena satnica polazaka
- 5.1.2. Realizovana kampanja, broj učesnika, broj podijeljenog materijala, broj medijskih priloga
- 5.1.3. Broj kontaktiranih, broj donatorskih akcija doniranja kombija i starih autobusa

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

5.1.1 – 5.1.3. Odgovornost za realizaciju: Srednje škole, fakulteti, NVO

Učešće u realizaciji: Vlada CG, Ministarstvo prosvjete i sporta, Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, prevoznici, zajednice učenika, donatori, mediji

Strateški cilj

6. Povećanje učešća zajednice u radu škola i akademija i zajedničkih akcija

Specifični cilj

6.1. Jačati motivaciju srednjih škola i roditelja za boljom saradnjom

Aktivnosti

- 6.1.1. Organizovati zajedničke akcije roditelja i škola (uređenje prostora, nabavka materijala, školske priredbe, akcije solidarnosti i dr.)
- 6.1.2. Organizovati sportske dane (timovi sastavljeni od učenika, roditelja i nastavnog osoblja)
- 6.1.3. Organizovati predstavljanje roditelja (njihove profesije, zanimljiv hobi, putovanja i dr.)
- 6.1.4. Organizovati kampanju od strane učenika (animiranje roditelja i učenika)
- 6.1.5. Uraditi analizu uspjeha učenika u odjeljenjima u odnosu na stepen agažovanja roditelja

Indikatori

- 6.1.1. Broj akcija, broj učesnika – roditelja, broj učesnika – djece, broj sastanaka savjeta roditelja, rezultati akcija
- 6.1.2. Organizovani sportski dani, sastav timova
- 6.1.3. Broj uključenih roditelja, zadovoljstvo mladih prezentacijama, broj medijskih priloga
- 6.1.4. Broj akcija, broj podijeljenog materijala, broj mladih koji su učestvovali, broj medijskih priloga
- 6.1.5. Rezultati analize uspjeha učenika prema angažovanju roditelja

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

6.1.1. – 6.1.4. Odgovornost za realizaciju: Srednje škole, savjeti roditelja, zajednice učenika

Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, zajednice učenika, NVO, donatori, mediji

6.1.5. Odgovornost za realizaciju: Srednje škole, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, zajednice učenika, savjeti roditelja, NVO, donatori, mediji

Specifični cilj

6.2. Podržati međusobnu saradnju škola i akademija i njihovu saradnju sa lokalnom zajednicom

Aktivnosti

6.2.1. Formirati radno tijelo sastavljeno od predstavnika zajednica učenika svih škola i udruženja studenata

6.2.2. Organizovati akcije međusobnih posjeta između škola i akademija

6.2.3. Organizovati potpisivanje memoranduma o saradnji između škola i fakulteta i Sekretarijata za socijalnu politiku i mlade

6.2.4. Realizovati zajedničke akcije učenika, studenata, profesora i ljudi iz lokalne zajednice vezane za obelježavanje različitih značajnih datuma (istorijskih, državnih, ekoloških, i dr.) i zajedničke književne večeri, turnire, kvizove znanja i dr.

Indikatori

6.2.1. Formirano radno tijelo, sastav tijela

6.2.2. Broj posjeta između škola i akademija, zadovoljstvo posjetama

6.2.3. Potpisani memorandumi o saradnji Sekretarijata za socijalnu politiku i mlade sa školama i fakultetima

6.2.4. Broj zajedničkih akcija studenata, raznovrsnost učesnika, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

6.2.1 – 6.2.2. Odgovornost za realizaciju: Srednje škole, akademije, zajednice učenika, udruženja studenata

Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, NVO, donatori, mediji

6.2.3. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, srednje škole, akademije, zajednice učenika, udruženja studenata, NVO, donatori, mediji

6.2.4. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, srednje škole, akademije, zajednice učenika, udruženja studenata

Učešće u realizaciji: Javne ustanove, institucije, građani, NVO, donatori, mediji

OBRAZOVANJE - PLAN AKCIJE 2012

IZNOS: 2800 €

Strateški cilj: 1. Obezbjediti adekvatnih uslova za rad u školama i na fakultetima

Specifični cilj: 1.1. Podržati obezbjeđivanje prostornih kapaciteta i nastavnih sredstava

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Formirati timove u okviru srednjih škola i akademija (škole i akademije, savjeti roditelja, zajednice učenika i udruženja studenata) a povodom razmatranja mogućnosti obezbjeđivanja prostornih kapaciteta i nastavnih sredstava	- formirani timovi u svim srednjim školama i na akademijama - broj sastanaka povodom razmatranja mogućnosti obezbjeđivanja prostornih kapaciteta i nastavnih sredstava	Srednje škole, akademije	2012. godina	Ministarstvo prosvjete i sporta, zajednice učenika, udruženja studenata, savjeti roditelja, Prijestonica Cetinje, Savjet mladih, donatori, mediji	500 €

Specifični cilj: 1.3. Jačati motivaciju mladih za obrazovanjem (permanentnim obrazovanjem)

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Inicijativa za promjenu uslova za dobijanje stipendija	- pokrenuta akcija - broj uključenih mladih	Savjet mladih	2012. godina	Ministarstvo prosvjete i sporta, Prijestonica Cetinje/Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, srednje škole, akademije, donatori, mediji	500 €

Strateški cilj: 3. Poboljšanje uslova za obrazovanje mladih OSI

Specifični cilj: 3.1. Unaprijediti primjenu Zakona o obrazovanju OSI i mogućnost njihovog školovanja kod kuće

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude	Budžet
------------	------------	-------------	------	------------------	--------

				uključen	
- Organizovati dvije tribine u srednjim školama i jedan okrugli sto o pravima mladih OSI na obrazovanje kod kuće	- broj održanih tribina - broj škola uključenih u akciju - broj učesnika u tribinama	Udruženja OSI, srednje škole	2012. godina	Prijestonica Cetinje, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Ministarstvo prosvjete i sporta, specijalne obrazovne ustanove, Mladi OSI, donatori, mediji	1200 €

Strateški cilj: 5. Pобољшanje uslova prevoza za učenike koji putuju

Specifični cilj: 5.1. Bolja organizacija prevoza za učenike

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Usaglasiti satnicu polaska postojećeg autobusa za prevoz studenata sa satnicom srednjih škola	- usaglašena satnica	Srednje škole, akademije	2012. godina	Prevoznici, Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, donatori, mediji	-

Strateški cilj: 6. Povećanje učešća zajednice u radu škola i akademija i zajedničkih akcija

Specifični cilj: 6.1. Jačati motivaciju srednjih škola i roditelja za boljom saradnjom

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Organizovati jednu zajedničku akciju roditelja i škola povodom prikupljanja školskog pribora za mlade iz romske populacije	- broj sastanaka savjeta roditelja - broj prisutnih članova - realizovana akcija - broj medijskih priloga	Srednje škole, savjeti roditelja	2012. godina	Ministarstvo prosvjete i sporta, Zavod za školstvo, NVO, mediji, donatori	600 €

ZAPOŠLJAVANJE

ANALIZA STANJA

Nezaposlenost je težak socio-ekonomski i moralno-psihološki problem savremenog društva pa i u životu pojedinca. Uzroci postojanja nezaposlenosti su brojni. Sa pravnog i statističkog aspekta, nezaposlenim se smatra svako lice koje je uredno prijavljeno nadležnom organu za zapošljavanje i koje bi prihvatilo posao shodno radnim i stručnim sposobnostima.

Međunarodna konvencija rada pod nezaposlenim licima smatra ona:

- koja su radila i sposobna su za rad, ali je njihov ugovor o radu istekao ili je prekinut, a ta lica žele da rade i aktivno traže posao;
- sposobna za rad a koja nijesu radila u svom zanimanju kao plaćeni radnici;
- bez zaposlenja, koja su sposobna za rad, a otpuštena su sa posla bez novčane naknade.

Na osnovu prethodnog, struktura pojma nezaposlenosti obuhvata četiri osnovna obilježja⁷:

1. Nezaposlenost je, prije svega, *stanje* (nezaposlenosti);
2. Nezaposlena osoba ima *potrebu* (za radom);
3. Stanje nezaposlenosti karakteriše *raspoloženje*, odnosno želja da se nađe zaposlenje;
4. Nezaposlenost obuhvata i *akciju* ili traženje zaposlenja.

Na osnovu ovih obilježja izvedena je osnovna podjela nezaposlenosti na dvije kategorije - *stvarnu* (realnu) i *fiktivnu* (pseudo) nezaposlenost. Prva obuhvata lica koja traže zaposlenje a druga one koji se prijavljuju Zavodu radi ostvarivanja drugih prava u periodu nezaposlenosti (zdravstveno osiguranje, socijalna zaštita i dr.) i uslovljena je zakonskim propisima iz pojedinih oblasti.

Visoka stopa nezaposlenosti naročito je izražena u Prijestonici Cetinje u odnosu na republički nivo. Stopa nezaposlenosti, posmatrana kao odnos broja nezaposlenih i aktivnog stanovništva, na dan 30. jun 2011. godine, bila je 11,24% na republičkom nivou, dok je u Prijestonici Cetinje bila 17,52%⁸. Glavni uzroci nezaposlenosti u Cetinju su tehno-ekonomske, strukturne i političke prirode. Kao posljedica dešavanja u periodu tranzicije, ratova u okruženju, sankcija međunarodne zajednice došlo je do prestanka rada velikih preduzeća koja su bila nosioci razvoja Cetinja. Do tog perioda na Cetinju su radila, pored ostalih, velika preduzeća kao što su: Obod, Košuta, Montena, Trgopromet, Gradnja, Boksiti, Sanitas, Galenika, Bojana, Tara i druga važna i poznata preduzeća koja su zapošljavala veliki broj radne snage ne samo iz Cetinja nego i šire. Sva ova i mnoga druga, u poslovnom lancu vezana preduzeća, su

---

⁷ Đoko Polović, „Posredovanje u zapošljavanju“, Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Podgorica, 1999. godine, str. 11

⁸ ZZZ CG, Izvještaj o radu za prvo polugodište 2011. godine, Podgorica, jul 2011. godine

ugašena. To je za posljedicu imalo stagniranje privrede i gubitak posla za ogroman broj građana Cetinja. Takođe, nezaposlenost je, sa svim svojim implikacijama, i jedan od uzročnika negativnih demografskih trendova u Prijestonici. Između ostalih, smanjenje broja stanovnika zbog negativnog prirodnog priraštaja i migracija ka razvijenijim područjima kao što su primorje i Podgorica, posljedice su i nezaposlenosti. Naime, prema Popisu iz 2003. godine, u prijestonici je živjelo 18.842 stanovnika, što je za 9,8% manje nego prema Popisu 1991. godine. Prema Popisu iz 2011. godine u Cetinju živi 16.657 stanovnika⁹, što je za 2.085 stanovnika manje u odnosu na prethodni popis.

I ako se na evidenciji nezaposlenih lica u Cetinju nalazi oko 50% onih koja su starija od 50 godina, problem nezaposlenosti posebno je izražen kada su u pitanju mladi. Učešće broja nezaposlenih mladih u ukupnom broju nezaposlenih je 18,5%. Kao najčešći uzroci nezaposlenosti mladih u Cetinju, izdvajaju se: nepovoljna privredna struktura i nizak nivo njene konkurentnosti, nedovoljno direktnih (domaćih i inostranih) investicija, postojanje sivog tržišta i rada na crno, nedovoljno razvijen sistem karijernog vođenja i savjetovanja, neusklađenost sistema obrazovanja sa potrebama tržišta rada, male mogućnosti da se znanja i vještine stečene u toku redovnog obrazovanja primijene u radnom procesu, dugoročna nezaposlenost i usljed nje zastarijevanje i gubitak znanja i vještina, pasivnost mladih u traženju posla, neodgovarajuća pripremljenost mladih za osamostaljivanje i prelazak škola-posao, nedovoljna mobilnost mladih u traženju posla, nerazvijen sistem podrške preduzetničkom duhu mladih i drugo.

Identifikovani problemi i potrebe mladih

1. Visoka stopa nezaposlenosti mladih

Stopa nezaposlenosti predstavlja i stanje privrede, uspješnost ekonomske politike, pa je mjerilo težine socijalnih teškoća i razlika u društvu. Ipak, ona ne govori ništa o trajanju nezaposlenosti.

Prema Analizi istraživanja potreba i problema mladih iz 2011. godine, problem nezaposlenosti mladih predstavlja jedan od najvećih u prijestonici. Na evidenciji Biroa rada Podgorica/Kancelarija Cetinje, na dan 30. 04. 2011. godine nalazilo se 1555 nezaposlenih lica. Ovaj broj čini stopu nezaposlenosti od 19% među najvećim u Crnoj Gori. Prema istoj evidenciji broj mladih nezaposlenih lica (od 15 do 29 godina starosti) je 288, i njihovo učešće u strukturi nezaposlenih je 18,5%. Posmatrano po polnoj strukturi među mladim licima, koja traže zaposlenje, nalazi se 138 žena i njihovo učešće u ukupnom broju je 47,9%.

U proteklom periodu tj. u 2007. godini na evidenciji nezaposlenih lica bilo je 143 mladih od ukupno 781 lica, pa je učešće broja mladih nezaposlenih bilo 18,3%. Broj ukupno nezaposlenih tada je bio najmanji u posmatranom periodu. Već 2008. godine, broj mladih nezaposlenih bio je najmanji a ukupan broj nezaposlenih lica bio je najveći u posmatranom periodu. Odnosno, broj mladih nezaposlenih lica je bio 141 a ukupan broj nezaposlenih lica 1663, pa je učešće mladih bilo 8,5%.

Strukturalna nezaposlenost

Osnovne karakteristike i uzroci nezaposlenosti mladih u Cetinju su u *strukturnoj i prolongiranoj* nezaposlenosti. One predstavljaju limitirajući faktor bržeg ekonomskog, tehnološkog i ukupnog socijalnog razvoja.

---

⁹ www.montstat.org

Strukturalna nezaposlenost označava nepodudarnost između ponude i potražnje za radnicima u pogledu zanimanja, kvalifikacija ili regionalnog rasporeda. Nepodudarnosti se mogu javiti zbog toga što potražnja za jednom vrstom rada raste dok se potražnja za drugom vrstom rada smanjuje u uslovima u kojima se ponude rada ne mogu brzo prilagođavati.

Strukturalna nezaposlenost mladih se manifestuju u tri osnovna oblika:

- Neusklađenost potreba poslodavaca za radnom snagom određenog stepena stručne spreme sa postojećom obrazovnom strukturom nezaposlenih na tržištu rada

U strukturi nezaposlenih mladih lica, na dan 30. 04. 2011. godine, najviše ima onih sa IV stepenom stručne spreme (112) odnosno njihovo učešće u ukupnom broju (288) je 38,8%, zatim lica sa VII-1 i VII-2 stepenom stručne spreme (71) a njihovo učešće u ukupnom broju je 24,6%, dok je najmanje lica sa V stepenom stručne spreme (2). (tab.1)

U strukturi nezaposlenih mladih lica u periodu 2007-2010.godina, prosječno učešće po stepenima stručne spreme ukazuje da su: nekvalifikovana lica učestvovala sa 12,1%, IIss – 2,2%, IIIss – 20,2%, IVss – 42%, VIss – 2,2% a VII-1 i VII-2 sa 21,1%. Upadljiv je rast broja mladih nezaposlenih lica koja imaju visoku stručnu spremu, kao i konstantni rast njihovog učešća u strukturi nezaposlenih mladih lica. Tako je učešće broja mladih sa visokom stručnom spremom u 2007. godini bilo 16,1%, a u 2010. godini 29,8%. Ovaj trend se nastavlja, pa je već 30.04.2011. godine ovo učešće na nivou 24,6%.

Ostala učešća mladih po stepenima stručne spreme imaju manja odstupanja, s tim što je prisutan trend smanjenja učešća mladih sa završenim II, III i VI školske spreme.

Tabela broj 1: Pregled broja mladih nezaposlenih po stepenima stručne spreme u periodu 2007 - 30.04.2011. godine

Nezaposleni mladi	Ukupno	I	II	III	IV	V	VI	VII-1	VII-2
30.04.2011.	288	42	2	55	112	2	4	70	1
2010	248	27	2	42	101	0	2	72	2
2009	213	23	2	42	93	0	4	49	0
2008	141	19	4	31	61	0	4	22	0
2007	143	19	6	32	58	0	5	22	1

Ako se ovi pokazatelji uporede sa podacima o prijavljenim potrebama za radnom snagom, stiče se predstava o obimu disproporcija i implikacijama takvog stanja na tržištu rada. Takođe, mogu se uočiti i razlike u obimu objavljenih slobodnih radnih mjesta i mladih tražilaca zaposlenja za iste stepene stručne spreme, na teritoriji Cetinja (tabela broj 2). Ukupan broj objavljenih slobodnih radnih mjesta je bio manji za 28 od ukupnog broja mladih nezaposlenih lica, a po stepenima stručne spreme ta razlika je najveća kod IVss i iznosi 51 dok za II i V nije bilo objavljenih slobodnih radnih mjesta. Najviše slobodnih radnih mjesta (108) je bilo za VIIss, dok je mladih nezaposlenih sa VII (71) bilo manje za 37.

Tabela broj 2: Razlike u broju slobodnih radnih mjesta i nezaposlenih po stepenu stručne spreme

01.01.2011 - 30.04.2011. godine	Ukupno	I	II	III	IV	V	VI	VII
Nezaposleni	288	42	2	55	112	2	4	71
Slobodna radna mjesta	260	55	0	40	51	0	6	108
Razlika	25	-13	2	15	-51	2	-2	-37

Treba imati u vidu i činjenicu da se podaci o objavljenim slobodnim radnim mjestima u prethodnoj tabeli nijesu odnosili na potrebe poslodavaca da zaposle isključivo mladu radnu snagu. Takođe, period na koji se odnose podaci je kraći i ne iskazuje dinamiku kretanja ponude i tražnje na tržištu rada.

Tabela broj 3: Pregled zaposlenja po godinama starosti i stepenima stručne spreme

Zaposleni	I	II	III	IV	V	VI	VII-1	VII-2	VIII
Ukupno	16	2	19	39	0	2	46	2	0
< 18	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18-25	2	0	6	7	0	0	12	1	0
26-29	3	0	8	7	0	1	15	1	0

Najviše zaposlenih je sa VII-1 sss (46) a među njima je i najviše zaposlenih mladih osoba (27) pa je njihovo učešće u tom broju 58,7%, zatim IV sss (39) među kojima je mladih (14) odnosno 35,9%, III sss (19) među kojima je mladih (14) odnosno njihovo učešće je 73,7%, I sss (16) među kojima je mladih (5) odnosno njihovo učešće je 31,2%. Nije bilo zapošljavanja u V i VIII sss dok je u II sss zaposleno 2 lica među kojima nije bilo mladih.

- Nepodudarnost ponude i tražnje na tržištu rada u pogledu strukture zanimanja i broja izvršilaca u njima

Neusklađenost ponude i tražnje prema stepenima stručne spreme manje je izražena od razlika u strukturi zanimanja u okviru pojedinih nivoa obrazovanja. To se manifestuje, sa jedne strane, kroz zanimanja koja su poslodavci tražili i putem prijave o slobodnim radnim mjestima Zavodu za zapošljavanje gdje su iskazali potrebu za određenim obimom zapošljavanja radne snage. Sa druge strane, na evidenciji nezaposlenih lica se nalazi nedovoljan broj lica sa traženim zanimanjima, a u nekim slučajevima i nema nezaposlenih lica sa traženim zanimanjima. Takođe, na evidenciji nezaposlenih lica nalaze se i ona za čijim zanimanjima ne postoji izražena potreba poslodavaca.

- Nedovoljna osposobljenost lica za učešće u procesu rada nakon završetka redovnog obrazovanja

Ipak, najizraženiji oblik strukturne neusklađenosti ponude i tražnje na tržištu rada prepoznaje se upoređivanjem aktuelnih tehnoloških zahtjeva i uslova rada sa profesionalnim karakteristikama nezaposlenih, u smislu osposobljenosti za neposredno uključivanje u radni proces. Značajne teškoće u nalaženju zaposlenja odnose se na nedovoljnu praktičnu osposobljenost u toku školovanja za uključivanje na poslove iz djelokruga svog zanimanja, neposjedovanje radnog iskustva, odnosno određenih znanja i radnih vještina koje traže poslodavci. Uzrok tome je i mali broj poslodavaca koji su izražavali potrebu da zaposle mlade koji su u završnim razredima i godinama studija, kako bi stekli i praktična znanja. Na taj korak su se odlučivali poslodavci iz oblasti

obrazovanja, ugostiteljstva i trgovine (u 2010. godini za 6 radnih mjesta, a u 2011. godini za 4 radna mjesta). Takođe, neadekvatni uslovi za izvođenje praktične nastave (obuke) u proteklom periodu, su uzrok nedovoljnog profesionalnog obrazovanja a time i neadekvatnog kvaliteta ponude mlade radne snage. Tome se pridružuju neusklađenost nastavnih planova i programa redovnog obrazovanja sa aktuelnim potrebama poslodavaca i zahtjevima rada kao i devastacija već stečenih stručnih znanja usled prolongirane nezaposlenosti. Problem se pojavljuje i kod uključivanja mladih u nove programe proizvodnog ili uslužnog karaktera, sa bitno izmijenjenim tehnološkim karakteristikama i uslovima rada, za koje je neophodna prethodna edukacija po programima koji uvažavaju savremene standarde znanja u određenim zanimanjima.

- **Prolongirana nezaposlenost**

Prolongirana nezaposlenost je drugo osnovno obilježje nezaposlenosti mladih iz Cetinja. Čekanje na zaposlenje ukazuje na: profesionalnu podobnost kandidata za zapošljavanje, njihovu marginalizaciju, potrebu za strukturiranjem programa za prevenciju duže nezaposlenosti.

Prema međunarodnim standardima svako čekanje na zaposlenje preko jedne godine smatra se *dužim čekanjem*¹⁰.

Na zaposlenje u periodu 1-3 godine čeka 57 mladih nezaposlenih lica ili 20,7%. Ovaj broj je najveći u proteklih pet godina kao i ukupan broj mladih nezaposlenih u Cetinju, njih 288. Međutim, učešće od 20,7% je među najmanjim u tom periodu.

Na zaposlenje od 3-5 godina čeka 10 mladih nezaposlenih lica ili 3,63%. Duže čekanje na zaposlenje izraženo je kod svih stepena stručne spreme osim kod VII i VIII stepena stručne spreme mladih lica.

Nedovoljna sposobnost za konkurentno uključivanje na tržište rada, zajednička je karakteristika svih dugotrajno nezaposlenih lica. Osim toga, dugotrajna nezaposlenost, većinu nezaposlenih, postepeno je dovela u situaciju nedostatka finansijskih i materijalnih sredstava, socijalnih kontakata i isključenja iz radne sredine. To za posljedicu ima izmijenjen način života, a neke vodi i u siromaštvo.

- **Rad na „crno” i siva ekonomija**

Pod „radom na crno“ podrazumijeva se svaki vid radnog odnosa koji je zasnovan i odvija se suprotno zakonu i kolektivnim ugovorima, i kao takav nije vidljiv, odnosno nije registrovan od strane nadležnih institucija. Nije u pitanju samo formalno kršenje zakona i pozitivnih propisa, nego i suštinsko pitanje nepoštovanja osnovnih ljudskih prava, kao što su pravo na dostojanstven rad i zaradu, te pravo na socijalno osiguranje. Ipak niti jedan oblik rada na crno ne bi mogao egzistirati bez direktne saglasnosti radnika.

Prema jednoj anketi koju je početkom 2008. godine (u 178 preduzeća) sprovela Unija poslodavaca Crne Gore u saradnji sa Zavodom za zapošljavanje, utvrđeno je da 22,6% ili, trenutno, oko 35.000 zaposlenih u Crnoj Gori radi na crno. U neformalnom sektoru prema odgovarajućim istraživanjima, prosječna neto zarada je veća od prosječne plate u formalnom sektoru čak za 30%. Anketiranje nije sprovedeno 2010. i 2011. godine.

Rad na crno najviše je zastupljen u trgovini, građevinarstvu, ugostiteljstvu, zanatskim i proizvodnim pogonima malih i srednjih preduzeća. U tim preduzećima imamo ogroman broj zaposlenih koji, uglavnom, primaju plate sa minimalnim koeficijentima, koji rade mnogo više od propisanog radnog vremena, ne primaju topli obrok i regres, nemaju pripadajući sedmični i godišnji odmor, a jedan dio njih nema ni ugovor o radu. Osim toga, rad na crno povećava međusobnu konkurenciju radne snage na tržištu, što dovodi do pada cijene radne snage.

---

¹⁰ Tržište rada, Osvrt na nezaposlenost i strategiju zapošljavanja u Crnoj Gori, Vukota B. Radulović, Podgorica, 2007.

Zbog suficita radne snage na tržištu, radu na crno najviše su podložni mladi, nekvalifikovani radnici, sa najviše završenom srednjom stručnom spremom.

- Fiktivna (pseudo) nezaposlenost

Fiktivna nezaposlenost uslovljena je zakonskim propisima iz pojedinih oblasti. Obuhvata ona lica koja se prijavljuju Zavodu radi ostvarivanja drugih prava u periodu nezaposlenosti.

U strukturi mladih lica na evidenciji Zavoda, nalaze se i ona koja u suštini ne traže zaposlenje već se prijavljuju radi ostvarivanja drugih prava po osnovu registrovane nezaposlenosti (zdravstveno i penzijsko osiguranje, socijalna zaštita, pokretanje sopstvenog biznisa i dr.).

- Pasivno čekanje na zaposlenje

Iz prakse posredovanja i anketnih istraživanja ZZZ CG, pored već uočenih su i ponašanja kandidata za zaposlenje koja problem nezaposlenosti čine još složenijim¹¹:

- *Za pasivno iščekivanje zaposlenja* (neprijavljivanje na oglašena slobodna radna mjesta) opredjeljuje se visok procenat mladih nezaposlenih lica (prema procjenama 40-50%) zavisno od stepena stručne spreme,
- Nedovoljna spremnost lica da se u periodu nezaposlenosti samoinicijativno uključuju u određene programe obrazovanja.

Istraživanje o neprijavljivanju na oglašena slobodna radna mjesta nije vršeno u referentom periodu izrade LPAM-a, pa se ni navedeni podaci ne odnose na Cetinje u tom periodu. Ipak, praksa posredovanja na tržištu rada ukazuje da, pod uticajem tradicionalnih shvatanja, veliki broj mladih nezaposlenih lica teško prihvata tržišno ponašanje - *posao se ne čeka, posao se traži* - umjesto pasivnog iščekivanja da im to neko drugi obezbijedi.

- Mali broj stimulativnih mjera za veću prostornu mobilnost potencijalnih tražilaca zaposlenja

Opredjeljenje poslodavaca da angažuju radnu snagu na određeno vrijeme (preko 60%) negativno utiče na spremnost za prihvatanje zaposlenja. Uz ovo, do nedavno, uticao je i mali broj stimulativnih mjera za veću prostornu mobilnost potencijalnih tražilaca zaposlenja (smještaj, ishrana, naknada za odvajanje od porodice i sl.), naročito kod sezonskog zapošljavanja, u poljoprivredi, građevinarstvu, ugostiteljsko-turističkoj djelatnosti¹². Ipak, sezonsko zapošljavanje u oblasti turizma je najinteresantnije za mlade u odnosu na ostala nezaposlena lica iz Cetinja.

- Nedovoljna zainteresovanost poslodavaca za zapošljavanje pripravnika

Prema Analizi potreba i problema mladih iz 2011. godine jedan od problema za zapošljavanje mladih osoba, nakon završenog fakulteta, je nedovoljna zainteresovanost poslodavaca za zapošljavanje pripravnika. Pripravnik je, shodno Zakonu o radu, lice sa srednjom, višom ili visokom stručnom spremom, koje se prvi put zapošljava radi stručnog osposobljavanja za samostalan rad u stepenu svoje stručne spreme.

Prema podacima Zavoda za zapošljavanje u strukturi iskazanih potreba poslodavaca za zapošljavanje pripravnika, ipak, dominiraju one za visoko obrazovanim kadrom. One, u prosjeku za posljednjih pet godina, učestvuju sa 73,82%. Inače, poslodavci su za isti vremenski period iskazali potrebu da zaposle ukupno 340 pripravnika od kojih 251 visokoškolaca. Činjenica je da se refundacija sredstava za zarade zaposlenih pripravnika sa visokom

---

¹¹ Profesionalne i opšte karakteristike lica koja duže čekaju na zaposlenje, Zavod za zapošljavanje Crne Gore, 2000. godina

¹² U cilju podsticanja poslodavaca da zaposle mlade, ZZZ CG je raspisao Javni poziv poslodavcima za dodjelu subvencija za nova zapošljavanja mladih na sezonskim poslovima u okviru programa – „Zaposlimo naše mlade na sezonskim poslovima“ u periodu 01.06. do 30.09.2011. godine. Ciljevi projekta bili su povećanje zapošljavanja mladih do 25 godina starosti, povećanje učešća domaće radne snage na sezonskim poslovima, kao i sticanje radnog iskustva kod mladih u toku i neposredno nakon završetka školovanja.

stručnom spremom izvršava u iznosu od 100% dok se refundacija zarada za pripravnike sa IV stepenom stručne spreme vrši 60%, a 40% je na teret poslodavca. Ovo ukazuje na jedan od mogućih razloga nedovoljne zainteresovanosti poslodavaca da zaposle veći broj pripravnika sa IV stepenom stručne spreme.

U okviru aktivne politike zapošljavanja, koju sprovodi Zavod za zapošljavanje, posebno mjesto i značaj imalo je podsticanje zapošljavanja putem učešća u finansiranju stručnog osposobljavanja pripravnika. Ova aktivnost Zavoda, u posmatranom periodu, realizovala se po tri osnova, saglasno: Programu zapošljavanja pripravnika sa visokom stručnom spremom, Programu Vlade Republike Crne Gore »Posao za vas« i Pravilniku o pripremi za zapošljavanje. Po tom osnovu u Cetinju je zaposleno u 2010. godini 43 pripravnika a u prvom tromjesečju 2011. godine 15 pripravnika.

I pored povoljnosti koje poslodavci imaju od zapošljavanja pripravnika, ipak je na tržištu rada ostao veliki broj mladih nezaposlenih kadrova bez radnog iskustva. Uzroci takvog stanja su u prolongiranoj i strukturalnoj nezaposlenosti, diferenciranim povoljnostima prilikom zapošljavanja kadrova različitog nivoa obrazovanja i mogućoj nedovoljnoj informisanosti poslodavaca i nezaposlenih lica o njima, inertnosti poslodavaca usljed nezainteresovanosti za zapošljavanje lica bez radnog iskustva, stepena razvijenosti poslodavca, kao i drugih opštih uslova poslovanja.

- Nedovoljna zainteresovanost mladih za uključivanje u javne radove

Jedan od uspješnijih programa aktivne politike zapošljavanja, kojim su ublažavane posljedice otvorene nezaposlenosti a time i nezaposlenosti mladih, su i javni radovi. Javni radovi su lokalni i državni programi zapošljavanja, koji se organizuju zbog sprovođenja programa socijalne zaštite, obrazovnih, kulturnih, komunalnih, ekoloških programa, koji se temelje na društveno korisnom, neprofitnom radu.

Podaci ukazuju na mali broj mladih ljudi zaposlenih na javnim radovima. Za razliku od njih imamo veliki broj starijih nezaposlenih lica koja su se zaposlila na javnim radovima.

Karakteristično je da su nezaposlene mlade osobe u Cetinju nedovoljno zainteresovane za uključivanje u javne radove. Iz prakse posredovanja u ZZZ CG kao glavni razlozi koje mladi nezaposleni u Cetinju navode za svoju nezainteresovanost za javne radove izdvajaju se: male zarade na javnim radovima, kratak period angažovanja, neuklapanje najčešće zastupljenih poslova na javnim radovima u lične stavove prema tim poslovima.

- Nedovoljna podrška mladima za pokretanje sopstvenog biznisa

Jedan od problema nezaposlenih mladih lica u Cetinju je i nedostatak materijalnih i finansijskih sredstava sa kojim bi pokrenuli i razvili sopstveni biznis. Do finansijskih sredstava za ovu namjenu najčešće mogu doći korišćenjem kreditnih sredstava, ali pod nepovoljnim uslovima.

Prepoznajući ovaj problem, otpočelo je Realizacija Programa za kontinuirano stimulisanje zapošljavanja i preduzetništva u Crnoj Gori (poznatijeg kao Program samozapošljavanja), u februaru 1999. godine. Realizuje se posredstvom Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, kroz pravo korišćenja kreditnih sredstava koja imaju lica sa evidencije nezaposlenih, tehno-ekonomski viškovi, osobe sa invaliditetom, poljoprivredni proizvođači, preduzetnici i pravna lica.

Do danas je preko 400 Cetinjana riješilo pitanje radnih mjesta putem kredita. Među njima nije veliki broj mladih osoba. U periodu od 2007. do 2011. godine, samozaposlenih mladih bilo je u 2007. godini 3, 2008. godini 1, 2009. godini 11, 2010. godini 8.

- Nerazvijen sistem profesionalne orijentacije i savjetovanja mladih Cetinja

Problem mladih predstavlja neusklađenost obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada, odnosno veće međuzavisnosti između tržišta rada i upisne politike u oblasti obrazovanja. Zavod za zapošljavanje je u oblasti profesionalne orijentacije, težište aktivnosti pomjerio sa profesionalne selekcije na profesionalno savjetovanje.

Kada je riječ o učenicima u Cetinju, od 2006. godine realizuje se distribucija informatora za učenike završnih razreda osnovnih i srednjih škola. One se realizuju u okviru Biroa rada Podgorica i Centra za profesionalno informisanje i savjetovanje u Podgorici.

U proteklom periodu, kao problem se izdvojio nedovoljan broj programa za informisanje mladih i nerazvijen sistem profesionalne orijentacije za mlade u Cetinju. Takođe, kao problem se javlja i nedovoljna saradnja obrazovnih institucija i Prijestonice Cetinje sa ZZZ CG u oblasti profesionalne orijentacije i informisanja mladih o aktuelnim kretanjima na tržištu rada.

- Nedovoljna zainteresovanost mladih za radnička zanimanja i programe pripreme za zapošljavanje

Prema Analizi potreba i problema mladih iz 2011. godine, postoji slaba motivacija mladih za radnička zanimanja, kao i za prekvalifikaciju odnosno unaprjeđenje nivoa znanja u postojećim strukama. Takođe, podaci ukazuju na problem nezadovoljstva mladih vrstama obuke koje nudi Zavod za zapošljavanje, tj. programima pripreme za oblasti zanatstva, informatike, stranih jezika, ugostiteljsko-turističke struke i slično. Ipak, značajno angažovanje Zavoda za zapošljavanje u nekoliko prethodnih godina ostvareno je upravo u *oblasti pripreme za zapošljavanje*, odnosno, u unaprjeđivanju kvaliteta ponude radne snage. Zbog prisutnog nesklada između ponude i tražnje radne snage, programi pripreme još uvijek su znatno ispod potreba tržišta rada. Danas se, sve više, uz „osnovno“ zanimanje, stečeno redovnim obrazovanjem, traže dodatna znanja i vještine, posebno iz oblasti informatike, stranih jezika, itd.

- Neinformisanost mladih o tržištu rada i nemotivisanost za nastup na njemu

Pored demotivacije mladih, problem predstavlja i nedovoljna upućenost u tehnike pisanja CV-a i prpratnih pisama, predstavljanja sebe poslodavcima - tokom intervjua za posao i slično. Prepoznavši ove probleme, Zavod za zapošljavanje je u svoje programe aktivne politike zapošljavanja uvrstio informativno – motivacione seminare – radionice. To su programi namijenjeni lako zapošljivim licima ali je praksa pokazala da su najuspješniji kod mladih osoba.

2. Slaba upošljenost OSI

- Predrasude o mladima OSI i njihovim radnim sposobnostima

Ustav Republike Crne Gore određuje ravnopravnost svih građana i građanki, i zabranu diskriminacije na osnovu bilo koje različitosti, pa samim tim i na osnovu invalidnosti. Svjesni smo činjenice da to u praksi nije slučaj i da osobe sa invaliditetom imaju manje mogućnosti da se zaposle na otvorenom tržištu, na isti način kao i osobe bez invaliditeta. Kako opšta zakonska regulativa nije dovela do željenog rezultata, država uz pomoć samih osoba sa invaliditetom, odnosno njihovih predstavnika donosi poseban zakon (Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom).

Prema podacima iz dokumenta - Anketa poslodavaca 2010/2011. godine ZZZ CG, uočava se negativna tendencija pada zapošljavanja lica sa invaliditetom, anketa pokazuje da je u posljednje dvije godine zaposleno samo 49 lica, ovaj broj je za 18% manji nego prošle godine kada je takođe bilo malo interesovanje za zapošljavanje lica sa invaliditetom.

Anketa poslodavaca 2010/2011. godinu ukazuje na veoma mali broj poslodavaca koji planiraju zaposliti OSI u narednom periodu, svega 10% se izjasnilo da planiraju zaposliti OSI. Anketa ukazuje i na to da je većina poslodavca (njih 91%) upoznata sa svim obavezama i benefitima koji su im predviđeni ukoliko zaposle ovu kategoriju lica. Činjenice ukazuju na nemotivisanost poslodavaca za zapošljavanje lica sa invaliditetom, jer prema anketi 1490 poslodavaca za period od dvije godine zaposlilo je samo 49 OSI¹³, od tog broja samo je jedna OSI zaposlena u Cetinju.¹⁴

---

¹³ Anketa poslodavaca 2010/2011. godina

- Nemotivisanost poslodavaca za zapošljavanje OSI/nedovoljna primjena Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, Nacionalne strategije za integraciju OSI i Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata

Prema informacijama iz Analize poslodavaca 2010/2011. godine većina poslodavaca izbjegava da zaposli OSI, već se radije odlučuju za plaćanje posebnog doprinosa za zapošljavanje ovih lica.¹⁵

Takođe postoje predrasude kod jednog dijela poslodavaca prema radnim sposobnostima OSI. Prema istraživanju jedan dio poslodavca otvoreno je izrazio stav da ne žele zaposliti OSI u njihovom kolektivu.¹⁶ Međutim, iskustva poslodavaca govore da OSI koje su zaposlili pokazali su se kao vrijedni radnici, i njihov doprinos na određenim poslovima je identičan kao kod osoba bez invaliditeta.¹⁷

Uprkos postojanju zakonskog okvira koji uređuje ovu oblast na Cetinju samo je jedna osoba zapošljena po novom zakonu, na poslu zubnog tehničara.¹⁸

Strategija za integraciju (OSI) u Crnoj Gori, usvojena od Vlade Crne Gore, 29.11.2007. godine, nedovoljno se primjenjuje i većina OSI je nezaposlena. Izvještaj Vlade Crne Gore, za sprovođenje Akcionog plana 2010, Strategije za integraciju OSI u Crnoj Gori, govori da je po Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji OSI, zapošljeno 15 OSI u Crnoj Gori. U 2010. godini nijedna OSI nije zaposlena u Cetinju.¹⁹

Jedan od uzroka slabe upošljenosti OSI su i neprilagođene ustanove. Novi objekti se ne prilagođavaju, a oni za koje se smatra da su prilagođeni nijesu pristupačni, rampe nijesu sagrađene po standardima pristupačnosti, prema kojem nagib ne smije da prelazi 7%. Takođe predstavljaju problem i neprilagođeni trotoari.²⁰ Ovo su sve uzroci koji onemogućavaju OSI da se u većoj mjeri prijavljuju na konkurse iako imaju stručne reference za određeni posao. Problem je što institucije ne primjenjuju u dovoljnoj mjeri Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata.

3. Nedovoljna vidljivost Roma na tržištu rada

- Neinformisanost Roma o mogućnostima uključivanja na tržište rada i njihovom zapošljavanju

Problemi mladih Roma su multidisciplinarni. Jedan od problema predstavlja neinformisanost o mogućnostima uključivanja u proces zapošljavanja. Mladi Romi nemaju naviku prijavljivanja na evidenciju Zavodu za zapošljavanje, kao ni praksu da kroz institucije sistema pokušaju ostvariti svoje pravo na rad. Prema istraživanju iz 2011. godine još uvijek prevladavaju problemi tradicionalnog zapošljavanja Roma, a to su uglavnom poslovi u Javnom komunalnom preduzeću Cetinje.

- Nedovoljno specifičnih programa za mlade Rome

Takođe, problem predstavlja i nedovoljno specifičnih programa obuke, koji bi bili prilagođeni Romima, i njihovim potrebama, odnosno programi obuke koji će biti usklađeni sa potrebama tržišta i voditi ka njihovom lakšem zapošljavanju.

---

¹⁴ Podaci ZZZ CG

¹⁵ Informacija o sprovođenju akcionog plana za sprovođenje Strategije za integraciju osoba sa invaliditetom za 2010. godinu/Citat: „Ovo znači da se poslodavci radije opredjeljuju za plaćanje posebnog doprinosa nego za zapošljavanje lica sa invaliditetom, uz korišćenje subvencija“, str. 12

¹⁶ Analiza istraživanja potreba i problema mladih i kapaciteta i spremnosti struktura da se bave mladima, 2011. godine, Centar za mlade – Proactive

¹⁷ Gluvonijeme osobe koje su bile zaposlene u IMO „KOŠUTA“, nakon završenog školovanja i obuke na zanatskim vještinama iz kožarstva u Zavodu za školovanje gluvonijemih lica Kotor, važili su kao jedni od najvrednijih radnika u tom kolektivu

¹⁸ Podaci ZZZ CG

¹⁹ Podaci ZZZ CG

²⁰ Analizu standarda pristupačnosti uradilo Udruženje paraplegičara Cetinja 21. 12. 2010. godine, za potrebe Ministarstva za ekonomski razvoj Crne Gore

- Nedovoljno uključivanje poslodavaca za zapošljavanje mladih Roma

Iako su se poslodavci prema Anketi poslodavaca 2010/2011. godine, u velikom procentu, izjasnili da bi željeli zaposliti Rome stvarna slika ne potvrđuje njihovu zainteresovanost.

Kada je u pitanju dužina trajanja zapošljavanja RAE, prema anketi, poslodavci se najradije odlučuju za sezonski karakter zapošljavanja tako da je dužina njihovog angažovanja do pola godine (85,80%). Oko 13,40% angažovano je na godinu dana, a mali je broj onih čije angažovanje prelazi godinu dana.²¹ Kada je u pitanju Cetinje samo je jedan poslodavac dobio subvencije za zapošljavanje pripadnika RAE.²² Problem je nedovoljna posvećenost poslodavaca i njihovo nedovoljno učešće u procesu smanjenja nezaposlenosti, posebno ranjivih kategorija. Takođe poslodavcima, Zakon o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti, nudi subvencije za zapošljavanje ranjivih kategorija.

 Uvid u strategije i dokumenta

- 1. Nacionalni plan akcije za mlade – NPAM (2007. godine)** konsultovan je u dijelu problema i potreba mladih u oblasti zapošljavanje. Plan je predstavljao polaznu osnovu.
- 2. Nacionalna strategija zapošljavanja za period 2007-2010. godine (2007. godine)** zasniva se na sveobuhvatnom pristupu u rješavanju problema na tržištu rada, a ne samo na klasičnim aktivnim programima, pa predstavlja značajno polazište za izradu LPAM-a Cetinje u oblasti zapošljavanje.
- 3. Anketa poslodavaca 2010/2011 (2011. godine)** je analiza istraživanja koja je poslužila za dobijanje što više informacija o radnoj snazi, problematici zaposlenosti i zapošljavanja – trendovi u zapošljavanju, viškovi zaposlenih, deficitarni kadrovi, stručnost i obučenosť zaposlenih, mogućnosti i perspektive zapošljavanja OSI i dr.
- 4. Analiza istraživanja potreba i problema mladih i kapaciteta i spremnosti struktura da se bave mladima (2011. godine)** predstavlja osnovu LPAM-a u sagledavanju ukupnih problema i potreba mladih, a posebno u postavljanju analize stanja i strateških i specifičnih ciljeva oblasti zapošljavanje.
- 5. Lokalni plan akcije za mlade Bijelo Polje (2011. godine)** konsultovan je tokom postavljanja problema i uzroka u oblasti zapošljavanje, izrade strateških i specifičnih ciljeva.
- 6. Međunarodna konvencija UN o pravima osoba sa invaliditetom (2006. godine)** predstavlja ugovor koji je pravno obavezujući za države koje ga potpišu i ratifikuju. Konvencija detaljno uređuje mjere za ostvarivanje prava na rad i srodnih prava osoba sa invaliditetom, a poseban naglasak stavlja na zabranu diskriminacije u ovoj oblasti, jednake uslove, zapošljavanje na otvorenom tržištu rada i podsticaje za poslodavce. Crna Gora je ratifikovala Konvenciju 2009. godine.
- 7. Strategija za integraciju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori za period 2008-2012 (2008. godine)** konsultovana je u dijelu oblasti kojom se bavi, a to je profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje OSI.

---

²¹ Anketa poslodavaca 2010/2011. godine, ZZZ CG

²² Podaci ZZZ CG

Pravna regulativa

- **Ustav Crne Gore**
- **Zakon o radu**
- **Zakon o zapošljavanju i osiguravanju prava od nezaposlenosti**
- **Zakon o penzijsko invalidskom osiguranju**
- **Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom**
- **Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata**

1. Ustav Crne Gore (2007)

Ustav kroz član 62. definiše da svako ima pravo na rad, na slobodan izbor zanimanja i zapošljavanja, na pravične i humane uslove rada i na zaštitu za vrijeme nezaposlenosti.

2. Zakon o radu ("Sl. list Crne Gore", br. 49/08 od 15.08.2008, 26/09 od 10.04.2009, 88/09 od 31.12.2009, 26/10 od 07.05.2010) članom 1. definiše prava i obaveze zaposlenih po osnovu rada, način i postupak njihovog ostvarivanja, podsticanje zapošljavanja i olakšavanje fleksibilnosti na tržištu rada uređuju se ovim zakonom, kolektivnim ugovorom i ugovorom o radu.

3. Zakon o zapošljavanju i osiguranju prava od nezaposlenosti ("Sl. list Crne Gore", br. 14/10 od 17.03.2010, 40/11 od 08.08.2011) član 2. ovog zakona glasi: Ovaj zakon primjenjuje se na nezaposleno lice, zaposleno lice koje traži promjenu zaposlenja, poslodavca i druga lica koja traže informacije i savjete o uslovima i mogućnostima zapošljavanja. Član 3. ovog zakona utvrđuje da je nezaposleno lice lice od 15 do 65 godina života koje je crnogorski državljanin i stranac sa ličnom radnom dozvolom, koje se nalazi na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, sposobno ili djelimično sposobno za rad, koje nije zasnovalo radni odnos i koje aktivno traži zaposlenje i da se nezaposlenim licem ne smatra redovan učenik, student, zaposleni kojem miruju prava iz radnog odnosa, penzioner i poljoprivrednik upisan u registar poljoprivrednika kod nadležnog organa. Član 23. ovog zakona bavi se pravima nezaposlenog lica, dok se član 24. ovog zakona bavi obavezama nezaposlenog lica. Finansiranje zarade pripravnika definisano je članom 36, a podrška samozapošljavanju članom 37. ovog zakona. Subvencije za zapošljavanje su definisane članom 38, a članom 40. profesionalna rehabilitacija teže zapošljivih lica.

4. Zakon o penzijsko invalidskom osiguranju ("Sl. list RCG", br. 54/03 od 29.09.2004, 39/04 od 09.06.2004, 61/04 od 07.10.2004, 79/04 od 23.12.2004, 81/04 od 30.12.2004, 29/05 od 09.05.2005, 14/07 od 12.03.2007, 47/07 od 07.08.2007, i "Sl. list Crne Gore", br. 12/07 od 14.12.2007, 13/07 od 18.12.2007, 79/08 od 23.12.2008, 14/10 od 17.03.2010, 78/10 od 29.12.2010, 34/11 od 12.07.2011, 73/10 od 10.12.2010, 40/11 od 08.08.2011) članom 2. utvrđuje se da se ovim zakonom uređuje obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje na osnovu tekućeg finansiranja. Član 16. stav 4 bavi se licima koja ostvaruju pravo na novčanu nadoknadu za slučaj invalidnosti i tjelesnog oštećenja prouzrokovanih povredom na radu ili profesionalnom bolešću.

5. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanje lica sa invaliditetom ("Sl. list Crne Gore", br. 49/08 od 15.08.2008, 73/10 od 10.12.2010, 39/11 od 04.08.2011) uređuje način i postupak ostvarivanja prava na profesionalnu rehabilitaciju lica sa invaliditetom, mjere i podsticaji za njihovo

zapošljavanje, način finansiranja i druga pitanja od značaja za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom. Lica sa invaliditetom ostvaruju pravo na profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje, na način i pod uslovima propisanim zakonom, kolektivnim ugovorom, potvrđenim i objavljenim međunarodnim ugovorima i opšte prihvaćenim pravilima međunarodnog prava (član 1). Članom 2. definiše se stvaranje uslova za povećanje zapošljenosti lica sa invaliditetom i njihovo ravnopravno učešće na tržištu rada, uz otklanjanje barijera i stvaranje jednakih mogućnosti. Član 25. definiše da se za zapošljavanje i radno - terapeutske aktivnosti u okviru habilitacije i rehabilitacije lica sa invaliditetom, posebno sa teškim invaliditetom, koja se ne mogu zaposliti niti održati zaposlenje pod opštim niti pod posebnim uslovima, može osnovati radni centar kao ustanova za zaštitu tih lica. Radni centar može osnovati jedinica lokalne samouprave, Zavod, Centar za socijalni rad i jedno ili više pravnih i fizičkih lica. Član 31. definiše da se za zapošljavanje i rad lica sa invaliditetom može osnovati zaštitna radionica. Zaštitna radionica se može osnovati kao oblik obavljanja privredne djelatnosti, u skladu sa posebnim zakonom, pod uslovom da zapošljava najmanje 51% lica sa invaliditetom od ukupnog broja zaposlenih.

6. Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata ("Sl. list Crne Gore", br. 51/08 od 22.08.2008, 40/10 od 22.07.2010, 34/11 od 12.07.2011, 40/11 od 08.08.2011, 47/11 od 23.09.2011) uređuje način prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti. Članovima 1, 2, 3, 4, 5. uređuju se osnovne odredbe i propisuje uređenje prostora i izgradnja objekata i načela obezbjeđivanja nesmetanog pristupa, kretanja, boravka i rada lica smanjene pokretljivosti, prilagođavanje objekata koji su u javnoj upotrebi, stambenih i stambeno-poslovnih objekata.

ZAPOŠLJAVANJE - ČETVOROGODIŠNJA STRATEGIJA 2012 - 2015

Strateški cilj

1. Smanjenje stope nezaposlenosti mladih

Specifični cilj

1.1. Uskladiti potrebe poslodavaca za radnom snagom određenog stepena stručne spreme sa postojećom obrazovnom strukturom nezaposlenih na tržištu rada

Aktivnosti

1.1.1. Anketirati i intervjuisati poslodavce o njihovim potrebama za angažovanjem radne snage određene obrazovne strukture u narednom periodu

1.1.2. Informisati poslodavce o postojećoj obrazovnoj strukturi mladih nezaposlenih lica, putem prezentacija, tribina, konsultacija, promotivnih aktivnosti, okruglih stolova i seminara

1.1.3. Informisati mlade o budućim potrebama poslodavaca za angažovanjem radne snage određenog obrazovnog profila putem seminara, brošura, flajera, radio i tv emisija, postavljanjem info tabli

1.1.4. Postaviti bazu podataka o privrednim subjektima na internet prezentaciji Prijestonice

Indikatori

1.1.1. Broj anketiranih i intervjuisanih poslodavaca, broj brošura i flajera podijeljenih poslodavcima, broj realizovanih intervjua sa poslodavcima

1.1.2. Broj održanih prezentacija, broj održanih tribina, broj učesnika i posjetilaca tribina, broj obavljenih konsultacija i okruglih stolova, broj održanih seminara, broj učesnika na seminarima

1.1.3. Broj održanih seminara, broj učesnika na seminarima, broj podijeljenih info-brošura, broj distribuiranih flajera, broj radio i tv emisija, broj postavljenih info-tabli, zadovoljstvo mladih pruženim informacijama, postavljena info-tabla

1.1.4. Postavljena baza podataka o privrednim subjektima na internet prezentaciji Prijestonice

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.1.1. Odgovornost za realizaciju: Biro rada Podgorica/Kancelarija Cetinje, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, donatori, Unija poslodavaca CG, poslodavci, mediji

1.1.2. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, mediji, donatori, Unija poslodavaca CG, poslodavci

1.1.3. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, mediji, donatori, obrazovne institucije, eksperti, poslodavci

1.1.4. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, donatori, mediji, privredni subjekti

Specifični cilj

1.2. Veća usklađenost ponude i tražnje u pogledu strukture zanimanja i broja izvršilaca u njima

Aktivnosti

1.2.1. Okrugli stolovi i konferencije sa poslodavcima o njihovim potrebama za angažovanjem određenog obima radne snage različite struke u narednom periodu

1.2.2. Organizovati Dane karijere

Indikatori

1.2.1. Broj okruglih stolova i konferencija sa poslodavcima, broj poslodavaca koji su učestvovali u radu konferencija i okruglih stolova

1.2.2. Organizovani Dani karijere, broj prezentera koji su ostvarili uspjeh u pojedinim profesijama, broj mladih posjetilaca

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.2.1. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, donatori, Unija poslodavaca CG, poslodavci, mediji

1.2.2. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, donatori, Unija poslodavaca CG, poslodavci, fakulteti, škole, mediji

Specifični cilj

1.3. Oспособljenost lica za učešće u procesu rada nakon završetka redovnog obrazovanja

Aktivnosti

1.3.1. Organizovati obavljanje prakse za mlade kod poslodavaca (omogućiti mladima uvid u praktična znanja i vještine za pojedine profesije, kroz praksu kod poslodavaca)

Indikatori

1.3.1. Zadovoljstvo mladih postignutim praktičnim znanjima i vještinama, broj mladih koji su učestvovali u stručnoj praksi

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.3.1. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, donatori, Unija poslodavaca CG, obrazovne institucije, eksperti, poslodavci, mediji

Specifični cilj

1.4. Smanjiti obim neprijavljenog rada

Aktivnosti

1.4.1. Istraživanje problema rada na crno među mladima u Prijestonici

1.4.2. Informisati mlade o uslovima rada i pravima iz radnog odnosa i uzrocima i posljedicama rada na crno putem predavanja, seminara, okruglih stolova, propagandnog materijala, radio i tv emisija

Indikatori

1.4.1. Sprovedeno istraživanje o problemu rada na crno, rezultati istraživanja

1.4.2. Broj predavanja, seminara, okruglih stolova, medijskih priloga, broj učesnika na predavanjima, seminarima, okruglim stolovima, zadovoljstvo mladih dobijenim informacijama

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.4.1. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: ZZZ CG, Unija poslodavaca CG, sindikati, eksperti, poslodavci, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, donatori, mediji

1.4.2. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, NVO, Savjet mladih

Učešće u realizaciji: Donatori, sindikati, poslodavci, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, mediji

Specifični cilj

1.5. Smanjiti fiktivnu (pseudo) nezaposlenost

Aktivnosti

1.5.1. Informisati mlade putem tribina i konferencija o drugim mogućnostima za ostvarivanja prava na socijalno, zdravstveno i penzijsko osiguranje, a ne samo kroz status nezaposlenih lica

1.5.2. Motivisati mlade sa sela (putem informativno-motivacionih seminara, tribina i sastanaka uz dijeljenje promotivnog materijala) da se osiguraju kao poljoprivredni proizvođači

1.5.3. Prezentacija programa koje sprovodi Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja o podršci poljoprivrednom razvoju

1.5.4. Motivisati mlade (putem tribina uz učešće uspješnih preduzetnika) da umjesto od socijalne pomoći žive od sopstvenog rada

Indikatori

1.5.1. Broj informisanih mladih o ostalim uslovima ostvarivanja drugih prava, zadovoljstvo mladih dobijenim informacijama, broj održanih tribina i konferencija, broj mladih koji su učestvovali i posjetili tribine i konferencije

1.5.2. Broj učesnika informativno-motivacionih seminara, broj održanih sastanaka i tribina, broj učesnika sastanaka i tribina, količina podijeljenog propagandnog materijala, zadovoljstvo mladih sa sela dobijenim informacijama, veća motivisanost mladih da svoj rad prijave i osiguraju se kao poljoprivredni proizvođači, veći broj mladih osiguranih kao poljoprivredni proizvođači, smanjen broj korisnika socijalne pomoći po osnovu statusa nezaposlenosti, smanjen broj fiktivno nezaposlenih lica

1.5.3. Prezentovani programi Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, zadovoljstvo mladih prezentacijama

1.5.4. Veća motivisanost mladih da se zaposle, održane tribine uz učešće uspješnih preduzetnika, broj mladih koji su posjetili tribine, zadovoljstvo mladih održanim tribinama

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.5.1 – 1.5.2. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Fond PIO CG, Fond za zdravstveno osiguranje CG, donatori, mediji

1.5.3. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Fond PIO CG, Fond za zdravstveno osiguranje CG, donatori, mediji

1.5.4. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, donatori, mediji

Specifični cilj

1.6. Razviti samosvijest mladih i preuzeti inicijativu prilikom traženja zaposlenja

Aktivnosti

1.6.1. Informisati mlade (putem brošura, informatora, flajera) o neophodnim procedurama u traženju zaposlenja

1.6.2. Organizovati emisije na Radio Cetinju koje će voditi mladi, a na temu zapošljavanje mladih

1.6.3. Organizovati godišnje sajmove zapošljavanja

1.6.4. Organizovati Dane otvorenih vrata preduzetnika

Indikatori

1.6.1. Količina podijeljenih brošura, informatora, flajera, veći broj informisanih mladih o neophodnim procedurama u traženju zaposlenja

1.6.2. Broj realizovanih radio emisija, broj mladih koji realizuju emisije, broj učesnika u radio emisijama

1.6.3. Organizovan godišnji sajam zapošljavanja, broj izlagača, broj mladih koji su posjetili sajam, zadovoljstvo mladih informacijama, medijsko izvještavanje

1.6.4. Organizovani Dani otvorenih vrata preduzetnika, broj mladih koji su posjetili preduzetnike, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.6.1 - 1.6.2. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, donatori, mediji

1.6.3 – 1.6.4. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, donatori, Unija poslodavaca CG, sindikati, poslodavci, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, javne ustanove, institucije, eksperti, donatori, mediji

Specifični cilj

1.7. Obezbijediti veću mobilnost potencijalnih tražilaca zaposlenja i stimulativne mjere za mlade prilikom zaposlenja van mjesta boravka

Aktivnosti

1.7.1. Informisati poslodavce o benefitima zapošljavanja mlade radne snage na sezonskim poslovima putem prezentacija, info-brošura, tribina, konsultacija, promotivnih aktivnosti, okruglih stolova, seminara

1.7.2. Informisati mlade (putem info-brošura, letaka, flajera, radio i tv emisija) o benefitima njihovog zapošljavanja na sezonskim poslovima i po tom osnovu prednostima na tržištu rada

1.7.3. Obezbijediti jednom nedjeljno, u toku sezone, besplatan organizovan prevoz za mlade tražioce zaposlenja do poslodavaca na udaljenim destinacijama (druge opštine, selo-grad)

Indikatori

1.7.1. Broj info-brošura i flajera podijeljenih poslodavcima, broj održanih prezentacija, broj održanih tribina, broj učesnika i posjetilaca tribina, broj konsultacija i okruglih stolova, broj održanih seminara, broj učesnika na seminarima, veći broj informisanih poslodavaca o benefitima zapošljavanja mlade radne snage na sezonskim poslovima

1.7.2. Broj podijeljenih info-brošura, broj radio i tv emisija, broj podijeljenih letaka, zadovoljstvo mladih pruženim informacijama, veći broj mladih koji su informisani o prednostima zapošljavanja na sezonskim poslovima

1.7.3. Obezbijeden prevoz za zaposlene na sezonskim poslovima, broj korisnika usluga prevoza do poslodavaca i radnih mjesta

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.7.1 – 1.7.2. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, donatori, Unija poslodavaca CG, poslodavci, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, mediji

1.7.3. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, donatori, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, mediji

Specifični cilj

1.8. Veća zainteresovanost poslodavaca za zapošljavanje pripravnika

Aktivnosti

1.8.1. Informisati poslodavce (putem poštanske dostave brošura, sastanaka), o uslovima i subvencijama za zapošljavanje pripravnika kao i benefitima za njihovo dalje zapošljavanje

1.8.2. Organizovati obavljanje pripravničkog staža u državnim institucijama, uključujući i Prijestonicu Cetinje, prateći redosled uspjeha na studijama i dužinu čekanja na zaposlenje

Indikatori

1.8.1. Broj podijeljenih brošura, broj sastanaka, broj učesnika konsultacija, veći broj informisanih poslodavaca o subvencijama

1.8.2. Broj organizovanih sastanaka sa poslodavcima povodom zapošljavanja pripravnika, veći broj poslodavaca zainteresovanih da zaposle pripravnike, broj zaposlenih pripravnika u javnom sektoru

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.8.1 – 1.8.2. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, donatori, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Savjet mladih, poslodavci, mediji

Specifični cilj

1.9. Veći broj mladih angažovanih u realizaciji javnih radova

Aktivnosti

1.9.1. Informisati mlade putem sastanaka, info-brošura, flajera, o mogućnostima i prednostima angažovanja na javnim radovima

1.9.2. Motivisati mlade putem sastanaka i konsultacija, da se zaposle na javnim radovima

Indikatori

1.9.1. Broj podijeljenih info-brošura, flajera, broj održanih sastanaka, zadovoljstvo mladih dobijenim informacijama, veći broj mladih koji su informisani o prednostima zapošljavanja na javnim radovima, broj mladih koji su informisani o mogućnostima zapošljavanja na javnim radovima

1.9.2. Broj održanih sastanaka i konsultacija, broj mladih koji su bili na sastancima i konsultacijama, veća zainteresovanost mladih za javne radove, smanjena stopa nezaposlenosti mladih

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.9.1. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, donatori, Unija poslodavaca CG, poslodavci, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, javne ustanove, mediji

1.9.2. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, poslodavci, javne ustanove, donatori, mediji

Specifični cilj

1.10. Podržati mlade u pokretanju sopstvenog biznisa

Aktivnosti

1.10.1. Promovisati i pokrenuti preduzetničku inicijativu kod mladih putem obuka, radionica i seminara na temu samozapošljavanja i preduzetništva mladih

1.10.2. Pružanje posebnih stimulansa mladima sa najboljim preduzetničkim idejama

Indikatori

1.10.1. Broj mladih zainteresovanih za samozapošljavanje i preduzetništvo, organizovane obuke, radionice i seminari na temu samozapošljavanja i preduzetništva mladih, broj polaznika obuka, radionica i seminara

1.10.2. Broj mladih sa najboljim preduzetničkim idejama koji su korisnici posebnih stimulativnih mjera

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.10.1. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, Unija poslodavaca CG, Ministarstvo finansija, banke, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, donatori, mediji

1.10.2. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, donatori, Unija poslodavaca CG, Ministarstvo finansija, banke, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, mediji

Specifični cilj

1.11. Razvijen sistem profesionalne orijentacije i savjetovanja mladih

Aktivnosti

1.11.1. Distribucija informatora u srednjim školama »Kuda nakon srednje škole«

1.11.2. Organizovati sastanke svih aktera koji učestvuju u profesionalnoj orijentaciji mladih na nivou grada

1.11.3. Formirati tim koji će se na nivou grada baviti profesionalnom orijentacijom mladih

1.11.4. Organizovati obuke za tim

1.11.5. Organizovati seminare i predavanja za mlade o značaju pravog izbora budućeg zanimanja

1.11.6. Poboľšati saradnju obrazovnih institucija Prijestonice Cetinje sa ZZZ CG u oblasti profesionalne orijentacije i informisanosti o aktuelnim kretanjima na tržištu rada

Indikatori

1.11.1. Broj distribuiranih informatora »Kuda nakon srednje škole«

1.11.2. Organizovani sastanci aktera profesionalne orijentacije, broj učesnika na sastancima aktera za profesionalnu orijentaciju

1.11.3. Formiran tim, broj članova tima, broj sastanaka tima, sastav tima

1.11.4. Broj organizovanih obuka na temu profesionalne orijentacije

1.11.5. Organizovani seminari i predavanja o značaju pravog izbora budućeg zanimanja, broj učesnika seminara i predavanja

1.11.6. Ostvorena saradnja između obrazovnih institucija i Prijestonice Cetinje sa ZZZ CG u oblasti profesionalne orijentacije i informisanosti o aktuelnim kretanjima na tržištu rada

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.11.1 – 1.11.6. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, škole, fakulteti

Učešće u realizaciji: Javne ustanove, mjesne zajednice, NVO, donatori, mediji

Specifični cilj

1.12. Veća zainteresovanost mladih za radnička zanimanja i programe pripreme za zapošljavanje

Aktivnosti

1.12.1. Kreiranje i realizacija novih, savremenih programa obuke, dokvalifikacije i prekvalifikacije u skladu sa potrebama tržišta rada, i njihova promocija

1.12.2. Motivisati mlade za dokvalifikaciju i prekvalifikaciju

Indikatori

1.12.1. Kreirani novi savremeni programi obuke, dokvalifikacije i prekvalifikacije u skladu sa potrebama tržišta rada, broj programa, broj učesnika u programima, broj medijskih priloga

1.12.2. Broj mladih koji učestvuju u programima dokvalifikacije i prekvalifikacije, zadovoljstvo mladih programima

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.12.1 – 1.12.2. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG

Učešće u realizaciji: Javne ustanove, mjesne zajednice, NVO, Ministarstvo prosvjete i sporta, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, škole, fakulteti, donatori, mediji, Unija poslodavaca CG, eksperti

Specifični cilj

1.13. Bolja informisanost mladih o tržištu rada i zainteresovanost za nastup na njemu

Aktivnosti

1.13.1. Obezbijediti mladima organizovano posjećivanje sajmova i berzi rada

1.13.2. Obezbijediti termine na Radio Cetinju u okviru kojih će biti govora o tržištu rada i zapošljavanju mladih

1.13.3. Organizovati seminare za mlade - pisanje molbe, prpratnog pisma, CV-ja

1.13.4. Organizovati info–pionktove, predavanja, tribine za informisanje mladih na selu o uslovima na tržištu rada i potencijalnim radnim mjestima

1.13.5. Promovisati višestruku korisnost svih vidova zapošljavanja putem emitovanja radio i TV spota na tu temu

Indikatori

1.13.1. Broj mladih koji su informisani o uslovima na tržištu rada, obezbijeđene organizovane posjete mladih sajmovima i berzama rada, broj mladih koji su posjetili sajmove i berze rada

1.13.2. Obezbijedeñi termini na Radio Cetinju u okviru kojih će biti govora o tržištu rada i zapošljavanju mladih

1.13.3. Organizovani seminari za mlade dva puta mjesečno - pisanje molbi, prpratnih pisama, CV-ja, broj učesnika na seminarima

1.13.4. Organizovani info–pionktovi, predavanja i tribine za informisanje mladih na selu o uslovima na tržištu rada i potencijalnim radnim mjestima, broj mladih sa sela koji su prisustvovali dešavanjima

1.13.5. Emitovanje radio i TV spota, veća informisanost mladih o višestrukoj korisnosti svih vidova zapošljavanja, smanjen broj nezaposlenih mladih ljudi

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.13.1. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG

Učešće u realizaciji: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, NVO, donatori, mediji

1.13.2. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: Radio Cetinje, donatori, poslodavci, mediji

1.13.3 – 1.13.4. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, donatori, poslodavci, eksperti, mediji

1.13.5. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, poslodavci, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, donatori, mediji

Strateški cilj

2. Veća upošljenost OSI

Specifični cilj

2.1. Upoznati poslodavce sa važnošću zapošljavanja mladih OSI, senzibilisati ih za njihove radne potrebe

Aktivnosti

2.1.1. Formirati jedinstvenu bazu podataka o radnim sposobnostima i potencijalima mladih OSI

2.1.2. Organizovati nagradni konkurs za poslodavce koji nude jednake šanse za zapošljavanje svih mladih

Indikatori

2.1.1. Formirana jedinstvena baza podataka o radnim sposobnostima i potencijalima mladih OSI

2.1.2. Rezultati nagradnog konkursa za poslodavce koji nude jednake šanse za zapošljavanje svih mladih, broj nagrađenih

Odgovorne za realizaciju i učešće u realizaciji

2.1.1 – 2.1.2. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG

Učešće u realizaciji: Prijestonica Cetinje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, NVO/OSI, poslodavci, mediji, donatori

Specifični cilj

2.2. Motivisati poslodavce za zapošljavanje mladih OSI, u skladu sa Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, Nacionalnom strategijom za integraciju OSI i Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata i podržati veću primjenu zakona i strategija u praksi

Aktivnosti

2.2.1. Organizovati 2 okrugla stola za poslodavce, na različite teme: „Iskustva poslodavaca koji su zaposlili OSI“, „Prednosti i obaveze Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, i zapošljavanju lica sa invaliditetom“

2.2.2. Organizovati promotivne aktivnosti o važnosti primjene Nacionalne strategije za integraciju OSI u Cetinju, distribucija info-brošura, flajera, sa ciljevima iz Nacionalne strategije, donosiocima odluka, građanstvu i NVO sektoru

2.2.3. Izrada informatora za poslodavce sa ciljem upoznavanja sa Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata

2.2.4. Formirati tim stručnjaka različitog profila zaduženih za informisanje, savjetovanje i procjenu profesionalnih mogućnosti, pri izboru zanimanja, programa osposobljavanja i zaposlenja

2.2.5. Organizovati programe dokvalifikacije, prekvalifikacije kao i programe za održavanje i usavršavanje radnih i socijalnih vještina i sposobnosti u funkciji pripreme za zapošljavanje

Indikatori

2.2.1. Organizovana 2 okrugla stola za poslodavce, na različite teme: „Iskustva poslodavaca koji su zaposlili OSI“, „Prednosti i obaveze Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, i zapošljavanju lica sa invaliditetom“, broj učesnika, zaključci okruglih stolova, medijsko izvještavanje

2.2.2. Broj info-punktova, TV i radio emisija, broj podijeljenih brošura i flajera o važnosti primjene Nacionalne strategije za integraciju OSI u Cetinju

2.2.3. Izrađen informator za poslodavce sa ciljem upoznavanja sa Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata, broj podijeljenih informatora

2.2.4. Formiran tim stručnjaka različitog profila zaduženih za informisanje, savjetovanje i procjenu profesionalnih mogućnosti, pri izboru zanimanja, programa osposobljavanja i zaposlenja OSI, broj članova tima, rezultati rada tima

2.2.5. Broj programa dokvalifikacije, prekvalifikacije kao i programi za održavanje i usavršavanje radnih i socijalnih vještina i sposobnosti, broj učesnika u programima

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.2.1 – 2.2.3. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Prijestonica Cetinje, Udruženja OSI, poslodavci, donatori, mediji

2.2.4. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Ministarstvo ekonomije, Sekretarijat za planiranje i uređenje prostora i zaštitu životne sredine, NVO/OSI, poslodavci, mediji, donatori

2.2.5. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG

Učešće u realizaciji: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, NVO/OSI, poslodavci, mediji, donatori

Strateški cilj

3. Veća prisutnost Roma na tržištu rada

Specifični cilj

3.1. Veća informisanost Roma o mogućnostima zapošljavanja

Aktivnosti

3.1.1. Organizovati radionice, tribine, o mogućnostima zapošljavanja

3.1.2. Organizovati prezentacije za mlade Rome o Planu koji je usvojila Vlada CG da se u državnim organima u 2011. godini obezbijedi zapošljavanje određenog broja pripadnika populacije Roma

3.1.3. Izrada informatora za mlade Rome, sa izvodima iz najvažnijih dijelova Zakona o radu, upoznavanje sa procedurom prijavljivanja na Zavod za zapošljavanje, pisanje CV, prpratnih pisama poslodavcima

Indikatori

3.1.1. Broj radionica, tribina, o mogućnostima zapošljavanja Roma, broj učesnika

3.1.2. Broj prezentacija za mlade Rome o Planu koji je usvojila Vlada CG da se u državnim organima u 2011. godini obezbijedi zapošljavanje određenog broja pripadnika Roma, broj učesnika

3.1.3. Izrađen informator za mlade Rome, broj distribuiranih informatora, broj sastanaka, prezentacija u cilju upoznavanja Roma sa procedurom prijavljivanja na Zavod za zapošljavanje, broj seminara za pisanje CV, prpratnih pisama poslodavcima, broj učesnika, rezultati obuka

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.1.1 – 3.1.3. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG

Učešće u realizaciji: Prijestonica Cetinje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, NVO koje zastupaju interese Roma, mediji, donatori

Specifični cilj

3.2. Razvoj specifičnih programa namijenjenih mladim Romima

Aktivnosti

3.2.1. Formiranje tima, postavljanje programa obuke za Rome

3.2.2. Organizovanje adekvatnih programa obuke za Rome, usmjerenim ka aktualnim ponudama na tržištu rada

Indikatori

3.2.1. Formiran tim za postavljanje programa obuke za Rome, broj članova tima

3.2.2. Broj adekvatnih programa obuke za Rome, zadovoljstvo Roma programima, rezultati obuka

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.2.1 – 3.2.2. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG

Učešće u realizaciji: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Prijestonica Cetinje, NVO koje zastupaju interese Roma, poslodavci, donatori, mediji

Specifični cilj

3.3. Motivisanje poslodavaca za zapošljavanje mladih iz populacije Roma

Aktivnosti

3.3.1. Istraživanje o broju zapošljenih Roma i vrsti posla koji obavljaju

3.3.2. Organizovanje okruglog stola sa poslodavcima na temu inkluzije Roma na tržište rada

3.3.3. Organizovati promotivne aktivnosti, o važnosti zapošljavanja Roma, dijeljenjem info-brošura poslodavcima, ali i građanstvu

3.3.4. Dodjela subvencija poslodavcima za zapošljavanje ranjivih kategorija stanovništva (Roma) na osnovu Zakona o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti

Indikatori

3.3.1. Rezultati istraživanja, broj zaposlenih Roma i vrsta posla koji obavljaju

3.3.2. Broj okruglih stolova sa poslodavcima na temu inkluzije Roma na tržište rada, broj učesnika, zaključci okruglih stolova

3.3.3. Broj promotivnih aktivnosti o važnosti zapošljavanja Roma, broj podijeljenih info-brošura poslodavcima, ali i građanstvu

3.3.4. Broj dodijeljenih subvencija poslodavcima za zapošljavanje ranjivih kategorija stanovništva za mlade Rome

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.3.1 – 3.3.4. Odgovornost za realizaciju: ZZZ CG

Učešće u realizaciji: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Prijestonica Cetinje, NVO koje zastupaju interese Roma, poslodavci, donatori, mediji

PLAN AKCIJE 2012 - ZAPOŠLJAVANJE

IZNOS: 2800 €

Strateški cilj: 1. Smanjenje stope nezaposlenosti mladih

Specifični cilj: 1.2. Veća usklađenost ponude i tražnje u pogledu strukture zanimanja i broja izvršilaca u njima

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Organizovati Dane karijere	- organizovani Dani karijere - broj prezentera koji su ostvarili uspjeh u pojedinim profesijama - broj mladih posjetilaca - broj medijskih priloga	ZZZ CG, Prijestonica Cetinje	2012. godina	NVO, donatori, Unija poslodavaca, poslodavci, škole, fakulteti, mediji	1200

Specifični cilj: 1.8. Veća zainteresovanost poslodavaca za zapošljavanje pripravnika

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Informisati poslodavce (putem poštanske dostave brošura i putem sastanaka), o uslovima i subvencijama za zapošljavanje pripravnika kao i benefitima za njihovo dalje zapošljavanje	- broj brošura dostavljenih poslodavcima - broj održanih konsultacija - veći broj informisanih poslodavaca o subvencijama	ZZZ CG	2012. godina	Savjet mladih, NVO, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, poslodavci, mediji, donatori	U sklopu redovnih aktivnosti

Specifični cilj: 1.11. Razvijen sistem profesionalne orijentacije i savjetovanja mladih

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Formirati tim koji će se na nivou grada baviti profesionalnom orijentacijom	- formiran tim - broj članova tima - broj sastanaka tima	ZZZ CG, škole, fakulteti	2012. godina	Javne ustanove, NVO, mjesne zajednice,	600 €

mladih	- sastav tima			donatori, mediji	
--------	---------------	--	--	------------------	--

Strateški cilj: 2. Veća upošljenost OSI

Specifični cilj: 2.1. Upoznati poslodavce sa važnošću zapošljavanja mladih OSI i senzibilisati ih za njihove radne potrebe

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Organizovati nagradni konkurs za poslodavce koji nude jednake šanse za zapošljavanje svih mladih	- broj poslodavaca prijavljenih na konkurs - rezultati konkursa - broj medijskih priloga o rezultatima nagradnog konkursa (nagradne plakete)	ZZZ CG	2012. godina	Prijestonica Cetinje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, NVO/OSI, mediji, poslodavci, donatori	1000 €

ZDRAVLJE

ANALIZA STANJA

U preambuli Ustava Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) iz 1948. godine zdravlje se definiše na sljedeći način: „Zdravlje je stanje potpunog fizičkog, mentalnog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti i nesposobnosti.“ SZO je kasnije 1990. godine unijela nove elemente u vlastitu definiciju u smislu da je zdravlje „multidimenzionalni fenomen, u kome se integracija između individue i njene okoline, kako socijalne tako i fizičke mora shvatiti kao integralna i cjelovita“ i da se termin „stanje“ mora zamijenti „dinamičkom ravnotežom“.

Uticaj zajednice na zdravlje je višestruk. Živjeći na istoj teritoriji, dijeleći zajedničke fizičke uslove života (voda, klima, tip naselja), zajedničke običaje, životnu praksu, članovi jedne zajednice dijele identične faktore rizika i često oboljevaju od identičnih bolesti. Kao socijalna grupa koja dugo zajednički živi, dijeleći i kulturološko nasleđe, zajednica utiče i na formiranje identičnih ili sličnih oblika ponašanja svojih članova, iz čega se takođe, može javiti rizik za oboljenje. Aktivnosti na očuvanju i unaprijeđenju zdravlja, prevenciji pojave, kao i zaustavljanju širenja bolesti oduvijek su bile značajni, sastavni dio života ljudskih zajednica.

U Prijestonici Cetinje zdravstvena zaštita u javnim zdravstvenim ustanovama je organizovana preko JZU Dom zdravlja Cetinje i JZU Opšta bolnica „Danilo I“. Nosilac primarne zdravstvene zaštite je JZU Dom zdravlja Cetinje, a prema informacijama iz JZU Dom zdravlja, u ovoj zdravstvenoj ustanovi funkcionišu sljedeći Centri: Centar za plućne bolesti i tuberkulozu, Centri za podršku, laboratorijska, mikrobiološka, rentgenska (RTG) i ultrazvučna dijagnostika. U centrima rade ljekari specijalisti: pulmolog, klinički biohemičar, mikrobiolog i radiolog, kao i RTG tehničari i laboranti. U Domu zdravlja postoji i Jedinica za mentalno zdravlje gdje radi ljekar specijalista - psihijatar i jedna medicinska sestra a kako prema sistematizaciji jedinica nema pravo na psihologa, psiholog je raspoređen u okviru medicine rada. U Savjetovalištu za mlade radi ljekar specijalista pedijatar, psiholog i jedna medicinska sestra, a u Savjetovalištu za reproduktivno zdravlje radi ljekar specijalista ginekolog, akušer po ugovoru i jedna medicinska sestra. U okviru populacionog savjetovališta postoji Savjetovalište za dijabetes, gdje rade izabrani doktori po tipu individualnog savjetovanja i medicinska sestra.

Do sada je u Domu zdravlja sproveden program „Odvikavanje od pušenja“ koji je finansiran od strane Fonda za zdravstveno osiguranje Crne Gore.

Bolničko liječenje se odvija u JZU Opšta bolnica „Danilo I“ Cetinje i to kroz rad specijalističkih službi. Službe su organizovane kroz rad bolničkih odjeljenja, specijalističkih ambulatni i dijagnostike.

Identifikovani problemi i potrebe mladih

Na osnovu istraživanja koje je sprovedeno na Cetinju od strane Centra za mlade - Proactive 2007. i 2011. godine, utvrđeni su brojni problemi mladih, koji se nadovezuju na probleme vezane za bezbjednost, ali su prvenstveno vezani za mentalno zdravlje mladih.

Navedeni problemi odnose se na autodestruktivno ponašanje mladih, kao što je na primjer korišćenje psihoaktivnih supstanci. Korišćenje psihoaktivnih supstanci povezano je i sa samom dostupnošću alkohola i duvana u maloprodajnim objektima, ali je i navedeno da su osnovni uzroci problema mentalnog zdravlja povezani sa nedovoljno efikasnom komunikacijom između mladih i roditelja.

Takođe, evidentan je i problem nepostojanja formirane navike mladih na preventivno ponašanje i očuvanje reproduktivnog zdravlja. Savremeni način i trend života nosi posljedice nepravilne ishrane kod mladih čime je učestalost bolesti koje nastaju usljed nepravilne i nezdrave ishrane izražena. Agresivnost i nasilje među mladima je evidentno, a posljedice su višestruke i kompleksne, reflektujući se na kompletnu sliku društvenog ambijenta pojedinca (međuvršnjačko nasilje, porodično, nasilje nad ženama, djecom, saobraćajni traumatizam i dr.).

U oblasti zdravlja izdvajamo sljedeće probleme i potrebe mladih:

- **Bolesti zavisnosti** (pušenje, alkoholizam, narkomanija, kockanje, sajber zavisnost)
1. **Nizak nivo prevencije bolesti zavisnosti**

- Nepostojanje sveobuhvatnih programa prevencije bolesti zavisnosti od strane različitih institucija koje se bave problemima zavisnosti kod mladih

O stanju u pojedinim oblastima koji se tiču zdravlja mladih nedostaje potpuna slika zbog nedovoljnih istraživanja, no kao najveći problem zdravlja mladih na Cetinju najčešće se pominju bolesti zavisnosti, koje se jedino ne odnose na mlade sa sela.

Na nivou Prijestonice Cetinje problemima bolesti zavisnosti bavi se Kancelarija za prevenciju i suzbijanje narkomanije koja, prema učesnicima u istraživanju, organizuje prezentacije, ali to je samo na nivou primarne prevencije i „*u taj problem se mora zaci značajno dublje*“²³, angažovati psihologa koji će stalno biti zapošljen u ovom tijelu i praviti programe koji se, kako kažu mladi, sveobuhvatnije bave ovim problemom. Pored Kancelarije, problemima bolesti zavisnosti se bavi i Savjetovalište za mlade JZU Dom zdravlja Cetinje koje je, za period od 2002 - 2008. godine, napravilo uvid u maladaptivne forme ponašanja mladih. U cilju sveobuhvatnijeg bavljenja ovom problematikom neophodno je povezivanje i zajednički rad svih institucija, na nivou grada.

- Nedovoljan nivo informisanosti mladih o rizicima i posljedicama bolesti zavisnosti (nikotinizam, alkoholizam, narkomanija, zavisnost od kocke, sajber zavisnost)

Istraživanje koje je sprovedeno u Prijestonici Cetinje 2009. godine od strane Kancelarije za prevenciju narkomanije, pokazalo je da među osnovcima oba pola nije postojala upotreba nekih od supstanci koje izazivaju zavisnost, dok se zavidan procenat mladih od 18-29 godina izjasnio da su probali neku od droga, i to najčešće marihuanu (80% pripadnika muške populacije izjasnilo se da je neko od njihovih poznanika probao drogu). U JZU Dom zdravlja Cetinje, zbog zloupotrebe PAS-a data je ljekarska pomoć za 25 lica, jedinica za hitnu medicinsku pomoć 12 lica, jedinica za mentalno zdravlje 8, a izabrani doktor za odrasle 5.

---

²³ Analiza rezultata istraživanja potreba i problema mladih i kapaciteta svih struktura u zajednici, Centar za mlade - Proactive, 2011. godine

Izvještaj Doma zdravlja za 2008. godinu, sa ciljem preciznijeg uvida u maladaptivne forme ponašanja mladih, za naznačeni period daje odgovore na pitanja koliko mladih je probalo duvan, drogu i alkohol, pa na primjer u Gimnaziji 2,8% mladih puši dok je taj procenat u Srednjoj stručnoj školi 4,2%, 68% mladih iz Gimnazije je konzumiralo alkohol a iz Srednje likovne škole taj procenat je 70%.

Prema raspoloživim podacima, 55% mladih od 15 do 30 godina konzumira alkohol stalno ili povremeno. Nekoliko puta godišnje se napije 11% mladih od 12 do 18 godina, 60% mladića i 14% djevojaka od 19-30 godina. Zabrinjava što 4,3% mladih od 12 do 18 godina života već pokazuje znake zavisnosti od alkohola.²⁴

Sve više se piše o posljedicama korišćenja elektronskih inovacija na intelektualni, emotivni i socijalni razvoj djece i adolescenata. S jedne strane ima naučnika koji smatraju da kompjuteri mogu da dovedu do značajnih uspjeha u obrazovanju djece, da ih mogu naučiti da misle. Nasuprot njima su oni koji iznose bojazan da korišćenje kompjutera može dovesti do slabijeg ovladavanja osnovnim operacijama (čitanje, pisanje i računanje).

Što se tiče pitanja informisanosti o rizicima i posljedicama bolesti zavisnosti, pripadnici oba pola su se u većem procentu izjasnili da su glavni izvori informisanja: nastavnici, profesori, mediji i roditelji, kao i da su im poznate posljedice ali da program informisanja o bolestima nije dovoljno razvijen i prilagođen populaciji mladih.

- Nepostojanje uslova i nedovoljna informisanost intravenskih narkomana o prevenciji bolesti koje se prenose krvnim putem

Procjene Instituta za javno zdravlje Crne Gore su da u našoj zemlji u uzrastu 15-45 godina postoji između 1.500 i 3.000 zavisnika od droga. Prema podacima iz evidencije liječenih narkomana može se napraviti projekcija dobne distribucije: oko 5% evidentiranih narkomana nalazi se u dobi između 15 i 19 godina, oko 80% imaju od 20 do 30 godina, dok je oko 15% starijih od 30 godina. O socijalnom statusu ne postoje podaci, a istraživanja ukazuju da se radi o osobama iz svih slojeva društva i da nijedan sloj ne dominira. Kada je u pitanju povezanost narkomanije sa drugim zdravstvenim problemima, slaba je informisanost o postojanju programa smanjenja štete.²⁵ U okviru JZU Dom zdravlja ne postoji registar o broju zavisnika.

- Nedovoljna programska aktivnost Savjetovališta za mlade pri JZU Dom zdravlja Cetinje

Kada su u pitanju Savjetovalište za mlade i Savjetovalište za reproduktivno zdravlje podaci su sljedeći: u Savjetovalištu za mlade radi ljekar specijalista - pedijatar, psiholog i jedna medicinska sestra, a u Savjetovalištu za reproduktivno zdravlje radi ljekar specijalista - ginekolog i akušer po ugovoru i jedna medicinska sestra. Prema podacima JZU Dom zdravlja Cetinje u Savjetovalištu za mlade broj korisnika usluga u 2010. godini bio je 100, a broj korisnika do 1. oktobra 2011. godine 400. Učesnici u istraživanju prepoznaju značaj postojanja i kontinuiranog rada Savjetovališta za mlade koje bi se pored savjetodavnog rada bavilo i edukativnim, preventivnim radom u različitim oblastima. Takođe ističu da nijesu upoznati sa programima i radom postojećeg.

- Nerazvijena svijest šire zajednice o važnosti sprovođenja zakona vezanih za prodaju alkohola i duvana mladima, kao i dostupnosti kockarnica i kladionica mladima

---

²⁴ Strategija unapređenja mentalnog zdravlja u Republici Crnoj Gori, 2003. godine

²⁵ Evropsko istraživanje o upotrebi duvana, alkohola i droga među učenicima, 2008. godine

Na osnovu istraživanja koju je sprovela Kancelarija za prevenciju i suzbijanje narkomanije, vidi se da je i konzumacija i zloupotreba alkohola prisutna kod mladih od 18-29 godina. Izražena je zloupotreba alkohola kod pripadnika oba pola sa tendencijom rasta, naročito prilikom raznih socijalnih dešavanja, dok je uopšteno gledano, problem alkoholizma više prisutan među pripadnicima muške populacije, sa evidentnim porastom kod djevojaka.

Pušenje je bolest zavisnosti i jedan od vodećih uzroka opasnih hroničnih oboljenja. Na osnovu nekoliko istraživanja o pušačkim navikama kod mladih stanovnika Crne Gore, primijećeno je da postoji izražena tendencija rasta broja pušača među mladima, a većina njih tu naviku formira još u školskom dobu (3/4 prije 18. godine). Problem pušenja je takođe izražen i u Cetinju, na što ukazuju podaci dobijeni istraživanjem od strane Kancelarije za prevenciju narkomanije u 2010. godini. Registrovan je, alarmantan podatak prisutnosti pušenja kod mladih, od 18-29 godina gdje je svaki peti mladi, pušač.²⁶

Analizom stanja je utvrđeno nedovoljno sprovođenje zakonskih mjera i neophodnost rada na razvoju svijesti šire zajednice vezanih za prodaju alkohola i duvana mladima, kao i dostupnosti kladionica i kockarnica.

- **Reproduktivno zdravlje**

- 2. **Nizak nivo informisanosti mladih na temu - reproduktivno zdravlje sa akcentom na vulnerabilne grupe (OSI, Romi i mladi iz ruralnih područja)**

- Loš odziv žena i odabir izabranog ginekologa

Zdravstvene usluge u oblasti reproduktivnog zdravlja ne koriste se u dovoljnoj mjeri, a preventivne mjere i svijest o riziku nijesu još uvijek na zadovoljavajućem nivou. U prilog tome govore podaci JZU Dom zdravlja Cetinje da je, na teritoriji Prijestonice Cetinje, 1970 žena izabralo svog doktora/pedijatra, a broj registrovanih žena kod izabranog doktora za odrasle je 5974. Broj mladih koji su odabrali svog ginekologa je svega 1386, što je izuzetno nizak odziv.²⁷ Broj posjeta adolescentkinja do 19 godina starosti zdravstvenim službama za žene tokom 2009. godine za Prijesticu Cetinje bio je svega 21, što čini 3,1% ukupnih broja posjeta, a u uzrastu 20-29 godina 255 posjeta što čini udio od 37,6% ukupnih pregleda za datu godinu.

Nerazvijena svijest kod žena o obaveznosti odlaska kod ginekologa i nepostojanje tj. neformirane navike istih, na posjete ljekaru radi obavljanja redovnih i preventivnih pregleda, a sve u cilju ranog otkrivanja nekih oboljenja.

- Nizak nivo znanja i informisanosti mladih o polnom sazrijevanju, o polno prenosivim bolestima uključujući HIV/AIDS

Na osnovu istraživanja koje je sprovedeno u Strategiji očuvanja i unapređenja reproduktivnog zdravlja RCG, 23,5% ispitanica su prve informacije o seksualnosti i polnim odnosima dobile od majke, 15,8% od drugarice, 5,6% od mladića, a čak 27,4% iz časopisa, 6,2% u školi. Ispitanice, njih 49,9% je izjavilo da je u osnovnoj školi moglo da sazna sve što je u vezi sa pubertetom, polnim razvojem, dok je nešto veći procenat ispitanica, 61,5%, izjavilo da je o tome moglo da se informiše u srednjoj školi. Analiza situacije pokazala je da mladi u Crnoj Gori imaju nedovoljno znanje o seksualno prenosivim

---

²⁶ Istraživanje postojanosti droga među mladima i saznanja o štetnosti psihoaktivnih supstanci kod djece i roditelja, Kancelarija za prevenciju i suzbijanje narkomanije, Prijestonica Cetinje, 2010. godine

²⁷ Analiza rezultata istraživanja potreba i problema mladih i kapaciteta svih struktura u zajednici, Centar za mlade Proactive, 2011. godine

infekcijama (SPI) i HIV/AIDS-u i da se teško odupiru nepoželjnim pritiscima okoline i samim tim teško usvajaju pravila ponašanja koja osiguravaju smanjenje rizika prenosa HIV-a. Iako su većim dijelom svjesni da su kondomi mjera prevencije za SPI/HIV, još uvijek ih neredovno koriste.²⁸

- Nizak nivo znanja tj. informisanosti mladih o kontracepciji i česti arteficialni abortus (namjerni prekid trudnoće) te pojava maloljetničke trudnoće
Rezultati istraživanja, u okviru Strategije očuvanja i unapređenja reproduktivnog zdravlja RCG, ukazuju da je prevencija u oblasti reproduktivnog zdravlja na zanemarljivoj nivou, da ne postoje potpuni statistički podaci za Cetinje, naročito po pitanju abortusa.

▪ Mentalna higijena

3. Nedovoljan broj preventivnih i kurativnih programa, van institucija zdravstvenog sistema, na temu mentalnog zdravlja mladih

- Nepoznavanje mehanizama adekvatnog i zdravog mentalnog sazrijevanja mladih i jačanje konfrontacije sa budućim izazovima
Psihološki i psihosocijalni problemi u adolescenciji često se ne registruju na vrijeme. Jedinici za mentalno zdravlje pri Domu zdravlja Cetinje se, u periodu od 31. maja 2010. godine pa do 31. decembra 2010. godine, javilo 23 mladih starosti od 15 do 29 godina. U opštoj strukturi duševnih poremećaja, najviše su zastupljeni anksiozni poremećaji kao i akutne psihotične epizode. Nezaposleni mladi Cetinja, u istraživanju, ističu da im je „*možda najugroženije mentalno zdravlje i da imaju mogućnost adekvatne zdravstvene zaštite, iako je često ne koriste, već se ljekaru obraćaju samo onda kad moraju*”. Sve ovo ukazuje na jedno kontinuirano nezadovoljstvo mladih, što proizvodi apatiju, beznade i upliv u nedozvoljena ponašanja ili pojavu nekih psihosomatskih poremećaja. Jačanje mentalnog zdravlja kod studentske populacije, prepoznaju studenti u Cetinju kao bitno.

- Nepostojanje klubova podrške i psihološke podrške u zajednici
Uspostavljanje klubova podrške, kao i postojanje udruženja korisnika i njihovih porodica, predstavlja važan momenat u resocijalizaciji nakon hospitalnog liječenja ili pružanja podrške porodici mentalno oboljelih, a predviđeno je Strategijom za očuvanje i unapređenje mentalnog zdravlja Crne Gore.

▪ Povrede

4. Nizak nivo svijesti mladih o mogućnostima i značaju prevencije, posljedicama povređivanja

- Često povređivanje u saobraćaju
Prema podacima PJ Podgorica/Ispostave policije Cetinje ukupan broj stradalih u saobraćaju za 2010. godinu je 4, od navedenog broja mladih od 15 do 29 godina je 1 i to osoba ženskog pola. Ukupan broj alkoholisanih učesnika u saobraćajnim nezgodama do 29 godina starosti je 8.

- Nepostojanje saobraćajne kulture među mladima
Bezbijednost u saobraćaju je još jedan problem koji mladi vide u Cetinju, vjerujući da je zloupotreba alkohola i psihoaktivnih supstanci najčešći uzrok nezgoda, iako postoji i problem sa „lošom signalizacijom i stanjem na lokalnim putevima”. Prema podacima MUP-a Crne Gore, glavni uzročnici saobraćajnih nezgoda u Crnoj Gori su: prevelika brzina, nepropisno obilaženje i preticanje, nepoštovanje prvenstva prolaza, nizak nivo saobraćajne kulture kod učesnika u saobraćaju, upravljanje vozilom pod dejstvom alkohola, droga i drugih opojnih sredstava, nepoložen vozački ispit, nepoštovanje ili nepoznavanje propisa iz oblasti bezbjednosti saobraćaja na putevima.²⁹ Prema podacima iz Ispostave Cetinje, tokom 2010. godine, na teritoriji grada

---

²⁸ Nacionalni plan akcije za mlade, 2007. godine

²⁹ Strategija poboljšanja bezbjednosti u drumskom saobraćaju, Ministarstvo unutrašnjih poslova i javne uprave Crne Gore, 2009. godine

Cetinja dogodile su se ukupno 83 saobraćajne nezgode. Tokom 2011. godine tj. do 18.07.2011. godine, dogodilo se 35 saobraćajnih nezgoda u kojima nije bilo smrtno stradalih lica. Jedan od problema je i nedovoljno znanje građana o prvoj pomoći i osnovnim pravilima ponašanja u slučaju saobraćajnih nezgoda.

- Neosposobljenost mladih da reaguju u slučaju povreda, masovnih katastrofa i pruže pomoć

Kada su u pitanju povrede nastale pod uticajem drugih spoljašnjih faktora nema raspoloživih podataka koji se odnose na ovu oblast, a veoma je zastupljena kada se govori o povredama i uzroku smrti kod mladih. Pretpostavljamo da su najčešći uzroci: nedovoljna svijest, neposjedovanje informacija, nepoštovanje određenih propisa i sl. Sam stepen štetnih posljedica nesrećnih slučajeva prouzrokovan je i nedovoljnim znanjem građana o prvoj pomoći u slučaju požara, strujnog udara, poplava i sl.

- **Zdravi stilovi života**

5. Nizak nivo svijesti mladih o zdravim stilovima života

- Gojaznost, nezdrav način ishrane, dijabetes, anoreksija, bulimija i druge bolesti u vezi sa ishranom

Prema podacima Instituta za javno zdravlje Crne Gore, $\frac{3}{4}$ djece i adolescenata uzrasta 7-19 godina u Crnoj Gori imalo je zdravu težinu. U odnosu na body mass index (BMI) tj. na indeks tjelesne mase, 3,8% djece bilo je pothranjeno, dok je ukupno 21,2% imalo prekomjernu težinu, odnosno bilo gojazno. Rezultati Nacionalne zdravstvene ankete stanovništva Crne Gore 2008. pokazuju da je u proteklih 8 godina došlo do daljeg porasta prevalencije prekomjerne tjelesne mase među stanovništvom Crne Gore. Naime, u 2008. prevalencija osoba čija je tjelesna masa prekomjerna iznosi 40%, dok prevalencija gojaznih osoba iznosi 15,1%. Ovo znači da 55,1% odraslih osoba u Crnoj Gori ima neku formu prekomjerne tjelesne mase.³⁰ Ne postoje podaci za Cetinje.

- **Stomatološka zdravstvena zaštita**

6. Učestalost bolesti zuba i neadekvatna prevencija i neinformisanost o mogućnostima stomatološke zaštite i nepostojanje posebno specijalizovanog stomatologa za OSI

- Nizak nivo informisanosti mladih o ostvarivanju prava na stomatološku zaštitu i nepostojanje preventivnih programa

Nedovoljna informisanost mladih o ostvarivanju prava na stomatološku zaštitu je jedan od navedenih problema u Analizi iz 2011. godine. Takođe se ističe da su mladi i građani uopšte još uvijek na niskom nivou zdravstvene kulture, kao i neizgrađena jasna zdravstvena praksa porodice.

---

³⁰ Nacionalna zdravstvena anketa stanovništva Crne Gore, Ministarstvo zdravlja Crne Gore, 2008. godine

Mladi koji su učestvovali u istraživanju Centra za mlade – Proactive iz 2011. godine kao nedostatak i potrebu su istakli da sve škole nemaju đacke stomatologe, te da je važno imati takve ordinacije u školama, i pored toga što bi se njihove usluge naplaćivale.

- Nedostatak specijalizovanog stomatologa za OSI

U Analizi iz 2011. godine roditelji i mlade osobe sa invaliditetom ističu da nijesu upoznati s tim da postoji posebno specijalizovan stomatolog za OSI na Cetinju, tako da neki mladi imaju velikih problema sa obezbijedivanjem zdravstvene zaštite prilikom stomatoloških problema.

- **Potrebe osoba sa invaliditetom**

7. Otežana dostupnost usluga zdravstva OSI

- Otežana komunikacija mladih OSI u lokalnim institucijama, naročito gluvonijemih osoba koje ističu nepostojanje gestovnih tumača

Zdravstvene ustanove u Crnoj Gori nijesu u potpunosti prilagođene potrebama OSI. Zavisnost OSI od roditelja ili njegovatelja uvijek je prisutna, pa i u institucijama zdravstva, a infrastruktura nije prilagođena ni u zdravstvenim institucijama, ni u gradu. Kao jedan od glavnih nedostataka, gluvonijeme OSI istakle su lošu komunikaciju u institucijama, čime se ističe potreba gestovnog tumača ili minimalna edukacija znakovnog jezika pružaoca usluga.

- **Potrebe populacije mladih Roma**

8. Loši uslovi života populacije mladih Roma

- Nedovoljna informisanost o značaju higijene za psihofizičko zdravlje

Stanje zdravlja romske populacije direktno je uslovljeno stepenom obrazovanja, informisanošću o mogućnostima ostvarivanja prava iz oblasti zdravstvene zaštite, nivoom siromaštva kao i uslovima života i stanovanja. Mada je vidljivo da nema adekvatnih podataka i analiza o zdravstvenom stanju romskog stanovništva, uslovi u kojima žive Romi (blizina deponije) ukazuju da su zdravstveni standardi niski.

- **Potrebe studentske populacije i mladih iz ruralnih područja**

9. Nedovoljna informisanost studentske populacije i mladih iz ruralnih područja u vezi dostupnosti zdravstvenih usluga

- Loša informisanost studentske populacije o ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu

Kao jedan od nedostataka po pitanju zdravlja studenti su istakli potrebu savjetovanja sa psihologom tokom studija. Sve potrebe pružanja zdravstvenih usluga studentska populacija može ostvariti na nivou primarne zdravstvene zaštite odnosno u JZU Dom zdravlja Cetinje kao i Hitnoj medicinskoj pomoći. Osnivanje studentske ambulante je osim što je nepotrebno zbog malog broja studenata, kao i strukture morbiditeta jer je to relativno zdrava populacija,

takođe i ekonomski neisplativ projekat. Iz navedenog slijedi važnost informisanosti mladih o mogućnostima ostvarivanja prava iz oblasti zdravstvene zaštite.

- Neinformisanost mladih iz ruralnih područja o dostupnosti zdravstvenih usluga u njihovim krajevima

Mladi iz ruralnih područja navode da zdravstvena zaštita nije dostupna stanovništvu na selima. Formiranje takvih mišljenja zasnovano je na nedovoljnoj informisanosti o dostupnosti usluga. Na primjer: dva puta sedmično dežurni ljekar dolazi u zdravstvenu ambulantu Rijeka Crnojevića, a osim toga u istom selu se nalazi medicinska sestra koja obavlja dio potreba pružanja medicinske pomoći.

Uvid u strategije i dokumenta

1. **Nacionalni plan akcije za mlade Crne Gore (2007. godine)**, za oblast zdravlje, predviđa sljedeće ciljeve: podizanje nivoa svijesti mladih o zdravim stilovima života, povećanje nivoa informisanosti mladih o bolestima zavisnosti i omogućavanje bolje dostupnosti zdravstvenog sistema mladima.
2. **Master plan razvoja zdravstva Crne Gore 2010 – 2013 (2010. godine)** je dokument koji usmjerava razvoj zdravstvenog sistema, u skladu sa cjelokupnim razvojem države i prati smjernice zdravstvene strategije Evropske unije »Zajedno za zdravlje«: strateški pristup EU za period 2008–2013, koju je primijenio Evropski savjet u 2007. godini.
3. **Nacionalni strateški odgovor na droge 2008 – 2012 (2008. godine)** je dokument kojim se na sveobuhvatan način planira strateški okvir intervencija u odnosu na droge i upotrebu droga u Crnoj Gori.
4. **Strategija razvoja zdravstva Crne Gore do 2020. godine (2003. godine)** postavila je osnovne smjernice za reformu zdravstvene djelatnosti radi podizanja kvaliteta zdravlja građana i poboljšanje zdravstvenog sistema. Zdravstvena politika u Crnoj Gori do 2020. godine predstavlja osnovu za zakonodavne, programske i akcione programe, u cilju da se zdravstvena zaštita učini efikasnijom i kvalitetnijom, a zdravstveni sistem Crne Gore uključi u evropski.
5. **Nacionalna strategija za kontrolu pušenja duvana (2005. godine)** ima za cilj da zaštiti sadašnje i buduće generacije od zdravstvenih i ekonomskih posljedica konzumiranja duvana i izloženosti duvanskom dimu. Obezbjedujući okvir za mjere kontrole duvana koje će Crna Gora primijeniti na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou da bi se kontinuirano i značajno smanjilo korišćenje duvana i izloženost duvanskom dimu.
6. **Strategija očuvanja i unapređenja reproduktivnog zdravlja Crne Gore (2005. godine)** ima za cilj da obezbijedi implementaciju ciljeva zdravstvene politike, da obezbijedi svom stanovništvu poboljšanje zdravlja u oblasti reproduktivnog zdravlja uključujući i seksualno zdravlje i najzad da smanji razlike i nejednakosti u reproduktivnom zdravlju.
7. **Strategija unapređenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori (2003. godine)** ima za cilj: poboljšanje i zaštitu mentalnog zdravlja stanovništva i to primarnom prevencijom mentalnih poremećaja i ranim otkrivanjem mentalnih poremećaja. Zatim povećanje kvaliteta usluga i zaštite prava pacijenata sa mentalnim poremećajima, poboljšanje legislative koja se odnosi na zaštitu prava mentalnih bolesnika i ljudskih prava, povećanje uključivanja korisnika,

porodica i zajednice u proces planiranja organizacije i praćenja službi i usluga za mentalno zdravlje i obezbjeđivanje svih neophodnih psihotropnih lijekova bez naplaćivanja.

Pravna regulative

- Ustav Crne Gore
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti
- Zakon o zdravstvenom osiguranju
- Zakon o ograničavanju prodaje duvanskih proizvoda
- Zakon o turizmu
- Zakon o pravima pacijenata
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih
- Zakon o bezbjednosti saobraćaja na putevima
- Zakon o javnom redu i miru Crne Gore

1. Ustav Crne Gore (2007) članom 69. utvrđuje da svako ima pravo na zdravstvenu zaštitu. Dijete, trudnica, staro lice i lice sa invaliditetom imaju pravo na zdravstvenu zaštitu iz javnih prihoda, ako to pravo ne ostvaruju po nekom drugom osnovu.

2. Zakon o zdravstvenoj zaštiti ("Sl. list RCG", br. 39/04 od 09.04.2004 i "Sl. list Crne Gore", br. 14/10 od 17.03.2010, 73/10 od 10.12.2010, 40/11 od 08.08.2011) bavi se kroz članove 1, 3, 4, 10, 11. značenjem zdravstvene zaštite, pravima i jednakosti građana u ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu, prioriternim mjerama zdravstvene zaštite i javnim interesom u oblasti zdravstvene zaštite.

3. Zakon o zdravstvenom osiguranju ("Sl. list RCG", br. 39/04 od 09.04.2004, 23/05 od 12.04.2005, 29/05 od 09.05.2005 i "Sl. list Crne Gore", br. 12/07 od 14.12.2007, 13/07 od 18.12.2007, 73/10 od 10.12.2010, 40/11 od 08.08.2011), članovima 1, 3, 12, 15. bavi se zdravstvenim osiguranjem građana, obaveznim zdravstvenim osiguranjem, zdravstvenim osiguranjem za djecu osiguranika, i pravima iz obaveznog zdravstvenog osiguranja: pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na naknadu zarade za vrijeme privremene spriječenosti za rad, pravo na naknadu putnih troškova u vezi korišćenja zdravstvene zaštite.

4. Zakon o ograničavanju prodaje duvanskih proizvoda ("Sl. list RCG" br. 52/04 od 02.08.2004, "Sl. list Crne Gore", br. 32/11 od 01.07.2011, 47/11 od 23.09.2011). Ovim zakonom se, u cilju zaštite života i zdravlja, a članovima 1, 2, 17, 18, 19. propisuju mjere za smanjenje i ograničavanje upotrebe duvanskih proizvoda i sprječavanje štetnih posljedica upotrebe duvanskih proizvoda.

- 5. Zakon o turizmu ("Sl. list Crne Gore", br. 61/10 od 22.10.2010, 40/11 od 08.08.2011)** članom 104. utvrđuje zabranu točenja alkoholnih pića maloljetnim licima. Privredno društvo, pravno lice ili preduzetnik u ugostiteljskom objektu, ne smije usluživati alkoholna pića licima mlađim od 18 godina, o čemu je dužan da na vidnom mjestu istakne pisano obavještenje.
- 6. Zakon o pravima pacijenata ("Sl. list Crne Gore", br. 40/10 od 22.07.2010, 40/11 od 08.08.2011)** članovima 1, 30, 31, 34. utvrđuje prava pacijenata na blagovremenu zdravstvenu zaštitu, postupak kada je uskraćeno navedeno pravo, i pravo na odgovarajuću naknadu štete kod pacijenta kod koga nastupi pogoršanje zdravstvenog stanja zbog nestručnog i nasavjesnog postupanja zdravstvenog radnika ili zdravstvenog saradnika.
- 7. Zakon o zaštiti i ostvarivanju prava mentalno oboljelih lica ("Sl. list RCG", br. 32/05 od 27.05.2005 i "Sl. list Crne Gore", br. 73/10 od 10.12.2010, 40/11 od 08.08.2011)** članom 1. utvrđuje da se zakonom uređuje način obezbjeđivanja zaštite i ostvarivanja prava mentalno oboljelih lica, organizovanje i sprovođenje zaštite, kao i stvaranje uslova za primjenu mjera zaštite tih lica od diskriminacije.
- 8. Zakon o bezbjednosti saobraćaja na putevima ("Sl. list RCG", br. 72/05 od 01.12.2005, 27/06 od 27.04.2006, 45/07 od 27.07.2007, "Sl. list Crne Gore", br. 75/10 od 21.12.2010.)** članovima 3, 14, 90, 94, 222, bavi se dužnostima učesnika u saobraćaju, dužnostima OSI koje učestvuju u saobraćaju, učešćem djece u saobraćaju na magistralnim i regionalnim putevima, na lokalnim putevima, obavezama vozača bicikla sa motorom ili motocikla i lica koja se prevoze na tom vozilu, izdavanjem vozačke dozvole i pod kojim uslovima.
- 9. Zakon o javnom redu i miru Crne Gore ("Sl. list RCG", br. 41/94 od 22.12.1994 i "Sl. list Crne Gore", br. 73/10 od 10.12.2010, 40/11 od 08.08.2011 i 64/11 od 29.12.2011)** kroz član 2. određuje da je javnim redom i mirom usklađeno stanje međusobnih odnosa građana, nastalo njihovim ponašanjem na javnom mjestu i djelovanjem organa i organizacija koje vrše javna ovlašćenja radi obezbjeđivanja jednakih uslova za ostvarivanje Ustavom zajemčenih prava i sloboda.

ZDRAVLJE - ČETVOROGODIŠNJA STRATEGIJA 2012 - 2015

Strateški cilj

1. Postizanje boljeg nivoa prevencije bolesti zavisnosti

Specifični cilj

1.1. Poboľšati koordinaciju razliĉitih institucija i organizacija koje se bave problemima bolesti zavisnosti u Prijestonici Cetinje

Aktivnosti

1.1.1. Organizovati sastanke svih institucija koje se bave bolestima zavisnosti radi formiranja jedinstvenog tijela/tima koji će se baviti temom bolesti zavisnosti i koordinacijom aktivnosti pojedinih sektora (institucija) u postizanju jedinstvenog cilja

Indikatori

1.1.1. Formiran tim, broj radnih sastanaka tima, memorandum o saradnji, broj zajedniĉkih akcija i aktivnosti, izvještaji sa sastanaka, rezultati rada tima

Odgovornost ra realizaciju i učešće u realizaciji

1.1.1. Odgovornost za realizaciju: Kancelarija za prevenciju i suzbijanje narkomanije

Učešće u realizaciji: JZU Dom zdravlja Cetinje, Ispostava policije Cetinje, Institut za javno zdravlje CG, obrazovne institucije, NVO, Savjet mladih, donatori, mediji

Specifični cilj

1.2. Povećati nivo informisanosti mladih i njihovih roditelja o rizicima i posljedicama bolesti zavisnosti

Aktivnosti

1.2.1 Organizovati radionice u kojima će učesnici biti upoznati sa vrstama i izgledom psihoaktivnih supstanci, u kojima će učešće uzeti i bivši zavisnici od PAS, sa učešćem roditelja u radionicama

1.2.2. Organizovati tribine, ulične akcije, kao i dijeljenje propagandnog materijala

1.2.3. Organizovati predavanja o bolestima zavisnosti u srednjim školama i na fakultetima

Indikatori

1.2.1. Broj održanih radionica, broj mladih i roditelja koji su učestvovali u radionicama, broj podijeljenih brošura

1.2.2. Broj održanih tribina, uličnih akcija, broj učesnika, broj podijeljenih brošura, medijski prilozi

1.2.3. Broj održanih predavanja, broj učesnika iz srednjih škola i fakulteta, broj podijeljenih brošura

Odgovornost ra realizaciju i učešće u realizaciji

1.2.1 – 1.2.3. Odgovornost za realizaciju: Kancelarija za prevenciju i suzbijanje narkomanije

Učešće u realizaciji: JZU Dom zdravlja Cetinje, Ispostava policije Cetinje, Institut za javno zdravlje CG, obrazovne institucije, NVO, Savjet mladih, donatori, mediji

Specifični cilj

1.3. Sprovoditi mjere prevencije nastanka bolesti, njihovo otkrivanje i edukacija već postojećih zavisnika

Aktivnosti

1.3.1. Organizovati pojedinačne konsultacije i informativne sastanke intravenskih narkomana sa psihologom pri Kancelariji za prevenciju i suzbijanje narkomanije, u Savjetovalištu za mlade JZU Dom zdravlja Cetinje, ili od strane NVO, o mogućnostima zamjene korišćenog pribora za sterilni pri Domu zdravlja (Informisati ih o mogućnostima tzv. “metadonskog” programa i načinima liječenja zavisnosti, informisati ih o načinu transmisije bolesti koje se prenose putem krvi i nesterilnog pribora za intravensku upotrebu narkotika i mogućnostima za njihovo otkrivanje)

1.3.2. Edukacija osoba za rad sa korisnicima PAS koje će informisati zavisnike kroz radionice sa simulacijama

Indikatori

1.3.1. Broj iskorišćenih špriceva i igala, broj izdatih sterilnih igala i špriceva, broj mladih intravenoznih (i.v.) zavisnika koji su se obratili za liječenje, broj i.v. zavisnika koji su se odlučili za metadonski program, broj i.v. korisnika koji su se obratili institucijama za dobijanje informacija o mogućnostima liječenja, broj novootkrivenih i.v. korisnika koji boluju od bolesti koje se prenose krvnim putem i nesterilnim priborom za i.v. primjenu narkotika

1.3.2. Broj edukovanih osoba, broj održanih radionica

Odgovornost ra realizaciju i učešće u realizaciji

1.3.1 – 1.3.2. Odgovornost za realizaciju: Kancelarija za prevenciju i suzbijanje narkomanije

Učešće u realizaciji: JZU Dom zdravlja Cetinje, Ispostava policije Cetinje, Institut za javno zdravlje CG, obrazovne institucije, NVO, Savjet mladih, donatori, mediji

Specifični cilj

1.4. Povećati broj aktivnosti Savjetovališta za mlade JZU Dom zdravlja Cetinje

Aktivnosti

1.4.1. Koncipirati programski sadržaj rada Savjetovališta za mlade kako bi se kvalitetnije pristupilo u preveniranju bolesti zavisnosti, i podršci mladima

1.4.2. Organizovati promotivne aktivnosti o radu Savjetovališta za mlade (info-punktovi, tribine i prezentacije)

1.4.3. Stvoriti uslove u Savjetovalištu po modelu “Zdravstveni servis po mjeri mladih” tzv. Youth Friendly Health Services (kao i dio savjetovališta integrisanog u okviru Dobrovoljnog povjerljivog savjetovanja i testiranja - DPST obezbijedivanjem mlađeg kadra u koje mladi imaju više povjerenja), kroz kontinuiranu obuku za zdravstvene radnike, socijalne radnike, edukatore u tehnikama za razvijanje životnih vještina i njihovom korišćenju u okviru servisa prilagođenih mladima

Indikatori

1.4.1. Broj ostvarenih programskih aktivnosti Savjetovališta za mlade

1.4.2. Broj realizovanih info-punktova, tribina, prezentacija, broj podijeljenih brošura, zainteresovanost mladih za rad i usluge Savjetovališta

1.4.3. Broj osoba koje su prošle obuku, broj mladih koji su se javili na DPST

Odgovornost ra realizaciju i učešće u realizaciji

1.4.1 – 1.4.3. Odgovornost za realizaciju: JZU Dom zdravlja Cetinje/Savjetovalište za mlade
Učešće u realizaciji: Ministarstvo zdravlja, NVO, donatori, mediji

Specifični cilj

1.5. Razvoj svijesti šire zajednice o važnosti sprovođenja zakona vezanih za prodaju alkohola i duvana mladima te dostupnost kladionica i kockarnica

Aktivnosti

- 1.5.1. Mapiranje objekata koji se bave prodajom alkohola i duvana maloljetnim licima, broj kladionica i kockarnica u blizini škola
- 1.5.2. Organizovati medijsku kampanju
- 1.5.3. Edukacija mladih o štetnostima duvana održavanjem predavanja u obrazovnim institucijama
- 1.5.4. Obilježavanje 31. maja, Svjetskog dana bez duvanskog dima, dijeljenjem propagandnog materijala mladima na trgu, održavanjem časa u školama o štetnostima pušenja
- 1.5.5. Pružanje podrške odvikavanju pušenja kod mladih, u Savjetovalištu za mlade, organizovanjem radionica i pružanjem konsultacija

Indikatori

- 1.5.1. Broj objekata koji ne prodaju alkohol i cigarete u blizini škola, broj izmještenih kladionica u blizini škola
- 1.5.2. Broj TV spotova, broj medijskih priloga o temi, broj kontakt emisija
- 1.5.3. Broj održanih predavanja, broj mladih koji su učestvovali, broj podijeljenih brošura
- 1.5.4. Broj info-punktova, broj podijeljenog materijala, broj održanih časova u školama o štetnosti pušenja
- 1.5.5. Broj radionica i konsultacija u Savjetovalištu za mlade, broj mladih koji su učestvovali

Odgovornost ra realizaciju i učešće u realizaciji

1.5.1 – 1.5.2. Odgovornost za realizaciju: Kancelarija za prevenciju i suzbijanje narkomanije

Učešće u realizaciji: Ministarstvo zdravlja, predstavnici nadležnih inspekcija, JZU Dom zdravlja Cetinje, Ispostava policije Cetinje, obrazovne institucije, Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, NVO, Savjet mladih, donatori, mediji

1.5.3 – 1.5.4. Odgovornost za realizaciju: Kancelarija za prevenciju i suzbijanje narkomanije

Učešće u realizaciji: JZU Dom zdravlja Cetinje, Savjetovalište za mlade, obrazovne institucije, NVO, Savjet mladih, donatori, mediji

1.5.5. Odgovornost za realizaciju: JZU Dom zdravlja Cetinje, Savjetovalište za mlade

Učešće u realizaciji: Obrazovne institucije, NVO, Savjet mladih, donatori, mediji

Strateški cilj

2. Podizanje nivoa informisanosti o značaju reproduktivnog zdravlja

Specifični cilj

2.1. Povećati nivo svijesti mladih žena o ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu žena i o značaju brige o reproduktivnom zdravlju

Aktivnosti

- 2.1.1. Organizovati kampanju sa ciljem povećanja odziva žena u odabiru izabranog ginekologa (postavljanjem info punktova u gradu, informisanjem putem medija, dijeljenjem propagandnog materijala, održavanjem predavanja i tribina)
- 2.1.2. Obilježiti Dan borbe protiv karcinoma grlića materice i/ili Svjetskog dana zdravlja o značaju ranog otkrivanja karcinoma grlića materice i nekih polno prenosivih bolesti, održavanje predavanja sa istim temama, postavljanjem info-punkta u gradu zbog ostvarivanja postavljenog cilja
- 2.1.3. Organizovati predavanja i obuke sa ciljem edukacije mladih djevojaka o samopregledu dojke, o morbiditetu dojki i značaju dojenja novorođenčadi
- 2.1.4. Obilježiti Evropsku nedjelju prevencije raka grlića materice, gostovanjem u medijima, dijeljenjem propagandnog materijala, organizovanjem besplatnih pregleda i besplatnih PAPA testova u datoj nedjelji
- 2.1.5. Obilježiti 4. februar, Svjetski dan borbe protiv raka, postavljanjem info-punkta u gradu, dijeljenjem brošura i održavanjem predavanja
- 2.1.6. Obilježavanje Nacionalne nedjelje promocije dojenja (četrdeseta nedjelja u godini) održavanjem predavanja i obuka na temu dojenja, dijeljenje brošura, gostovanje u TV emisijama

Indikatori

- 2.1.1. Broj žena koje su izabrale svog ginekologa, broj info-punktova u gradu, broj održanih predavanja i tribina, broj medijskih gostovanja, broj podijeljenih brošura
- 2.1.2. Broj ostvarenih pregleda kod mladih djevojaka, broj održanih predavanja, broj podijeljenih brošura, broj info-punktova u gradu
- 2.1.3. Broj predavanja, obuka, broj info-punktova u gradu, broj podijeljenih brošura, broj medijskih priloga
- 2.1.4. Broj mladih žena koje su učestvovala u besplatnim pregledima, broj podijeljenog materijala, broj gostovanja u medijima
- 2.1.5. Broj info-punktova u gradu, broj podijeljenog materijala, broj predavanja, broj medijskih priloga
- 2.1.6. Broj održanih predavanja, broj obuka, broj učesnica u obukama, broj majki koje doje djecu, broj gostovanja u medijima, medijski prilozi

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.1.1. Odgovornost za realizaciju: JZU Dom zdravlja Cetinje

Učešće u realizaciji: Ministarstvo zdravlja, Savjet mladih, obrazovne institucije, NVO, donatori, mediji

2.1.2. Odgovornost za realizaciju: JZU Dom zdravlja Cetinje

Učešće u realizaciji: Ministarstvo zdravlja, Savjet mladih, obrazovne institucije, NVO, donatori, mediji

2.1.3 – 2.1.6. Odgovornost za realizaciju: JZU Dom zdravlja Cetinje

Učešće u realizaciji: Ministarstvo zdravlja, Savjet mladih, obrazovne institucije, NVO, UNICEF/Kancelarija u Crnoj Gori, donatori, mediji

Specifični cilj

2.2. Podizanje nivoa informisanosti mladih o polnom sazrijevanju i polno prenosivim bolestima

Aktivnosti

2.2.1. Organizovati predavanja i radionice u srednjim školama, o polnom sazrijevanju i polno prenosivim bolestima, u cilju podizanja nivoa znanja i informisanosti o rizicima koje nosi polno sazrijevanje

2.2.2. Obilježiti 1. decembar, Svjetski dan borbe protiv HIV/AIDS-a, održavanjem predavanja u obrazovnim institucijama sa učešćem osobe oboljele od HIV/AIDS-a, i dijeljenjem brošura

Indikatori

2.2.1. Broj ostvarenih predavanja, broj održanih radionica, broj učesnika, provjera informisanosti prije i nakon sprovedene edukacije

2.2.2. Broj predavanja, učešće osobe oboljele od HIV-a na predavanjima, broj učesnika, broj podijeljenih brošura

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.2.1 – 2.2.2. Odgovornost za realizaciju: Savjet mladih, NVO

Učešće u realizaciji: JZU Dom zdravlja Cetinje, obrazovne institucije, donatori, mediji

Specifični cilj

2.3. Povećati nivo svijesti o vrstama, značaju i korišćenju kontraceptivnih sredstava

Aktivnosti

2.3.1. Organizovati radionice, predavanja o značaju, vrsti i načinu korišćenja kontracepcije s posebnim osvrtom na vulnerabilnu populaciju (Romi, OSI, adolescenti, mladi iz ruralnog područja)

2.3.2. Organizovati promotivne aktivnosti na fakultetima, u kafićima (uz dijeljenje brošure o značaju korišćenja kontraceptivnih sredstava i podjelu kondoma)

2.3.3. Organizovati postavljanje kondomata na mjestima najveće frekvencije posjećenosti mladih (fakulteti, kafići)

2.3.4. Edukacija mladih kroz radionice o razbijanju predrasuda o upotrebi kontraceptivnih sredstava i kupovini u prodajnim mjestima

Indikatori

2.3.1. Broj održanih predavanja i radionica, broj učesnika, sastav učesnika

2.3.2. Broj promotivnih aktivnosti, broj podijeljenih brošura, broj medijskih priloga

2.3.3. Broj postavljenih kondomata

2.3.4. Broj edukacija, broj mladih koji su učestvovali, manji broj maloljetničkih trudnoća

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.3.1 – 2.3.4. Odgovornost za realizaciju: JZU Dom zdravlja Cetinje, Savjet mladih

Učešće u realizaciji: Obrazovne institucije, NVO, donatori, mediji

Strateški cilj

- 3. Osigurati razvoj efikasnog sistema podrške mladima sa rizikom od suicida i autodestruktivnog ponašanja i drugih mentalnih poremećaja**

Specifični cilj

3.1. Informisati mlade o mehanizmima adekvatnog i zdravog mentalnog sazrijevanja mladih i jačanje konfrontacije sa budućim izazovima

Aktivnosti

3.1.1. Organizovati radionice koje se bave slikom o sebi i jačanju samosvijesti mladih

3.1.2. Obilježiti 10. oktobar, Svjetski dan mentalnog zdravlja, organizovanjem predavanja i dijeljenjem propagandnog materijala

3.1.3. Obilježiti 10. septembar, Svjetski dan prevencije samoubistva, organizovanjem predavanja i dijeljenjem propagandnog materijala

Indikatori

3.1.1. Broj radionica, broj učesnika u radionicama

3.1.2. Broj predavanja, broj podijeljenog materijala, broj stručnjaka koji su učestvovali, medijski prilozi

3.1.3. Broj predavanja, broj podijeljenog materijala, broj stručnjaka koji su učestvovali, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.1.1 – 3.1.3. Odgovornost za realizaciju: JZU Dom zdravlja Cetinje

Učešće u realizaciji: Savjet mladih, obrazovne institucije, stručnjaci, NVO, donatori, mediji

Specifični cilj

3.2. Pružiti podršku mladima koji imaju probleme u mentalnom zdravlju

Aktivnosti

3.2.1. Osnivanje grupa samopodrške i psihološke podrške za mlade koji su pokušali izvršiti suicid, sa izvjesnim mentalnim problemima i/ili nakon hospitalnog liječenja radi jačanja procesa resocijalizacije

3.2.2. Omogućiti mladima posjete školskom psihologu u srednjim školama i van vremena nastave (dva puta nedjeljno)

3.2.3. Informisati mlade o mogućnostima posjete psihologu u Domu zdravlja Cetinje dijeljenjem brošura sa sadržajem kada, kod koga mogu doći i obratiti se i za koje vrste problema

Indikatori

3.2.1. Povećanje broja stručnjaka koji se bave problemima mentalne higijene mladih, osnivanje kluba podrške i grupe, broj održanih radionica, broj članova grupe, evaluacija rada kluba podrške

3.2.2. Broj mladih koji su posjetili školskog psihologa, broj posjeta, rezultati posjeta

3.2.3. Porast informisanosti mladih, broj podijeljenih brošura, broj posjeta psihologu u Domu zdravlja

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.2.1 – 3.2.3. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Savjet mladih, JZU Dom zdravlja Cetinje, stručnjaci, obrazovne institucije, donatori, mediji

Strateški cilj

4. Podizanje nivoa svijesti mladih o mogućnostima prevencije i posljedicama povrijeđivanja

Specifični cilj

4.1. Smanjiti povređivanje i broj stradalih u saobraćajnom traumatizmu

Aktivnosti

- 4.1.1. Kontinuirano sprovoditi program razvijanja saobraćajne kulture i veće sigurnosti u saobraćaju za mlade kroz posebne školske aktivnosti i kampanje radi smanjenja broja povreda i mortaliteta u saobraćaju, s posebnim osvrtom na uticaj vožnje u alkoholisanom stanju ili pod uticajem PAS
- 4.1.2. Organizovati sastanke sa predstavnicima Ispostave policije Cetinje, u cilju pojačanog nadzora i povećanja mjera bezbjednosti mladih u saobraćaju
- 4.1.3. Povećati sprovođenje kaznenih mjera, usljed vožnje u alkoholisanom stanju i pod dejstvom psihoaktivnih supstanci
- 4.1.4. Postavljanje video nadzora na ulicama

Indikatori

- 4.1.1. Sprovođenje programa, broj aktivnosti, broj podijeljivih brošura, broj info-punktova, broj gostovanja u medijima, broj medijskih priloga
- 4.1.2. Broj sastanaka sa predstavnicima Ispostave policije Cetinje, rezultati sastanaka
- 4.1.3. Povećan broj kaznenih mjera za učesnike u saobraćaju koji voze u alkoholisanom stanju ili pod dejstvom psihoaktivnih supstanci
- 4.1.4. Povećan broj postavljenih video nadzora na ulicama

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

- 4.1.1. Odgovornost za realizaciju: NVO, škole, fakulteti
Učešće u realizaciji: Ispostava policije Cetinje, Savjet mladih, stručnjaci, donatori, mediji
- 4.1.2 – 4.1.4. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade
Učešće u realizaciji: Ispostava policije Cetinje, NVO, donatori, mediji

Specifični cilj

- 4.2. Povećati informisanost budućih vozača o zakonu o saobraćaju i ukazivanju pomoći u slučaju saobraćajnih nezgoda

Aktivnosti

- 4.2.1. U auto školama na posljednjem teorijskom času održati predavanje na temu upoznavanja budućih vozača s posljedicama nepoštovanja saobraćajnih propisa i sa metodologijom rada policije u domenu saobraćaja
- 4.2.2. U auto školama u okviru predmeta Prva pomoć organizovati predavanja, edukaciju budućih vozača i praktični prikaz ukazivanja stručne prve pomoći od strane kvalifikovanog zdravstvenog radnika, kroz simulaciju saobraćajnih nesreća

Indikatori

- 4.2.1. Broj predavanja u auto školama, za buduće vozače, o posljedicama nepoštovanja saobraćajnih propisa, broj učesnika
- 4.2.2. Broj održanih predavanja i edukacija o ukazivanju prve pomoći, broj uključenih zdravstvenih radnika, broj medijskih priloga, broj učesnika

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

- 4.2.1. Odgovornost za realizaciju: Ispostava policije Cetinje
Učešće u realizaciji: Auto škole, Savjet mladih, donatori, mediji
- 4.2.2. Odgovornost za realizaciju: JZU Dom zdravlja Cetinje
Učešće u realizaciji: Auto škole, donatori, mediji

Specifični cilj

4.3. Osposobiti mlade da adekvatno reaguju u slučaju masovnih katastrofa

Aktivnosti

4.3.1. Sprovođenje programa edukacije mladih o ponašanju u vanrednim situacijama i prirodnim katastrofama (poplave, zemljotresi, požari) naročito u ugroženim područjima s ciljem osposobljavanja u samozaštiti, pružanju osnovne prve pomoći

4.3.2. Organizovati akciju doniranja krvi u Prijestonici Cetinje pri Opštoj Bolnici „Danilo I“ (Služba za transfuziju) na dan 14. jun, Svjetski dan dobrovoljnih davalaca krvi

4.3.3. Organizovati promociju donacije organa pri fakultetima i organizovanjem info-punkta na trgu

Indikatori

4.3.1. Broj održanih radionica, broj učesnika koji su prošli obuku, nivo znanja prije i nakon sprovedene edukacije

4.3.2. Broj mladih koji su se odazvali na poziv za doniranje krvi, broj ostvarenih donorskih karti

4.3.3. Organizovana promocija, postavljen info-punkt, broj podijeljenih brošura

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

4.3.1. Odgovornost za realizaciju: Vatrogasna jedinica Cetinje

Učešće u realizaciji: Ministarstvo za unutrašnje poslove i javnu upravu, Ispostava policije Cetinje, JZU Dom zdravlja Cetinje, NVO, donatori, mediji

4.3.2. Odgovornost za realizaciju: JZU Dom zdravlja Cetinje

Učešće u realizaciji: Služba za transfuziju Opšte bolnice “Danilo I” Cetinje, Ministarstvo zdravlja, NVO, donatori, mediji

4.3.3. Odgovornost za realizaciju: JZU Dom zdravlja Cetinje

Učešće u realizaciji: Ministarstvo zdravlja, stručnjaci, NVO, donatori, mediji

Strateški cilj

5. Razvijanje svijesti mladih o zdravim stilovima života

Specifični cilj

5.1. Promovisati važnost zdravih stilova života

Aktivnosti

5.1.1. Sprovođenje kampanje o zdravim stilovima života u obrazovnim ustanovama i Savjetovalištu za mlade za sve interesne grupe

5.1.2. Obilježiti 10. maj, Međunarodni dan fizičke aktivnosti, održavanjem gradskog krosa, sportskih aktivnosti kao što su na primjer: igre bez granica

Indikatori

5.1.1. Broj podijeljenog materijala, broj medijskih priloga

5.1.2. Broj održanih akcija, broj učesnika u gradskom krosu, broj sportskih aktivnosti, održane igre bez granica, broj podijeljenog propagandnog materijala, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

5.1.1. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: JZU Dom zdravlja Cetinje/Savjetovanište za mlade, obrazovne institucije, sportska udruženja, NVO, donatori, mediji

5.1.2. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: JZU Dom zdravlja Cetinje/Savjetovanište za mlade, obrazovne institucije, sportska udruženja, NVO, donatori, mediji

Strateški cilj

6. Poboljšanje stomatološke zdravstvene zaštite

Specifični cilj

6.1. Promocija stomatološke zdravstvene zaštite među mladima

Aktivnosti

6.1.1. Obilježiti treću nedjelju maja, Nacionalnu nedjelju zdravlja usta i zuba, promotivnim aktivnostima, gostovanjem u medijima, dijeljenjem brošura mladima, organizovanjem pregleda

6.1.2. Organizovati predavanja i dijeljenje brošura mladima o ostvarivanju prava na stomatološku zdravstvenu zaštitu i značaju brige o bolestima usta i zuba

Indikatori

6.1.1. Broj ostvarenih preventivnih pregleda, broj pregledanih mladih, broj podijeljenih brošura, broj obezbijedenih stomatologa, broj gostovanja u medijima

6.1.2. Broj održanih predavanja, broj podijeljenih brošura, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

6.1.1 – 6.1.2. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, JZU Dom zdravlja Cetinje

Učešće u realizaciji: Ministarstvo zdravlja, stomatološke ordinacije, obrazovne institucije, Savjet mladih, NVO, donatori, mediji

Specifični cilj

6.2. Zadovoljiti zdravstvene potrebe mladih OSI

Aktivnosti

6.2.1. Organizovati preglede OSI kod stomatologa koji je specijalizovan za rad sa OSI

Indikatori

6.2.1. Broj pregledanih mladih OSI od strane kvalifikovanog stomatologa

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

6.2.1. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI

Učešće u realizaciji: Ministarstvo zdravlja, JZU Dom zdravlja Cetinje, stomatološke ordinacije, NVO, donatori, mediji

Strateški cilj

7. Unapređenje dostupnosti usluga zdravstvenog sistema mladim OSI

Specifični cilj

7.1. Unaprijediti ostvarivanje zdravstvene zaštite mladih OSI

Aktivnosti

7.1.1. Obuka zdravstvenih radnika kroz kurs sporazumijevanja znakovnog jezika u cilju efikasnijeg pružanja zdravstvene zaštite

Indikatori

7.1.1. Broj obezbijedenih gestovnih tumača, broj pruženih usluga gestovnog tumača, broj održanih časova znakovnog jezika, broj polaznika kursa znakovnog jezika

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

7.1.1. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI Cetinje

Učešće u realizaciji: Ministarstvo zdravlja, JZU Dom zdravlja Cetinje, NVO, donatori, mediji

Strateški cilj

8. Unapređenje zdravstvenog stanja mladih iz romske populacije

Specifični cilj

8.1. Podizanje svijesti populacije Roma o značaju higijene u preveniranju najčešćeg morbiditeta kod ove populacije

Aktivnosti

8.1.1. Organizovanje radionica u cilju podizanja nivoa svijesti o značaju higijene za psihofizičko zdravlje

Indikatori

8.1.1. Učestalost akutnih infekcija koje nastaju kao rezultat neadekvatnih higijeskih uslova, broj održanih radionica, broj učesnika

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

8.1.1 Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Ministarstvo zdravlja, JZU Dom zdravlja Cetinje, donatori, mediji

Strateški cilj

9. Povećanje informisanost studentske populacije i mladih iz ruralnih područja o dostupnosti zdravstvenih usluga

Specifični cilj

9.1. Promocija zdravstvene zaštite među mladima

Aktivnosti

9.1.1. Promocija mogućnosti i potrebe zdravstvenog osiguranja mladih

9.1.2. Kampanja za dostupnost i prilagođenost zdravstvenog sistema mladima posebno u srednjim školama, na fakultetima i ruralnim područjima, povremene tribine u seoskim područjima

9.1.3. Promocija rada Savjetovališta za mlade, posebno mogućnosti odlaska kod psihologa i razgovora u cilju rješavanja problema mladih

9.1.4. Edukacija za zaposlene u Savjetovalištu za mlade

9.1.5. Obuka zdravstvenih radnika o mogućnostima i radu savjetovališta i važnost upućivanju mladih u pomenute službe

Indikatori

9.1.1. Broj gostovanja u medijima, broj promotivnih akcija, veći nivo informisanosti mladih o dostupnosti zdravstvenog sistema

9.1.2. Organizovana kampanja, broj organizovanih tribina u ruralnim područjima, broj učesnika, broj medijskih priloga

9.1.3. Promovisan rad Savjetovališta za mlade, broj medijskih priloga o radu Savjetovališta i službe psihologa

9.1.4. Broj edukacija za zaposlene u Savjetovalištu, broj učesnika u edukacijama

9.1.5. Broj edukacija za zaposlene u Domu zdravlja, broj učesnika u edukacijama

Odgovornost ra realizaciju i učešće u realizaciji

9.1.1 – 9.1.5. Odgovornost za realizaciju: JZU Dom zdravlja Cetinje

Učešće u realizaciji: Ministarstvo zdravlja, Opšta bolnica „Danilo I“, mjesne zajednice, NVO, donatori, mediji

PLAN AKCIJE 2012 – ZDRAVLJE
IZNOS: 2700 €

Strateški cilj: 1. 1. Postizanje boljeg nivoa prevencije bolesti zavisnosti

Specifični cilj: 1.2. Povećati nivo informisanosti mladih i njihovih roditelja o rizicima i posljedicama bolesti zavisnosti

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Organizovati tri radionice (u tri srednje škole) u kojima će učesnici biti upoznati sa vrstama i izgledom psihoaktivnih supstanci, u kojima će učesnici uzeti i bivši zavisnici od PAS, sa učesnicem roditelja u radionicama	<ul style="list-style-type: none"> - broj održanih radionica - broj mladih i roditelja koji su učestvovali u radionicama - broj podijeljenih brošura 	Kancelarija za prevenciju i suzbijanje narkomanije	2012. godina	JZU Dom zdravlja Cetinje, Ispostava policije Cetinje, Institut za javno zdravlje CG, obrazovne institucije, NVO, Savjet mladih, donatori, mediji	600

Strateški cilj: 4. Podizanje nivoa svijesti mladih o mogućnostima prevencije i posljedicama povrijeđivanja

Specifični cilj: 4.2. Povećati informisanost budućih vozača o zakonu o saobraćaju i ukazivanju pomoći u slučaju saobraćajnih nezgoda

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- U auto školama na posljednjem teorijskom času održati, po jedno, predavanje na temu upoznavanja budućih vozača s posljedicama nepoštovanja saobraćajnih propisa i sa metodologijom rada policije	<ul style="list-style-type: none"> - broj predavanja u auto školama za buduće vozače o posljedicama nepoštovanja saobraćajnih propisa - broj učesnika 	Ispostava policije Cetinje	2012. godina	Auto škole, Savjet mladih, donatori, mediji	600 €

--	--	--	--	--	--

Strateški cilj: 5. Razvijanje svijesti mladih o zdravim stilovima života

Specifični cilj: 5.1. Promovisati važnost zdravih stilova života

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Sprovođenje kampanje o zdravim stilovima života u obrazovnim ustanovama i Savjetovalištu za mlade za sve interesne grupe	<ul style="list-style-type: none"> - broj ostvarenih akcija - broj podijeljenog materijala - broj medijskih priloga 	Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade	2012. godina	JZU Dom zdravlja Cetinje, Savjetovalište za mlade, obrazovne institucije, sportska udruženja, NVO, donatori, mediji	1500

UČEŠĆE U ŽIVOTU DRUŠTVA

ANALIZA STANJA

Osnova demokratskog društva je mogućnost građana da učestvuju u javnom životu i daju svoj doprinos ostvarivanju boljeg života i napretka. Ova problematika je neodvojiva od stepena njihove informisanosti jer samo adekvatno informisani građani mogu uzeti učešća u životu društva na pravi način, što se ističe i u Evropskoj povelji o učešću mladih.

Pored učešća opšte populacije veoma je važno učešće mladih jer bi mladi „trebalo da predstavljaju, ako ne najznačajniju, onda jednu od osnovnih poluga u kreiranju ukupne društvene realnosti.”³¹ Takođe učešće mladih u inicijativama na lokalnom i regionalnom nivou je važno za promociju učešća uopšte. Za kvalitetan život društva ključno je da lokalne i regionalne vlasti, a prema Evropskoj povelji o učešću mladih na lokalnom i regionalnom nivou, uzmu u obzir potrebe i mišljenja svih mladih sa posebnim osvrtom na specifične grupe mladih.

Prema Nacionalnom planu akcije za mlade Crne Gore: “Mladi u Crnoj Gori nijesu motivisani da se aktivno uključe u život društva, nijesu organizovani i nemaju dovoljno povjerenja u društveno-političke institucije. S druge strane, društvo nema dovoljno povjerenja u njih.

Dijelom zbog skeptičnog pristupa da ne mogu mnogo promijeniti, dijelom zbog neinformisanosti, ali i sporih procedura uključivanja i prihvatanja mladih kao ravnopravnih učesnika u životu društva, omladina je često nemotivisana da se aktivnije uključi u društvene procese.”³²

Tokom istraživanja potreba i problema mladih i kapaciteta i spremnosti struktura da se bave mladima iz 2011. godine, koje je sproveo Centar za mlade – Proactive, poseban osvrt bio je na procjeni nivoa participacije mladih: da li mladi iniciraju i vode aktivnosti, da li odrasli iniciraju i sprovode aktivnosti zajedno sa mladima, da li se mladima samo dodjeljuju zadaci ili se radi o simboličkoj upotrebi to jest o veoma malo ili nimalo uticaja mladih na aktivnosti i način svog učešća. Rezultati istraživanja pokazuju da je stanje participacije mladih na Cetinju slično konstatovanom u nacionalnom okviru i zahtijeva podsticanje učešća mladih uvođenjem određenih mjera. Evidentno je nedovoljno učešće mladih u životu zajednice, neinformisanost mladih o različitim modelima učešća, kao i njihova ravnodušnost prema promjenama koje bi mogli napraviti a zatim i nedovoljna informisanost lokalnih institucija i struktura koje donose odluke o važnosti učešća mladih.

U dijelu koji slijedi predstavljeni su mogući načini i mehanizmi učešća mladih u obrazovnim institucijama, nevladinim organizacijama, vidovi učešća i podsticanja učešća predstavnika mladih i građana na lokalnom nivou, kao i neki od ostvarenih oblika učešća.

---

³¹ Nacionalni plan akcije za mlade, 2007. godina

³² Nacionalni plan akcije za mlade, 2007. godina

- **Zajednica učenika** predstavlja priliku za učenike/ce da aktivno učestvuju u životu škole, a samo postojanje ovog tijela ima zakonsku podlogu i od svake škole se očekuje da obezbijedi njegovo organizovanje i nesmetano funkcionisanje. U okviru srednjih škola na Cetinju, tokom prethodnog perioda, formirane su zajednice učenika u Gimnaziji i Srednjoj likovnoj školi „Petar Lubarda“. U Srednjoj stručnoj školi nije do sada formirana Zajednica učenika.
- **Studentski parlament/vijeće i student povjerenik** su načini ostvarivanja i zaštite prava i interesa studenata. Parlament/vijeće ima nekoliko tijela i jedno od njih je i student povjerenik koga bi prema Pravilniku o izbornoj proceduri trebalo da biraju sami studenti. Studenti povjerenici izabrani su na Muzičkoj akademiji, Fakultetu likovnih umjetnosti i Fakultetu dramskih umjetnosti.
- **Omladinske organizacije i organizacije koje rade sa mladima i za mlade** su organizacije koje vode mladi i organizacije koje rade sa mladima. Omladinske organizacije vode mladi koji osmišljavaju i realizuju aktivnosti, a s druge strane organizacije koje rade sa mladima i za mlade realizuju aktivnosti za mlade koje su odgovor na njihove potrebe, a mladi nijesu nužno uključeni u realizaciju i osmišljavanje istih. Omladinske organizacije na Cetinju ne postoje, a od organizacija koje djeluju u interesu mladih izdvaja se NVO Zdrava škola dok se povremeno, prilikom istraživanja javnog mnjenja i implementacije pojedinih projekata, uključuju i druge NVO sa sjedištem u drugim gradovima. Na Cetinju postoji izviđačko - skautski odred „Gojko Kruška“ koji uključuje oko 175 članova uzrasta od 7 do 76 godina. Mali procenat članova je iznad 25 godina ili svega 5,6%. Ostalo su djeca i omladina uzrasta od 7 do 25 godina. Odred ima svoje prostorije od 2010. godine u Gimnaziji Cetinje i animira mlade putem učešća u projektima koji imaju nacionalni i internacionalni karakter.
- **Slobodna stolica** je način učešća građana u procesu pripreme, donošenja i realizacije odluka na lokalnom nivou. Poslovníkom Skupštine Prijestonice koji je Skupština na sjednici, održanoj dana 27.06.2011. godine, donijela utvrđen je postupak i kriterijumi za korišćenje „slobodne stolice“ od strane NVO-a. Članom 63. predviđeno je: “Predstavnik nevladine organizacije, koji učestvuje po pozivu na sjednici ima pravo da iznese prijedloge ili mišljenje o predloženoj tački dnevnog reda, po kojoj je pozvan da prisustvuje sjednici, s tim da njegovo izlaganje traje najduže 10 minuta, bez prava odlučivanja o istom (institut Slobodna stolica).”³³
Predstavnicí lokalne uprave ističu problem izbora predstavnika NVO, koji bi učestvovao u radu parlamenta kroz institut “Slobodne stolice”. Prema podacima, predstavnik NVO-a u Skupštini Prijestonice Cetinje je samo jednom prisustvovao sjednici i to na XIV skupštinskom zasijedanju koje je održano dana 19.05.2011. godine. Prema podacima dobijenim od Sekretarijata za socijalnu politiku i mlade od prvog saziva Skupštine Prijestonice Cetinje pa do XV skupštinskog zasijedanja, dostavljena je Službi skupštine samo jedna inicijativa, koja nije imala dovoljan broj potpisnika shodno pozitivnim propisima i ta inicijativa je podnijeta Skupštini, ne preko institucije „Slobodna stolica“, već od strane predstavnika crkvene opštine Crnogorske pravoslavne crkve Cetinje.
- **Podmladak političkih partija** čine mladi jednog političkog pokreta ili stranke. Osnovni zadatak političkih podmladaka je angažovanje mladih ljudi koji zastupaju načela i ciljeve svoje partije i okupljaju mlade unutar pokreta ili stranke. Kada je u pitanju uključivanje mladih u politički život Prijestonice Cetinje, a prema podacima iz Sekretarijata za socijalnu politiku i mlade, najveći broj je angažovan u Demokratskoj partiji socijalista - DPS dok je manji broj učesnika u drugim političkim partijama. U sadašnjem sazivu parlamenta, konstituisanom u martu 2010. godine, pravo na učešće u odlučivanju kroz članstvo u lokalnom parlamentu imaju dva poslanika do 29 godina starosti predstavnici klubova Socijademokratska partija - SDP i DPS.

---

³³ Poslovník Skupštine Prijestonice Cetinje, 2011. godina

- Prema informacijama dobijenim od samostalnog savjetnika za biračke spiskove, od ukupnog broja lica koja imaju biračko pravo (15.000), populaciju mladih (od 18 do 29 godina), koji imaju pravo glasa, čini 3.344 lica.
- **Skupštinski savjeti** su takođe jedan vid učešća građana. Skupština obrazuje savjete kao stalna radna tijela a Statutom Prijestonice ("Sl. list Crne Gore - opštinski propisi", br. 19/09 od 11.06.2009, 37/10 od 10.11.2010), koji je usvojen 2009. godine, Skupština ima: Savjet za davanje predloga naziva naselja ulica i trgova i podizanje spomen obilježja, Savjet za zaštitu životne sredine, Savjet za prevenciju bolesti zavisnosti, Savjet za rodnu ravnopravnost i Savjet za razvoj seoskog područja. Savjet osoba sa invaliditetom, kao veoma značajan za integraciju OSI u društvenu zajednicu, novim Statutom Prijestonice nije uvršten kao stalno radno tijelo a formiran je rješenjem gradonačelnika Prijestonice u 2006. godini. Na osnovu člana 57. Zakona o lokalnoj samoupravi («Sl. list RCG», br 42/03, 28/04, 75/05 i 13/06) i člana 67. Statuta Prijestonice Cetinje («Sl. list RCG - opštinski propisi, br. 3/05) gradonačelnik Prijestonice Cetinje, 2006. godine, donio je Rješenje o obrazovanju Savjeta za pitanje osoba sa invaliditetom. Udruženja OSI su, u ovoj godini, pokrenula pitanje ponovnog uspostavljanja Savjeta.
  - **Mjesna zajednica** se osniva "kao oblik mjesne samouprave preko koje građani učestvuju u poslovima od neposrednog interesa, u skladu sa zakonom, Statutom i posebnom odlukom Skupštine Prijestonice."³⁴ Na području Prijestonice Cetinje postoje 23 mjesne zajednice, a od toga 3 su u gradskom području. Najviše mladih na seoskom području, od 15 do 29 godina, je u mjesnoj zajednici na Rijeci Crnojevića i to 32.

U 2011. godini Prijestonica Cetinje, Odlukom o organizaciji i načinu rada lokalne uprave Prijestonice Cetinje, formirala je i organ uprave Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade koji vrši poslove koji se odnose na zadovoljavanje potreba i interesa mladih, podsticanje i praćenje programa omladinskih organizacija koji su multidisciplinarni po svom sadržaju i raznovrsni po obliku rada, podsticanje mladih za odlazak na stručna usavršavanja i organizaciju manifestacija, obezbjeđivanje uslova za realizaciju programa za mlade, obavljanje poslova u vezi sa kreativnim korišćenjem slobodnog vremena djece i omladine u Prijestonici kao i drugim pitanjima od značaja za mlade. U okviru Sekretarijata planirano je i uvođenje Kancelarije za mlade, koja predstavlja operativno tijelo koje uspostavlja saradnju sa svim relevantnim partnerima i radi na njihovom umrežavanju, vrši vrednovanje i praćenje djelatnosti onih koji su odgovorni za rad sa mladima i trošenje sredstava, komunicira sa mladima i obezbjeđuje učešće mladih u donošenju odluka, pruža tehničku, materijalnu i finansijsku podršku omladinskim organizacijama i inicijativama mladih, obezbjeđuje prostor i materijalnu i tehničku pomoć za realizaciju aktivnosti.

Da bi efikasno funkcionisale institucionalne strukture participacije mladih (bilo formalne bilo neformalne), a prema članu 67. Evropske povelje o učešću mladih, zahtijevaju sredstva i podršku. U tom cilju, lokalne i regionalne vlasti treba takvim strukturama da obezbijede prostor, finansijska sredstva i materijalnu podršku potrebnu za njihov nesmetan i efikasan rad. Obezbeđivanje takvih sredstava ne sprečava ove strukture da traže dodatnu finansijsku i materijalnu podršku iz drugih izvora, kao što su međunarodne organizacije, privatne fondacije i preduzeća.

Identifikovani problemi i potrebe mladih

Prema Analizi istraživanja potreba i problema mladih i kapaciteta i spremnosti lokalnih struktura da se bave mladima iz 2011. godine „*mladi malo učestvuju u životu svoje zajednice, ne znaju ni koji su modeli učešća, a ističu i svoju pasivnost i ravnodušnost prema promjenama koje bi mogli napraviti*“. Identifikovani problemi i potrebe u učešću mladih u životu društva su:

---

³⁴ Statut Prijestonice ("Sl. list Crne Gore - opštinski propisi", br. 19/09 od 11.06.2009, 37/10 od 10.11.2010)

1. Nedovoljno iskorišćeni mehanizmi za učešće mladih u životu društva i neuspostavljanje tijela koja okupljaju mlade

- Neaktivnost postojećih tijela koja uključuju mlade na nivou srednjih škola i fakulteta

Zajednica učenika, kao tijelo koje promoviše i štiti prava mladih u školama i podstiče njihov aktivizam, uspostavljena je u Gimnaziji i Srednjoj likovnoj školi „Petar Lubarda“, dok u Srednjoj stručnoj školi nije pokrenuta. Zajednica se formira u cilju razvijanja samostalnosti, odgovornosti i saradnje učenika u školi i čini je po jedan predstavnik svakog odjeljenja škole ali ona nije zajednica jednog broja već svih učenika škole. Uglavnom su pomenute zajednice učenika neaktivne i ne funkcionišu na potrebnom nivou sem pojedinačnih inicijativa, na primjer Zajednica učenika u Gimnaziji bila je aktivna tokom izbora direktora zajedno sa Savjetom roditelja škole. Zajednica u Gimnaziji broji 12 učenika, predsjednika odjeljenskih zajednica, i ima dobru komunikaciju sa upravom škole i na taj način mladi mogu učestvovati u uređivanju svakodnevnog funkcionisanja i zadovoljavanja potreba učenika. Prepoznaju mogućnost proširivanja aktivnosti organizovanjem sportskih turnira, školskih kvizova i sličnih aktivnosti. Učenici vide problem u velikom stepenu neinformisanosti o mogućnostima i načinima učešća u školi a zatim i u zajednici. Neinformisanost uzrokuje i nezainteresovanost učenika za rad zajednice učenika, a samim tim i za njeno formiranje i učešće u radu ovog tijela. Problem takođe vide u nedostatku komunikacije i saradnje zajednica različitih škola koje su teritorijalno veoma bliske. Što se tiče Zajednice učenika u Srednjoj likovnoj školi, prema riječima mladih, ona ne pokreće inicijative koje bi bile usmjerene ka većoj promociji i stvaranju uslova za izlaganje radova i dodatno usavršavanje umjetnika. Prilikom organizovanja izložbi mladi su upućeni na pomoć gradonačelnika, sa profesorima i upravom imaju dobru komunikaciju ali smatraju da oni puno toga i ne mogu izmijeniti. Učešće mladih u životu Srednje stručne škole ne postoji u vidu Zajednice učenika. Mladi smatraju da nema dovoljno inicijative, kao ni organizovanosti, da bi učenici ostvarili ono što žele.

Učešće studenata, definisano Statutom Univerziteta Crne Gore, realizuje se kroz Studentski parlament/vijeće koji bira studentskog povjerenika koji koordinira rad studenata na nivou Univerziteta, a studentsko vijeće fakulteta bira studentskog povjerenika koji koordinira rad studenata organizacione jedinice Univerziteta. Na Fakultetu dramskih umjetnosti i Muzičkoj akademiji predstavnici studenata (studenti povjerenici) i studentski parlament prenose informacije o tome šta su problemi i potrebe koje imaju studenti. U 2011. godini aktuelna inicijativa je da broj studenata predstavnika bude jednak broju profesora i dekana na sjednicama Senata univerziteta, koju studenti ocjenjuju veoma pozitivno.

Studenti povjerenici na Fakultetu likovnih umjetnosti imaju direktnu komunikaciju s upravom, i sa Studentskim parlamentom za koji vjeruju da ima samo formalnu funkciju i ne čini ništa za studente. Problem na akademijama je i mali budžet koji onemogućava promjenu. Sa studentom povjerenikom „počinje i završava se aktivno i organizovano učešće u odlučivanju na fakultetu“, dok se u organizaciji umjetničkih dešavanja takođe angažuje mali broj studenata.

- Nedovoljno učešće mladih u okviru mjesnih zajednica

Mladi u mjesnim zajednicama pogotovu u udaljenim mjesnim zajednicama nijesu organizovani, „ne postoji način učešća, ni sjednice Savjeta mjesne zajednice“³⁵ ili slični načini u kojima bi mladi mogli uzeti učešća. Mladi tvrde da su neinformisani o modelima pokretanja inicijativa zbog čega su većinom i pasivni.

- Nedostatak inicijative uspostavljanja novih tijela koja će uključiti i okupiti mlade

Do sada nije postojalo inicijative formiranja tijela koja uključuju mlade na nivou grada, poput savjeta i foruma mladih, koja doprinose njihovom kvalitetnijem životu. Ovo je jednim dijelom i posljedica nepostojanja neformalnih grupa mladih i organizacija mladih i većeg broja organizacija za mlade.

---

³⁵ Analiza rezultata istraživanja potreba i problema mladih i kapaciteta i spremnosti struktura da se bave mladima, Centra za mlade – Proactive, 2011. godina

Izdvaja se inicijativa Sekretarijata za socijalnu politiku i mlade Prijestonice Cetinje koji projektom osnivanja Savjeta mladih, podržanog kroz Konkurs za realizaciju Akcionog plana za mlade za 2011. godinu, planira uspostaviti tijelo koje će okupiti mlade i postići aktivno uključivanje mladih u javni život i procese odlučivanja. Jako je važno i učešće tog tijela u izradi i praćenju sprovođenja Lokalnog plana akcije za mlade.

2. Nedostatak organizovanog djelovanja mladih na nivou zajednice

- Nedovoljna informisanost mladih o načinima učešća i nepostojanje omladinskih organizacija i nedovoljan broj organizacija koje rade sa mladima i uključuju mlade u svoje aktivnosti

Mladi iz srednjih škola ističu da nema dovoljno udruženja, posebno aktivnih u čiji rad bi se mogli uključiti i tako doprinijeti zajednici ali i da nemaju dovoljno informacija o mogućnostima učešća. Oni sugerišu da bi se programi poput radionica o filmu, muzici, sportu i debate o sličnim temama, koje su predmet njihovog interesovanja, mogli organizovati na nivou prijestonice, a ne isključivo u školama. Na primjer mladi iz Srednje stručne škole smatraju da nema dovoljno organizacija u koje bi se mogli uključiti, izuzev folklornog i izviđačkog udruženja. Broj NVO-a koje se bave potrebama mladih je nedovoljan i najčešći uzrok za takvo stanje jeste nedostatak finansijskih sredstava. Nevladine organizacije povremeno organizuju edukacije ali u ovim aktivnostima ne postoji kontinuitet. Gimnazijalci ističu NVO Mladi vama (Youth for You) kao primjer dobre prakse, ali sada organizacija nema aktivne projekte u ovom gradu. Aktivistkinje organizacije Zdrava škola, ističu da je projekat „Nova škola“ okupio veliki broj djece i mladih, te da su uspješno animirane škole, lokalna zajednica i da su organizovani: izložba likovnih radova za prikupljanje sredstava za matursku ekskurziju, uređivanje školskog dvorišta, kao i predavanja o kulturnom nasljeđu Cetinja i o bolestima zavisnosti.

Konkurs za raspodjelu sredstava za NVO u 2010. godini nije raspisan na nivou Prijestonice što je uslovalo i nezadovoljstvo predstavnika sektora i nepovjerenje u institucije koje treba da podrže njihove inicijative.

Studenti sa akademija su rijetko učlanjeni u neka udruženja ili NVO, što njihovo angažovanje u lokalnoj zajednici svodi na minimum. Primjer projekta u kom su učestvovali studenti FDU, pod nazivom „Šta je producent“ ocijenjen je kao pozitivan pomak u angažovanju studenata. U 2011. godini akademije su pokrenule manifestaciju “Dan umjetničkih fakulteta” koja uključuje studente u život društva pružajući im priliku da prikažu svoja djela zajednici, putem izložbi, projekcije filmova, koncerata koji se prikazuju u prostorijama akademija i u Zetskom domu.

- Nepostojanje organizovanih volonterskih akcija

Mogućnost volontiranja na Cetinju je veoma mala, pojedine organizacije u prethodnom periodu su imale takve programe, ali sada nema mogućnosti da mladi Cetinjani volontiraju jer većina NVO-a nema aktivne projektne aktivnosti, a u institucijama ne postoje slični programi.

3. Nizak stepen uključenosti mladih osoba sa invaliditetom u život društva

- Neinformisanost mladih OSI o mogućnostima učešća

U domenu informisanosti mladih OSI i njihovih roditelja izdvajaju se dva pitanja: pitanje informisanosti i dostupnosti informacija. Informisanost mladih OSI i njihovih porodica o učešću u životu društva je jako loša i malo je mogućnosti da OSI upute inicijative, i oni to sve rjeđe rade prema lokalnoj upravi.

- Nepostojanje odgovarajuće infrastrukture prilagođene potrebama kretanja mladih OSI

U društvu postoje mnoge prepreke koje sprečavaju osobe sa invaliditetom da u potpunosti učestvuju u životu društva. Prema analizi Udruženja paraplegičara Crne Gore, iz 2010. godine, o prilagođenosti objekata potrebama lica sa invaliditetom u Prijestonici Cetinje, u javnoj upotrebi i javnim površinama, veliki broj objekata nema rampe, parking mjesta za osobe sa invaliditetom, a unutrašnja infrastruktura je neprilagođena. Arhitektonske prepreke - nepristupačni uslužni servisi, nepristupačni ulazi, nezadovoljavajući javni prevoz i slično.

- Odnos opšte populacije prema mladima OSI

Veoma važan faktor koji utiče na učešće mladih OSI u životu društva jeste u tendenciji društva da osobe sa invaliditetom posmatra kao posebnu grupu a invaliditet često posmatra kao nedostatak, pa takvo doživljavanje invalidnosti uzrokuje i diskriminaciju prema osobama sa invaliditetom.

Mnogi ljudi koji žive sa invaliditetom su prihvatili diskriminaciju kao nešto što ne mogu promijeniti ili još gore, kao normalnu pojavu iz svakodnevnog života. Rješenje ovog stanja je u povećanju znanja i razumijevanja građana o potrebama i pravima osoba sa invaliditetom, povećanju znanja osoba sa invaliditetom o mogućnostima aktivizma i borbi protiv diskriminacije ali i u obezbjeđenju kontinuirane podrške od strane lokalne vlasti inicijativama i akcijama udruženja osoba sa invaliditetom.

- Nepostojanje zakonske regulative za funkcionisanje Savjeta OSI kao tijela koje se bavi podsticanjem učešća mladih OSI u životu društva

Savjet osoba sa invaliditetom, kao veoma značajan za integraciju OSI u društvenu zajednicu, novim Statutom Prijestonice nije uvršten kao stalno radno tijelo a formiran je rješenjem gradonačelnika Prijestonice u 2006. godini. Na osnovu člana 57. Zakona o lokalnoj samoupravi («Sl. list RCG», br 42/03, 28/04, 75/05 i 13/06) i člana 67. Statuta Prijestonice Cetinje («Sl. list RCG - opštinski propisi, br. 3/05) gradonačelnika Prijestonice Cetinje, 2006. godine, donio je Rješenje o obrazovanju Savjeta za pitanje osoba sa invaliditetom. Prema riječima predsjednika Savjeta: „Savjet nije opravdao svoj cilj za koji je bio formiran, nije donešen poslovnik o radu Savjeta. Sjednice Savjeta se nijesu sazivale i pored inicijativa organizacija OSI. Savjet za pitanje lica sa invaliditetom na kojem se raspravlja o svim bitnim pitanjima od vitalnog interesa za integraciju OSI u društvenu zajednicu postoji gotovo u svim gradovima Crne Gore.“ U septembru 2011. godine pokrenuto je ponovno formiranje Savjeta za pitanja OSI, od strane organizacija koje se bave ovom problematikom. Inicijativa je upućena Sekretarijatu za socijalnu politiku i mlade.

4. Nizak stepen uključenosti populacije Roma u život društva

- Neinformisanost mladih iz populacije Roma o mehanizmima učešća u društvu

Problem uključenosti mladih Roma u život društva je u nedovoljnoj informisanosti o mogućnostima učešća, pa je veoma važno raditi na informisanju mladih o načinima njihovog angažovanja i učešća.

- Nedovoljno učešće mladih Roma u aktivnostima lokalne zajednice i odnos većinske zajednice prema ovoj manjinskoj populaciji

Učešće u životu društva za mlade Rome otežano je zbog udaljenosti naselja u kome žive Romi najprije, a zatim i zbog konstantne borbe za osnovnim egzistencijalnim uslovima oko kojih se ova populacija najčešće i organizuje. Čini se, takođe, da je učešće uslovljeno i odsustvom osjećaja pripadnosti zajednici zbog odnosa većinskog stanovništva prema ovoj manjinskoj populaciji i veoma nizak stepen povjerenja u ljude iz većinske populacije. Kako bi se prevazišao problem rješenje je u upoznavanju većinskog stanovništva sa kulturom Roma i njihovim jezikom kako bi se na taj način omogućilo

njihovo razumijevanje i prihvatanje. Preporuka Roma, u Nacionalnom izvještaju o razvoju po mjeri čovjeka iz 2009. godine, je uvođenje “romskih asistenata” kao model dobre prakse za podsticanje procesa integracije Roma.

Romska populacija na Cetinju ima svoju predstavnicu koja komunicira sa predstavnicima lokalne vlasti i na taj način se pokreću inicijative.

Uvid u strategije i dokumenta

Uvid u postojeća istraživanja, strategije i dokumenta daje jasniju sliku učešća mladih u Crnoj Gori i na nivou Evrope.

1. Analiza rezultata istraživanja o potrebama i problemima mladih i kapacitetima i spremnosti struktura da se bave mladima, Centar za mlade – Practive, 2011. godina, konsultovana je kada je u pitanju slika stanja participacije mladih. Predstavljani problemi sa kojima se susrijeću mladi kada se radi o funkcionisanju tijela koja zastupaju njihove interese. Prisutna su i neka rješenja problema koja mladi vide kao izlaz iz nezadovoljavajuće situacije kada se radi o ovoj oblasti.

2. Nacionalni plan akcije za mlade Crna Gora (2007. godine) je konsultovan u dijelu definisanja oblasti učešće u životu društva i stanja participacije mladih na nacionalnom nivou zbog komparacije sa lokalnim okvirom. NPAM-om su predviđeni sljedeći ciljevi u oblasti učešća u životu društva: povećanje broja i unapređivanje načina učešća mladih u procesima odlučivanja, povećanje informisanosti i razumijevanja mladih o vrijednostima civilnog društva, ostvarivanje višeg nivoa saradnje i razumijevanja između NVO-a, države i građana.

3. Aktivna zajednica učenika (2007. godine) je publikacija koja sadrži osnovne informacije o radu zajednica učenika u Crnoj Gori, kao i smjernice za buduće angažovanje zajednica i unapređenje njihovog rada. Pored toga, istaknute su preporuke o važnosti zajednice učenika u životu lokalne zajednice kao i vršnjačkog uticaja u cilju postizanja veće zainteresovanosti mladih za učešće u radu ovog tijela.

4. Evropska povelja o učešću mladih na lokalnom i regionalnom nivou (čija je izmijenjena i dopunjena verzija usvojena od strane Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Evrope 2003. godine) konsultovana je s ciljem dobijanja smjernica o najboljim načinima uključivanja mladih u procese odlučivanja na nivou lokalne zajednice, obrazovnih institucija, nevladinih organizacija. Takođe i kroz isticanje bitnosti aktivnog učešća mladih u odlukama i postupcima na lokalnom i regionalnom nivou ukoliko želimo da izgradimo demokratskija i otvorenija društva.

5. Strategija za integraciju osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori za period 2008 – 2016 (2007. godine) konsultovana je u pronalaženju mjera “pružanja mogućnosti osobama sa invaliditetom da u punoj mjeri iskažu svoju kreativne, umjetničke i sportske potencijale, iskažu svoj talenat, vještinu i umijeće, kroz njihovo uključivanje u kulturu, rekreaciju i sport kao ravnopravnih građana društva.”

Pravna regulativa

- **Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju**
- **Zakon o visokom obrazovanju**
- **Zakon o slobodnom pristupu informacijama**
- **Zakon o Prijestonici**

- Statut Univerziteta Crne Gore
- Statut Prijestonice

1. Opšti zakon o obrazovanju i vaspitanju („Službeni list CG“, br. 64/02, 31/05 i 49/07, 45/10, br. 40/11 i 45/11) se kroz član 96. bavi učeničkim parlamentom i njegovim uspostavljanjem, kao i nadležnostima i načinom rada. Članom 97. definiše prava učenika i koja sve prava učeniku obezbjeđuje škola.

2. Zakon o visokom obrazovanju („Službeni list CG“, br. 60/03, 45/10 i 47/11) se članovima 92, 93, 94, 95, 105. i 106. bavi pravima studenata, posebnim pravima studenata, obavezama, zaštitom studenata i pravom da ospori odluku ili radnju organa ustanove, kojom se povređuje neko od njegovih zakonom, statutom ili drugim aktom utvrđenih prava, pred nadležnim sudom, uspostavljanjem studentskih organizacija, organizovanjem studentskog parlamenta.

3. Zakon o slobodnom pristupu informacijama ("Sl. list RCG", 68/05 od 15.11.2005 i "Sl. list Crne Gore", br. 73/10 od 10.12.2010, 40/11 od 08.08.2011). Kao što je već naznačeno stepen demokratije jednog društva je u tijesnoj vezi sa nivoom informisanosti populacije, ova sprega naglašava značaj pomenutog zakona kada su u pitanju prava mladih na učešće u društvu. Član 1. Ovog zakona uređuje da je pristup informacijama u posjedu organa vlasti slobodan i ostvaruje se na način propisan ovim zakonom. Pravo na pristup informacijama u posjedu organa vlasti ima svako domaće i strano pravno i fizičko lice. Pristup informacijama garantuje se na nivou principa i standarda koji su sadržani u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama.

U domenu kontrole saradnje tijela mladih, omladinskih NVO-a i lokalne samouprave mogu se primijeniti odredbe ovog zakona, naročito one koje se odnose na postupak za pristup informacijama.

4. Zakon o Prijestonici ("Sl. list Crne Gore", br. 47/08 od 07.08.2008, "Sl. list Crne Gore", br. 88/09 od 31.12.2009) bavi se kroz član 26. pitanjem učešća građana tačnije učešćem u radu Senata Prijestonice gdje između ostalih članova učestvuje i predstavnik nevladinih organizacija i udruženja Prijestonice, određen u skladu sa statutom Prijestonice, kao i predstavnik građana, određen na način propisan statutom Prijestonice.

5. Statut Univerziteta Crne Gore (Osnovni tekst Statuta Univerziteta Crne Gore, Odluka UO br. 253 od 06. 02. 2004. - saglasnost Vlade RCG br. 02-1497 od 25. marta 2005.) članovima 38, 39, 46, 101, 102, 103, 104, 118, 119, 120. definiše vijeće odnosno stručni organ fakulteta, njegove nadležnosti (prati rad studenata na fakultetu, odnosno akademiji; daje predloge Senatu u vezi sa promjenama u strukturi i sadržini studijskog programa i predmeta, nastavnim metodama i drugim akademskim pitanjima; bira predstavnika u Senat i u vijeća Senata; po potrebi formira izvedeno vijeće i određuje njegov sastav i djelokrug rada, uz prethodnu saglasnost Senata; obavlja i druge poslove propisane ovim statutom ili drugim opštim aktom), pravom studenata na prigovor kvalitetu nastave, na mirno okupljanje, formiranje asocijacije ili društva u bilo koju svrhu dozvoljenu zakonom, o organizovanju i djelatnosti Studentskog parlamenta najvišeg predstavničkog tijela studenata na Univerzitetu.

6. Statut Prijestonice ("Sl. list Crne Gore - opštinski propisi", br. 19/09 od 11.06.2009, 37/10 od 10.11.2010) predstavlja opšti akt koji uređuje i uslove i način odlučivanja građana Prijestonice. Konsultovan je dio o učešću građana u okviru mjesnih zajednica (član 112 i 113) kao i dio o načinima učešća lokalnog stanovništva, mogućnostima i načinima pokretanja inicijative, zboru građana, referendumu Prijestonice, mjesnom referendumu, peticiji (od člana 114 završno sa članom 134).

UČEŠĆE U ŽIVOTU DRUŠTVA - ČETVOROGODIŠNJA STRATEGIJA 2012 - 2015

Strateški cilj

1. Jačanje mehanizama za učešće mladih i podsticanje uspostavljanja i rada tijela u kojima učestvuju mladi

Specifični cilj

- 1.1. Podsticati aktivizam tijela koja uključuju mlade na nivou srednjih škola i fakulteta

Aktivnosti

- 1.1.1. Organizovati akcije u srednjim školama s ciljem informisanja o načinima izbora predstavnika učenika u zajednici učenika, donošenju odluka i drugim pitanjima važnim za funkcionisanje tijela
- 1.1.2. Realizovati prezentacije za učenike tri srednje škole, o načinima učešća mladih, uz obavezno učešće predstavnika uprave škola i predavača
- 1.1.3. Uspostaviti Zajednicu učenika u Srednjoj stručnoj školi
- 1.1.4. Organizovati obuke za predstavnike zajednice učenika na teme: timski rad, javno zastupanje i lobiranje, aktivno učešće mladih u zajednici, definisati konkretne akcije i sprovesti ih
- 1.1.5. Realizovati kontinuirane sastanke studenata povjerenika sa predstavnicima fakulteta o načinima učešća studenata, radu studentskog parlamenta, zadacima studenata povjerenika i evaluaciji saradnje i rada
- 1.1.6. Organizovati obuke za studente povjerenike na teme: timski rad, javno zastupanje i lobiranje, aktivno učešće mladih u zajednici
- 1.1.7. Redovni sastanci sa studentima povjerenicima sa drugih fakulteta u cilju razmjene iskustava, planiranja i realizacije zajedničkih akcija

Indikatori

- 1.1.1. Organizovane akcije u srednjim školama, broj mladih koji su učestvovali, broj podijeljenih materijala, zadovoljstvo mladih pruženim informacijama, veći broj zainteresovanih mladih za princip rada zajednice učenika, broj medija koji su ispratili dešavanja
- 1.1.2. Realizovane prezentacije, broj prezentacija, broj mladih koji su učestvovali, broj odraslih koji su učestvovali, uključene nevladine organizacije koje se bave radom zajednica učenika
- 1.1.3. Uspostavljena Zajednica učenika u Srednjoj stručnoj školi, broj izabranih predstavnika u Zajednici
- 1.1.4. Broj realizovanih obuka za predstavnike zajednica učenika, broj učesnika, zadovoljstvo učesnika obukama, broj realizovanih akcija, broj medijskih priloga o akcijama
- 1.1.5. Broj realizovanih sastanaka studenata povjerenika sa predstavnicima fakulteta o načinima učešća studenata, radu studentskog parlamenta, zadacima studenata povjerenika, broj učesnika, rezultati sastanaka, rezultati evaluacije
- 1.1.6. Broj realizovanih obuka za studente povjerenike, broj učesnika, zadovoljstvo učesnika obukama
- 1.1.7. Broj realizovanih sastanaka sa studentima povjerenicima sa drugih fakulteta, broj učesnika, broj realizovanih akcija, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.1.1 - 1.1.2. Odgovornost za realizaciju: Srednje škole

Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih, NVO, zajednice učenika, donatori i mediji

1.1.3. Odgovornost za realizaciju: Srednja stručna škola

Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, Savjet mladih, NVO, zajednice učenika iz drugih škola, donatori i mediji

1.1.4. Odgovornost za realizaciju: Srednje škole

Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih, NVO, zajednice učenika, donatori i mediji

1.1.5 – 1.1.7. Odgovornost za realizaciju: Akademije

Učešće u realizaciji: Ministarstvo prosvjete i sporta, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih, NVO, studenti povjerenici sa akademija, studenti povjerenici sa drugih fakulteta, donatori i mediji

Specifični cilj

1.2. Stvoriti uslove za veće učešće mladih na nivou mjesnih zajednica

Aktivnosti

1.2.1. Uspostaviti tijela na nivou mjesnih zajednica koja će uključiti mlade (savjet, odbor mladih)

1.2.2. Organizovati informativne i motivacione radionice/seminare za mlade iz mjesnih zajednica van gradskog područja o načinima učešća mladih, volonterizmu i razvoju zajednice

1.2.3. Organizovati u okviru mjesnih zajednica van gradskog područja radionice pisanja predloga projekata, realizacije projekata i prikupljanja sredstava, a nakon obuke izradu konkretnog predloga projekta prema potrebi mladih na nivou mjesne zajednice i traženje sredstava

Indikatori

1.2.1. Mjesne zajednice u kojima su uspostavljena tijela koja će okupiti i uključiti mlade, rezultati rada tijela, broj uključenih mladih

1.2.2. Broj obuka za mlade iz mjesnih zajednica na seoskom području, broj mladih koji su učestvovali, zadovoljstvo mladih obukama

1.2.3. Broj radionica, broj učesnika, zadovoljstvo učesnika radionicama, broj podržanih projekata

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.2.1 – 1.2.3. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za lokalnu samoupravu, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih, mjesne zajednice

Učešće u realizaciji: NVO, donatori i mediji

Specifični cilj

1.3. Uspostavljanje i jačanje kapaciteta tijela koja okupljaju mlade

Aktivnosti

1.3.1. Organizovati obuke za članove Savjeta mladih na različite teme u cilju jačanja kapaciteta Savjeta

1.3.2. Postaviti i realizovati godišnji plan rada Savjeta mladih

1.3.3. Organizovati promovisanje rada Savjeta mladih

Indikatori

- 1.3.1 Broj obuka za članove Savjeta mladih, broj učesnika u obukama, evaluacija obuka i zadovoljstvo učesnika obukama
- 1.3.2. Postavljen i realizovan godišnji plan Savjeta mladih
- 1.3.3. Broj promotivnih akcija, broj podijeljenih brošura, emitovan TV spot o Savjetu mladih, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

- 1.3.1 – 1.3.3. Odgovornost za realizaciju: Savjet mladih, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade
- Učešće u realizaciji: NVO, donatori i mediji

Strateški cilj

2. Podsticanje organizovanog djelovanja mladih na nivou zajednice

Specifični cilj

- 2.1. Veći stepen informisanosti mladih o načinima učešća na nivou lokalne zajednice i podrška omladinskim inicijativama

Aktivnosti

- 2.1.1. Organizovati godišnje „Dane aktivizma“ (info-punktovi, tribine, izbor aktivnosti godine, organizacije godine, aktiviste godine)
- 2.1.2. Postaviti i kontinuirano ažurirati bazu podataka o omladinskim organizacijama i organizacijama koje rade sa mladima, koja bi uključivala i pregled realizovanih aktivnosti i projekata
- 2.1.3. Organizovati prezentacije projekata za mlade u školama, fakultetima i na centralnim gradskim mjestima
- 2.1.4. Promovisati Evropsku povelju o učešću mladih na lokalnom i regionalnom nivou u školama, na fakultetima i centralnim gradskim mjestima
- 2.1.5. Organizovati okrugli sto, u organizaciji NVO-a, na temu „Budžet za mlade“ za predstavnike lokalne uprave i važnost izdvajanja sredstava za omladinske inicijative
- 2.1.6. Organizovati promociju Lokalnog plana akcije za mlade Cetinje (info-punktovi, tribine, prezentacije)

Indikatori

- 2.1.1. Organizovani Dani aktivizma, broj učesnika, broj realizovanih info-punktova, tribina, izabran aktivista godine, organizacija godine, aktivnost godine, broj medijskih priloga o dešavanjima
- 2.1.2. Postavljena baza podataka, redovno ažuriranje podataka, zadovoljstvo korisnika informacijama
- 2.1.3. Broj prezentacija, broj predstavljenih projekata, broj medija koji su ispratili dešavanja
- 2.1.4. Broj realizovanih promocija Evropske povelje o učešću, broj učesnika, broj podijeljenih brošura, broj medijskih priloga
- 2.1.5. Organizovan okrugli sto na temu „Budžet za mlade“, broj učesnika, zaključci okruglog stola, broj medijskih priloga o dešavanju
- 2.1.6. Broj podijeljenih LPAM-ova, broj mladih koji su učestvovali u dešavanjima, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

- 2.1.1. Odgovornost za realizaciju: NVO, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih
- Učešće u realizaciji: Donatori, mediji

2.1.2. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Centar za informacijski sistem

Učešće u realizaciji: NVO, donatori, mediji, Savjet mladih

2.1.3. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Škole, fakulteti, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih

2.1.4. Odgovornost za realizaciju: NVO, Savjet mladih

Učešće u realizaciji: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, donatori, mediji, škole, fakulteti

2.1.5. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Prijestonica Cetinje, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih, donatori, mediji

2.1.6. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih

Učešće u realizaciji: NVO, donatori, mediji, javne ustanove, institucije, članovi radnih grupa za izradu LPAM-a, grupa mladih

Specifični cilj

2.2. Povećati broj organizovanih volonterskih akcija na nivou zajednice

Aktivnosti

2.2.1. Organizovati prezentacije i radionice o važnosti volonterskih servisa, kampova i klubova za mlade i odrasle koji rade sa mladima u školama, na fakultetima, institucijama, lokalnoj upravi i NVO

2.2.2. Organizovati mjesečne volonterske akcije koje uključuju mlade i godišnju volontersku akciju, na nivou grada, uz učešće mladih i svih koji rade sa mladima i za mlade u institucijama, lokalnoj upravi, NVO

2.2.3. Izrada i distribucija besplatnog primjerka biltena „Volonterske vijesti“ (planirano je da bilten izlazi tromjesečno i nudi vijesti o programima NVO, institucija, lokalne uprave u kojima mladi mogu volontirati)

Indikatori

2.2.1. Broj realizovanih promocija i radionica o važnosti volonterizma, broj učesnika, zadovoljstvo mladih ponuđenim informacijama

2.2.2. Broj realizovanih volonterskih mjesečnih akcija, realizovana godišnja volonterska akcija, rezultati akcija, broj mladih koji su uzeli učešća i broj odraslih, broj medijskih priloga

2.2.3. Izrađen bilten „Volonterske vijesti“, broj distribuiranih primjeraka, broj ponuđenih programa za volontiranje

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.2.1. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih

Učešće u realizaciji: NVO koje imaju iskustvo u razvoju volonterskih servisa, donatori, mediji

2.2.2. Odgovornost za realizaciju: NVO, Savjet mladih

Učešće u realizaciji: Donatori, mediji, institucije, ustanove

2.2.3. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Škole, fakulteti, institucije, ustanove, lokalna uprava, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih

Strateški cilj

3. Povećanje stepena uključenosti mladih osoba sa invaliditetom (OSI) u život društva

Specifični cilj

3.1. Veći stepen informisanosti mladih OSI o načinima učešća

Aktivnosti

3.1.1. Organizovati akcije i prezentacije o načinima učešća mladih OSI na nivou zajednice

3.1.2. Organizovati interaktivne radionice uz prisustvo stručnjaka iz oblasti inkluzije, koje bi uključile i mlade OSI iz drugih opština

Indikatori

3.1.1. Broj akcija i prezentacija, broj učesnika, zadovoljstvo učesnika informacijama

3.1.2. Broj radionica, broj uključenih stručnjaka, broj mladih OSI iz drugih opština koji su uzeli učešća u radionicama

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.1.1. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI

Učešće u realizaciji: Donatori, mediji, škole, fakulteti, institucije, ustanove, lokalna uprava

3.1.2. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI

Učešće u realizaciji: Stručnjaci iz oblasti inkluzije, udruženja i mladi OSI iz drugih gradova, donatori, mediji

Specifični cilj

3.2. Prilagoditi odgovarajuću infrastrukturu mladim OSI

Aktivnosti

3.2.1. Organizovati plansko informisanje predstavnika institucija, ustanova, lokalne uprave, privrednika, o standardima pristupačnosti i ukazivati na važnost izgradnje pristupačnih objekata

3.2.2. Uspostaviti saradnju organizacija OSI i onih koje programski djeluju u korist OSI sa lokalnom upravom prilikom donošenja i izmjene urbanističkih planova

3.2.3. Obezbijediti stalno uklanjanje arhitektonskih barijera na javnim površinama, saobraćajnim komunikacijama, javnim objektima, kao i stambenim objektima

Indikatori

3.2.1. Informisani učesnici, broj podijeljenih brošura, broj informisanih predstavnika institucija, ustanova, lokalne uprave, privrednika

3.2.2. Uspostavljena saradnja organizacija OSI i onih koje djeluju u korist OSI sa lokalnom upravom, broj konsultacija sa predstavnicima organizacija, redovnost konsultacija, zadovoljstvo predstavnika OSI pristupačnošću objekata

3.2.3. Redovno uklanjanje arhitektonskih barijera, zadovoljstvo mladih OSI rezultatima

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.2.1. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI, Sekretarijat za planiranje i uređenje prostora i zaštitu životne sredine

Učešće u realizaciji: Institucije, ustanove, privrednici, donatori, mediji

3.2.2 - 3.2.3. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI, Sekretarijat za planiranje i uređenje prostora i zaštitu životne sredine

Učešće u realizaciji: Donatori, mediji

Specifični cilj

3.3. Senzibilisati većinsko stanovništvo za razumijevanje potreba i problema mladih OSI

Aktivnosti

3.3.1. Kontinuirano edukovati novinare i urednike i promovisati putem medija važnost učešća i mobilnosti OSI

3.3.2. Organizovati okrugle stolove koji bi pored udruženja OSI okupili i savjete roditelja škola, predstavnike fakulteta, institucija, lokalne uprave u cilju njihove bolje informisanosti o potrebama i pravima mladih OSI

3.3.3. Organizovati kontinuirane edukacije o znakovnom jeziku, za predstavnike institucija, lokalne uprave, NVO i mlade

Indikatori

3.3.1. Broj edukacija za novinare o važnosti pristupa bez prepreka, broj priloga o edukacijama, broj učesnika

3.3.2. Broj okruglih stolova, broj učesnika, rezultati okruglih stolova

3.3.3. Broj edukacija o znakovnom jeziku, broj učesnika, evaluacije edukacija, zadovoljstvo učesnika i predavača postignutim

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.3.1. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI

Učešće u realizaciji: Donatori, mediji

3.3.2. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI

Učešće u realizaciji: Škole, fakulteti, savjeti roditelja, institucije, ustanove, lokalna uprava, donatori, mediji

3.3.3. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI

Učešće u realizaciji: Stručnjaci iz znakovnog jezika, škole, fakulteti, institucije, ustanove, lokalna uprava, donatori, mediji

Specifični cilj

3.4. Uspostaviti zakonsku regulativu za funkcionisanje Savjeta OSI i stvoriti uslove za njegov nesmetan rad

Aktivnosti

3.4.1. Organizovati sastanke predstavnika udruženja OSI sa predstavnicima lokalne uprave o uspostavljanju Savjeta OSI kao stalnog radnog tijela

3.4.2. Izmjena i dopuna Statuta Prijestonice i uvođenje Savjeta OSI kao stalnog radnog tijela

3.4.3. Obezbijediti kontinuiran rad Savjeta OSI

Indikatori

- 3.4.1. Broj sastanaka, zadovoljstvo predstavnika OSI rezultatima sastanaka, broj medijskih priloga
- 3.4.2. Dopunjen Statut Prijestonice i uveden Savjet OSI kao stalno radno tijelo
- 3.4.3. Kontinuiran rad Savjeta OSI, zadovoljstvo članova Savjeta postignutim kada je u pitanju učešće OSI u životu društva

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.4.1 – 3.4.3. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI

Učešće u realizaciji: Prijestonica Cetinje, Skupština Prijestonice, donatori, mediji

Strateški cilj

4. Povećanje stepena uključenosti mladih Roma u život društva

Specifični cilj

4.1. Veći stepen informisanosti mladih Roma za učešće u životu društva

Aktivnosti

- 4.1.1. Organizovati kontinuirane motivacione radionice za mlade Rome o načinima njihovog učešća u životu društva
- 4.1.2. Organizovati edukacije/treninge za predstavnike mladih Roma i NVO Romi sa Cetinja u cilju sticanja vještina i znanja potrebnih za aktivnije učešće u životu lokalne zajednice

Indikatori

- 4.1.1. Broj održanih radionica, stepen informisanosti i motivisanosti mladih Roma za učešće u životu zajednice prije i nakon edukacija, zadovoljstvo učesnika pruženim informacijama
- 4.1.2. Broj edukacija/treninga, broj učesnika, broj medijskih priloga o edukacijama

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

4.1.1 – 4.1.2. Odgovornost za realizaciju: NVO, Savjet mladih

Učešće u realizaciji: NVO Romi sa Cetinja, donatori, mediji

Specifični cilj

4.2. Povećati stepen učešća mladih Roma u životu lokalne zajednice i bolje razumijevanje kulture Roma od strane većinskog stanovništva

Aktivnosti

- 4.2.1. Postaviti i ažurirati bazu podataka o broju mladih Roma i njihovom učešću u raznim oblastima
- 4.2.2. Informisati, putem stalnih akcija, predstavnike institucija, lokalne uprave, NVO o važnosti uključivanja mladih Roma u život društva
- 4.2.3. Organizovati zajedničke sastanke donosioca odluka i predstavnika mladih Roma
- 4.2.4. Organizovati izložbe i prezentacije koje govore o svakodnevnom životu Roma, u saradnji sa lokalnom zajednicom, školama, fakultetima i organizacijama civilnog društva koje su uključene u rješavanje pitanja Roma

Indikatori

4.2.1. Postavljena baza podataka, broj mladih Roma, zadovoljstvo korisnika baze ponuđenim informacijama

4.2.2. Informisani predstavnici institucija, lokalne uprave, NVO-a, broj podijeljenih brošura, broj i raznovrsnost realizovanih akcija, broj medijskih priloga

4.2.3. Broj sastanaka donosioca odluka i mladih Roma, rezultati sastanaka, zadovoljstvo mladih Roma rezultatima

4.2.4. Broj realizovanih izložbi i prezentacija, broj Roma koji su učestvovali u organizovanju dešavanja, broj posjetilaca, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

4.2.1. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Centar za informacioni sistem

Učešće u realizaciji: Udruženja Roma, udruženja koja rade u korist Roma, škole, fakulteti, institucije, ustanove, donatori, mediji

4.2.2. Odgovornost za realizaciju: Udruženja Roma, udruženja koja rade u korist Roma, Savjet mladih

Učešće u realizaciji: NVO, institucije, ustanove, donatori, mediji

4.2.3. Odgovornost za realizaciju: Prijestonica Cetinje, udruženja Roma

Učešće u realizaciji: Donatori, mediji

4.2.4. Odgovornost za realizaciju: Udruženja Roma

Učešće u realizaciji: Institucije, ustanove, NVO, lokalna uprava, škole, fakulteti, donatori, mediji

PLAN AKCIJE 2012 – UČEŠĆE U ŽIVOTU DRUŠTVA
IZNOS: 4500 €

Strateški cilj: 1. Jačanje mehanizama za učešće mladih i podsticanje uspostavljanja i rada tijela u kojima učestvuju mladi

Specifični cilj: 1.1. Podsticati aktivizam tijela koja uključuju mlade na nivou srednjih škola i fakulteta

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Organizovati akcije u srednjim školama o načinima izbora predstavnika učenika u zajednici učenika, donošenju odluka i drugim pitanjima važnim za funkcionisanje tijela	- broj mladih koji su učestvovali - broj podijeljenih materijala - zadovoljstvo mladih pruženim informacijama - veći broj zainteresovanih mladih za princip rada zajednice učenika - broj medija koji su ispratili dešavanja	Srednje škole	2012. godina	Ministarstvo prosvjete i sporta, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih, NVO, zajednice učenika, donatori i mediji	800 €
- Uspostaviti Zajednicu učenika u Srednjoj stručnoj školi	- uspostavljena Zajednica učenika u Srednjoj stručnoj školi - broj izabranih predstavnika u Zajednici	Srednja stručna škola	2012. godina	Ministarstvo prosvjete i sporta, NVO, zajednice učenika drugih škola, donatori, mediji	200 €

Specifični cilj: 1.3. Uspostavljanje i jačanje kapaciteta tijela koja okupljaju mlade

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Organizovati obuke za članove Savjeta mladih na različite teme u cilju jačanja kapaciteta Savjeta	- broj obuka za članove Savjeta mladih - broj učesnika u obukama - evaluacija obuka - zadovoljstvo učesnika obukama	Savjet mladih, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade	2012. godina	NVO, donatori i mediji	2000 €

Strateški cilj: 2. Podsticanje organizovanog djelovanja mladih na nivou zajednice

Specifični cilj: 2.1. Veći stepen informisanosti mladih o načinima učešća na nivou lokalne zajednice i podrška omladinskim inicijativama

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Organizovati dva info-punkta povodom promocije Lokalnog plana akcije za mlade	- broj podijeljenih LPAM-ova - broj mladih koji su učestvovali u dešavanjima - broj medijskih priloga	Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih	2012. godina	NVO, donatori, mediji, javne ustanove, institucije, članovi radnih grupa za izradu LPAM-a, grupa mladih	1000 €

Strateški cilj: 3. Povećanje stepena uključenosti mladih osoba sa invaliditetom (OSI) u život društva

Specifični cilj: 3.1. Veći stepen informisanosti mladih OSI

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Organizovati prezentacije o načinima učešća mladih OSI na nivou zajednice	- broj prezentacija - broj učesnika - zadovoljstvo učesnika informacijama	Udruženja OSI	2012. godina	Donatori, mediji, škole, fakulteti, institucije, ustanove, lokalna uprava	500 €

LJUDSKA PRAVA

ANALIZA STANJA

"Svi ljudi rođeni su slobodni, sa jednakim dostojanstvom i pravima", kaže prvi član Opšte povelje o ljudskim pravima. Ljudska prava su zagarantovana, neotuđiva i regulisana nizom međunarodnih dokumenata kojima je predstavljeno pitanje zaštite ljudskih prava, a neka od njih su: Povelja Ujedinjenih nacija 1945. godine, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima 1948. godina, Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama 1950. godine, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima 1966. godine, Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima 1966. godine, Konvencija o pravima djeteta 1989. godine.

Sušтина zaštite ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori propisana je osnovnim odredbama Ustava, najvišeg pravnog akta države Crne Gore, gdje su članom 6. utvrđena ljudska prava i slobode:

„Crna Gora jemči i štiti prava i slobode.

Prava i slobode su nepovredivi.

Svako je obavezan da poštuje prava i slobode drugih.”

U skladu sa Ustavom Crne Gore svi su pred zakonom jednaki bez obzira na bilo koji oblik posebnosti ili pripadnosti.

Zakoni nijesu jedini način na koji se ljudska prava štite, već veliki doprinos zaštiti i poštovanju ljudskih prava daje edukacija i motivisanje građana, a posebno mladih. Veoma je bitno raditi na znanju, vještinama i stavovima, istovremeno podstičući na akciju. Pri tom, ne nuditi gotove odgovore na pitanje kako spriječiti kršenje ljudskih prava već otvoriti vrata kritičkom razmišljanju i podsticati kreativan način rješavanja problema na način koji je blizak mladima.

Veliki nedostatak i to ne samo za mlade već za cjelokupno društvo predstavlja nepostojanje institucije koja bi se transparentno bavila edukacijom i zaštitom ljudskih prava na lokalnom nivou. Na državnom nivou postoji Kancelarija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda koja se bavi zaštitom u unapređivanjem ljudskih prava i sloboda. „Zaštitnik ljudskih prava i sloboda (Ombudsman) u Republici Crnoj Gori je nezavisna i samostalna institucija, čiji je zadatak da štiti i unapređuje ljudska prava i slobode, kada su povrijeđena aktom, radnjom ili nepostupanjem organa javne vlasti. Pored ove funkcije Zaštitnik ima i daleko širu misiju, a to je stvaranje svijesti o potrebi vladavine prava; o potpunoj i dosljednoj zaštiti sloboda i prava građana i, uopšte, stvaranja pravne sigurnosti građana; zakonitog i nepristrasnog rada svih državnih organa, pred kojima građani ostvaruju svoja prava, slobode, obaveze i pravne interese.”³⁶

---

³⁶ Preuzeto sa zvaničnog sajta (<http://www.ombudsman.co.me/>) Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore

U Izvještaju za 2010. godinu Kancelarija se bavila onim pravima ili područjima prava na koja su se pritužbe građana pretežno odnosile, ili su ocijenjena posebno važnim. »U 2010. godini, Zaštitnik je u 25 predmeta, nakon sprovedenog ispitivanja utvrdio da je došlo do određenih povreda ljudskih prava i sloboda i dao je nadležnim organima konačna mišljenja sa preporukama.³⁷ Od 25 upućenih preporuka 14 je ispoštovano u izvještajnoj godini, u 11 slučajeva očekuje se odgovor od nadležnih organa (nije istekao rok za realizaciju preporuke).«³⁸ Preporuke su, prema Izvještaju, upućene i: Centru za socijalni rad Cetinje (1), Osnovnom sudu Cetinje (1).

Mladi na Cetinju se ne interesuju mnogo za ovu oblast, mišljenja su učesnici u istraživanju. Vjeruju da su svim građanima djelimično ugrožena ljudska prava iako i dalje postoje grupe mladih koje su dodatno marginalizovane. Naime, većini stanovnika Cetinja prava su ugrožena zbog niskog standarda i finansijske situacije u kojoj se nalaze, dok grupama kao što su OSI i Romi cjelokupna situacija je još dodatno teža. Ipak, učesnici u istraživanju ističu da u njihovom gradu nema beskućnika u pravom smislu te riječi, iako su mnogi, prvenstveno Romi, prinuđeni da stanuju u posebno lošim uslovima.

Identifikovani problemi i potrebe mladih

1. Neinformisanost i nezainteresovanost mladih da saznaju više o ljudskim pravima i slobodama

– Neprikladnost programa za predstavljanje teme ljudska prava u srednjim školama i na fakultetima

Na početku svake školske godine u srednjim školama se čitaju prava i dužnosti učenika, i ovo je dobar način da se govori o pravima kako ocjenjuju srednjoškolci, ali to ne znači da su dovoljno informisani o ljudskim pravima uopšte, te ističu da je postojao projekat određenih NVO-a koje nijesu sa Cetinja, a koji su radili neformalnu edukaciju o ljudskim pravima. Iako je ovaj projekat bio kratkotrajan, srednjoškolci ocjenjuju da za opsežnijim bavljenjem ovom temom njihovi vršnjaci i nemaju interesovanja.

Programi neformalnog obrazovanja o ljudskim pravima su rijetki, a prava koja imaju svi učenici trebalo bi transparentnije predstaviti učenicima, polazeći od pretpostavke da se ona podrazumijevaju. Dešava se da učenici vjeruju da imaju neka prava unutar škole, pa prekrše pravila koja važe ili opet ne iskoriste neka prava jer ih ne poznaju.

„Najgora je poluinformisanost.“ Ovim riječima studenti opisuju stanje kada su u pitanju informacije o ljudskim pravima i ističu da svi ljudi u Prijestonici ne razmišljaju o svojim pravima, niti se pozivaju na njih, tako da se i ne bore za njih.

– Nizak nivo svijesti mladih o potrebi poznavanja ljudskih prava

Analizom potreba i problema mladih, u 2011. godini, utvrđeno je da problem na relaciji - mladi i ljudska prava jeste upravo u neinformisanosti i nezainteresovanosti za sticanje znanja o pravima, postojećim zakonima i mogućnostima, međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i njihovoj primjeni. Iz navedenog proizilazi da svaka buduća aktivnost koja za cilj bude imala učešće mladih, na temu ljudska prava, kao početnu aktivnost mora imati pružanje informacija i edukaciju populacije od 15 do 29 godina o značaju i upućenosti u prava i slobode koje su im zagarantovane, sa posebnim akcentom na informisanje mlađeg dijela navedene populacije.

---

³⁷ Sve preporuke su date u prilogu izvještaja

³⁸ Izvještaj o radu za 2010. godinu

2. Diskriminacija i ugroženost prava mladih OSI od strane društva

– Nerazumijevanje društva za probleme i specifične potrebe osoba sa invaliditetom

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, u prvom članu, bavi se pravima OSI: „Unapređivanje, zaštita i osiguranje punog i ravnopravnog uživanja ljudskih prava i temeljnih sloboda osoba s invaliditetom i unapređivanje njihovog urođenog dostojanstva“.

Iako je u posljednjih nekoliko godina postignut određen napredak u položaju osoba s invaliditetom, oni se i dalje susreću sa društvenim predrasudama i socijalnom isključenošću. Najčešće iz razloga neinformisanosti i neshvatanja problema osoba sa invaliditetom društvo još uvijek nije dovoljno osjetljivo i prilagođeno za nužne promjene u korist izjednačavanja mogućnosti osoba s invaliditetom, odnosno stvaranje uslova za njihovo aktivno uključivanje i ravnopravno učestvovanje u društvu, poštovanje dostojanstva i uvažavanje posebnih interesa te sprječavanje bilo kakvog vida diskriminacije. Kako ističu predstavnici roditelja iz udruženja djece i mladih OSI sa Cetinja taj oblik diskriminacije je najviše i izražen u tom uzrastu, to jest kod djece i mladih. Odgovor na te probleme može se postići prvo kroz osnaživanje samih osoba s invaliditetom, a zatim kroz kontinuiranu senzibilizaciju društva za potrebe i interese osoba s invaliditetom.

– Ugroženost prava na slobodno kretanje osoba sa invaliditetom

Za OSI ne postoji edukacija o ljudskim pravima, a prava koja su im najčešće ugrožena su pravo na slobodno kretanje i adekvatno obrazovanje zbog nepostojanja personalnih asistenata u školama.

Važno je i povećati svijest o OSI, jer mnogi ljudi imaju predrasude i kako kažu roditelji OSI: „*Svuda u svijetu OSI imaju prednost, ova djeca nigdje nemaju*“. *Parkiraju se na parkingu za OSI i niko se na to ne obazire*“.

Pregled stanja, kada je u pitanju slobodno kretanje mladih OSI, ukazuje na: nepostojanje rampi za OSI u većini objekata, neadaptirani ivičnjaci za invalidska kolica osim u centru grada, nepropisno parkirani automobili i slično.

Udruženje paraplegičara Cetinje uradilo je analizu stanja i evidenciju prilagođenosti objekata od opšteg interesa nesmetanom i samostalnom kretanju osoba u invalidskim kolicima. Rezultati istraživanja pokazuju situaciju da, od obrazovnih institucija (vrtića, osnovnih i srednjih škola, fakulteta), u jednom vrtiću postoji funkcionalna rampa, dvije osnovne škole posjeduju rampe koje su okarakterisane kao nefunkcionalne, a preostale obrazovne institucije uopšte ne posjeduju rampe. U maloprodajnim objektima, od navedenih 13, svega 4 su osposobljena za pristup osobama u invalidskim kolicima, a gradska pijaca nema rampu. U gradu postoji 7 apoteka od kojih nijedna nema rampu za pristup OSI, a Opšta bolnica posjeduje rampu koja je okarakterisana kao nefunkcionalna a ne posjeduje ni parking za OSI. Objekti od kulturno istorijskog značaja među kojima su Državni arhiv Crne Gore, Dvor Kralja Nikole, Plavi Dvorac, Galerija „Dado“, koje u toku godine posjeti izuzetno veliki broj turista, ne posjeduju rampe za pristup invalidskim kolicima. Postoji i par primjera kod kojih su po propisima urađene pristupne rampe koje omogućavaju samostalno kretanje osobama u invalidskim kolicima, a to su Biro rada Podgorica - Kancelarija Cetinje, Gradska kafana i maloprodajni objekti Megamarket i Martex. Uz navedene probleme takođe se moraju pomenuti i vrlo česti i ustaljeni problemi nepropisno parkiranih automobila na trotoarima, neadaptirani i visoki ivičnjaci, kao i brojni drugi pojedinačni problemi arhitektonskih barijera na koje mogu naići i nailaze osobe u invalidskim kolicima.

3. Ugroženost prava mladih iz romske populacije na dostojanstven život

– Lokacija na kojoj se nalazi romsko naselje - deponija smeća

Mladi Romi, u istraživanju, ističu da postoji neinformisanost o ljudskim pravima, ali da su im uslovi za život i stanovanje nešto što je najviše ugroženo. Izolovanost naselja u kome žive kao i blizina deponije direktno ugrožavaju njihovo pravo na život u adekvatnom prostoru, kao i socijalizaciju.

Zbog lokacije na kojoj se nalazi romsko naselje tačnije deponije smeća mladim Romima je ugroženo pravo na dostojanstven život. Imajući u vidu da dugi niz godina Romi u Cetinju žive u neuslovnom naselju koje se nalazi van grada, u neposrednoj blizini deponije smeća i da u tom naselju trenutno živi, između ostalih, i 28 osoba starosti od 15 do 29 godina kojima su ugrožena osnovna ljudska prava.

- Način života romske populacije i odnos društva prema populaciji Roma

Učesnici u istraživanju smatraju da su prava Roma najugroženija. Prevoz od naselja Roma postoji samo za potrebe odlaska u školu, dok za sve druge manifestacije oni nemaju mogućnost da se prevezu do grada. Mladi smatraju da je predrasuda prema ovoj populaciji i dalje jako zastupljena, a da je „na Cetinju ranije bilo mnogo više razumijevanja i pribvatanja Roma“.

4. Nizak nivo informisanosti mladih o rodnoj ravnopravnosti i pravima manjina

- Nepostojanje programa za kontinuirano obrazovanje i informisanje o rodnoj ravnopravnosti i pravima manjina

Kancelarija za ravnopravnost polova Vlade CG, uz podršku UNDP Kancelarije u Podgorici, sprovodi medijsku kampanju pod sloganom "Rodna ravnopravnost u obrazovanju, zapošljavanju i radu, porodici, donošenju odluka i upravljanju". Na Cetinju, u okviru Sekretarijata za socijalnu politiku i mlade, u procesu je uspostavljanje Kancelarije za rodnu ravnopravnost, a takođe postoji i skupštinski Savjet za rodnu ravnopravnost.

Rodna ravnopravnost pretpostavlja da u jednom društvu, zajednici ili organizaciji postoje jednake mogućnosti za žene, muškarce i osobe drugačijih rodnih identiteta da doprinesu kulturnom, političkom, ekonomskom i socijalnom napretku, kao i da imaju jednake mogućnosti da uživaju sve koristi i dobrobiti od napretka jedne zajednice (Prema Evropskoj povelji o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou).

Činjenica je da se sve više u medijima i društvu govori o rodnoj ravnopravnosti i pravima manjina, pa imamo veliki broj seminara i predavanja koje organizuju NVO-i ili udruženja koja se bave promocijom i zaštitom prava pripadnika tih grupa. Ipak, i pored velikog broja edukacija mali broj mladih je prošao seminare o temi, pa imamo izražen problem neinformisanosti i neupućenosti u navedenu problematiku.

5. Problem vršnjačkog nasilja

- Pogrešni uzori, pripadnost grupi

Problem nasilja, prema mišljenju mladih, postoji i to nasilje u porodici, među vršnjacima u školi, na ulici, što upućuje na neophodnost preduzimanja koordiniranih aktivnosti (istraživanja o stepenu i vrsti nasilja, rezultati istraživanja i mjere) od strane nadležnih organa, a u cilju unapređenja uslova za zaštitu mladih od svih oblika nasilja. Takve aktivnosti treba da uključuju efikasne postupke u cilju obezbjeđivanja neophodne podrške mladima.

Kada je u pitanju vršnjačko nasilje, motivi za vršenje nasilja su često raznoliki. Starija braća ili sestre, odrasli ljudi kojima se mladi dive ili jednostavno likovi iz akcionih filmova mogu i te kako biti modeli za imitaciju i kreiranje sopstvenog imidža. Takođe nasilje mogu vršiti i mladi koji sami prolaze kroz neki

težak period u životu ili su sami žrtve nasilja. Mali je broj slučajeva nasilja koji su evidentirani i procesuirani od strane sudske i izvršne vlasti, ali ti podaci ne ukazuju na to da je nizak stepen vrsnjačkog nasilja već da se veći procenat tih slučajeva ne prijavljuje.

Faktori koji utiču na pojavu nasilja kod mladih najčešće su: loši odnosi u porodici, nedostaci i neuspjesi u školskom obrazovanju, negativan uticaj vršnjaka, neadekvatno korišćenje slobodnog vremena, sredstva masovne komunikacije sa negativnim sadržajima i dr.

Uvid u strategije i dokumenta

Uvid u postojeće strategije obuhvata uvid u usvojene lokalne strategije za mlade u drugim opštinama i okruženju, strategije i dokumenta koje se bave mladima i naznačenim oblastima u Crnoj Gori i šire.

1. Nacionalni plan akcije za mlade (2007. godine) je, između ostalih ciljeva, predvidio i povećanje informisanosti mladih o njihovim pravima, suzbijanje predrasuda i prihvatanje različitosti kod mladih, poštovanje prava i izjednačavanje mogućnosti za OSI, povećanje nivoa svijesti i znanja o rodnoj ravnopravnosti, kao i obezbjeđivanje prava i zaštite mladih različitih etničkih grupa. Navedeni ciljevi, potrebe i problemi mladih na nacionalnom nivou, u oblasti ljudskih prava, u velikoj mjeri se podudaraju sa potrebama i problemima mladih na Cetinju.

2. Lokalni plan akcije za mlade Bijelo Polje (2011. godine) bavi se ljudskim pravima kroz: unapređenje poštovanja prava mladih u Bijelom Polju, unapređenje učešća mladih RAE i OSI i njihova integracija u život društva, stvaranje uslova za smanjenje nasilja sa kojim se mladi suočavaju u porodici, među vršnjacima u školi, na ulici, u zajednici i povećanje nivoa svijesti kod mladih o potrebi i značaju primjene rodne ravnopravnosti u Bijelom Polju.

Najvažniji dokumenti koji regulišu ljudska prava na širem nivou od zakona jedne države, a koje država ratifikuje su:

- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima
- Evropska konvencija o ljudskim pravima
- Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
- Konvencija o pravima djeteta
- Evropska povelja o participaciji mladih u lokalnom i regionalnom životu

Sve zemlje potpisnice međunarodnih dokumenata, povelja, konvencija i deklaracija o ljudskim pravima dužne su da se pridržavaju svih njihovih članova, koji se bave pravima i slobodama čovjeka.

Pravna regulativa

- Ustav Crne Gore
- Opšti zakon o vaspitanju i obrazovanju

- **Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti**
- **Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom**
- **Zakon o zabrani diskriminacije**
- **Zakon o rodnoj ravnopravnosti**

1. Ustav Crne Gore (2007) članom 1. utvrđuje da je Crna Gora nezavisna i suverena država, republikanskog oblika vladavine; građanska, demokratska, ekološka i država socijalne pravde, zasnovana na vladavini prava. Ljudska prava i slobode su definisane članom 6: Crna Gora jemči i štiti prava i slobode. Prava i slobode su nepovredivi. Svako je obavezan da poštuje prava i slobode drugih.

2. Opšti zakon o vaspitanju i obrazovanju („Službeni list CG“, br. 64/02, 31/05 i 49/07, 45/10, br. 40/11 i 45/11) članom 97. definiše koja sve prava škola obezbjeđuje učeniku. Član 98. ovog zakona bavi se dužnostima učenika.

3. Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti ("Sl. list RCG", br. 78/05 od 22.12.2005 i "Sl. list Crne Gore", br. 73/10 od 10.12.2010, 40/11 od 08.08.2011) definiše članom 23. pravo na ličnu invalidninu i članom 24. pravo na njegu i pomoć drugog lica.

4. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom ("Sl. list Crne Gore", br. 49/08 od 15.08.2008, 73/10 od 10.12.2010, 39/11 od 04.08.2011) uređuje način i postupak ostvarivanja prava na profesionalnu rehabilitaciju lica sa invaliditetom, mjere i podsticaje za njihovo zapošljavanje, način finansiranja i druga pitanja od značaja za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom.

5. Zakon o zabrani diskriminacije ("Sl. list Crne Gore", br. 46/10 od 06.08.2010, 40/11 od 08.08.2011) uređuje da je zabranjen svaki oblik diskriminacije, po bilo kom osnovu.

6. Zakon o rodnoj ravnopravnosti ("Sl. list CG", br. 46/07 od 31.07.2007 i "Sl. list Crne Gore", br. 73/10 od 10.12.2010, 40/11 od 08.08.2011) članom 2. kaže se da rodna ravnopravnost podrazumijeva ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim oblastima javnog i privatnog sektora, jednak položaj i jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava i sloboda i korišćenje ličnih znanja i sposobnosti za razvoj društva, kao i ostvarivanje jednake koristi od rezultata rada.

LJUDSKA PRAVA - ČETVOROGODIŠNJA STRATEGIJA 2012 - 2015

Strateški cilj

1. Unapređenje informisanosti mladih i povećanje njihove motivacije da saznaju više o ljudskim pravima i slobodama

Specifični cilj

1.1. Prilagođeni programi za predstavljanje teme ljudska prava u srednjim školama i na fakultetima

Aktivnosti

- 1.1.1. Organizovati školu ljudskih prava (u organizaciji NVO-a)
- 1.1.2. Organizovati debate na temu ljudska prava u srednjim školama i fakultetima
- 1.1.3. Realizovati okrugle stolove i tribine na temu “Znam svoja prava”
- 1.1.4. Organizovati obuke za vršnjačke edukatore na temu ljudska prava
- 1.1.5. Seminari iz oblasti ljudska prava za mlade iz srednjih škola uz učešće vršnjačkih edukatora

Indikatori

- 1.1.1. Organizovana škola ljudskih prava, broj učesnika, zadovoljstvo učesnika, broj medijskih priloga o dešavanjima
- 1.1.2. Organizovane debate, broj učesnika, broj medijskih priloga o dešavanjima
- 1.1.3. Organizovane tribine i okrugli stolovi, broj učesnika, broj medijskih priloga o dešavanjima
- 1.1.4. Organizovane obuke za vršnjačke edukatore, broj učesnika, zadovoljstvo mladih obukama
- 1.1.5. Organizovani seminari, zadovoljstvo učesnika seminarima, broj učesnika

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.1.1 – 1.1.5. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, škole, fakulteti, debatni klubovi u školama, stručnjaci iz oblasti ljudskih prava, mediji, donatori

Specifični cilj

1.2. Podići svijest mladih o bitnosti poznavanja ljudskih prava

Aktivnosti

- 1.2.1. Organizovati kampanju pod nazivom “Saznaj i pridruži se” (okrugli stolovi, predavanja, ulične akcije, info-punktovi, billboardi)
- 1.2.2. Prezentacije u školama, fakultetima, Birou rada – za nezaposlene, mjesnim zajednicama, udruženjima OSI, romskom naselju

Indikatori

- 1.2.1. Realizovana kampanja, broj učesnika, broj podijeljenog informativnog materijala

1.2.2. Broj održanih prezentacija, broj učesnika, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.2.1 – 1.2.2. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Kancelarija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, škole, fakulteti, debatni klubovi u školama, stručnjaci iz oblasti ljudskih prava, mediji, donatori

Strateški cilj

2. Nediskriminacija OSI i poštovanje njihovih prava od strane većinske populacije

Specifični cilj

2.1. Veći stepen razumijevanja zajednice za probleme mladih sa invaliditetom

Aktivnosti

2.1.1. Istraživanje u zajednici o stepenu socijalne distance mladih prema mladima sa invaliditetom

2.1.2. Organizovati promotivne aktivnosti (info-punktovi, tribine, prezentacije) u seoskim i gradskim mjesnim zajednicama

2.1.3. Kampanja “Kako te razumijem” (nagradni konkurs za amaterski video spot “Razumijmo potrebe mladih sa invaliditetom!” emitovanje video-spota, gostovanja na nacionalnoj TV i radio stanici) u saradnji sa FDU

2.1.4. Prezentacije, tribine i info-punktovi o specifičnim potrebama pripadnika OSI populacije

Indikatori

2.1.1. Realizovano istraživanje, broj učesnika u istraživanju, rezultati istraživanja

2.1.2. Organizovane promotivne aktivnosti, broj održanih info-punktova, tribina, prezentacija, broj medijskih priloga, broj distribuiranih brošura, zadovoljstvo mladih OSI reakcijama učesnika

2.1.3. Organizovana kampanja, realizovan nagradni konkurs, broj prijavljenih na konkurs, emitovan video-spot, broj gostovanja u medijima

2.1.4. Broj održanih prezentacija, info-punktova, tribina, broj medijskih priloga, broj distribuiranih brošura, zadovoljstvo mladih OSI reakcijama učesnika

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.1.1 – 2.1.4. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI na Cetinju

Učešće u realizaciji: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, škole, fakulteti, mjesne zajednice, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, mediji, donatori

Specifični cilj

2.2. Zagarantovano pravo mladih OSI na slobodno i neotežano kretanje

Aktivnosti

2.2.1. Organizovati kampanju o važnosti poštovanja prava mladih OSI na slobodno kretanje (info-punktovi, tribine, prezentacije)

2.2.2. Izgradnja većeg broja rampi za osobe sa invaliditetom

Indikatori

2.2.1. Realizovana kampanja, broj podijeljenog info materijala, broj održanih tribina i prezentacija, broj učesnika

2.2.2. Broj novopostavljenih rampi za OSI u javnim objektima

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.2.1 – 2.2.2. Odgovornost za realizaciju: Prijestonica Cetinje, Ministarstvo uređenja prostora i zaštite životne sredine (u sklopu redovnog programa)

Učešće u realizaciji: Udruženja OSI na Cetinju, mediji, donatori

Strateški cilj

3. Ostvarivanje prava mladih iz romske populacije na dostojanstven život

Specifični cilj

3.1. Upoznati javnost o potrebi izmještanja deponije ili naselja Roma

Aktivnosti

3.1.1. Kampanja za izmještanje romskog naselja sa lokacije na kojoj se nalazi

3.1.2. Sastanci za predstavnicima lokalne vlasti

3.1.3. Organizovati kulturne i sportske događaje u romskom naselju uz učešće mladih iz gradskog područja

Indikatori

3.1.1. Realizovana kampanja, broj učesnika u kampanji, broj medijskih priloga o dešavanjima

3.1.2. Broj sastanaka sa predstavnicima lokalne vlasti, rezultati sastanaka

3.1.3. Broj realizovanih kulturnih i sportskih dešavanja, posjećenost kulturnih i sportskih dešavanja u romskom naselju od strane većinskog stanovništva, spremnost lokalne uprave na saradnju i podršku aktivnostima Roma i rješavanju problema deponije ili izmještanja naselja

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.1.1 – 3.1.3. Odgovornost za realizaciju: Udruženje Roma, Savjet mladih

Učešće u realizaciji: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, javne institucije i ustanove, NVO, mediji, donatori

Specifični cilj

3.2. Veći stepen razumijevanja različitosti romske populacije od strane društva

Aktivnosti

3.2.1. Organizovati akcije u cilju motivisanja i angažovanja mladih Roma na veće učešće u školovanju i bavljenju sportom

3.2.2. Tribine i prezentacije u romskom naselju o pravima mladih Roma

3.2.3. Organizovati tradicionalnu manifestaciju “Dani romske kulture”

- 3.2.4. Organizovati sportske aktivnosti, turnire sa učesnicima većinske i romske populacije
- 3.2.5. Objava literarnog nagradnog konkursa o mladima romske populacije i većinskoj zajednici

Indikatori

- 3.2.1. Prisustvo većinskog stanovništva na dešavanjima, broj medijskih priloga o dešavanjima, broj učesnika u akcijama
- 3.2.2. Organizovane tribine i prezentacije o pravima mladih Roma, broj učesnika u tribinama
- 3.2.3. Organizovani “Dani romske kulture”, broj učesnika u manifestaciji, prisustvo pripadnika većinske populacije, utisci učesnika – gostiju, aktivno učešće mladih Roma u pripremi i realizaciji planiranih aktivnosti
- 3.2.3. Organizovane sportske aktivnosti, broj učesnika iz većinske populacije,
- 3.2.5. Realizacija nagradnog konkursa, broj pristiglih radova, prezentacija rezultata konkursa, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

- 3.2.1 – 3.2.5. Odgovornost za realizaciju: Udruženje Roma, Savjet mladih
- Učešće u realizaciji: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, javne institucije i ustanove, NVO, mediji, donatori

Strateški cilj

4. Unapređenje informisanosti mladih o rodnoj ravnopravnosti i pravima manjina

Specifični cilj

- 4.1. Uspostaviti programe informisanja mladih o rodnoj ravnopravnosti i pravima manjina

Aktivnosti

- 4.1.1. Organizovati kontinuirana predavanja na temu rodne ravnopravnosti, prava manjina
- 4.1.2. Kviz – “Koliko znaš o rodnoj ravnopravnosti”
- 4.1.3. Organizovati treninge za vršnjačke edukatore
- 4.1.4. Organizovati akcije distribucije informativnog materijala o pravima manjina i rodnoj ravnopravnosti

Indikatori

- 4.1.1. Zainteresovanost i posjećenost predavanja na temu prava manjina i rodna ravnopravnost, broj posjetilaca, medijski prilozi
- 4.1.2. Broj učesnika Kviza – “Koliko znaš o rodnoj ravnopravnosti”, rezultati kviza, zadovoljstvo učesnika postignutim rezultatima, medijski prilozi
- 4.1.3. Broj treninga, broj učesnika, provjera znanja učesnika prije i poslije edukacija
- 4.1.4. Organizovane akcije distribucije informativnog materijala o pravima manjina i rodnoj ravnopravnosti, broj podijeljenog materijala, broj učesnika

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

- 4.1.1 – 4.1.4. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih, NVO
- Učešće u realizaciji: Javne institucije i ustanove, mediji, donatori

Strateški cilj

5. Stvaranje uslova za smanjenje nasilja među vršnjacima

Specifični cilj

5.1. Podići svijest mladih o značaju prevazilaženja svih oblika nasilja

Aktivnosti

5.1.1. Radionice iz nenasilne komunikacije

5.1.2. Predavanja na temu ljudska prava i slobode sa posebnim osvrtom na smanjivanje nasilja među mladima

5.1.3. Kampanja o smanjenju nasilja među mladima

Indikatori

5.1.1. Posjećenost radionica, broj radionica, broj mladih koji su učestvovali, uključenost stručnjaka

5.1.2. Broj predavanja, broj mladih koji su učestvovali

5.1.3. Organizovana kampanja, broj mladih koji su učestvovali, broj podijeljenih brošura, broj info-punktova, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

5.1.1 – 5.1.3. Odgovornost za realizaciju: Savjet mladih, NVO

Učešće u realizaciji: Javne institucije i ustanove, mediji, donatori

PLAN AKCIJE 2012 – LJUDSKA PRAVA

IZNOS: 2400 €

Strateški cilj: 1. Unapređenje informisanosti mladih i povećanje njihove motivacije da saznaju više o ljudskim pravima i slobodama

Specifični cilj: 1.1. Prilagođeni programi za predstavljanje teme ljudska prava u srednjim školama i na fakultetima

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Realizovati po jednu tribinu za srednjoškolce, na temu "Znam svoja prava", u Gimnaziji i za studente akademija u prostorijama Prijestonice Cetinje	- organizovane tribine - broj učesnika - broj medijskih priloga o dešavanjima	NVO	2012. godina	Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, škole, fakulteti, debatni klubovi u školama, stručnjaci iz oblasti ljudskih prava, mediji, donatori	800 €

Strateški cilj: 3. Ostvarivanje prava mladih iz romske populacije na dostojanstven život

Specifični cilj: 3.2. Veći stepen razumijevanja različitosti romske populacije od strane društva

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Organizovati dvije tribine i prezentaciju, u romskom naselju, o pravima mladih Roma	- organizovane tribine i prezentacije o pravima mladih Roma - broj učesnika u tribinama - broj podijeljenih brošura	Udruženja Roma, Savjet mladih	2012. godina	Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, javne institucije i ustanove, NVO, mediji, donatori	600 €

--	--	--	--	--	--

Strateški cilj: 4. Unapređenje informisanosti mladih o rodnoj ravnopravnosti i pravima manjina

Specifični cilj: 4.1. Uspostaviti programe informisanja mladih o rodnoj ravnopravnosti i pravima manjina

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Kviz – “Koliko znaš o rodnoj ravnopravnosti”	- broj učesnika Kviza – “Koliko znaš o rodnoj ravnopravnosti” - rezultati kviza - zadovoljstvo učesnika postignutim rezultatima - medijski prilozi	Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih, NVO	2012. godina	Javne institucije i ustanove, mediji, donatori	1000 €

KULTURA

ANALIZA STANJA

Zakon o kulturi Crne Gore članom 2. utvrđuje: Kultura obuhvata kulturno i umjetničko stvaralaštvo i djelatnosti kojima se stvaraju, prezentuju, promovišu, štite i čuvaju kulturna dobra, umjetnička djela i druge duhovne tvorevine, stručni i naučno-istraživački rad u kulturi i usluge.

Kulturu treba shvatiti kao niz raznolikih duhovnih i materijalnih svojstava koje odražavaju društva i socijalne grupe. Kulturu čine književnost i umjetnost, ali i načini života, vrijednosni sistemi, tradicije i ubjeđenja.³⁹

Kultura mladih je integralan segment kulture koji se odnosi na sadržaje kulturno umjetničkog stvaralaštva i načine djelovanja u kulturi namjenjene mladima i/ili kreirane i realizovane od strane mladih.

Na Cetinju se nalaze umjetnički fakulteti Univerziteta Crne Gore: Fakultet dramskih umjetnosti (FDU), Fakultet likovnih umjetnosti (FLU) i Muzička akademija (MA), za čije potrebe će biti izgrađen Univerzitetski kompleks. Kraljevsko pozorište „Zetski dom“ se nalazi na Cetinju. Na Cetinju je smještena i Srednja likovna škola „Petar Lubarda“. Narodni muzej Crne Gore je ustanova u čijem sastavu djeluje pet posebnih muzejskih jedinica: Muzej kralja Nikole (nekadašnji Državni muzej), Umjetnički muzej, Istorijski muzej, Etnografski muzej i Muzej Petra II Petrovića Njegoša. Pored muzejskih jedinica na Cetinju u okviru Narodnog muzeja postoji i Rodna kuća Petra II Petrovića Njegoša (Njeguši). U okviru Narodnog muzeja funkcioniše i Atelje „Dado“ – galerija savremene umjetnosti osnovana 2002. godine u prostoru bivšeg ateljea Miodraga Đurića Dada, jednog od najznačajnijih crnogorskih slikara dvadesetog vijeka. Na Cetinju su smješteni i Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture, Centralna narodna biblioteka "Đurđe Crnojević", Državni arhiv Crne Gore, Mauzolej Petra II Petrovića Njegoša (Lovćen) i Gradska biblioteka i čitaonica „Njegoš“. Od novembra 2011. godine Ministarstvo kulture se nalazi na novoj adresi, na Cetinju.

Na Cetinju je registrovan i manji broj nevladinih organizacija čija je djelatnost u okviru oblasti kulture. Kulturno-umjetničko društvo „Njegoš“ osnovano je 1907. godine. Tradicija duga 130 godina čini ga najpoznatijim predstavnikom tradicionalne kulture, čuvarom folklornih plesova, tradicionalnih pjesama i muzike. Na Cetinju djeluje i Društvo istoričara umjetnosti Crne Gore koje organizuje Crnogorski likovni salon „13. novembar“, prvi put održan 1967. godine; NVO Muzička omladina Crne Gore (Jeunesses Musicales Montenegro) čije je sjedište pri Muzičkoj akademiji, na godišnjoj osnovi realizuje „Espressivo“ - festival umjetničke muzike, Otvoreni kulturni forum Cetinje (OFK) i Crnogorsko društvo nezavisnih književnika (CDNK) bave se izdavačkom djelatnošću. Međutim, programi i projekti navedenih NVO-a uglavnom nijesu namijenjeni mladima, i mladi nijesu u dovoljnoj mjeri uključeni u njihove aktivnosti (Izuzetak je KUD Njegoš).

---

³⁹ Evropska agenda za kulturu (2007)

Identifikovani problemi i potrebe mladih

»Cetinje – Grad muzej, ali i univerzitetski grad sa širokim dijapazonom umjetničkih fakulteta, gdje će, tokom čitave godine, živo pulsirati umjetnički duh kreativnih radionica, književnih večeri, izložbi, performansa, umjetničkih kolonija, naučnih skupova, festivala...«⁴⁰

Na osnovu dokumenata i analiza o kulturi i učešću mladih u kulturni život na Cetinju (Analiza 2011, Nacionalni plan akcije za mlade i dr.) kao i na osnovu direktnog kontakta učesnika radne grupe sa mladima, mogu se preciznije identifikovati problemi i njihovi glavni uzroci. Problemi se odnose, na prvom mjestu, na nedovoljno interesovanje mladih za kulturu, nedovoljno praćenje i vrednovanje kulturno umjetničkog stvaralaštva, tj. nizak nivo svijesti mladih o vrijednosti i značaju kulture za njihov razvoj i formiranje ličnosti, kao posljedica degradacije percepcije kulture, zanemarivanja uloge koju kultura ima u životu zajednice. Taj problem uzrokuje drugi identifikovani problem, te je konstatovano nedovoljno učešće mladih u kulturnim sadržajima i uopšte na polju kulture. Evidentno je i da nijesu razvijeni neophodni modeli rada i djelovanja mladih u kulturi. Nedostatak adekvatnih prostornih i tehničkih kapaciteta za realizaciju kulturnih događaja izdvojen je kao poseban problem jer mladi ne koriste postojeće prostorne kapacitete, a za pojedine kulturne aktivnosti prostor uopšte i ne postoji.

1. Nizak nivo svijesti mladih o vrijednosti i značaju kulture

– Nedovoljno poznavanje i vrednovanje kulturno umjetničkog stvaralaštva i kulturne baštine i nedovoljna promocija kulture

Nedovoljno izgrađena svijest mladih o značaju kulture za razvoj svakog pojedinca i društva i unapređenju duhovnih vrijednosti kroz praćenje i poznavanje kulture i umjetnosti. Prijestonica: „*mora biti grad sa stanovništvom koje umije da cijeni kulturu i kvalitetne projekte u toj oblasti*“⁴¹. Kultura se ne promovise kao grana društvenog napretka i kohezije u zajednici, putem obrazovanja, medijskog izvještavanja (radio program) i sl. Ustanove kulture treba da povećaju broj promocija i prezentacija sadržaja koji su namijenjeni mladima, u okviru svojih nadležnosti (Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Cetinje, Narodni muzej Crne Gore, Centralna narodna biblioteka „Đurđe Crnojević“, Državni arhiv Cetinje, Kraljevsko pozorište „Zetski dom“).

2. Nedovoljno učešće i nezadovoljene kulturne potrebe mladih

– Nedovoljna saradnja mladih sa kulturnim ustanovama Cetinja

Mladi nijesu informisani o aktivnostima kulturnih ustanova i umjetničkih fakulteta, evidentan je nedostatak interakcije i zajedničkog rada na realizaciji aktivnosti. Mladi Cetinja pitaju: „Zašto nas sa FDU nikada ne pozovu da im uradimo scenografiju, a muzičare za muziku?“ Takođe ističu da su: „Na proslavi 100 godina Zetskog doma trebali da rade studenti, a sve su radili profesori, samo jedan student je bio angažovan“.⁴² Stepen uključenosti mladih u

---

⁴⁰ Menadžment plan istorijskog jezgra Cetinja

⁴¹ Analiza rezultata istraživanja potreba i problema mladih i kapaciteta svih struktura koje se bave mladima, Centar za mlade – Proactive, 2011. godina

⁴² Analiza rezultata istraživanja potreba i problema mladih i kapaciteta svih struktura koje se bave mladima, Centar za mlade – Proactive, 2011. godina

realizaciju postojećih programa je neadekvatan, a takođe je i nedovoljna informisanost mladih o umjetnosti i kulturi kroz postojeći sistem obrazovanja, kroz programe u institucionalnom i vaninstitucionalnom sistemu kulture i u medijima.⁴³

- Nedovoljno učešće mladih u programu „Cetinjsko kulturno ljeto” i festivalu „Cetinje Fest“, neprilagođenost sadržaja tog programa kulturnim potrebama mladih

Program manifestacije Festival izvorne muzike „Cetinje Fest“ ne uključuje u dovoljnoj mjeri izvođenja kvalitetnih mladih muzičara, koji bi izvodili kompozicije prave izvorne muzike pročišćene od neo folk uticaja.⁴⁴ Takođe, mladi su mišljenja da je nedovoljno učešće mladih u programu „Cetinjsko kulturno ljeto“.

- Kada je riječ o muzici namijenjenoj mladima, ne izvode se adekvatni, ni raznovrsni muzički programi

Muzički programi namijenjeni mladima nijesu adekvatni, ni raznovrsni (proslave, koncerti na gradskom trgu, maturalne večeri). Promocija popularne muzike kroz savremene žanrove je rijetka (rok, džez, rep i hip – hop). U kontekstu očuvanja naše baštine, nedovoljna je promocija izvornih, narodnih instrumenata (gusle, diple i kaval) i nedovoljno javno izvođenje kvalitetnih izvođača na navedenim instrumentima, što bi predstavljalo istinski odraz ovog identiteta.

- Nedostatak savremenih kulturnih sadržaja, namijenjenih auditorijumu mlade populacije, i nedovoljno razvijeno savremeno kulturno – umjetničko stvaralaštvo mladih

Savremeno kulturno umjetničko stvaralaštvo namijenjeno auditorijumu mlade populacije, i savremeno stvaralaštvo mladih, na Cetinju nije dovoljno razvijeno, i rijetko je zastupljeno u kulturnoj ponudi Cetinja. Ne realizuju se manifestacije ili festivali savremenog karaktera, koji prezentuju nove i/ili savremene produkcije (na primjer FIAT, Podgorica; Kotor Art, Kotor; Grad Teatar, Budva; Herceg Novski filmski festival, Herceg Novi). Takođe, nakon ukidanja Cetinjskog Bijenala, ne realizuju se internacionalne manifestacije koje prezentuju savremeno stvaralaštvo, a i pojedinačni programi međunarodne scene sve rjeđe gostuju na Cetinju, što ne korespondira sa kulturnim potrebama mladih, studenata umjetničkih fakulteta, i dijela građana Cetinja.

3. Nerazvijeni modeli rada i djelovanja mladih u kulturi

- Nerazvijena oblast kreativne industrije mladih

Imajući u vidu kreativnost mlade populacije, i potencijal Cetinja da unaprijeđuje i razvija turističku ponudu, neophodno je razvijati kreativne industrije. Mladi ne iniciraju partnerstva između kulturnog, javnog i privatnog sektora, a kultura se rijetko dovodi u vezu sa preduzetništvom i komercijalnim uspjehom.

- Nedovoljno angažovanje mladih u okviru tradicionalnih zanata i vještina

Vrijednosti kulturne baštine i značenje Cetinja za crnogorski kulturni identitet su snažna osnova i za unaprijeđenje tradicionalnih vještina i zanata, uz oslanjanje na istoriju, tradiciju, kulturu i identitet. Na Cetinju postoji proizvodnja i prodaja predmeta i suvenira koja se oslanja na našu tradiciju, ali je ta produkcija u okviru radionica smještenih u ustanovama (Narodni muzej Crne Gore, FLU), dok nezavisne inicijative mladih u okviru izrade i prodaje

---

⁴³ Nacionalni plan akcije za mlade, 2007. godina

⁴⁴ Analiza rezultata istraživanja potreba i problema mladih i kapaciteta svih struktura koje se bave mladima, Centar za mlade – Proactive, 2011. godina

tradicionalnih i umjetničkih suvenira gotovo da ne postoje. Razlozi za to su nedovoljna osposobljenost i nedostatak organizovane obuke i stručne edukacije namijenjene mladima.

4. Nedostatak adekvatnih prostornih i tehničkih kapaciteta za kulturne prakse mladih

- Postojeći prostorni i tehnički kapaciteti ne odgovaraju zahtjevima i potrebama ostvarivanja kulture mladih (profesionalno i amatersko stvaralaštvo, nezavisna kulturna scena, kreativne i kulturne industrije, tradicionalni zanati i vještine, prezentacija i prodaja suvenira, antikviteta i dr.)

Iako ne postoji istraživanje o raspoloživom prostoru koji mladi koriste za realizaciju svojih kulturnih potreba i obavljanje djelatnosti kulture, evidentan je manjak adekvatnog radnog prostora (prostori za realizaciju scenskih umjetnosti, projekcije filmova, prostori za održavanje radionica i prezentaciju drugog kulturnog i edukativnog sadržaja, ateljei za rad umjetnika, radionice primijenjene umjetnosti za lokalnu proizvodnju i promociju tradicionalnih zanata i vještina, suvenira i antikviteta, prostori za male kreativne biznise, za rad NVO i aktivnosti nezavisne kulturne scene, neformalnih grupa mladih čija je djelatnost kultura i dr. Dostupnost prostornih resursa u Cetinju nije u skladu sa potrebama mladih. Ljetna pozornica se obično koristi samo za kulturne programe i projekte namijenjene široj publici, raspoloživi javni prostori kulturnih ustanova su namijenjeni za prezentaciju afirmisanih kulturnih sadržaja, i rijetko se koriste za kulturne prakse mladih i neformalno djelovanje mladih u kulturi.

U proteklom periodu nijesu rađena istraživanja na temu stanja u kulturi u Cetinju, pa nije moguće na osnovu studija i istraživanja jasno utvrditi probleme i njihove uzroke i na taj način analitički obraditi relaciju kulture i mladih na Cetinju.

Uvid u postojeće strategije i dokumenta

1. **Nacionalni program razvoja kulture 2011-2015 (2011. godine)** navodi da je samo neznatan broj NVO-a aktivan učesnik kulturnih i umjetničkih produkcija, i značaj uloge koju će NVO sektor imati u sprovođenju kulturne politike utvrđene Nacionalnim programom. Program utvrđuje da je potrebno uspostaviti strateško partnerstvo i bolju saradnju nezavisnih aktera kulture sa institucijama kulture na nacionalnom i lokalnom nivou. Takođe, navodi se da kulturi mladih treba posvetiti više pažnje, i da se postojeće institucije kulture na sistematičan način istraživanjem kulturnih potreba mladih, osmišljavanjem kulturnih sadržaja namijenjenih mladima i podizanjem svijesti mladih o značaju kulture. Nacionalni program je poslužio kao osnova za postavljanje centralnih problema, uzroka i analize stanja.
2. **Analiza rezultata istraživanja potreba i problema mladih i kapaciteta svih struktura koje se bave mladima, Centar za mlade – Proactive, 2011. godina** predstavlja realnu sliku stanja kada je u pitanju kultura, kulturni događaji i aktivnosti, kao i uključenost mladih u kulturne tokove, što je pomoglo prilikom definisanja problema. Ova analiza i istraživanje jasno upućuje na one nedostatke koje mladi vide kao neophodne za njihov kulturni život na Cetinju. Svojim sugestijama mladi, kroz ovu analizu, ukazuju na moguće posljedice, ali i daju predloge za rješavanje problema i stvaranje boljih kulturnih sadržaja.
3. **Nacionalni plan akcije za mlade CG (2007. godine)** predstavlja osnovu za stvaranje ciljeva i strategija koje će biti sprovedene kako bi se poboljšalo stanje kulturnog života mladih ne samo na Cetinju nego i u drugim gradovima Crne Gore. Podaci iz ovog dokumenta korišćeni su u

dijelu vezanom za kulturne ustanove i institucije na Cetinju (dio vezan za definiciju oblasti). Isto tako određeni segmenti u kojima se pominju neinformisanost mladih kroz medije i druge oblike informisanja, čime je jasnije definisan jedan od postavljenih problema.

4. **Evropska agenda za kulturu (2007. godine)** odnosi se na promociju kulturne raznolikosti i međukulturnog dijaloga, promociju kulture kao provodnika kreativnosti u okviru Lisabonske strategije za razvoj i zaposlenje, i promociju kulture kao vitalnog elementa međunarodnih odnosa Unije. Specifični ciljevi za ostvarivanje promocije kulturne raznolikosti i međukulturnog dijaloga odnose se na usmjeravanje privatnih i javnih resursa u smjeru unapređenja mobilnosti umjetnika i zaposlenih u sektoru kulture u okviru EU, promocije mobilnosti umjetničkih djela i drugih umjetničkih izraza, itd. U tom kontekstu, potreba za mobilnošću umjetnosti i prezentacijom kulturnih sadržaja iz EU na Cetinju je prepoznata u problemu i uzrocima.
5. **Menadžment plan istorijskog jezgra Cetinja (2009. godine)** podrazumijeva sprovođenje i aktiviranje niza mjera, među kojima i mjere cjelovitog očuvanja koje predstavljaju jedan od glavnih elemenata gradskog i društvenog planiranja i podrazumijevaju uspostavljanje i održavanje ravnoteže između čovjeka i njegovog tradicionalnog okruženja. Takođe, navodi se da mjere podizanja svijesti imaju za cilj aktivno uključivanje javnosti u proces očuvanja baštine kroz obezbjeđivanje informacija i adekvatnog obrazovanja o okruženju i arhitektonskoj baštini. Ove mjere su u korelaciji sa prvim problemom, njegovim uzrocima i analizom problema i uzroka. Takođe, Menadžment planom, u odjeljku 6.1. Faktori i rizici koji ugrožavaju kulturne i prirodne vrijednosti, je prepoznato da je jedan od tih faktora i nedovoljno razvijena svijest o vrijednostima, što je konstatovano u problemu i uzrocima, kao i u analizi. U odjeljku 8. Menadžment plana navodi se: »Cetinje – Grad muzej, ali i univerzitetski grad sa širokim dijapazonom umjetničkih fakulteta, gdje će, tokom čitave godine, živo pulsirati umjetnički duh kreativnih radionica, književnih večeri, izložbi, performansa, umjetničkih kolonija, naučnih skupova, festivala...«
6. **Program aktivnosti sa Akcionim planom za sprovođenje Programa „Cetinje – Grad kulture 2010 – 2013“ (2011. godine)** sadrži dinamiku realizacije, procjenu potrebnih finansijskih sredstava i konkretna zaduženja određenih subjekata za njegovu realizaciju, a usaglašen je sa Akcionim planom za implementaciju Menadžment plana istorijskog jezgra Cetinja. Ovaj dokument obavezuje na inteziviranje aktivnosti na izgradnji Univerzitetskog kompleksa fakulteta umjetnosti, što je bila osnova za navođenje Univerzitetskog kompleksa u uvodnom djelu ovog izvještaja.

Takođe su konsultovani sljedeći dokumenti u dijelu pojašnjenja pojma kultura, važnosti promovisanja različitih kulturnih izraza, planovi aktivnosti iz oblasti kulture na Cetinju i dr:

- Program „Cetinje - Grad kulture 2010-2013“
- Plan aktivnosti (2011), Sekretarijat za kulturu i sport Prijestonice Cetinje
- Opšta deklaracije o kulturnoj raznovrsnosti, UNESCO (2001)
- Konvencija o zaštiti i promovisanju raznolikosti i kulturnih izraza, UNESCO (2005)
- Evropa 2020 – strategija za pametan održiv i inkluzivan rast – Evropska Komisija
- Evropski program pregleda nacionalnih kulturnih politika, Crne Gora (2004)
- Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003)
- Evropska studija o pristupu mladima kulturi, Evropska komisija (2010)
- Pristup kulturi – fundamentalna prava svih građana, Platforma civilnog sektora EU (2010)

- Zaključci Savjeta o promociji kreativne generacije (2009)

Pravna regulativa

U Crnoj Gori ne postoji regulativa kojom se reguliše konkretno kultura mladih. Postoje određeni zakoni, pored Zakona o kulturi, koji su svakako od velikog značaja za kulturu i mogu pomoći za definisanje određenih aktivnosti.

- **Zakon o kulturi Crne Gore**
- **Zakon o bibliotekarstvu**
- **Zakon o muzejskoj djelatnosti**

1. Zakon o kulturi Crne Gore ("Sl. list Crne Gore", br. 49/08 od 15.08.2008, 16/11 od 22.03.2011, 40/11 od 08.08.2011) kroz određene članove (član 2, 3, 5, 6) bavi se pitanjima koja se odnose i na kulturu mladih, baveći se pojmom kulture, kulturnim i umjetničkim stvaralaštvom, očuvanjem kulturnih dobara, načelima ostvarivanja i razvoja kulture, poslovima od javnog interesa u kulturi i obezbjeđenjem ostvarivanja javnog interesa u kulturi.

2. Zakon o bibliotečkoj djelatnosti ("Sl. list Crne Gore", br. 49/10 od 13.08.2010, 40/11 od 08.08.2011) definiše biblioteke kao ustanove od javnog interesa koje pružaju bibliotečke usluge i u članu 3. se kaže: Bibliotečka djelatnost je od javnog interesa. Takođe kroz ovaj član objašnjava načine ostvarivanja javnog interesa u bibliotečkoj djelatnosti.

3. Zakon o muzejskoj djelatnosti ("Sl. list Crne Gore", br. 49/10 od 13.08.2010, 40/11 od 08.08.2011) definiše muzeje kao ustanove od javnog interesa, tako u članu 3. Zakona o muzejskoj djelatnosti stoji muzejska djelatnost je od javnog interesa. Ovim članom se definišu načini ostvarivanja javnog interesa u muzejskoj djelatnosti.

UNESCO Međunarodna konvencija ratifikovana od strane Crne Gore, Konvencija o raznolikosti kulturnih izraza, reguliše oblast kulture i određeni članovi se odnose na kulturu mladih: član 7. na mjere za promovisanje kulturnih izraza, član 10. na obrazovanje i javnu svijest.

KULTURA - ČETVOROGODIŠNJA STRATEGIJA 2012 - 2015

Strateški cilj

1. Podizanje nivoa svijesti mladih o vrijednosti i značaju kulture

Specifični cilj

1.1. Približiti mladima kulturne vrijednosti i promovisati kulturu

Aktivnosti

1.1.1. Sprovesti istraživanja o kulturnim potrebama mladih na Cetinju

1.1.2. Organizovati promotivne kampanje o kulturnim vrijednostima (promotivne aktivnosti, predavanja, panel diskusije, radio i TV emisije, izrada brošure, produkcija kratkog dokumentarnog filma)

1.1.3. Izrada i distribucija publikacije o pravim kulturnim vrijednostima

Indikatori

1.1.1. Realizovano istraživanje, broj mladih koji su učestvovali, rezultati istraživanja

1.1.2. Broj učesnika u promociji vrijednosti i značaja kulture, komentar javnosti o aktivnostima, broj članaka u štampanim medijima, broj TV izvještaja, učešće u kontakt emisijama, broj distribuiranih brošura, realizacija kratkog dokumentarnog filma o kulturnim vrijednostima

1.1.3. Urađena publikacija, broj distribuiranih publikacija

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.1.1 – 1.1.3. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Sekretarijat za kulturu i sport Prijestonice Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, javne ustanove, Fakultet dramskih umjetnosti, Fakultet likovnih umjetnosti i Muzička akademija, Srednja likovna škola „Petar Lubarda“, donatori i mediji

Strateški cilj

2. Povećanje učešća mladih i zadovoljenje njihovih kulturnih potreba

Specifični cilj

2.1. Unaprijediti i osnažiti komunikaciju i saradnju mladih sa kulturnim ustanovama Cetinja

Aktivnosti

2.1.1. Formirati kulturne kontakt jedinice za saradnju sa mladima, u svim ustanovama i školama

2.1.2. Organizovati posjete škola muzejima u okviru redovne nastave i obezbijediti popuste na cijenu ulaznica za muzeje

2.1.3. Organizovati “Dane otvorenih vrata” na umjetničkim fakultetima

2.1.4. Organizovati kontinuirane posjete ispitnim predstavama i filmovima Fakulteta dramskih umjetnosti, godišnjim izložbama Fakulteta likovnih umjetnosti, izložbama Galerije 42 stepena i koncertima Muzičke akademije

Indikatori

2.1.1. Broj osnovanih kontakt jedinica, broj medijskih priloga

2.1.2. Broj posjeta muzejima, ostvareni popusti na cijenu ulaznica

2.1.3. Realizovani „Dani otvorenih vrata”, broj posjeta, broj medijskih priloga

2.1.4. Broj posjeta ispitnim predstavama i filmovima FDU, godišnjim izložbama FLU i izložbama Galerije 42 stepena, broj posjeta koncertima MA

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.1.1 - 2.1.4. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih

Učešće u realizaciji: Srednje škole, FDU, FLU i Galerija 42 stepena, MA, Kraljevsko pozorište „Zetski dom“, Narodni muzej Crne Gore, Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture, Centralna narodna biblioteka "Đurđe Crnojević", Državni arhiv Crne Gore, Mauzolej Petra II Petrovića

Specifični cilj

2.2. Povećati učešće mladih u programu „Cetinjsko kulturno ljeto” i učešće mladih izvođača na Festivalu izvorne muzike „Cetinje Fest“ i prilagoditi kulturnim potrebama mladih dio programa tog festivala

Aktivnosti

2.2.1. Objaviti javni poziv (konkurs) za nove programe u okviru „Cetinjskog kulturnog ljeta” koje realizuju mladi i/ili koji su namjenjeni mladima

2.2.2. Objaviti javni poziv (konkurs) za prijave mladih autora za učešće na „Cetinje Fest–u“

Indikatori

2.2.1. Objavljen konkurs, broj novih programa koje realizuju mladi i/ili koji su namjenjeni mladima, broj posjetilaca, medijsko izvještavanje

2.2.2. Objavljen konkurs, broj mladih izvođača, posjećenost, realizovana marketinška kampanja i distribuiran štampani materijal, medijsko izvještavanje, stav i komentar građana

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.2.1 – 2.2.2. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za kulturu i sport Prijestonice Cetinje

Učešće u realizaciji: Udruženje estradnih umjetnika i izvođača Crne Gore, istaknuti stručnjaci koji se bave djelatnošću etnomuzikologije, scenskih umjetnosti i srodnih disciplina, producenti sa FDU, NVO, donatori i mediji

Specifični cilj

2.3. Podsticati izvođenje adekvatnih muzičkih programa, kada je riječ o muzici namijenjenoj mladima

Aktivnosti

2.3.1. Izrada dokumenta sa preporukama o adekvatnim muzičkim programima koji su primjereni za izvođenje na proslavama i skupovima koji su namijenjeni mladima (matarske večeri, gradske svečanosti, javna okupljanja i sl.)

Indikatori

2.3.1. Izrada dokumenta sa preporukama, distribucija, medijska pokrivenost, broj članaka, vrsta i kvalitet muzičkog izvođenja prije i nakon usvajanja i distribucije referenci

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.3.1. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za kulturu i sport Prijestonice Cetinje

Učešće u realizaciji: Srednje škole, javne ustanove, organizatori javnih manifestacija, NVO, donatori, mediji

Specifični cilj

2.4. Realizovati nove kulturne sadržaje savremenog kulturno umjetničkog stvaralaštva, namijenjene auditorijumu mlade populacije i podsticati kulturno – umjetničko stvaralaštvo mladih

Aktivnosti

2.4.1. Osnovati novi festival savremenog stvaralaštva, koji će biti programski orijentisan na kulturno – umjetničko stvaralaštvo namijenjeno mladima, kao i stvaralaštvo mladih

2.4.2. Podrška za kulturne projekte i inicijative mladih na Konkursu za sufinansiranje programa i projekata iz oblasti kulturno umjetničkog stvaralaštva Ministarstva kulture Crne Gore

2.4.3. Podrška Prijestonice Cetinje za kvalitetno i savremeno koncipirane projekte iz oblasti kulturno umjetničkog stvaralaštva mladih

Indikatori

2.4.1. Formiran organizacioni tim festivala, izrada projektne dokumentacije, realizovan festival, broj programa u okviru festivala koji odgovaraju projektnim zahtjevima (broj programa savremenog karaktera), broj kulturnih sadržaja u okviru festivala koji su namjenjeni mladima i/ili u kojima su mladi zastupljeni kao autori, posjećenost, medijsko izvještavanje, stav pozorišne i likovne kritike, komentar javnosti, medija, građana, mladih

2.4.2. Broj podržanih projekata na Konkursu za sufinansiranje programa i projekata iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva Ministarstva kulture, rezultati realizovanih projekata, medijsko izvještavanje

2.4.3. Broj podržanih projekata iz oblasti kulturno umjetničkog stvaralaštva mladih, rezultati realizovanih projekata, medijsko izvještavanje

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.4.1. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za kulturu i sport Prijestonice Cetinje

Učešće u realizaciji: Savjet mladih, Kulturni djelatnici–producenti, donatori, mediji

2.4.2. Odgovornost za realizaciju: Ministarstvo kulture

Učešće u realizaciji: Sekretarijat za kulturu i sport Prijestonice Cetinje, NVO, mediji

2.4.3. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za kulturu i sport Prijestonice Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, donatori, mediji

Strateški cilj

3. Razvijanje modela rada i djelovanja mladih u kulturi

Specifični cilj

3.1. Osigurati podršku i podsticati razvoj oblasti kreativne industrije

Aktivnosti

3.1.1. Realizovati projekat: „Mladi Cetinja i kreativne industrije” (projekat osposobljavanja kreativne omladine za bavljenje djelatnostima kreativnih industrija) Cilj projekta je da nezaposlena kreativna omladina stekne znanja i vještine izrade umjetničko – komercijalnih predmeta ili usavrši vještine produkcije drugih kulturnih sadržaja koji odražavaju identitet Cetinja, a koji bi ostvarili valorizaciju i generisali profit u okviru turističke ponude Cetinja. Ciljna grupa: svršeni studenti umjetničkih fakulteta i drugi mladi kod kojih je prepoznat kreativni potencijal.

Način prezentacije i generisanja profita: Nakon usvajanja potrebnih znanja i vještina, pripreme i realizacije kreativnih praksi, prezentacije kreativnih proizvoda i kulturnih sadržaja bile bi tokom proljeća i ljeta konstantno održavane u javnim prostorima užeg gradskog jezgra Cetinja, zone koju najviše posjećuju turisti.

Indikatori

3.1.1. Formiran projektni tim, koncipirana i pripremljena obuka, identifikovana ciljna grupa polaznika obuke, realizacija obuke, produkcija, prezentacija

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.1.1. Odgovornost za realizaciju: Turistička organizacija Cetinje, ZZZ CG/Biro rada Podgorica – Kancelarija Cetinje

Učešće u realizaciji: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih, Sekretarijat za kulturu i sport Prijestonice Cetinje, FLU, FDU, MA, producenti, donatori, mediji

Specifični cilj

3.2. Podsticati rad mladih u oblasti tradicionalni zanati i vještine

Aktivnosti

3.2.1. Realizovati projekat: „Kreativnošću do prihoda: tradicionalni zanati i vještine” (Projekat bi obuhvatio višemjesečnu obuku za osposobljavanje nezaposlene omladine za izradu kvalitetnih predmeta i suvenira. Staro gradsko jezgro Cetinja je idealan poligon za ovakve kreativne prakse)

Indikatori

3.2.1. Provjera znanja prije i nakon obuke, izvještaji sa obuka, broj učesnika, komentar medija i javnosti, stečeni nivo znanja, realizacija kreativnih praksi, na osnovu usvojenih znanja - izrada predmeta i suvenira, statistike o broju osnovanih preduzetničkih praksi i broju zaposlenih koji samostalno obavljaju djelatnost

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.2.1. Odgovornost za realizaciju: Turistička organizacija Cetinje, ZZZ CG/Biro rada Podgorica – Kancelarija Cetinje

Učešće u realizaciji: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih, Sekretarijat za kulturu i sport Prijestonice Cetinje, FLU, FDU, MA, Narodni muzej, donatori, mediji

Strateški cilj

4. Obezbjedenje adekvatnih prostornih i tehničkih kapaciteta za kulturne prakse mladih

Specifični cilj

4.1. Obezbijediti adekvatne prostorno – tehničke uslove koji bi odgovarali zahtjevima i potrebama ostvarivanja kulture mladih (profesionalno i amatersko stvaralaštvo, nezavisna kulturna scena, kreativne i kulturne industrije, tradicionalni zanati i vještine, prezentacija i prodaja suvenira, antikviteta i dr.)

Aktivnosti

4.1.1. Realizovati projekat: „Prostor za kulturu“ (Omogućiti mladima koji se profesionalno ili amaterski bave kulturno – umjetničkim stvaralaštvom iznajmljivanje prostora, koji nijesu u upotrebi, a pod ingerencijom su lokalne uprave ili ustanove, po cijenama ispod tržišne)

Indikatori

4.1.1. Formiran projektni tim za koncipiranje projekta i pripremu projektne dokumentacije, izrada detaljnog popisa prostora koji korespondiraju sa projektnim zahtjevima, objava javnog konkursa za prijave koje odgovaraju projektnim zahtjevima, odabir najboljih prijava, realizovati ustupanje prostora po utvrđenim projektnim uslovima, broj iznajmljenih prostora, medijsko izvještavanje, komentar javnosti

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

4.1.1. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih, Turistička organizacija Cetinje, Sekretarijat za kulturu i sport Prijestonice Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, KUD i neformalne grupe mladih, producenti, donatori, mediji

PLAN AKCIJE 2012 – KULTURA

IZNOS: 4000 €

Strateški cilj: 2. Povećanje učešća mladih i zadovoljenje njihovih kulturnih potreba

Specifični cilj: 2.4. Realizovati nove kulturne sadržaje savremenog kulturno umjetničkog stvaralaštva, namijenjene auditorijumu mlade populacije i podsticati kulturno – umjetničko stvaralaštvo mladih

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Osnovati novi festival savremenog stvaralaštva, koji će biti programski orjentisan na kulturno – umjetničko stvaralaštvo namijenjeno mladima, kao i stvaralaštvo mladih - Za prvu godinu realizacije organizovati Bijenale studentskog crteža međunarodnog karaktera u organizaciji Fakulteta likovnih umjetnosti a uz učešće studenata Fakulteta dramskih umjetnosti i Muzičke akademije	- realizovano Bijenale studentskog crteža - broj učesnika - sastav žirija (studenti, predstavnici radne grupe na izradi oblasti kultura, stručnjaci) - broj medijskih izvještaja	Fakultet likovnih umjetnosti	2012. godina	Sekretarijat za kulturu i sport, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih, NVO, javne ustanove, Fakultet dramskih umjetnosti i Muzička akademija, donatori i mediji	4000 €

INFORMISANOST I MOBILNOST

ANALIZA STANJA

“Kontinuirana i kvalitetna informisanost podrazumijeva redovne i potpune informacije o vannastavnim aktivnostima, posebnim i dopunskim oblicima obrazovanja, vrstama neformalnog obrazovanja, mogućnostima učestvovanja u pojedinim projektima, stipendiranju, zapošljavanju, socijalnom i zdravstvenom osiguranju, pravnoj zaštiti, mogućnostima volonterskog rada, pomoći u kriznim stanjima, kulturnim i sportskim aktivnostima, zabavi, načinima za postizanje mobilnosti kako u svojoj zemlji tako i inostranstvu, omladinskom turizmu i drugom.”⁴⁵

Informisanje mladih na Cetinju nije organizovano, uglavnom je neformalno i dostupno ukoliko mlada osoba traži neku informaciju, dok su i u tom slučaju strani internet sajtovi i izdanja časopisa jedini izvori. Kada se govori o informisanosti o dešavanjima u prijestonici, kao i u obrazovnim institucijama koje pohađaju, mala sredina i mali broj mladih razlog su zbog kog se ozbiljnije ne prilazi problemu informisanja, te se mladi najčešće informišu neformalnim putem. Mladi ističu da se najčešće informišu putem Interneta, da je finansijska situacija najčešći ograničavajući faktor za putovanja, kako privatna tako i preko obrazovnih institucija u kojima uče, te da je prevoz na primjer od romskog naselja i Rijeke Crnojevića za sva dešavanja osim odlaska u školu i nazad loš, a potreban mladima.

Definicija mobilnost mladih, koja je prihvaćena u strategijama/dokumentima u regionu, podrazumijeva obrazovnu, kulturnu i turističku mobilnost kao i međunarodnu saradnju i razmjenu mladih. Obrazovna, kulturna i turistička mobilnost važne su za unaprijeđenje života mladih, a takođe su značajne za razmjenu iskustava, mišljenja, poštovanje različitosti i interkulturalno učenje.

Mobilnost se odnosi i na međunarodnu saradnju i razmjenu. Međudržavna obrazovna saradnja nije dovoljno razvijena, što Crnu Goru često isključuje iz međunarodnih projekata finansiranih od strane evropskih institucija. Veća budžetska sredstva potrebna su i da bi se učestvovalo u programima koje za mlade nudi Savjet Evrope i Evropska unija. Međunarodna razmjena mladih, uključujući i volonterski rad, nedovoljno je razvijena. Ovaj podatak preuzet iz NPAM-a najbolje predstavlja upravo mobilnost mladih na Cetinju, bilo da je riječ o obrazovnoj, kulturnoj ili turističkoj. Kada je riječ o obrazovnoj mobilnosti izleti i ekskurzije u srednjim školama su vannastavna aktivnost koja se obično organizuje na osnovu komercijalnih zahtjeva turističkog tržišta, pri čemu se ne insistira na obrazovnim sadržajima. Iako postoje pravila koja nalažu njihov obrazovni karakter, ne postoje mehanizmi planiranja i praćenja usklađenosti ovih aktivnosti sa nastavnim planom i obrazovnim potrebama mladih.

Kulturna mobilnost je nepovoljna, a kulturni sadržaji su uglavnom privilegija mladih iz nekih drugih gradova. Mladi koji žive u seoskim područjima nemaju priliku da vide mnoge kulturne manifestacije. Istovremeno, usljed nepovoljne materijalne situacije, ovi mladi nijesu u prilici da otputuju do gradova u kojima ima kulturnih dešavanja.

---

⁴⁵ Nacionalni plan akcije za mlade Crna Gora, 2007. godine

Turistička mobilnost mladih na Cetinju skoro da i ne postoji, a mladi su neinformisani o mogućnostima boravka u omladinskim kampovima, hostelima tokom ljetnjeg ili zimskog raspusta. Mobilnost mladih OSI je otežana nepostojanjem dostupnih prevoznih sredstava u javnom saobraćaju što onemogućava osobe koje koriste kolica i osobe koje se otežano kreću da putuju samostalno.

Identifikovani problemi i potrebe mladih

Uvidom u Analizu istraživanja iz 2011. godine identifikovano je nekoliko centralnih problema kako u oblasti informisanosti tako i u oblasti mobilnosti mladih.

1. Nerazvijeni mehanizmi za informisanje mladih

- Nedostatak kvalitetnog i redovnog informisanja mladih u srednjim školama i na fakultetima, nezaposlenih mladih

Učenici i studenti ističu da „*lokalna radio stanica štrajkuje*“; a da je bila slušana, i da su mladi imali mogućnost da učestvuju u kreiranju nekih programa. Takođe da informacije o nastavku školovanja i mogućnostima upisivanja na razne fakultete kasne. Postoji puno stranih sajtova i o stipendiranju i o putovanjima, ali mladi ih manje koriste, i nema organizovanog načina informisanja mladih.

Gimnazijalci, takođe, ističu da postoje informatori o mogućnostima studiranja, da su dostupni u njihovoj školi, ali da se moraju kupovati, što jedan dio srednjoškolaca „*odbija*“ od ideje da se na taj način informišu o mogućnostima daljeg školovanja.

Nedostatak lokalnog medija mladi vide kao važan problem u informisanju mladih u Prijestonici. U 2011. godini ponovo počinje sa radom Radio Cetinje.

Mladi iz Srednje likovne škole o konkursima za radove i slično najčešće dobijaju informacije od nastavnika, ali iako šalju radove i dobijaju nagrade često nedostaje sredstava da se otputuje na takmičenja i da se učestvuje u likovnim kolonijama i slično.

Organizacije civilnog društva na Cetinju imaju malo sredstava što ih sprečava da se više posvete informisanju mladih. Ne postoje časopisi koje uređuju i osmišljavaju mladi, a jedan od časopisa koji su gimnazijalci uređivali pod nazivom „*Feniks*“, i koji je izlazio desetak godina, prestao je sa izlaženjem 2003/2004. godine i sada postoji samo u elektronskom obliku.

Nezaposleni mladi ističu da se informacije o radnim mjestima ne oglašavaju blagovremeno ili su to informacije o konkursima za mjesta koja su već popunjena. Informacije, o dešavanjima, kulturnim manifestacijama, sajmovima i sličnim događajima, mladi dobijaju iz medija i na Internetu, ali neki mladi koji su učestvovali u istraživanju vjeruju da nije samo problem neinformisanost već to što mladi iako posjeduju neku informaciju ne rade ništa kako bi je iskoristili.

- Nerazvijeni programi informisanja mladih OSI i Roma

Kada je u pitanju informisanost mladih OSI i Roma s jedne strane ne postoji osoba za gestovni govor sa licencom, a ne postoji ni specijalizovana emisija na romskom jeziku koja bi osobama iz populacije Roma pružila neophodne informacije i vijesti.

Računarska oprema koju neka od udruženja OSI imaju zastarjela je, tako da informisanje putem Interneta ne funkcioniše na zadovoljavajućem nivou. Mladi vjeruju da bi trebalo započeti rad na časopisu koji bi kreirale OSI i njihovi roditelji.

Kada je informisanje mladih Roma u pitanju, vjeruju da je potrebno uvesti Internet vezu u naselju u kom stanuju a ističu da informacije uglavnom traže sami ili dobiju u školi.

2. Nepostojanje uslova za mobilnost mladih

- Odsustvo popusta na cijene prevoza za studente i mlade uopšte

Na Cetinju posljednjih pet godina ne postoji registrovano preduzeće za prevoz putnika. Firme koje se bave prevozom putnika ne odobravaju popuste za studente i mlade uopšte. Ostvarivanje popusta na cijenu prevoza barem kod jednog ili dvojice prevoznika bilo bi od velike koristi, i to najviše zbog velikog broja učenika i studenata koji sa Cetinja putuju u Podgoricu, Budvu i Kotor. Za studente koji nijesu stalno ili privremeno nastanjeni na Cetinju, ali na Cetinju studiraju postoji organizovan prevoz do Podgorice, ali je ta pogodnost vezana samo za redovno školovanje.

- Nedostatak većeg broja izleta i ekskurzija za mlade

Obavezni dio nastavnog plana i programa na svim nivoima obrazovanja jesu i izleti i ekskurzije. Ipak oni se ne organizuju čak ni na teritoriji prijestonice premda mladi uče i o Lovćenu i o Skadarskom jezeru i o Rijeci Crnojevića. Prijedlog učesnika je da bi škola trebalo da organizuje izlete unutar Crne Gore koji bi bili edukativni i zabavni za srednjoškolce. Kada je riječ o putovanjima unutar Crne Gore nepostojanje informacija o redu vožnje kao i neuređena autobuska stanica i nepostojanje kasnijih autobuskih linija prema Podgorici, Kotoru i drugim opštinama problemi su koje prepoznaju svi srednjoškolci, ali i studenti.

- Nepostojanje programa koji se bave mobilnošću mladih (studijskim i sličnim putovanjima mladih)

Mladi vrlo rijetko putuju van zemlje, programi razmjena, stipendiranja nijesu razvijeni i organizuju se povremeno, dok unutar zemlje, kada su susjedni gradovi u pitanju mladi povremeno putuju i često su prinuđeni na to zbog sadržaja koje nemaju u svom gradu, što otvara druge teškoće oko organizovanja autobuskih linija i slično. Finansijska situacija je najčešći ograničavajući faktor za putovanja.

Na lokalnom nivou, uloga Turističke organizacije Cetinja može biti značajna u realizaciji projekata u vezi sa studijskim i sličnim putovanjima mladih.

- Nizak nivo informisanosti mladih o mogućnostima učeničkih/studentskih razmjena sa drugim fakultetima na regionalnom i međunarodnom nivou

Gimnazija je organizovala učeničku razmjenu sa jednom srednjom školom iz Slovenije i ta aktivnost ocijenjena je veoma pozitivno od strane srednjoškolaca. Oni takođe tvrde da postoji dovoljno informacija koje se mogu naći na raznim sajtovima, a koje su o programima razmjene učenika i usavršavanja u drugim zemljama, ali najčešći problem koji mlade sprečava da se uključe u takve programe je loša finansijska situacija i nemotivisanost.

Ipak, ne postoji organizovan način za informisanje mladih o mogućnostima usavršavanja, razmjena i putovanja.

U oblasti mobilnosti studenti ističu da neki mladi imaju priliku da putuju sa KUD „Njegos“, ali da drugi programi ni na fakultetu ni van nijesu zastupljeni.

Razmjene Fakulteta likovnih umjetnosti sa nekim akademijama u Francuskoj i regionu funkcionišu, te studenti iz tih akademija i sada borave i uče na Cetinju, dok će neki crnogorski studenti uskoro otputovati. Ukoliko studenti bivaju nagrađeni na nekim konkursima, najčešće poštom dobiju sertifikate i nagrade jer nemaju uslova da pođu na dodjele istih ukoliko su van zemlje, što je najčešće slučaj.

Na državnom nivou postoje neke ustanove/zavodi koje se bave i razmjenom studenata. Jedna od tih ustanova je Zavod za međunarodnu naučnu, prosvjetno-kulturnu i tehničku saradnju - ZAMTES koji organizuje stipendije za školovanje za studente iz Crne Gore. Nedovoljna promocija programa ZAMTES-a ima za posledicu da su studenti često neobaviješteni o njegovom postojanju i prednostima koje pružaju programi.

- Neadekvatan, neredovan i neprilagođen prevoz za mlade OSI

Najveći problem je prevoz OSI, posebno nepostojanje prilagođenog vozila u Udruženju roditelja OSI, a takođe ni lokalna uprava ne posjeduje specijalizovano vozilo.

- Nepostojanje više autobuskih linija na relaciji selo - grad

Prevoz do grada kada se organizuju neke manifestacije i slično i dalje je problem iako mladi tvrde da su se mogućnosti prevoza iz nekih mjesnih zajednica popravile u posljednje vrijeme.

Uvid u postojeće strategije i dokumenta

1. Nacionalni plan akcije za mlade (2007. godine) bavi se potrebama i problemima mladih u oblasti informisanosti i mobilnosti kroz unapređenje navedenih programa:

- Podrška programima koji za cilj imaju informisanje, podizanje nivoa informisanja mladih kroz kreativne sadržaje, stvaranje strukturiranog sistema distribucije informacija koje se tiču mladih i prilagođavanje izvora informisanja mladima OSI populacije,
- Podrška programima koji za cilj imaju kulturnu, obrazovnu i turističku mobilnost, povećanje šanse za turistička putovanja mladih, inteziviranje programa međunarodne razmjene mladih.

2. Evropska povelja o informisanju mladih (2004. godine) ukazuje da „opšte“ informisanje mladih pokriva sve teme koje interesuju mlade ljude, i može da uključi spektar aktivnosti: informisanje, savjetovanje, podršku, obuku i treninge, umrežavanje i upućivanje na specijalizovane servise. Ove aktivnosti mogu pružati informativni centri za mlade, ili informativni servisi za mlade u drugim strukturama, ili elektronski i drugi mediji. Principi ove Povelje su namijenjeni za primjenu u svim oblicima opšteg informisanja mladih. Oni čine osnovu za minimalne standarde i kriterijume kvaliteta koji treba da se uspostave u svakoj zemlji kao elementi sveobuhvatnog, koherentnog i koordinisanog pristupa informisanju mladih, koji je dio omladinskih politika.

3. Izmenjena i dopunjena Evropska povelja o participaciji mladih u lokalnom i regionalnom životu usvojena od strane Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Evrope (2003. godine) u okviru – Politike mobilnosti i razmjene naglašava da:

- Lokalne i regionalne vlasti treba da podržavaju ona udruženja ili grupe koje zastupaju mobilnost mladih (mladih radnika, učenika i studenata ili dobrovoljaca) putem politika razmjena i da razvijaju politike povezivanja i svijest o pravima i dužnostima građana Evrope.
- Lokalne i regionalne vlasti treba da podstiču mlade i njihove organizacije i škole da aktivno učestvuju u aktivnostima međunarodnog bratimljenja, svim vidovima razmjene i evropskim mrežama. Te vlasti treba da budu spremne da im pruže finansijsku podršku kako bi pospješile učenje stranih jezika i međukulturnu razmjenu, kao i razmjenu iskustava.
- One treba da uključe mlade i/ili njihove predstavnike u rad odbora za bratimljenje i drugih organa odgovornih za sprovođenje ovih razmjena.

Pravna regulativa

Zakonska regulativa, u oblasti informisanosti i mobilnosti, koja se bavi specifično mladima ne postoji a postoje inicijative za kreiranje i donošenje Zakona o mladima, pa je u okviru oblasti informisanosti i mobilnosti obuhvaćen:

- **Zakon o medijima**
- **Zakon o slobodnom pristupu informacijama**

1. Zakon o medijima ("Sl. list RCG", br. 51/02 od 23.09.2002, 62/02 od 15.11.2002 i "Sl. list Crne Gore, br. 46/10 od 06.08.2010, 73/10 od 10.12.2010, 40/11 od 08.08.2011) utvrđuje i da Crna Gora garantuje pravo na slobodno osnivanje i nesmetan rad medija zasnovan na: slobodi izražavanja mišljenja; slobodi istraživanja, prikupljanja, širenja, objavljivanja i primanja informacija; slobodnom pristupu svim izvorima informacija; zaštiti čovjekove ličnosti i dostojanstva i slobodnom protoku informacija.

2. Zakon o slobodnom pristupu informacijama ("Sl. list RCG", 68/05 od 15.11.2005 i "Sl. list Crne Gore", br. 73/10 od 10.12.2010, 40/11 od 08.08.2011) bavi se u članu 1. osnovnim odredbama i time da je pristup informacijama u posjedu organa vlasti slobodan i ostvaruje se na način propisan ovim zakonom, pravo na pristup informacijama u posjedu organa vlasti ima svako domaće i strano pravno i fizičko lice, kao i da se pristup informacijama garantuje na nivou principa i standarda koji su sadržani u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama.

Članovima 5, 6, 7. i 8. definiše se pristup informacijama, obaveze i dužnosti organa vlasti prema pružanju informacija, kao i da se licima s invaliditetom pristup informacijama omogućava na način i u obliku koji odgovara njihovim potrebama, a da je organ vlasti dužan da omogući podnosiocu zahtjeva pristup informaciji ili njenom dijelu, osim u slučajevima predviđenim ovim zakonom.

INFORMISANOST I MOBILNOST - ČETVOROGODIŠNJA STRATEGIJA 2012 – 2015

Strateški cilj

1. Unapređenje informisanja mladih

Specifični cilj

1.1. Stvoriti uslove za kvalitetnije i redovno informisanje mladih u srednjim školama i na fakultetima

Aktivnosti

1.1.1. Pokrenuti inicijative za formiranje lista

1.1.2. Formirati redakcije lista i angažovati učenike i studente iz novinarskih sekcija pri školama i fakultetima

1.1.3. Obezbijediti tehničke uslove za pripremu lista

1.1.4. Organizovati škole novinarstva za mlade novinare

Indikatori

1.1.1. Pokrenuti inicijativu za formiranje lista

1.1.2. Formirana redakcija od studenata umjetničkih akademija za izlaženje lista

1.1.3. Redovno objavljivanje školskog i studentskog lista, broj učenika i studenata angažovanih na izradi lista

1.1.4. Broj polaznika novinarske škole, povećan broj načina informisanja mladih, povećan broj mladih koji učestvuju u kreiranju informativnih sadržaja, veći nivo zadovoljstva mladih načinima informisanja

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.1.1 – 1.1.4. Odgovornost za realizaciju: Škole i fakulteti

Učešće u realizaciji: Savjet mladih, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, NVO, mediji, donatori

Specifični cilj

1.2. Unaprijediti informisanost mladih OSI i Roma

Aktivnosti

1.2.1. Pokrenuti inicijativu Savjeta mladih za bolje informisanje mladih OSI i Roma

1.2.2. Organizovati obuke za licencirane gestovne tumače za mlade OSI

1.2.3. Pokrenuti emisije na lokalnom radiju na romskom jeziku radi informisanja mladih Roma

Indikatori

1.2.1. Pokrenuta inicijativa Savjeta mladih za bolje informisanje mladih OSI i Roma

1.2.2. Organizovana obuka za licencirane gestovne tumače za mlade OSI

1.2.3. Pokrenuta emisija na lokalnom radiju na romskom jeziku radi informisanja mladih Roma, broj emisija, redovnost emisija, dužina trajanja emisije

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.2.1. Odgovornost za realizaciju: Savjet mladih, udruženja OSI, udruženja Roma

Učešće u realizaciji: NVO, javne ustanove, institucije, mediji, donatori

1.2.2. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI

Učešće u realizaciji: NVO, javne ustanove, institucije, mediji, donatori

1.2.3. Odgovornost za realizaciju: Udruženja Roma, Savjet mladih

Učešće u realizaciji: Radio Cetinje, NVO, javne ustanove, institucije, mediji, donatori

Strateški cilj

2. Unapređenje mobilnosti mladih

Specifični cilj

2.1. Postizanje odgovarajućeg popusta na cijene prevoza za studente i mlade

Aktivnosti

2.1.1. Pokretanje inicijative kod autobuskih prevoznika za odobravanje popusta za mlade i studente sa Cetinja

2.1.2. Organizovati kampanju “Kako do drugog grada?”

Indikatori

2.1.1. Procenat ostvarenog popusta na cijenu prevoza za studente i mlade sa Cetinja, broj autobuskih prevoznika koji odobravaju popust, broj studenata i mladih koji koriste povlašćene cijene prevoza

2.1.2. Realizovana kampanja, broj medijskih priloga, zadovoljstvo mladih ostvarenim popustima, povećana mobilnost mladih

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.1.1 – 2.1.2. Odgovornost za realizaciju: Savjet mladih, NVO

Učešće u realizaciji: Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, autobuski prevoznici, škole, fakulteti, mediji, donatori

Specifični cilj

2.2. Ostvariti veći broj izleta i ekskurzija za mlade

Aktivnosti

2.2.1. Organizovati godišnje edukativne izlete i ekskurzije za mlade iz srednjih škola i fakulteta

Indikatori

2.2.1. Broj organizovanih izleta i ekskurzija, cijena izleta i ekskurzija, broj korisnika ekskurzija i izleta, zadovoljstvo mladih povećanim brojem izleta i ekskurzija

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.2.1. Odgovornost za realizaciju: Škole, fakulteti

Učešće u realizaciji: Turističke organizacije, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Ministarstvo prosvjete i sporta, Savjet mladih, NVO, mediji, donatori

Specifični cilj

2.3. Izrada i realizacija projekata koji bi se bavili mobilnošću (studijskim i sličnim putovanjima mladih)

Aktivnosti

- 2.3.1. Inicijativa prema lokalnoj turističkoj organizaciji za pokretanje projekata koji bi se bavili mobilnošću mladih
- 2.3.2. Organizovati sastanke predstavnika lokalne turističke organizacije i škola/fakulteta po pitanju mobilnosti mladih
- 2.3.3. Potpisati memorandum o saradnji između lokalne turističke organizacije i škola/fakulteta po pitanju mobilnosti mladih
- 2.3.4. Organizovati sastanke predstavnika turističke organizacije i lokalne uprave o mogućnostima postavljanja programa mobilnosti
- 2.3.5. Kreirati i postaviti programe mobilnosti mladih
- 2.3.6. Organizovati kampove za mlade
- 2.3.7. Potpisati sporazume sa drugim opštinama u cilju veće mobilnosti mladih

Indikatori

- 2.3.1. Formirana služba pri lokalnoj turističkoj organizaciji isključivo za potrebe mobilnosti mladih, rezultati rada službe
- 2.3.2. Zadovoljstvo predstavnika škola/fakulteta i lokalne turističke organizacije postignutim dogovorom
- 2.3.3. Potpisan Memorandum o saradnji između lokalne turističke organizacije i škola/fakulteta po pitanju mobilnosti mladih
- 2.3.4. Izrada programa mobilnosti mladih i njegova realizacija, broj mladih koji su učestvovali u programima
- 2.3.6. Organizovani kampovi za mlade, broj učesnika, medijski izvještaji
- 2.3.7. Potpisan sporazum o saradnji sa drugim opštinama u cilju mobilnosti mladih, povećana mobilnost mladih

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.3.1 – 2.3.7. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Lokalna turistička organizacija, Savjet mladih, škole, fakulteti, NVO, mediji, donatori

Specifični cilj

2.4. Podići nivo informisanosti mladih o mogućnostima studentskih razmjena sa drugim fakultetima na regionalnom i međunarodnom nivou

Aktivnosti

- 2.4.1. Inicijativa prema Zavodu za međunarodnu naučnu, prosvjetno-kulturnu i tehničku saradnju (ZAMTES-u) sa zahtjevom za informisanje o redovnom godišnjem konkursu za razmjenu studenata
- 2.4.2. Prezentacija programa ZAMTES-a uz učešće potencijalnih korisnika programa
- 2.4.3. Kampanja na fakultetima i u srednjim školama o mogućnostima studentske i đačke razmjene na regionalnom i međunarodnom nivou
- 2.4.4. Organizovati predavanja o mogućnostima đačke i studentske razmjene

Indikatori

- 2.4.1. Objavljivanje teksta konkursa ZAMTES-a na svim fakultetima

2.4.2. Organizovana prezentacija programa ZAMTES-a, broj mjesta za studentsku razmjenu, broj studenata uključenih u razmjenu

2.4.3. Realizovana kampanja, broj učesnika u kampanji, broj medijskih priloga, broj distribuiranog materijala

2.4.4. Povećanje broja informisanih đaka i studenata o razmjenama, zadovoljstvo kvalitetom razmjena

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.4.1 – 2.4.4. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: ZAMTES, Savjet mladih, škole, fakulteti, Ministarstvo prosvjete i sporta, NVO, mediji, donatori

Specifični cilj

2.5. Adekvatan, redovan i prilagođen prevoz za mlade OSI

Aktivnosti

2.5.1. Pokrenuti inicijativu za poboljšanje prevoza za mlade OSI

2.5.2. Obezbijediti specijalizovano vozilo za prevoz mladih OSI

Indikatori

2.5.1. Pokrenuta inicijativa za poboljšanje prevoza mladih OSI, formiran tim za pokretanje inicijative

2.5.2. Obezbijedeno specijalno vozilo za prevoz OSI populacije, zadovoljstvo mladih OSI ostvarenim linijama

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.5.1 – 2.5.2. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI, Savjet mladih

Učešće u realizaciji: Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, Prijestonica Cetinje, NVO, mediji, donatori

Specifični cilj

2.6. Ostvariti veći broj autobuskih linija na relaciji selo-grad

Aktivnosti

2.6.1. Inicijativa za poboljšanje prevoza za mlade iz ruralnih područja

Indikatori

2.6.1. Ostvarena inicijativa za poboljšanje prevoza mladih iz ruralnih područja, broj mladih koji su učestvovali u inicijativi

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.6.1. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za lokalnu samoupravu

Učešće u realizaciji: Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, Savjet mladih, NVO, mediji, donatori

PLAN AKCIJE 2012 - INFORMISANOST I MOBILNOST
IZNOS: 1700 €

Strateški cilj: 1. Unapređenje informisanja mladih

Specifični cilj: 1.1. Stvoriti uslove za kvalitetnije i redovno informisanje mladih u srednjim školama i na fakultetima

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Pokrenuti inicijativu od strane učenika i studenata za formiranje lista	- pokrenuta inicijativa od strane učenika i studenata za formiranje lista	Škole i fakulteti	2012. godina	Savjet mladih, NVO, donatori, mediji, Ministarstvo prosvjete i sporta, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade	600 €
- Formirati redakcije lista i angažovati učenike i studente iz novinarskih sekcija pri školama i fakultetima	- formirana redakcija od učenika srednjih škola za izlaženje lista - formirana redakcija od studenata umjetničkih akademija za izlaženje lista - broj članova redakcije	Škole i fakulteti	2012. godina	Savjet mladih, NVO, donatori, mediji, Ministarstvo prosvjete i sporta, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade	-

Strateški cilj: 2. Unapređenje mobilnosti mladih

Specifični cilj: 2.3. Izrada i realizacija projekata koji bi se bavili mobilnošću (studijskim i sličnim putovanjima mladih)

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Organizovati sastanke predstavnika turističke organizacije i škola/fakulteta o mogućnostima mobilnosti mladih	- broj sastanaka - broj učesnika - rezultati sastanaka	Škole i fakulteti, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade	2012. godina	Lokalna turistička organizacija, Savjet mladih, škole, fakulteti, NVO, mediji, donatori	600 €

Specifični cilj: 2.4. Podići nivo informisanosti mladih o mogućnostima studentskih razmjena sa drugim fakultetima na regionalnom i međunarodnom nivou

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Prezentacija programa ZAMTES-a uz učešće potencijalnih korisnika programa i predavanja o programima	- organizovana predavanja i prezentacije programa ZAMTES-a - broj mladih na prezentacijama i predavanjima	Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, škole i fakulteti	2012. godina	Zavod za međunarodnu naučnu, prosvjetno-kulturnu i tehničku saradnju (ZAMTES), Savjet mladih, Ministarstvo prosvjete i sporta, NVO, mediji, donatori	500 €

SLOBODNO VRIJEME

ANALIZA STANJA

“Slobodno vrijeme je društveni fenomen koji zahtijeva temeljit pristup u svim sferama života. Upravo stoga slobodno vrijeme i jest predmet interesa većine znanstvenih disciplina kojima je u središtu interesa čovjek. Ono je važno za razvoj ličnosti djece i mladih i otvara im mogućnosti za zadovoljavanje interesa i potreba. Takođe im pomaže u aktiviranju svojih stvaralačkih snaga za čije zadovoljavanje i izražavanje nijesu imali prilike u ostalim vidovima života.”⁴⁶

Uvidom u analizu stanja evidentno je da se mladi na Cetinju suočavaju sa nekoliko problema kada je u pitanju organizacija slobodnog vremena i da je ta problematika raznolika i složena. Kvalitetno organizovanje slobodnog vremena uslovljeno je trenutnom socio-ekonomskom situacijom na Cetinju, a jedan od problema svakako je nepostojanje prostora u kojem bi mladi mogli da provode svoje vrijeme, i gdje bi bili organizovani i sadržaji namijenjeni mladima i koje bi osmišljavali mladi. Ipak, prema nekim studijama problem je prvenstveno u tome, što na Cetinju, kao ni u većini gradova Crne Gore ne postoji usmjeravanje djece od djetinjstva na sadržajno provođenje slobodnog vremena, socijalnog okupljanja i zbližavanja.

Na Cetinju postoji veliki broj sportskih klubova tačnije, prema informacijama iz Sekretarijata za socijalnu politiku i mlade, 52 sportska kluba, saveza i društva.

Identifikovani problemi i potrebe mladih

1. Neprilagođeni uslovi za aktivno i kreativno provođenje slobodnog vremena mladih i njihovu edukaciju

- Neprikladnost prostora za provođenje slobodnog vremena mladih

Neorganizovano slobodno vrijeme problem je za sve mlade na Cetinju, bilo da stanuju na selu ili u gradu. Bioskop, pozorišne predstave, koncerti, izložbe i književne večeri nešto su što mladima nedostaje, što iako se organizuje ne zadovoljava njihova interesovanja.

Uslovi za provođenje slobodnog vremena mladih su jedna od određujućih karakteristika kvaliteta i stila života mladih uopšte. Neophodno je formirati određeni prostor koji bi isključivo bio posvećen mladima i usmjerio ih na kvalitetne sadržaje.

2. Mali broj zainteresovanih mladih za sadržaje

- Nedovoljno angažovanje mladih u osmišljavanju i realizaciji sadržaja

Slobodno vrijeme je period koji mlade približava njima samima ali i društvu u kome žive. Organizovana briga o slobodnom vremenu mladih ostaje na nivou nevladinih organizacija, ali na Cetinju postoji mali broj NVO-a. Mladi na Cetinju se povremeno angažuju oko osmišljavanja nekih aktivnosti, uglavnom u školama, ali to je neznatan broj i ne može se govoriti o učestalosti. Angažovati mlade da organizuju slobodno vrijeme i sebi i drugima

---

⁴⁶ Slobodno vrijeme mladih – Prostor kreativnog djelovanja, doc. dr sc. Vesnica Mlinarević, Vesna Gajger

preporučuju mladi koji su učestvovali u istraživanju.

- Mali broj vannastavnih aktivnosti u školama i na fakultetima

Važan segment života i rada u srednjim školama su vannastavne aktivnosti, u cilju usvajanja novih znanja, vještina i navika. U Gimnaziji postoje ekološka, dramska, likovna, informatička, hemijska i skautska sekcija dok u Srednjoj stručnoj školi postoji debatan klub za učenike od prvog do četvrtog razreda koji okuplja jedan broj učenika.

- Nepostojanje omladinskog kluba koji bi se bavio sadržajima namijenjenim mladima

Na Cetinju ne postoji omladinski klub koji bi sprovodio programe za mlade, učestvovao u promociji programa za mlade i izrađene i usvojene lokalne strategije za mlade, pružio usluge o mogućnostima zadovoljavanja potreba mladih i postojećih NVO-a. Omladinski klub, bi omogućio osnivanje npr. internet kluba, biblioteke, pružanje obuke i konstantnih usluga od strane stručnjaka ali i programe vršnjačke edukacije, obezbjeđivanje prostora i opreme za rad omladinskih organizacija i dr.

- Članarine za sportske klubove i nedovoljan broj amaterskih sportskih klubova (prema potrebama mladih)

Članstvo u određenom sportskom klubu predstavlja značajan izdatak za kućni budžet, posebno kada se ima u vidu činjenica da iz pojedine porodice po dvoje ili troje djece trenira neki sport. Neredovna primanja roditelja uzrokuju da djeci ne mogu da priušte redovnu uplatu i zato se dešava da djeca odustanu od određenog sporta upravo zbog nedostatka novca.

Mladi ističu važnost amaterskog bavljenja sportom i otvaranja amaterskih sportskih klubova koje će biti usklađeno sa njihovim potrebama.

3. Neinformisanost mladih o značaju i vrijednosti volonterizma

- Nepostojanje volonterskih organizacija

Volonterski (dobrovoljni) rad mladih posebno je važno područje za sticanje radnog iskustva i vještina, te za aktivno učestvovanje mladih u razvoju društva. Volontiranje mladima pruža mogućnost usmjeravanja profesionalnih interesa, pomaganja drugima i unaprjeđenja određene djelatnosti u svojoj zajednici. Jedan od značajnijih problema na području Cetinja, a koji direktno usporava razvoj volonterizma, jeste nepostojanje lokalnih volonterskih organizacija, što direktno utiče na neobaviještenost mladih i zatvorenost društva prema volontiranju i značaju civilnog društva. Zbog toga je neophodno da se pruži puna podrška osnivanju volonterskih organizacija. Na Cetinju postoji volonterski klub mladih koji se bavi brigom o starim licima, a broji samo dva člana (Prema podatku dobijenom iz Crvenog krsta, Volonterska grupa koja se brine o starim licima nosi naziv - Organizacija mladih Crvenog Krsta).

- Neinformisanost mladih o mogućnostima volontiranja na regionalnom i međunarodnom nivou

Slika stanja jeste slaba opšta informisanost o značaju i vrijednosti volonterizma i mali broj onih koji bi trebalo mladima da skrenu pažnju na sve prednosti koje pruža volonterski rad. Mladi su danas koliko neobaviješteni toliko i nezainteresovani za volonterizam. Uglavnom ga opisuju kao gubljenje vremena jer to ne donosi zaradu. Nerazvijenost volonterskih servisa i neprepoznavanje njihovog značaja kao oblika „doživotnog učenja“ i konstruktivnog strukturisanja slobodnog vremena, mladih na Cetinju, smanjuje mogućnosti za uključivanje i doprinos mladih razvoju zajednice. Mladi na Cetinju su nedovoljno informisani o mogućnostima “volonterskog rada” na regionalnom i međunarodnom nivou.

4. Nedostatak uslova za kvalitetnije provođenje slobodnog vremena mladih na selu

- Nedostatak sadržaja namijenjenih mladima na selu

Još jedan od naznačenih problema, kod provođenja slobodnog vremena, jeste dostupnost takvih sadržaja mladima iz ruralnih područja. Problem mladih na selu je i nedostupnost sportskih terena i sadržaja. Mladi na selu ističu da tokom ljeta ima više dešavanja u njihovoj zajednici, ali da i tada najčešće vrijeme mogu da provode u šetnji ili na jednom sportskom terenu. Prevoz do Podgorice ili Cetinja, kada su u pitanju neka dešavanja u kulturi ili sportu, nije organizovan tako da su u tom slučaju uskraćeni. Mladi se ovdje najčešće bave sportom, tako da je potrebno osnovati neki sportski klub kako bi se mogli razvijati kao sportisti. Veoma posjećena manifestacija su i sportske igre koje se organizuju ljeti i koje svake godine imaju nove sponzore.

5. Nepostojanje sadržaja za mlade OSI i Rome

- Neadekvatni uslovi za aktivnosti mladih OSI u slobodnom vremenu

Veći broj aktivnosti je nedostupan mladima sa invaliditetom, a neki od njih nemaju ni jasno razgraničen pojam slobodnog vremena. „U slobodno vrijeme najčešće crtamo, čitamo i slušamo muziku...“, kažu mladi, dok roditelji ističu da „...nemaju slobodnog vremena, škola, terapija i učenje kod kuće...To je to.“ „Voljeli bismo da ima više nekih priredbi“, kažu mladi OSI. Talentovane OSI nemaju programe stipendiranja ili podrške talentu, posebno ako ne pohađaju redovno školovanje, ipak, organizovana je jedna izložba na kojoj je jedna OSI izlagala svoje radove u saradnji sa Srednjom likovnom školom.

Svi sadržaji za populaciju OSI svode se na aktivnosti nevladinih organizacija koje se bave populacijom OSI ili okupljaju OSI.

- Nerazvijeni programi za provođenje slobodnog vremena mladih Roma

U slobodno vrijeme mladi Romi najčešće pomažu roditeljima, ili se trude da sustignu propušteno gradivo. Neki treniraju određene sportove ali problem predstavlja i prevoz za potrebe treninga. Prostor za provođenje kvalitetnog slobodnog vremena je mali i u naselju nema mjesta za igralište ili nešto slično zato što je prostor oko naselja privatno vlasništvo na kom oni ne mogu boraviti.

Uvid u postojeće strategije i dokumenta

1. Nacionalni plan akcije za mlade (2007. godine) se bavi potrebama i problemima mladih u oblasti slobodnog vremena kroz unapređenje aktivnosti u školama (u okviru časova i van njih), podrška otvaranju omladinskih klubova, podsticanje i razvoj programa koji se bave njegovanjem i razvijanjem kulture mladih, povećanje dostupnosti profesionalnih sportskih objekata i rekvizita mladima.

2. Nacionalni program prevencije neprihvatljivog ponašanja djece i mladih (2005. godine) kao jedan od strateških ciljeva navodi se „stvaranje povoljnih uslova za potpunije i uspješnije vaspitanje, obrazovanje i zaštitu mladih, naročito među rizičnim kategorijama stanovništva“, zatim „mobilisanje raspoloživih potencijala radi informisanja stanovništva o rizičnim faktorima DNP⁴⁷ i promocije stilova života koji doprinose uspješnoj prevenciji NPM⁴⁸“.

3. Izmenjena i dopunjena Evropska povelja o participaciji mladih u lokalnom i regionalnom životu usvojena od strane Kongresa lokalnih i regionalnih vlasti Evrope (2003. godine) se kroz dio - Politika sporta, dokolice i društvene aktivnosti bavi organizovanjem različitih aktivnosti i podrškom lokalnih i regionalnih vlasti u vidu odgovarajućih mjera.

---

⁴⁷ DNP - Društveno neprihvatljivo ponašanje

⁴⁸ NPM – Neprihvatljivo ponašanje mladih

Pravna regulativa

U oblasti slobodnog vremena ne postoji zakonska regulativa koja se odnosi samo na ovu oblast, već je ona regulisana nizom zakona i zakonskih rješenja.

- **Zakon o visokom obrazovanju**
- **Zakon o sportu**
- **Zakon o volonterskom radu**

2. Zakon o visokom obrazovanju („Službeni list CG”, br. 60/03, 45/10 i 47/11) član 25. Zakona o visokom obrazovanju kao jednu od bitnih odrednica za izdavanje licenci obrazovnim institucijama navodi postojanje „prostorija za vannastavne aktivnosti studenata“.

3. Zakon o sportu ("Sl. list Crne Gore", br. 36/11 od 27.07.2011) članom 1. definiše: „Sport je organizovana fizička ili druga aktivnost, odnosno djelatnost koja se obavlja po utvrđenim pravilima radi očuvanja, unaprjeđivanja i razvoja psihofizičkih sposobnosti i sportskih znanja, zadovoljenja potreba za kretanjem i igrom, sportsko izražavanje i stvaralaštvo i postizanje sportskih rezultata na svim nivoima. Ovaj zakon reguliše djelatnosti kao što su: *sportska rekreacija, vannastavne školske i studentske sportske aktivnosti a podstiče i sportske aktivnosti lica sa invaliditetom.*

4. Zakon o volonterskom radu ("Sl. list Crne Gore", br. 26/10 od 07.05.2010, 31/10 od 04.06.2010) članom 2, 3 i 4. definiše volonterski rad, dobrovoljnost volonterskog rada i volontere kao lica koja obavljaju volonterski rad.

SLOBODNO VRIJEME - ČETVOROGODIŠNJA STRATEGIJA 2012 – 2015

Strateški cilj

1. Obezbeđivanje uslova za aktivno i kreativno provođenje slobodnog vremena mladih i njihovu edukaciju

Specifični cilj

- 1.1. Prilagoditi prostor za provođenje slobodnog vremena mladih

Aktivnosti

- 1.1.1. Organizovati zajedničke sastanke predstavnika mladih, NVO, institucija, ustanova u cilju obezbeđivanja prostora za mlade
1.1.2. Pokrenuti inicijativu od strane Savjeta mladih, NVO, institucija i ustanova prema Sekretarijatu za socijalnu politiku i mlade za adaptiranje nekog od postojećih prostora u gradu, a za potrebe mladih
1.1.3. Analiza terena i pronalaženje odgovarajućeg prostora
1.1.4. Usvojiti odluku u lokalnom parlamentu o adaptiranju i opremanju prostora za organizovano okupljanje mladih
1.1.5. Izraditi projektnu dokumentaciju za adaptiranje prostora i adaptacija prostora

Indikatori

- 1.1.1. Održani sastanci, broj učesnika na sastancima
1.1.2. Podnesena inicijativa, broj medijskih priloga o inicijativi, formiran tim za pokretanje inicijative, broj članova tima, rezultati sastanaka tima
1.1.3. Analiza terena urađena i pronađen odgovarajući prostor za adaptaciju
1.1.4. Usvojena Odluka u lokalnom parlamentu
1.1.5. Izrađena projektna dokumentacija za adaptiranje prostora, adaptacija prostora

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

- 1.1.1 – 1.1.5. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, javne ustanove, institucije, Savjet mladih, NVO
Učešće u realizaciji: Mediji, donatori

Strateški cilj

2. Povećanje broja zainteresovanih mladih za različite sadržaje

Specifični cilj

- 2.1. Veće angažovanje mladih u osmišljavanju i realizaciji sadržaja

Aktivnosti

- 2.1.1. Organizovati istraživanje o programima interesantnim mladima
2.1.2. Postaviti program prema rezultatima istraživanja

2.1.3. Realizacija programa i sadržaja koji bi angažovali mlade i koji bi, samim tim, bili interesantni mladima

Indikatori

2.1.1. Realizovano istraživanje, broj učesnika u istraživanju, rezultati istraživanja

2.1.2. Broj realizovanih programa prema rezultatima istraživanja

2.1.3. Broj mladih koji učestvuju u sadržajima, zadovoljstvo mladih sadržajima

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.1.1 – 2.1.3. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Sekretarijat za kulturu i sport, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih, škole, fakulteti, mjesne zajednice, mediji, donatori

Specifični cilj

2.2. Veći broj raznovrsnih vannastavnih aktivnosti

Aktivnosti

2.2.1. Prema rezultatima istraživanja postaviti program vannastavnih aktivnosti

2.2.2. Realizacija programa vannastavnih aktivnosti

Indikatori

2.2.1. Definisani program vannastavnih aktivnosti

2.2.2. Pokrenute vannastavne aktivnosti, broj mladih uključenih u vannastavne aktivnosti, kvalitet programa vannastavnih aktivnosti, zadovoljstvo mladih programima

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.2.1 – 2.2.2. Odgovornost za realizaciju: Škole i fakulteti

Učešće u realizaciji: NVO, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Ministarstvo prosvjete i sporta, mediji, donatori

Specifični cilj

2.3. Stvoriti uslove za otvaranje Omladinskog kluba

Aktivnosti

2.3.1. Formirati tim za rad sa mladima u Omladinskom klubu

2.3.2. Predlog plana i programa Omladinskog kluba

2.3.3. Sprovesti anketu među mladima o planu i programu

2.3.4. Postaviti plan i program na osnovu sugestija mladih

2.3.5. Edukacija za tim koji će raditi sa mladima

2.3.6. Medijska promocija Kluba

Indikatori

- 2.3.1. Formiran tim, broj članova tima
- 2.3.2. Predložen plan i program Omladinskog kluba
- 2.3.3. Sprovedena anketa među mladima o planu i programu, broj mladih koji su učestvovali, rezultati ankete
- 2.3.4. Prihvaćene sugestije mladih i dopunjen plan i program
- 2.3.5. Broj edukacija za tim, zadovoljstvo tima edukacijama, otvoren Omladinski klub, povećan broj sadržaja
- 2.3.6. Broj medijskih priloga o Klubu

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.3.1 – 2.3.6. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Škole i fakulteti, Savjet mladih, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, donatori, mediji

Specifični cilj

- 2.4. Podržati veće učešće mladih u sportskim aktivnostima

Aktivnosti

- 2.4.1. Inicijativa savjeta roditelja i mladih za smanjivanje članarina u sportskim klubovima
- 2.4.2. Osnivanje amaterskih sportskih klubova a prema interesovanjima mladih

Indikatori

- 2.4.1. Pokrenuta inicijativa, smanjena članarina za sportske klubove, zadovoljstvo mladih mogućnostima učešća u sportskim aktivnostima
- 2.4.2. Broj osnovanih amaterskih klubova, broj i zadovoljstvo mladih koji su uključeni

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.4.1. Odgovornost za realizaciju: Savjeti roditelja, Savjet mladih

Učešće u realizaciji: NVO, škole, fakulteti, mediji, donatori, sportski klubovi

2.4.2. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za kulturu i sport, Savjet mladih

Učešće u realizaciji: NVO, škole, fakulteti, mediji, donatori, sportski klubovi

Strateški cilj

3. Omogućiti informisanje mladih o značaju i vrijednosti volonterizma

Specifični cilj

- 3.1. Podržati osnivanje volonterskih organizacija

Aktivnosti

- 3.1.1. Organizovati sastanke sa postojećim volonterskim organizacijama u Crnoj Gori
- 3.1.2. Prezentacija o načinu i postupku formiranja volonterske organizacije

3.1.3. Osnovati volontersku organizaciju i volonterske programe u gradu (u javnim zdravstvenim ustanovama, NVO, organizacijama koje se bave pitanjima OSI i dr.)

Indikatori

3.1.1. Rezultati sastanaka, broj učesnika u sastancima

3.1.2. Realizovane prezentacije i predavanja, broj organizacija koje se bave volonterizmom a koje su uzele učešća u sastanku i prezentacijama i predavanjima, broj mladih koji su učestvovali, broj medija koji su ispratili dešavanje

3.1.3. Broj osnovanih volonterskih organizacija u gradu, broj mladih uključenih u rad volonterskih organizacija

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.1.1 – 3.1.3. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Savjet mladih, škole, fakulteti, mediji, donatori

Specifični cilj

3.2. Povećana informisanost mladih o mogućnostima volontiranja na regionalnom i međunarodnom nivou

Aktivnosti

3.2.1. Organizovati radionice, tribine, seminare posvećene volonterizmu

3.2.2. Organizovati kampanju o važnosti razvoja kulture volontiranja

Indikatori

3.2.1. Broj radionica, tribina, seminara o volonterizmu, broj učesnika, evaluacija radionica, tribina i seminara

3.2.2. Organizovana kampanja, broj mladih koji su učestvovali, broj podijeljenih brošura, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.2.1 – 3.2.2. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Savjet mladih, škole, fakulteti, mediji, donatori

Strateški cilj

4. Stvaranje uslova za kvalitetnije provođenje slobodnog vremena mladih na selu

Specifični cilj

4.1. Podržati realizaciju sadržaja namijenjenih mladima na selu

Aktivnosti

4.1.1. Organizovati turnire mladih iz mjesnih zajednica u gradu sa mladima na selu

4.1.2. Organizovati manifestacije zabavnog sadržaja koje bi osmislili mladi iz grada zajedno sa svojim vršnjacima na selu

4.1.3. Organizovati tribine i predavanja a na različite teme za mlade na selima

Indikatori

- 4.1.1. Organizovani turniri mladih iz mjesnih zajednica u gradu sa mladima na selu, broj učesnika, broj medijskih priloga
- 4.1.2. Organizovane manifestacije zabavnog sadržaja koje bi osmislili mladi iz grada za svoje vršnjake na selu, broj učesnika, broj medijskih priloga
- 4.1.3. Organizovane tribine i predavanja, a na različite teme za mlade na selima, broj učesnika, broj medijskih priloga

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

- 4.1.1 – 4.1.3. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Sekretarijat za lokalnu samoupravu, Sekretarijat za kulturu i sport
Učešće u realizaciji: Savjet mladih, škole, sportski klubovi, javne ustanove, NVO, mediji, donatori

Strateški cilj

5. Stvaranje uslova za uspostavljanje sadržaja i programa namijenjenih mladim Romima i OSI

Specifični cilj

- 5.1. Stvoriti uslove za realizaciju sadržaja za mlade OSI

Aktivnosti

- 5.1.1. Analiziranje dostupnosti sportskih terena mladim OSI
- 5.1.2. Zajedničke aktivnosti predstavnika mladih OSI sa amaterskim sportskim klubovima u gradu
- 5.1.3. Organizovati sportsku olimpijadu za mlade OSI
- 5.1.4. Osmisliti program kulturnih sadržaja za mlade OSI

Indikatori

- 5.1.1. Urađena analiza dostupnosti sportskih terena mladim OSI, rezultati analize
- 5.1.2. Broj aktivnosti, broj mladih OSI koji su učestvovali, broj medijskih priloga
- 5.1.3. Formiran tim za osmišljavanje programa sportske olimpijade za mlade OSI, organizovana olimpijada, broj učesnika, broj medijskih priloga
- 5.1.4. Kreiran program kulturnih sadržaja za mlade OSI

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

- 5.1.1 – 5.1.4. Odgovornost za realizaciju: Udruženja OSI

Učešće u realizaciji: Sekretarijat za kulturu i sport, Savjet mladih, škole, sportski klubovi, javne ustanove, NVO, mediji, donatori

Specifični cilj

- 5.2. Uspostaviti programe namijenjene kvalitetnijem provođenju slobodnog vremena mladih Roma

Aktivnosti

- 5.2.1. Organizovati turnir u malom fudbalu sa učešćem mladih Roma
- 5.2.2. Kreirati program sportskih i kulturnih sadržaja za mlade Roma

Indikatori

5.2.1. Organizovan turnir u malom fudbalu, broj učesnika Roma, broj medijskih priloga

5.2.2. Kreiran program kulturnih sadržaja za mlade OSI

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

5.2.1 – 5.2.2. Odgovornost za realizaciju: Udruženja Roma

Učešće u realizaciji: Sekretarijat za kulturu i sport, Savjet mladih, škole, sportski klubovi, javne ustanove, NVO, mediji, donatori

PLAN AKCIJE 2012 - SLOBODNO VRIJEME

IZNOS: 1800 €

Strateški cilj: 1. Obezbeđivanje uslova za aktivno i kreativno provođenje slobodnog vremena mladih i njihovu edukaciju

Specifični cilj: 1.1. Prilagoditi prostor za provođenje slobodnog vremena mladih

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Organizovati zajednički sastanak predstavnika mladih, NVO, institucija, ustanova u cilju obezbeđivanja prostora za mlade	- održan sastanak - broj učesnika na sastancima	Savjet mladih, NVO, institucije, javne ustanove, institucije, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade	2012. godina	Mediji, donatori	600 €

Strateški cilj: 2. Povećanje broja zainteresovanih mladih za sadržaje

Specifični cilj: 2.1. Veće angažovanje mladih u osmišljavanju i realizaciji sadržaja

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Organizovati istraživanje o programima interesantim mladima	- rezultati istraživanja - broj učesnika u istraživanju	NVO	2012. godina	Sekretarijat za kulturu i sport, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih, škole, fakulteti, mjesne zajednice, mediji, donatori	1200 €

PORODICA

ANALIZA STANJA

Iako nam se čini da o porodici uglavno dosta znamo, njeno naučno proučavanje nije nimalo lako, tako da u ovoj oblasti postoji niz neraščišćenih pitanja i problema – počev od istorijskog razvoja porodice, preko njene strukture i funkcija, odnosa prema društvu, unutrašnjih odnosa i dinamike.

Porodica je osnovna društvena ćelija, i jedna od najsloženijih, najstarijih i najtrajnijih društvenih grupa. Ona je osnova društva, na kojoj se gradi svaka druga zajednica i društvo u cjelini. Porodica nije statična zajednica, već prilično elastična i podložna promjenama koje nastaju pod uticajem djelovanja kako unutrašnjih tako i spoljašnjih faktora. Funkcije porodice mogu se odrediti na četiri nivoa: biološkom, ekonomskom, edukativnom i psiho-socijalnom. Iz navedenih nivoa funkcija porodice, proističu i kriterijumi za procjenu njene funkcionalnosti, odnosno disfunkcionalnosti. Veoma je važno da li dijete živi u potpunoj, nepotpunoj, integrisanoj ili dezintegrisanoj porodici.

Vrijeme tranzicije, ratova u okruženju, ekonomska kriza društva i ekonomska nesigurnost pojedinca i porodice u značajnoj mjeri su doprinijeli narušavanju porodične kohezije, pojačane migracije i pada nataliteta.

Identifikovani problemi i potrebe mladih

U toku rada na izradi Lokalnog plana akcije za mlade identifikovani su, za oblast porodica, sljedeći problemi i potrebe mladih:

1. Povećan stepen disfunkcionalnosti porodice

- Učestalost pojave narušenog i otuđenog odnosa roditelj - adolescent, jaz u komunikaciji, nerazumijevanje i netolerancija u porodičnim odnosima

Porodice u kojima su se nekada razvijala bliskost i privrženost među članovima, zamjenjuje jaz između supružnika, kao i između roditelja i djece, i to usljed loše komunikacije, nedostatka pažnje i podrške te nerazumijevanja i ravnodušnosti. Sve ovo za posljedicu često ima usamljenost, zatvorenost, depresiju, kao i odavanje porocima kao što su narkomanija, alkoholizam, pušenje i kocka, a nasilje postaje sve prisutnije. Kladionice i video igrice su mjesta gdje mladi provode dosta svog slobodnog vremena. U većini slučajeva roditelji su najviše opterećeni stvaranjem materijalnih dobara, pa često ne primećuju ove promjene kod svoje djece dok problemi ne postanu preveliki.

Na osnovu podataka iz istraživanja Kancelarije za prevenciju narkomanije, koje je sprovedeno 2009. godine, sadržanog u publikaciji „Istraživanje postojanosti droga među mladima“, registrovan je, podatak prisutnosti pušenja, alkohola i droge kod mladih od 14 do 30 godina i to: 35,97% mladih se izjasnilo da puši, 81,72% mladih je probalo alkohol, a 20,8% je probalo drogu.

- Pojava različitih oblika nasilja u porodici

Nasilje koje je sve prisutnije u porodici karakteristično je kako za patrijarhalna tako i za savremena društva bez obzira na njihovu ekonomsku i ukupnu razvijenost. Nasilje u porodici ima svoje korijene pored finansijskih razloga, i u frustracijama, strahu, neizvjesnosti i teškoćama koje pojedini članovi doživljavaju u društvu i to prenose na porodicu.

Preko Službe Centra za socijalni rad, Multidisciplinarni operativni tim - MOT je ukupno obradio 3 predmeta u 2010. godini. Isti su se odnosili na bitno poremećene odnose na relaciji roditelj – dijete, nakon razvoda braka njihovih roditelja. Nasilje (fizičko, psihičko, seksualno, i dr.) predstavlja jedan od najtežih problema sa kojima se suočavaju članovi porodice. Centar u postupcima za zaštitu od nasilja u porodici prvenstveno djeluje savjetodavno, bilo neposredno bilo uključanjem stručnog tima, pa shodno zauzetom stavu preduzima mjere iz svoje nadležnosti (smještaj u ustanovi socijalne i dječije zaštite, itd.)⁴⁹. U porodičnom nasilju sve češće susrećemo i oblike nasilja *djece nad roditeljima*. Uzroci su različiti: osećaj teškoće u porodici, sukob oko odrastanja, porodičnih obaveza, odgovor na različite zabrane, materijalna situacija, kriminal, narkomanija, alokoholizam i dr.

- Pojava povećanog broja mladih koji dolaze u sukob sa zakonom

Devijantno ponašanje definisano je u odnosu na društvene norme, a ne u odnosu na strukturu ličnosti. Kada je u pitanju pojava devijantnog ponašanja kod djece i mladih na Cetinju, razloge treba tražiti u uzrocima ovog društvenog problema a ne u posljedicama. Uzroke devijantnog ponašanja prvo treba tražiti u porodici, a zatim u školi i društvu. Nasilje (pitičko, fizičko) ostavlja velike posljedice na djecu i njihov dalji psihofizički razvoj.

Činjenica je da maloljetnici većinu devijantnih oblika ponašanja pokazuju upravo u slobodno vrijeme, “20, 68% mladih od 14-30 godina izjasnilo se da *vrlo često* ima previše slobodnog vremena, a 30,5% se izjasnilo da *ponekad* ima previše slobodnog vremena”⁵⁰. To ne znači da je neorganizovano slobodno vrijeme direktni i jedini uzrok ovakvog ponašanja. Uzroci i razlozi su mnogo kompleksniji i vezani su za društvene okolnosti i individualne sklonosti i mogućnosti mlade osobe.

Centar za socijalni rad Podgorica – Područna služba Cetinje, radi i u okviru djelatnosti praćenja mladih sa poremećajima u ponašanju čiji je broj, posljednjih godina, u porastu. Rad se odvija u saradnji sa specijalizovanim stručnim timom, koji se bavi delinkvencijom. Tokom prošle godine registrovano je 107 maloljetnih počinioca krivičnih djela i prekršaja.

- Povećan broj razvoda brakova

Još jedan evidentan problem sa kojim se suočavaju porodice na Cetinju je i povećan broj razvoda brakova. Najčešći razlozi za podnošenje zahtjeva za razvod braka su: ekonomski, prevara partnera, sukobi mišljenja koji se obično javljaju u situacijama kada se radi o paru koji predstavlja spoj tradicionalnog i savremenog, loša komunikacija, razlike u vaspitanju ili kontradiktorni stavovi supružnika na položaj žena i muškaraca, nasilje i alkoholizam, mladi s poremećajima ponašanja i problemima zavisnosti.

Mladi Cetinja su najčešće “ekonomski zavisni od roditelja, nemaju siguran i stabilan posao i najčešće stanuju s roditeljima ili u njihovoj blizini”⁵¹. “Broj sklopljenih brakova na Cetinju u 2010. godini iznosi 108, broj razvoda 24, a nijedno maloljetno lice nije sklopilo brak. U toku 2009. godine broj sklopljenih brakova je 141, od kojih je 18 naknadnih upisa, razvedenih 4, a jedno maloljetno lice je sklopilo brak.”⁵². Podaci iz Osnovnog suda Cetinje govore da je zaključno sa 01.01.2010. godine bilo 20 predmeta u radu vezano za razvode brakova, zaključno sa 31.12.2010. godine bilo je 74 predmeta u radu, od toga je završen 61 predmet, odnosno 61 brak je pravosnažno okončan, a 54 nova predmeta su pokrenuta u 2010. godini.

Na osnovu dobijenih podataka možemo zaključiti da je broj razvoda brakova u porastu.

---

⁴⁹ Godišnji izvještaj Službe Centra za socijalni rad/Područna služba Cetinje za 2010. godinu

⁵⁰ Iz Istraživanja postojanosti droga među mladima i saznanja o štetosti uticaja psihoaktivnih supstanci kod učenika i roditelja, Kancelarija za prevenciju i suzbijanje narkomanije

⁵¹ Analiza rezultata istraživanja potreba i problema mladih i kapaciteta i spremnosti struktura da se bave mladima, Centar za mlade - Proactive, 2011. godine

⁵² Podaci preuzeti iz Sekretarijata za lokalnu samoupravu – Matična služba

2. Predrasude i stereotipi prema institucionalnom rješavanju porodičnih problema

- Nedovoljna informisanost mladih i roditelja o institucijama koje se bave porodičnom problematikom

Kategorijom mladih se niko posebno ne bavi što otežava identifikaciju problema i definisanje strategija za pomoć i podršku mladima u porodici. Uloga CSR je da otkriva, proučava, prati životne teškoće i potrebe građana, i da u ime društva pruža pomoć neposredno (upravnim postupkom, materijalnim davanjima, savjetodavnim ili vaspitnim mjerama), ili kad je neophodno upućivanjem prema drugim nadležnim službama i ustanovama. Dosadašnji vid pružanja pomoći tipa: upućivanje djeteta na rad sa školskim psihologom, ili uključivanja i praćenja od strane socijalnog radnika kod mladih i njihovih porodica se zasnivao na doživljaju još jedne kazne za postojeći problem (zbog stida koji osjećaju što se to baš njima dešava, zbog očuvanja ugleda porodice, nedostatka samopouzdanja i nemogućnosti da nađu izlaz iz postojećeg problema), a ne kao pomoć i pružanje podrške u prevazilaženju istog. Informacije o radu i sadržajima institucija i programa, koji se bave porodičnom problematikom – kako to potkrepljuju i rezultati istraživanja - ne dopijevaju do mladih tj. mladi nemaju jasnu sliku na koji način mogu dobiti ovu podršku.

- Predrasude i stereotipi mladih o institucionalnom rješavanju porodičnih problema zbog “etiketiranja” u zajednici i nedovoljna otvorenost institucija

Mladi i porodice institucionalni vid pomoći, pri rješavanju problema, doživljavaju kao svojevrsan vid „etiketiranja” zbog čega mnogi odustaju od takvih usluga i vidova pomoći. Iz tog razloga treba da se izađe iz okvira porodice, uključivanjem institucija, informisanošću mladih o načinima rješavanja problema, kako bi se porodici pomoglo da razjasni konflikte i otkrije alternativne načine za njihovo rješavanje.

3. Nepostojanje stimulativnih programa za mlade bračne parove

- Kasno stupanje u brak zbog ekonomske i socijalne zavisnosti od roditelja

Analizom društvenih okolnosti utvrđeno je da mladi sa Cetinja, kao i uopšte mladi u Crnoj Gori, kasnije stupaju u brak ili ostaju sa porodicom u svojoj primarnoj porodici miješajući pozicije djece i roditelja u višegeneracijskoj podjeli uloga. Iz navedenog se može vidjeti da su neophodni programi podrške kako bi se povećale mogućnosti za mlade koji planiraju zasnivanje porodice. Evidentno je da ne postoje istraživanja i podaci o trenutnom stanju potreba mladih bračnih parova. Rješavanje stambenog pitanja je jedan od najvećih životnih izazova sa kojim se suočavaju mladi ljudi. U nedostatku pristupačne i adekvatne podrške za rješavanje stambenog problema, mladi ljudi koji to mogu, obraćaju se bankama tražeći dugoročne stambene kredite sa nimalo povoljnim kamatnim stopama.

U čitavom nizu problema vezanih za stambenu problematiku mladih, izdvajaju se dva ključna pitanja:

- Kako omogućiti povoljnije uslove za stambene kredite za mlade bračne parove?
- Kako omogućiti kupovinu stambenog prostora po nižim cijenama od tržišnih za mlade bračne parove?

Ukoliko se situacija u pogledu rješavanja stambenog pitanja mladih ne promijeni, nastaviće se negativni trendovi kao što su nizak natalitet, starenje stanovništva, odlazak mladih ljudi u inostranstvo, smanjenje broja radno sposobnog stanovništva i dalje pogoršavanje demografske i socijalne slike.

- Nepostojanje programa stipendiranja studenata mladih bračnih parova

Mladi koji bi nakon sklopljenog braka željeli studirati, kao i oni koji se u toku studiranja odluče oženiti/udati ali zbog finansijske situacije nijesu u mogućnosti nastaviti studiranje, je veliki i to predstavlja samo još jedan u nizu problema sa kojima se suočavaju mladi Cetinja.

- Migracija mladih sa sela zbog neadekvatnih uslova i nemogućnosti zasnivanja porodice

Problem migracije mladih sa sela je sve veći problem Prijestonice Cetinje. “Sadržaja za mlade kao i za cijelo stanovništvo nema. Nepostojanje prodavnica, nedostupnost zdravstvene zaštite, dežurnog ljekara, apoteka su samo neki od problema sa kojima se susreću, tako da usljed neadekvatnih uslova za život, većina želi napustiti selo. Mladi sa sela slobodno vrijeme provode za računarom ili u šetnji, ali im nedostaje i mjesto okupljanja i organizovana dešavanja koja bi im bila interesantna.”⁵³

4. Tradicionalan odnos prema formiranju porodice kod romske populacije

- Prinudni brakovi koje ugovaraju porodice za pripadnike romske populacije

Na teritoriji Prijestonice Cetinje, živi 102 Roma, mladih od 15-29 godina ima ukupno 28. Većina porodica, kojih ima ukupno 24, nastanjena je u romskom naselju „Zagrablje”, koje je udaljeno od Cetinja oko 5 km. Stanuju u drvenim barakama koje su izgrađene 1988. godine i koje su dobili na korišćenje od lokalne uprave, bez uslova za normalan život zbog blizine deponije, što veoma loše utiče na njihovo zdravlje. Njihovu situaciju još više ugrožava činjenica što su uglavnom zaposleni u Javnom komunalnom preduzeću, gdje ostvaruju lični dohodak u iznosu od 150 €, na poslovima čistača ulica i održavanja higijene.

Preko Službe Centra za socijalni rad Cetinje, materijalno zaštitnim pravom obuhvaćeno je 6 porodica. U prošloj godini Ministarstvo rada i socijalnog staranja je za nekoliko porodica koje su se zbog izuzetno teških materijalnih, zdravstvenih i stambenih prilika našle u stanju socijalne potrebe dodijelilo jednokratne novčane pomoći.

Loši socio-ekonomski uslovi su podloga za njegovanje postojećih tradicionalnih odnosa u porodici, pa je i dalje prisutno prinudno ugovaranje brakova. Roditelji preko prijatelja i poznanika ugovaraju brakove za svoju žensku djecu, i za taj ugovor po dogovoru plaćaju od 1000 - 4000 €, zavisno od materijalnog stanja⁵⁴.

U tom smislu potrebno je razvijati programme edukacije na temu: *nezasnivanja brakova ispod 18 godina, nesklapanja ugovorenih brakova, insistirati na obrazovanju i zapošljavanju ženske djece, podizati svijest Roma o značaju planiranja porodice, značaju i važnosti ličnih isprava i neophodnost pribavljanja istih.*

5. Neriješena stambena pitanja OSI

- Neadekvatna socijalna primanja

U mnogim zvaničnim dokumentima, OSI su prepoznate kao kategorija stanovništva koja se nalazi na donjoj ljestvici siromaštva i socijalne isključenosti.

U Prijestonici Cetinje nema preciznih i pouzdanih podataka o OSI, naročito o vrstama i stepenu invalidnosti.

Na evidenciji službe Centra za socijalni rad Cetinje, ima 270 korisnika njege i pomoći drugog lica i 69 korisnika lične invalidnine. Preko Centra su, lica sa tjelesnom, mentalnom i senzornom ometenošću, smještena u odgovarajuću ustanovu socijalne i dječije zaštite tj. u JU Zavod “Komanski most” Podgorica

---

⁵³ Analiza rezultata istraživanja potreba i problema mladih i kapaciteta i spremnosti struktura da se bave mladima, Centar za mlade - Proactive, 2011. godine

⁵⁴ Nevladina organizacija „Romi sa Cetinja”

- 7 korisnika. Broj korisnika u ustanovama van Crne Gore je 2 (Dom za djecu i omladinu ometenu u mentalnom razvoju Sremčica, i u Domu za lica ometena u razvoju Kulina), 1 korisnik je smješten u Dom za duševno oboljela lica Čurug, ali na teret korisnika⁵⁵.

To su kratkoročni oblici pomoći, koji ne ulaze u suštinu rješavanja problema, već samo trenutno olakšavaju situaciju OSI. Nijedno dijete nije usvojeno ili primljeno u trajno ili privremeno starateljstvo, a takođe ni smješteno u hraniteljsku porodicu.

Može se zaključiti da je u postupku zbrinjavanja OSI, potrebno uložiti još mnogo napora u cilju njihovog trajnijeg i adekvatnijeg zbrinjavanja i pružanja pomoći. Udruženja OSI imaju značajnu ulogu, a u Cetinju postoje i rade 5:

1. Udruženje paraplegičara,
2. Republičko udruženje cerebralaca Cetinja,
3. Udruženje slijepih i slabovidih,
4. Udruženje gluvi i nagluvi,
5. Udruženje „Razvitak”.

Udruženje „Razvitak” je počelo sa radom prije 14 godina i ima ukupno 30 članova, uzrasta od 2 – 36 godina. Prijestonica Cetinje ustupila je na korišćenje prostorije, gdje je obezbijeđen individualni stručni rad pedagoga, fizikalna terapija, dnevni boravak od četiri sata⁵⁶.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je u saradnji sa lokalnom samoupravom stvorilo uslove za otvaranje dnevnog centra. Taj projekat je već u fazi realizacije (kupljen je prostor sa kućom koja je u izgrani, i obezbjeđena su novačna sredstva u iznosu od 30.000 €). Izgradnja tog dnevnog centra zamišljena je etažno sa prilagođenom infrastrukturom, kao i programskim sadržajem i konceptom rada koji je usklađen sa potrebama djece i mladih sa teškoćama u razvoju.

OSI žive u vrlo lošim uslovima, jer su novčani cenzusi za pomoć niski i ne uvažavaju činjenicu da su njihovi životni troškovi znatno veći od troškova osoba koje nemaju invalidnost. Invalidnost ne ugrožava samo onoga ko je OSI već i cijelu porodicu, a u gradu ima dosta porodica u kojima žive OSI i koje žive kao podstanari, i u neadekvatnim uslovima stanovanja⁵⁷.

Problem jedinstvene evidencije o OSI nameće se prilikom svakog pokušaja rješavanja njihovih problema. Centralna, osnovna baza podataka je neophodna, jer predstavlja polaznu tačku prilikom pokretanja svake inicijative.

Uloga i funkcija Centra za socijalni rad, i podaci o broju njegovih korisnika

Centar za socijalni rad – Područne službe Cetinje bavi se radom koji se odnosi na problematiku porodice. U prvom redu to se odnosi na socijalno ugrožene porodice, koje preko ove službe ostvaruje pravo na Materijalno obezbjeđenje porodice. U 2008. godini bilo je 415 korisnika, a u 2009. godini 382 korisnika. Trenutno broj korisnika MOP-a je 228. Jedna od izvedenih takođe zaštitnih prava je pravo na dječiji dodatak koji ostvaruju djeca korisnika MOP-a i djeca sa mentalnom, tjelesnom i senzornom ometenošću i u ovom trenutku taj broj je 514.

---

⁵⁵ Godišnji izvještaj Službe Centra za socijalni rad/Područna služba Cetinje za 2010. godinu

⁵⁶ Podaci dobijeni od predstavnika Udruženja „Razvitak”

⁵⁷ Analiza rezultata istraživanja potreba i problema mladih i kapaciteta i spremnosti struktura da se bave mladima, Centar za mlade - Proactive, 2011. godine

Preko ove službe takođe imamo korisnike njege i pomoći od strane drugog lica i u 2010. godini je bilo 270 korisnika, a lične invalidnine 69 korisnika.⁵⁸ Navedeno pravo se priznaje bez obzira na socijalno ekonomske uslove porodice i zasnovano je isključivo na zdravstvenom stanju korisnika. Rad Centra i njegove ingerencije ma koliko složene i kompleksne bile nijesu dovoljne za kontinuirano praćenje i bavljenje porodičnom problematikom.

Uvid u postojeće strategije i dokumenta

1. Nacionalni plan akcije za mlade (2007. godine) definisao je da se porodicom u našoj sredini niko ne bavi sistemski čak ni kad problemi postanu takvi da se više ne mogu prikrivati, kada prevaziđu sposobnosti porodice, a nerijetko i ustanova. Veliki broj mladih dugo ostaje u zajednici s roditeljima zbog ekonomske zavisnosti. Nerijetko ostaju kod roditelja i kada formiraju sopstvenu porodicu. U takvim uslovima teško je uspostaviti ravnopravnost moći roditelja i njihove odrasle djece, raspodjelu uloga koje se dupliraju (odraslo dijete je istovremeno dijete i roditelj) i autoriteta.

2. Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori za period 2008-2012 (2007. godine) definiše da iako su prava iz oblasti socijalne zaštite već zastupljena u sadašnjem sistemu, neophodne su promjene koje su u skladu sa savremenim dostignućima socijalnog rada, kao i sa preuzetim međunarodnim obavezama u procesu integracije, kako bi sistem bio efikasniji i usklađen sa potrebama građana Crne Gore. Prava se moraju dograditi, operacionalizovati i obezbijediti mehanizmi njihove pravovremene i ekonomične primjene. Podsticanje zapošljavanja i poštovanje prava radnika su neizostavni dio socijalne kohezije, a istovremeno i značajan faktor sistema socijalne zaštite.

3. Nacionalni program prevencije neprihvatljivog ponašanja mladih (2004. godine) definiše da je neprihvatljivo društveno ponašanje lica u životnoj dobi do 25 godina, koje se označava neprihvatljivim ponašanjem mladih (dalje NPM), negativna društvena pojava koju omeđuju tri ključna kriterijuma: (1) ponašanje koje se bitno razlikuje od ponašanja većine ostalih mladih ljudi dotične sredine, (2) ponašanje koje predstavlja štetnost i/ili opasnost za pojedinca - subjekta ponašanja, a i za njegovu okolinu i (3) ponašanje koje zahtijeva dodatnu organizovanu stručnu i širu društvenu pomoć, bez koje nije moguće realno pretpostaviti da će mladi čovjek uspjeti prevazići takvo ponašanje.

4. Nacionalni program za prevenciju nasilja (2003. godine) utvrđuje da je nasilje kompleksan, višedimenzionalan problem pojedinca, porodice i društva. Javlja se u više oblika, kao: nasilje u međupartnerskim odnosima, seksualno nasilje, zlostavljanje i zanemarivanje djece, nasilje među mladima, zloupotreba starih, samonasilje, kolektivno nasilje i trafiking. Posljedice nasilja ugrožavaju zdravlje i život pojedinca, reproduktivnu i ekonomsku moć zajednice.

5. Konvencija o pravima djeteta iz 1989. godine bavi se različitim pravima djeteta i garantuje zaštitu prava djeteta.

6. Lokalni plan akcije za mlade - opštine Kotor, Bijelo Polje, Budva su konsultovali iz razloga što su pitanja mladih na ovom prostoru okvirno iste problematike.

Pravna regulativa

1. Porodični zakon

---

⁵⁸ Podaci dobijeni od Centra za socijalni rad Cetinje

2. **Zakon o zaštiti od nasilja u porodici**
3. **Zakon o krivičnom postupku**
4. **Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti**

1. Porodični zakon ("Sl. list CG", br. 01/07 od 09.01.2007) se kroz članove 1, 2, 4, 5, 61 – 87, bavi brakom, porodicom, odnosima u porodici, dužnostima države prema porodici, roditeljskoj ulozi i roditeljskim pravima.

2. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici ("Sl. list Crne Gore", br. 46/10 od 06.08.2010, 40/11 od 08.08.2011) članovima 2, 4, 8. objašnjava pojam nasilja u porodici, pravo na pomoć i zaštitu, oblike nasilja i u cjelosti se odnosi na zaštitu porodice od nasilja.

3. Zakon o krivičnom postupku ("Sl. list Crne Gore", br. 57/09 od 18.08.2009, 49/10 od 13.08.2010) reguliše i krivični postupak prema maloljetnim licima, počiniocima krivičnih djela i od člana 466. završno sa članom 506. regulišu se sve faze postupka: mjere i aktivnosti prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela, njihova prava i obaveze, tok postupka.

5. Zakon o socijalnoj i dječijoj zaštiti ("Sl. list RCG", br. 78/05 od 22.12.2005 i "Sl. list Crne Gore", br. 73/10 od 10.12.2010, 40/11 od 08.08.2011) članovima 13, 23, 24, od 34 do 37, 42, definiše pravo na materijalno obezbjeđenje porodice, na ličnu invalidninu, njegu i pomoć drugog lica, pravo na vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim potrebama, na jednokratnu novčanu pomoć.

PORODICA - ČETVOROGODIŠNJA STRATEGIJA 2012 - 2015

Strateški cilj

1. Smanjen stepen disfunkcionalnosti porodica

Specifični cilj

1.1. Omogućiti uslove za unapređenje komunikacije između roditelja i djece

Aktivnosti

1.1.1. Istraživanje stanja odnosa roditelj-adolescent

1.1.2. Obavijestiti savjete roditelja o značaju formiranja "Škole roditeljstva"

1.1.3. Formirati stručni tim za "Školu roditeljstva"

1.1.4. Uspostaviti redovan program "Škole roditeljstva"

1.1.5. Organizovati promotivne aktivnosti "Škole roditeljstva"

1.1.6. Organizovati okrugle stolove i tribine za promovisanje programa i ustanova koje se bave mladima i porodicom

Indikatori

1.1.1. Postavljena strategija istraživanja stanja odnosa roditelj – adolescent, broj uključenih mladih i roditelja u istraživanje, urađena analiza istraživanja, broj priloga u medijima

1.1.2. Obaviješteni savjeti roditelja o značaju formiranja "Škole roditeljstva", broj zainteresovanih roditelja kao budućih korisnika, broj priloga u medijima

1.1.3. Formiran stručni tim, broj priloga u medijima

1.1.4. Kreiran i sproveden program "Škole roditeljstva", broj uključenih korisnika, broj zadovoljnih korisnika, broj priloga u medijima

1.1.5. Broj održanih promocija, broj priloga u medijima

1.1.6. Broj održanih okruglih stolova, broj održanih tribina, broj priloga u medijima

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.1.1. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, JZU Dom zdravlja Cetinje, Ispostava policije Cetinje, NVO, mediji, škole, donatori

1.1.2. Odgovornost za realizaciju: NVO, Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: JZU Dom zdravlja Cetinje, škole, savjeti roditelja, mediji, donatori

1.1.3. Odgovornost za realizaciju: NVO, Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: JZU Dom zdravlja Cetinje, škole, mediji, donatori

1.1.4. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: JZU Dom zdravlja Cetinje, Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, škole, mediji, donatori

1.1.5. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, mediji, donatori

1.1.6. Odgovornost za realizaciju: Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, JZU Dom zdravlja Cetinje, NVO

Učešće u realizaciji: mediji, škole, donatori

Specifični cilj

1.2. Povećan nivo informisanosti mladih i roditelja o prepoznavanju različitih oblika nasilja u porodicama

Aktivnosti

1.2.1. Obuke za voditelje istraživanja (fokus grupe, intervjui)

1.2.2. Organizovati obuke za psihologe i pedagoge (škole)

1.2.3. Organizovati kontakt emisije putem medija na temu nasilje

Indikatori

1.2.1. Broj obuka, broj učesnika, evaluacija, broj priloga u medijima

1.2.2. Broj obuka, broj učesnika, evaluacija, broj priloga u medijima

1.2.3. Broj stručnih lica u emisijama, broj održanih kontakt emisija, broj uključenja, veći nivo informisanosti

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.2.1 – 1.2.2. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, NVO

Učešće u realizaciji: Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, škole, mediji, donatori

1.2.3. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, NVO

Učešće u realizaciji: škole, fakulteti, udruženja OSI, Romi, mediji, donatori

Specifični cilj

1.3. Podići nivo svijesti mladih koji dolaze u sukob sa zakonom

Aktivnosti

1.3.1. Organizovati radionice o nenasilnoj komunikaciji i načinima mirnog rješavanja problema

1.3.2. Informisati i edukovati mlade o zakonskim regulativama (radionice, predavanja, tribine)

1.3.3. Organizovati informativno edukativne kontakt emisije putem medija

1.3.4. Promovisati pozitivne modele ponašanja

1.3.5. Javni konkurs za izradu projekata (preventivno djelovanje iz ugla mladih)

Indikatori

1.3.1. Broj održanih radionica za mlade o nenasilnoj komunikaciji i načinima mirnog rješavanja problema, broj uključenih mladih, zadovoljstvo učesnika edukativnih programa ponuđenim sadržajem

1.3.2. Broj održanih informativnih i edukativnih radionica, predavanja, tribina, broj uključenih mladih, izvještaji sa održanih predavanja, tribina, edukativnih radionica, zadovoljstvo učesnika edukativnih programa ponuđenim sadržajem, broj priloga u medijima, broj distribuiranog edukativno-propagandnog materijala, smanjen broj djece i mladih u ustanovama socijalne zaštite i zatvorima

1.3.3. Broj stručnih gostujućih lica u emisijama, broj održanih kontakt emisija, broj kontakt uključenja, veći nivo informisanosti

1.3.4. Broj održanih promocija, broj uključenih mladih, izvještaji sa održanih promocija, broj distribuiranog edukativno-propagandnog materijala, broj priloga u medijima

1.3.5. Raspisan konkurs, broj prijavljenih projekata, broj odobrenih projekata

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.3.1. Odgovornost za realizaciju: Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, NVO, JZU Dom zdravlja Cetinje

Učešće u realizaciji: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Ispostava policije Cetinje, škole, mediji, donatori

1.3.2. Odgovornost za realizaciju: Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, Ispostava policije Cetinje

Učešće u realizaciji: Osnovni sud, Tužilaštvo, mediji, škole, NVO, donatori

1.3.3. Odgovornost za realizaciju: Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, mediji

Učešće u realizaciji: Ispostava policije Cetinje, NVO, škole, donatori

1.3.4 – 1.3.5. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, NVO

Učešće u realizaciji: škole, mediji, donatori

Specifični cilj

1.4. Smanjiti broj razvoda brakova

Aktivnosti

1.4.1. Organizovati radionice, predavanja u cilju podizanja nivoa svijesti mladih bračnih parova o načinima i mogućnostima prevazilaženja bračnih problema

Indikatori

1.4.1. Broj uključenih korisnika, broj održanih radionica, razgovora i predavanja, izvještaji sa održanih radionica i predavanja, broj zadovoljnih korisnika, smanjen broj razvoda brakova, broj održanih predavanja, broj priloga u medijima

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

1.4.1. Odgovornost za realizaciju: Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, Centar za posredovanje Crne Gore/Odjeljenje Cetinje

Učešće u realizaciji: NVO, mediji, donatori

Strateški cilj

2. Smanjenje predrasuda i stereotipa prema institucionalnom rješavanju porodičnih problema

Specifični cilj

2.1. Podizanje nivoa svijesti mladih i roditelja o važnosti suzbijanja predrasuda i stereotipa prema institucionalnom rješavanju porodičnih problema

Aktivnosti

2.1.1. Edukacija za mlade - vršnjačke edukatore o značaju i razbijanju predrasuda i stereotipa prema institucionalnom rješavanju porodičnih problema (radionice, treninzi)

2.1.2. Edukacija mladih od strane vršnjačkih edukatora o značaju i razbijanju predrasuda i stereotipa prema institucionalnom rješavanju porodičnih problema (radionice, predavanja)

2.1.3. Organizovati tribine, predavanja o značaju i razbijanju predrasuda i stereotipa prema institucionalnom rješavanju porodičnih problema

2.1.4. Organizovati informativno edukativne emisije putem medija

Indikatori

2.1.1. Povećan broj mladih edukovanih za vršnjačku edukaciju, broj obuka za vršnjačke edukatore, povećan nivo znanja mladih edukatora o načinu funkcionisanja institucija, ustanova i organizacija koje se bave mladima i porodicom, broj priloga u medijima

2.1.2. Broj mladih uključenih u edukacije o vrstama stereotipa i predrasuda, broj održanih radionica i predavanja, povećan nivo znanja mladih o načinu funkcionisanja institucija, ustanova i organizacija koje se bave mladima i porodicom, broj priloga u medijima

2.1.3. Broj organizovanih tribina i predavanja o značaju i razbijanju predrasuda i stereotipa prema institucionalnom rješavanju porodičnih problema, izvještaji sa održanih predavanja, tribina, broj uključenih mladih i roditelja, broj distribuiranog edukativno-propagandnog materijala, broj priloga u medijima

2.1.4. Broj gostujućih stručnih lica u emisijama, broj održanih emisija

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.1.1. Odgovornost za realizaciju: Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, NVO, škole

Učešće u realizaciji: JZU Dom zdravlja Cetinje, mediji, donatori

2.1.2. Odgovornost za realizaciju: Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, NVO

Učešće u realizaciji: JZU Doma zdravlja Cetinje, Ispostava policije Cetinje, škole, fakulteti mediji, donatori

2.1.3. Odgovornost za realizaciju: Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, NVO

Učešće u realizaciji: škole, mediji, donatori

2.1.4. Odgovornost za realizaciju: Lokalni mediji, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, JZU Dom zdravlja Cetinje, Ispostava policije Cetinje, NVO, donatori

Specifični cilj

2.2. Smanjiti predrasude i stereotipe mladih i roditelja o institucionalnom rješavanju porodičnih problema zbog “etiketiranja” u zajednici

Aktivnosti

2.2.1. Organizovati vršnjačke edukacije za razbijanje predrasuda i stereotipa mladih o institucionalnom rješavanju porodičnih problema zbog “etiketiranja” u zajednici (radionice, treninzi)

2.2.2. Kampanja na nivou lokalne zajednice o prevazilaženju predrasuda i stereotipa

Indikatori

2.2.1. Broj održanih radionica i treninga, broj uključenih mladih, izvještaji sa održanih radionica i treninga, zadovoljstvo uključenih

2.2.2. Postavljanje info punkta, broj postavljenih info punktova, broj podijeljenog edukativno-propagandnog materijala, održana tribina za mlade i roditelje, broj uključenih mladih i roditelja, izvještaj sa kampanje, broj priloga u medijima

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

2.2.1. Odgovornost za realizaciju: Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, NVO
Učešće u realizaciji: škole, JZU Dom zdravlja Cetinje, mediji, donatori

2.2.2. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, NVO, Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje
Učešće u realizaciji: škole, fakulteti, mediji, donatori

Strateški cilj

3. Stvaranje uslova za pokretanje stimulativnih programa za mlade bračne parove

Specifični cilj

3.1. Veći broj mogućnosti za povoljne stambene kredite za mlade bračne parove

Aktivnosti

3.1.1. Uputiti inicijativu od strane Prijestonice prema bankama (povoljniji stambeni krediti za mlade bračne parove)

3.1.2. Sprovesti istraživanje o socijalno ekonomskim potrebama mladih bračnih parova

Indikatori

3.1.1. Upućena inicijativa od strane Prijestonice, broj uključenih banaka, veći broj mogućnosti za povoljnije stambene kredite za mlade bračne parove, broj priloga u medijima

3.1.2. Postavljena strategija istraživanja, broj uključenih u istraživanje, realizovano istraživanje, rezultati istraživanja, broj priloga u medijima

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.1.1. Odgovornost za realizaciju: Prijestonica Cetinje

Učešće u realizaciji: mediji, donatori, banke, NVO

3.1.2. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, NVO

Učešće u realizaciji: Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, mediji, donatori

Specifični cilj

3.2. Pokrenuti inicijativu od strane NVO-a za stipendiranje mladih bračnih parova

Aktivnosti

3.2.1. Pokrenuti inicijativu za stipendiranje studenata mladih bračnih parova

Indikatori

3.2.1. Upućena i prihvaćena inicijativa, broj mladih parova studenata korisnika stipendija, broj priloga u medijima

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.2.1. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Savjet mladih, mediji, donatori

Specifični cilj

3.3. Stvoriti uslove za ostajanje mladih bračnih parova u seoskim sredinama

Aktivnosti

3.3.1. Analiza stanja potreba mladih u seoskim sredinama

3.3.2. Formirati tim za izradu preporuka za razvoj uslova i stvaranje mogućnosti za ostanak mladih na selu

3.3.3. Izrada i prezentacija preporuka za mlade i predstavnike institucija o razvoju uslova i stvaranju mogućnosti za ostanak mladih na selima

Indikatori

3.3.1. Broj učesnika, urađena analiza stanja, rezultati analize, broj priloga u medijima

3.3.2. Formiran tim, broj članova tima, broj predstavnika mjesnih zajednica u timu, broj održanih sastanaka tima, broj priloga u medijima

3.3.3. Postavljenje preporuke, broj održanih prezentacija, broj mladih na prezentacijama, broj priloga u medijima

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

3.3.1 – 3.3.2. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za lokalnu samoupravu, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: mjesne zajednice na selima, mediji, donatori, NVO

3.3.3. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za lokalnu samoupravu, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade

Učešće u realizaciji: Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, mjesne zajednice na selima, mediji, NVO, donatori

Strateški cilj

4. Unapređenje odnosa prema formiranju porodice kod romske populacije

Specifični cilj

4.1. Smanjiti broj prinudnih brakova za pripadnike muške i ženske populacije

Aktivnosti

4.1.1. Organizovati predavanja i radionice za mlade i roditelje (pripadnike/ce romske populacije) o važnosti nezasnivanja brakova mladih ispod 18 godina

Indikatori

4.1.1. Broj održanih radionica i predavanja, broj uključenih korisnika, zadovoljstvo korisnika sadržajem programa, izvještaji sa održanih predavanja, edukativnih radionica, broj priloga u medijima, smanjen broj prinudnih brakova

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

4.1.1. Odgovornost za realizaciju: NVO

Učešće u realizaciji: Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, JZU Dom zdravlja Cetinje, škole, mediji, NVO, donatori

Strateški cilj

5. Razvijen sistem socijalne zaštite i adekvatan životni standard mladih OSI

Specifični cilj

5.1. Podržati pravo OSI na adekvatna socijalna primanja

Aktivnosti

5.1.1. Formirati tim za postizanje prava na adekvatna socijalna primanja OSI

5.1.2. Pokrenuti inicijativu sa lokalnog nivoa prema Ministarstvu rada i socijalnog staranja o važnosti izmjene i dopune propisa koji određuju kriterijume za novčana davanja vezana za invaliditet i koja bi pratila rast životnih troškova

Indikatori

5.1.1. Formiran tim, broj članova, struktura tima (udruženja koja uključuju mlade OSI, Sekretarijat i CSR), broj priloga u medijima

5.1.2. Pokrenuta inicijativa, prihvaćena inicijativa, zadovoljstvo mladih OSI inicijativom, broj priloga u medijima

Odgovornost za realizaciju i učešće u realizaciji

5.1.1 – 5.1.2. Odgovornost za realizaciju: Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, udruženja OSI

Učešće u realizaciji: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, mediji, donatori

PLAN AKCIJE 2012 - PORODICA

IZNOS: 2300 €

Strateški cilj: 1. Smanjen stepen disfunkcionalnosti porodice

Specifični cilj: 1.1. Omogućiti uslove za unapređenje komunikacije između roditelja i djece

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Istraživanje stanja odnosa roditelj - adolescent	<ul style="list-style-type: none"> – postavljena strategija istraživanja stanja odnosa roditelj – adolescent – broj uključenih mladih i roditelja u istraživanje – urađena analiza istraživanja 	Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade	2012. godina	Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, JZU Dom zdravlja Cetinje, Ispostava policije Cetinje, NVO, mediji, škole, donatori	1200 €

Strateški cilj: 4. Unapređenje odnosa prema formiranju porodice kod romske populacije

Specifični cilj: 4.1. Smanjiti broj prinudnih brakova za pripadnike muške i ženske romske populacije

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Organizovati jedno predavanje i jednu radionicu za mlade i roditelje (pripadnike/ce romske populacije) o važnosti nezasnivanja brakova ispod 18 godina	<ul style="list-style-type: none"> – broj održanih radionica i predavanja – broj uključenih korisnika – zadovoljstvo korisnika sadržajem programa – izvještaji sa održanih predavanja, edukativnih radionica – broj priloga u medijima 	NVO	2012. godina	Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, JZU Dom zdravlja Cetinje, škole, mediji, donatori	500 €

--	--	--	--	--	--

Strateški cilj: 5. Razvijen sistem socijalne zaštite i adekvatan životni standard mladih OSI

Specifični cilj: 5.1. Podržati pravo OSI na adekvatna socijalna primanja

Aktivnosti	Indikatori	Odgovornost	Kada	Ko treba da bude uključen	Budžet
- Formirati tim za postizanje prava na adekvatna socijalna primanja OSI	<ul style="list-style-type: none"> – formiran tim – broj članova – struktura tima (udruženja koja uključuju mlade OSI, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade i Centar za socijalni rad) – broj priloga u medijima 	Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade, Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje, udruženja OSI	2012. godina	Ministarstvo rada i socijalnog staranja, mediji, donatori	600 €

MONITORING I IMPLEMENTACIJA

Uvodne napomene

Implementacija Lokalnog plana akcije za mlade – LPAM obuhvata pored realizacije aktivnosti i praćenje, procjenu napretka i veoma je bitno da ima jasno postavljenu organizacionu strukturu za sprovođenje.

U cilju uspješne implementacije LPAM-a potrebno je utvrđivanje jasne institucionalne organizacije za sprovođenje aktivnosti planiranih LPAM-om, zasnovane na kvalitetnoj saradnji svih tijela.

Projektni tim, pored postojećih tijela, predlaže formiranje Tima za praćenje implementacije i razvoj LPAM-a sastavljenog od predstavnika lokalne uprave, institucija, javnih ustanova, nevladinih organizacija, predstavnika radnih grupa koji će predstavljati, pored postojećeg Sekretarijata za socijalnu politiku i mlade, aktivan resurs i raditi na implementaciji, realizaciji i monitoringu Lokalnog plana akcije za mlade Prijestonice.

Predlogu strukture prethodila je analiza iskustava kada su u pitanju druge lokalne strategije, kao i iskustva u drugim opštinama. Analizirajući modele sprovođenja lokalnih strategija na nivou Prijestonice, kao i u drugim opštinama u Crnoj Gori predložen je model za sprovođenje Lokalnog plana, pa bi tijela u procesu implementacije i monitoringa činili:

- Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade/Kancelarija za mlade
  - Savjet mladih
  - Tim za praćenje implementacije i razvoj LPAM-a
-
- Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade/Kancelarija za mlade kao tehnički servis, bi bio zadužen za koordinaciju implementacije Lokalnog plana akcije za mlade, sprovođenje planiranih aktivnosti, predlaganje i sprovođenje godišnjih akcionih planova koji proističu iz LPAM-a, godišnje izvještavanje prema Skupštini prijestonice o realizovanom nakon isteka kalendarske godine, kao i o planiranim aktivnostima i izvještavanje prema potrebi i zahtjevu nadležnih iz lokalne uprave.
  - Savjet mladih je nezavisno tijelo koje će, prema projektu Sekretarijata za socijalnu politiku i mlade, okupiti predstavnike/ce mladih, nevladinih organizacija i drugih. Savjet bi zajedno sa Kancelarijom za mlade, u toku sprovođenja Lokalnog plana akcije za mlade, asistirao u implementaciji Lokalnog plana akcije za mlade.
  - Tim za praćenje implementacije i razvoj LPAM-a je tijelo koje se formira radi praćenja implementacije, razvoja i evaluacije Lokalnog plana akcije za mlade. Formiranje ovog tijela bi omogućilo efikasan rad, jer bi uključilo osobe koje su radile na izradi Lokalnog plana akcije za

mlade i koje imaju iskustva u monitoringu i evaluaciji lokalnih strategija, rada u nevladinom sektoru, iskustvo u radu sa mladima, iskustvo u izradi strategija, i poznavanje dokumenata i zakonskih okvira na državnom i lokalnom nivou. Planirano je da se Tim bavi stručnim pitanjima razvoja LPAM-a, a jedan od zadataka je i stručna pomoć kod pripreme godišnjih akcionih planova.

Način implementacije Lokalnog plana akcije za mlade

Predlog je da se Lokalni plan akcije za mlade realizuje kroz godišnje akcione planove i Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade/Kancelarija za mlade u saradnji sa Savjetom mladih i Timom za praćenje implementacije i razvoj LPAM-a, do kraja 2012. godine, bi trebalo da izradi Akcioni plan za narednu godinu u odnosu na LPAM. Godišnji akcioni planovi su operativni planovi za datu godinu sa detaljnim opisima aktivnosti.

AKTERI U PROCESU RAZVOJA LOKALNOG PLANA AKCIJE ZA MLADE - LPAM

Učesnici u procesu razvoja Lokalnog plana akcije za mlade su partneri na izradi LPAM-a, radne grupe i grupa mladih.

Obaveze i uloge partnera na izradi Lokalnog plana akcije za mlade prema članovima/cama radnih grupa bile su:

Misija OSCE-a u Crnoj Gori:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Obezbijediti finansijsku podršku radu radnih grupa koja se odnosi na isplatu ukupnog honorara nakon realizovanih zadataka tj. kada članovi/ce radnih grupa završe rad i dostave materijal ▪ Potpisivanje potvrde o angažovanju sa članovima/cama radnih grupa ▪ Učešće u konsultacijama na nacrt dokumenta ▪ Monitoring izrade LPAM-a
Prijestonica Cetinje:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Obezbijediti pristup informacijama potrebnim za realizaciju aktivnosti radnih grupa, a koje su u posjedu lokalne uprave ▪ Obezbijediti logističku podršku od strane Sekretarijata za socijalnu politiku i mlade u procesu izrade LPAM-a tokom istraživanja, rada radnih grupa i konsultacija na dokument ▪ Obezbijediti volontersko učešće zaposlenih u Sekretarijatu za socijalnu politiku i mlade kroz rad radnih grupa ▪ Organizovati promociju LPAM-a od strane Sekretarijata za socijalnu politiku i mlade ▪ Obezbijediti učešće mladih u procesu izrade dokumenta od strane Sekretarijata za socijalnu politiku i mlade ▪ Učešće predstavnika lokalne uprave u konsultacijama na nacrt dokumenta
Centar za mlade - Proactive:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Obezbijediti ekspertsku podršku uspostavljenim radnim grupama i lokalnoj upravi ▪ Voditi proces izrade Lokalnog plana akcije za mlade i koordinirati radom radnih grupa ▪ Obezbijediti dodatni materijal za rad radnih grupa (dokumenta za koja se u toku rada ispostavi da su potrebna (postojeće akcione planove, strategije koje se tiču mladih u okruženju i Crnoj Gori i sl.) ▪ Organizovati i realizovati istraživanje potreba i problema mladih i kapaciteta i spremnosti struktura da se bave mladima ▪ Organizovati i realizovati konsultacije na nacrt dokumenta ▪ Obrada finalnog dokumenta

Tim projekta su, kao predstavnici partnera, činili:

Ivana Vujović, Misija OSCE-a u Crnoj Gori
Momčilo Martinović, Prijestonica Cetinje/Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade
Mirjana Rakočević, Centar za mlade – Proactive

Radne grupe su izabrane javnim konkursom, a činili su ih predstavnici/ce lokalne uprave, institucija, javnih ustanova, nevladinih organizacija i mladih.

Zadaci radnih grupa bili su:

- Rad tri mjeseca na jednom specifičnom dijelu Lokalnog plana akcije za mlade
- Utvrđivanje specifičnih aktivnosti da bi se ostvarili ciljevi
- Pravljenje budžeta za predložene aktivnosti
- Finalizacija pristupa Lokalnog plana akcije za mlade specifičnoj oblasti
- Identifikacija područja za dalja istraživanja i dobijanje stručnih informacija

RADNE GRUPE
OBRAZOVANJE
1. Milica Vušurović, JU Gimnazija Cetinje
2. Nadežda Jovetić, Zorica Jovetić, NVO Ženska grupa „Stela“
ZAPOŠLJAVANJE
3. Tomaš Mirković, Biro rada Podgorica/Kancelarija Cetinje
4. Dejan Tmušić, NVO Udruženje paraplegičara Cetinje
ZDRAVLJE
5. Branko Lutovac, JZU Dom zdravlja Cetinje
6. Ana Kavaja, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade Prijestonice Cetinje
UČEŠĆE U ŽIVOTU DRUŠTVA
7. Tatjana Zeković, JU Gimnazija Cetinje
LJUDSKA PRAVA
8. Velizar Roganović, NVO INSA
KULTURA
9. Boris Abramović, Ministarstvo kulture Crne Gore
10. Sanja Moštrokol, JU Srednja stručna škola Cetinje

INFORMISANOST I MOBILNOST , SLOBODNO VRIJEME
---

11. Jelena Đukanović Petrović, Pobjeda
--

12. Nikola Vujanović, Radio Cetinje

PORODICA
----

13. Danijela Gvozdrenović, JU Centar za socijalni rad/Područna služba Cetinje
---

14. Katarina Gazivoda, Sekretarijat za socijalnu politiku i mlade Prijestonice Cetinje
--

Grupa mladih, predstavnika mladih iz srednjih škola, fakulteta, nezaposlenih mladih, mladih iz NVO-a učestvovala je u edukacijama, komentarisanju izvještaja radnih grupa i konsultacijama, a činili su je:

GRUPA MLADIH IZ ŠKOLA, FAKULTETA, BIROA RADA
---

1. Danijela Medigović, Muzička akademija Cetinje
--

2. Nikola Đurković, Biro rada Podgorica/Kancelarija Cetinje
---

3. Iva Radović, JU Gimnazija Cetinje
----

4. Teuta Nuraj, Fakultet političkih nauka
---

5. Milena Pravilović, JU Srednja stručna škola Cetinje
--

6. Marko Markišić, Fakultet likovnih umjetnosti Cetinje
---

7. Ana Marković, Srednja likovna škola „Petar Lubarda“ Cetinje
--

GRUPA MLADIH – NVO „ZDRAVA ŠKOLA“
--

1. Luka Radović
----

2. Ivana Martinović
----

3. Nina Novalić
----

4. Milena Stanojević

Veliki broj mladih (srednjoškolaca/ki, studenata/kinja, nezaposlenih mladih, predstavnika/ca NVO-a, mladih OSI i dr.) je učestvovao u istraživanju potreba i problema a takođe i odrasli koji rade sa mladima i za mlade u lokalnoj upravi, institucijama, javnim ustanovama i nevladinim organizacijama koji su dali svoje poglede i predloge na koji način i s kojim kapacitetima mogu uticati na oblikovanje potreba i problema mladih. Analiza istraživanja, koja čini osnovu dokumenta i rada radnih grupa, predstavlja sistematizovan materijal i podlogu da se dobro i kvalitetno pristupi poboljšanju položaja mladih.

U nastojanju da se dobije što kvalitetniji dokument organizovane su konsultacije na završne izvještaje radnih grupa i prvi nacrt dokumenta. Proces konsultacija na dokument, realizovan metodom fokus grupa i intervjua, uključio je veliki broj mladih i odraslih koji rade s mladima i za mlade a rezultati sa konsultacija su integrisani u dokument.

Realizacija fokus grupa i intervjua u okviru istraživanja i konsultacija: Jelena Joksimović, Mirjana Rakočević, Centar za mlade - Proactive

Vođenje procesa izrade LPAM-a i završna obrada dokumenta: Mirjana Rakočević, Centar za mlade - Proactive

SKRAĆENICE

CSR Centar za socijalni rad
DNP Društveno neprihvatljivo ponašanje
DPST Dobrovoljno poverljivo savetovanje i testiranje
HIV/AIDS Stečeni sindrom gubitka imuniteta
EU Evropska unija
JU Javna ustanova
JZU Javna zdravstvena ustanova
KUD Kulturno umjetničko društvo
LPA Lokalni plan akcije
LPAM Lokalni plan akcije za mlade
MONSTAT Republički zavod za statistiku Crne Gore
MOP Materijalno obezbjeđenje za porodice
MOT Multidisciplinarni operativni tim
MUP Ministarstvo unutrašnjih poslova
NPM Neprihvatljivo ponašanje mladih
NVO Nevladina organizacija
OSI Osobe sa invaliditetom
PAS Psihoaktivne supstance
PJ Područna jedinica
RAE Romi, Aškalije i Egipćani
RCG Republika Crna Gora
RTV Radio televizija
UNICEF Dječji fond Ujedinjenih nacija